

1574

Hostiensis, Summa aurea, liber 4

Hostiensis

^a Quid sint sponsalia. J. Addet ex. in c. nostrates. 30. q. 5. ^b Et vnde dicantur. J. Adde do. in rub. c. ti.

sed hodie in casu religioso ipso iure sunt excōicati. J. e. c. fi. § j. Quæ prohibitio extenditur ad archidiaconos, decanos, plebanos, præpositos, cantores, & alios clericos, personatus habentes & presbyteros, nisi intra duos menses olim religiosi concessos delituerint. J. e. c. fi. § fi. Alij clerici personatus habentes, sicut sunt primicerius. S. de consti. cum accessissent, Thesaurarius. S. de conc. præben. cum nostris. Cancellarius. vt benefi. eccl. ca. vnico. Præcentor & succentor. J. de excels. præla. inter dilectos. Magister scholarium. J. ne præla. vices suas quanto. Custos. S. de off. cust. c. 1. & 2. Sacrista. S. de off. sacr. ca. 1. Archipresbyter. S. de off. archipresb. c. 1. 2. & 3. & idem intelligas de alijs personatibus, qui secū dum diuersas ecclesiarum consuetudines personatus habentur. Quid de habentibus curam animarū, nunquid ligantur? Curia tenet, quod non. nec immerito, cum enim hæc constitutio, super Specula. pœnalis, sit non est extendenda, sed restringenda, secundū Goff. ff. de pœnis. præles. & l. interpretatione. Salua reuerentia vtriusque, contrarium puto de rigore iuris tribus euentissimis rationibus, quibus non posset quis sufficienter de facili respondere. Prima est, quia in pœnalibus dicitur, quod de personatibus, & curā animarum habentibus, idem iudicium est habendū. S. de elec. dudum. 2. §. tandem. & de præben. de multa. Secunda, quia presbyteri indistincte ligantur, hoc enim dicit aperte constitutio. pone ergo presbyterum nullum, vel saltem simplex beneficium sine cura habentem ligari negare non potes, quare ergo non ligabitur habens curam animarum, cum debeat sacerdos fieri. S. de elect. cum in cunctis. §. inferiora. & seq. & de q̄ta. & qual. præterea. Nūquid ex delicto suo. quia sci licet ordinari renuit, vel quia negligens est, hoc priuilegium reportabit. vnde quæ no. S. eod. §. quæ sunt permissa clericis. vers. non debent. certè non debet esse melior conditio stulti, quam periti. ff. quod vi. aut clam. Seruius. nec non facientis seruitium, vel nō seruiantis domino Iesu Christo, quam facientis & seruiantis. S. de præben. cum secundum. & c. graue. in authent. de sanctis. episcop. §. nulla verò. col. 9. Tertia est ratio, quia dico quod constitutio in fauorem Theologiæ inducta est, ergo fauorabilis est. non odio. vt apparet J. eod. super Specula. §. quia verò. tales ergo à patrocinijs repelluntur. J. de priuile. super Specula. & hæc pœna in fauorem animarum inducta est, ergo est fauorabilis, sicut & sententia excommunicacionis: ergo in dubio pro ipsa iudicabo. J. de cle. excommunic. mini. illud. §. licet. & iunge quod no. J. de senten. excommu. §. qualiter proferatur, vers. tu teneas. Et no. quod cum hæc pœna ipso iure infligatur ipso iure apponi potest, sicut & excommunicacio. nec est recurrendum ad episcopum delinquentē pro sententia ferenda. prout quidam cauillofi allegant ad excusandas excusationes in peccatis sicut ille de quo habes. J. de excels. præla. inter dilectos. §. j. & S. de consuetu. quanto. Potest ergo iudex, corā quō aduocat, talem repellere, etiam si aduersarius taceat, dummodo notorium sit q̄ talis sit, arg. S. de exce. exceptionem. & ff. de posu. quos prætor.

Expletur Liber Tertius.

Summæ Hostiensis Liber Quartus.

De Sponsalibus & matrimonijs. Rubrica.

S V M M A R I A.

- 1 Sponsalia quid sint, & unde dicantur. 2. Et qualiter contrahantur. 6. Et qualiter dissoluantur. 10.
- 3 Arra quare permittuntur à lege repeti quadruplum.
- 4 Species sponsaliorum quot sint.
- 5 Sponsalia quis possit contrahere.
- 7 Martinus licet per nuncium possit uxorem ducere, mulier tamen per proprium nuncium non potest nubere.
- 8 Effectus sponsaliorum quis sit.
- 9 Sponsalia contrahens an sit cogendus per ecclesiam, matrimonium contrahere, & consummare.
- 11 Sponsalia prima si nuda sint, secunda iuramento firmata, quæ teneant.
- 12 Matrimonium ut dissoluatur, quid requiritur.

Snunc hoc ex ofsib. meis, & caro de carne mea. Et pp hoc relinquet homo patrē & matrē, & adhaerebit vxori suæ, & erūt duo in carne vna: per hæc verba ptoplasti. i. primo plasmati. s. Adam, matrimoniu, de quo author tractare intendit, institutum fuit: vt no. J. e. sub rubricella, de matrimonijs. §. vbi. qd̄ est magnum sacramentū in Christo & ecclesia. sicut Paulus exponit. vt S. de bigamis. c. debitum. licet aut clericis cōtinencia indicatur: tñ sapius cadūt & deficiunt: q̄a spiritus promprus est, caro aut infirma: vt apparet S. in primis trib. titulis p̄ximi libri. & q̄a non pōt cōtinere, debet matrimoniu cōtrahere. fm Apostolū: melius est nubere q̄ vri. Explicito tractatu de vi. & ho. cle. per quē clerico mulieris cōsortium, phibetur: videamus de matrimonijs, p̄ q̄ mulierē se cū habere cōceditur. sic pōt cōtinuari cū principio, libri p̄ximi, vel etiā cū superiore p̄xima rubrica. Vel sic. Tractauimus de contractib. rerū, in medio libri. superioris p̄ximē nūc videamus de contractib. per sonarū, & sic de matrimonijs, per q̄ masculi & fœmina cōiuguntur. Vel aliter, Quia ordo clericorū dignior est cōtū laicorū. postquā tractauimus de causis clericorū, tractādum est de causis laicorū, p̄cipuē de his q̄ ad iudiciū ecclesiasticū spectant. s. de matrimonio: q̄ qm̄ per sponsalia ad matrimonio pueniuntur, apponamus rubricā, de sponsalib. & matrimonijs videntes, Quid sint spōsalia, Et vñ dicant, Quod sint species sponsaliorū, Quis possit cōtrahere spōsalia, Qualiter cōtrahantur, Quis sit effectus & qualiter dissoluatur. Subsequēter videamus de secunda parte rubricæ, scilicet de matrimonijs.

- 1 Quid sint spōsalia. J. a Mētio & repromissio futurarum nuptiarum: vt ff. eo. l. j. dicatur. J. b Et quidē à spōdēdo. i. p mittēdo. nā moris fuit veterib. stipulari. & spōdere sibi vxores futuras. vñ & spōsi & sponsæ appellatio nota est: vt ff. e. l. 4. Et nota. q̄ dicit sibi: nā p hoc vñ, q̄ nō alij. qd̄ dic vt no. J. e. §. qualiter cōtrahantur. Sed nūquid ex hac stipulatione agi pōt ad interesse, vel ad aliq̄ pœnā pecuniariam? Rñd. nō. ibi. ar. C. e. l. j. nā sicut dicit, alij despōsata pōt renūciare spōsalib. & alij nubere, ergo sine pœna criminali, vel ciuili. ar. ff. de redhibitio. actio. cū aut. §. excipitur. j. nec

nec. n. debet quis decipi legis autoritate. C. de his qui ve. ata. impe. l. j. & est ratio, quia matrimonia debent esse libera in contrahendo, & distrahendo, & retinendo. vñ nec pœna aetione pmissa peti pōt vt C. de inuti. stip. l. 2. ff. de ver. obli. l. Titia. & l. si stipulatio facta fuerit. & C. e. l. vlt. in fi. & de nupt. l. neq; ab initio. j. c. gēma. & hæc est cōis opinio & solēnis, quia Azo aliquo tpe dixit hanc stipulationē cōmitti ad interesse. si femina diues erat, & nobilis, & vir discretus, & potens. Magister meus Iac. dixit, q̄ refert vtrum pœna stipulet inter cōtrahentes & parētes eorū, in quorū ptate sunt: & tunc peti nō pōt: sin aut in extraneo, tūc peti pōt. ar. ff. de condi. & demō. cū ita. & l. Titio. j. j. & l. mulieri. & l. hæres. j. fi. qđ admitto, nisi i fraudē fiat: fit. n. fraus de psona ad psonā. vt no. s. de contrahen. emp. & vendi. j. qualiter rescindat. sub j. illud aut notandū. & ver. seq. verbi grā: si inter amicos contrahentiū sit, & in tractatu ipsius cōtractus præsumo fraudē, quia extranei sint hi, q̄ spondēt: secus si cū tractat de m̄rimonio inter aliquas psonas, fit spōsio inter extraneas, de hoc matrimonio loquētes: & fortē inter cōtendentes, quarū vna dicebat, tale matrimoniu fiet: & alia nō fiet. & tūc illa, dabis mihi centū, si nō fit: dabo. hic puto agi posse: q̄ nō est tā pœna, quā spōsio. Qualiter pvidebitur Burgensi diuiti, volenti collocare in matrimoniu filiā suā alicui nobili, & potētī: sed pecunia indigēt? Rñ. det magnā quantitātē pecunię p arris, & stipulet ipsas in quadruplū: tunc. n. qñ arrā danē, si per donantē slet, quo minus m̄rimoniū sequat, amittit arras. Si per recipientē, arras restituit, de suo tantundē, nō amplius, nisi per spāle pactū arrā, in quadruplū fuerint stipulatę. intm. n. pōt extēdi stipulatio, & nō vltra. vt C. e. l. fi. j. q̄ oia. Fideiussores ēt aliqn danē, vt j. de eo q. cog. consang. vxor suæ. veniēs. sed non pōt peti pœna, sicut probatū est, nisi legib. constituta. s. q̄ arrā aliqn in quadruplum repetitur. vt no. s. prox. ver. fm hoc intelligit C. si nuptię ex rescripto pet. l. vnica. in fi. † Sed quare permittit lex arrę quadruplū repeti, & non pœnā, cū matrimonia libi consensus liber esse debeat. vt j. e. cū loci. & videat impediri liber cōsensus, per metū amissionis arrarū, sicut per metū amissionis pœnæ: & sic vtraq; eadē phibitionis rō videatur extendi. rñdeo. Imò diuersa est rōmā pœna est odiosa, arra verò fauorabilis: pœna em̄ est signū m̄rimonij distrahēdi, & puniēdi dissentientem. & fit p verba negatiua sic. f. Si nō cōtraxeris, dabis mihi pœnā 100. marcharū: sed arra signū est matrimonij cōtrahēdi, & remunerādi cōsentientē. ad hoc Inst. de contra. emp. circa princ. & fit p verba affirmatiua. f. Do tibi arras istas vt cū filiā meā cōtrahas, quas lucrat is q̄ recipit, m̄rimonio secuto ex spāli pacto: alia. n. reddenda vñ cōtractu pfecto. ff. de acti. empt. & vñ. de empto. j. is q̄ vina. Secundū hoc intellige C. e. l. 3. q̄ vñ innuere à cōtrario sensu, q̄ recipiēs sp̄ lucret arras: nisi aliud dictū fuerit à tradente, tradēs ergo i traditione rei suæ. f. arrę, pōt pactū apponere, sicut placet. ff. de pac. in traditionib. & pōt sperari lucrum seu retētiō, si m̄rimoniū sequat: sed p appositionē Pœnæ nihil pōt lucrari, seu retineri, cū nihil tradat: sed potius minz pponi videat. Cōsiderauit ergo lex, q̄ si is q̄ arras recipit, contrahat potius, inducit ad hoc cā dilectiōis & fauoris, & lucri, cā ipsum trahit, q̄ metū quadruplationis. & sic in hoc casu m̄rimoniū psumitur liberū, & cōtractū ppria volūtate: sed in pœna est quasi totū cōtrariū psumendū. Exhortatio igit p̄mij fauorabilis est, & bonos remunerat: sed pœnā cōminatio odiosa, & malos punit: vt ff. de iusti. & iure. l.

j. & sic aliud iarra, q̄ inducit hoīem c fauorabiliter contrahendo: aliud in pœna q̄ inducit hoīem odiosē concutiendo, & terrēdo. ad hoc C. qđ met. cā. l. pen. & vlt. ff. de cōdi. & demonst. Titio. j. j. Cessat tū hęc pœna arrarū, fm legē, qñdoque rōne tps. si. n. spōsa sponsū in eadē prouincia degentē, p bienniū expectauerit: & cū per spōsū stetit alij nupsit, nihil fraudi. i. pœnā est ei, q̄ nuptias maturando vota sua eludi diutius nō est passus. C. eo. l. 2. Sin aut sponsus ad aliā se prouinciā transferat, dēt per triennium expectari. C. de diuor. & repu. l. liberū de hoc tū dic, vt nor. j. e. j. & qualiter dissoluatur. Sed & si aliqua necessitas spōsū impediāt, puta infirmitas, aut mors parentum, seu capitalia crimina, aut lōgā peregrinationes, q̄ ex necessitate sūt, tenet expectare sponsa, quousq; necessitas illa cesset. h. e. s. p. Itē cessat arrarum petitio, si spōsus mortuus fuerit, nisi si fortē cā impedimenti probauerit. C. de arris. nec distinguo, vtrū osculū internenerit, quā in donationē sponsalicia distinguantur. C. de don. ante nupt. si a spōso. Sed & cessat pp cōditionē, vel cām legib. interdictā: puta si de iure matrimonij seq nō pōt. C. e. l. vlt. j. patrē. Qđ si matrimoniu recusetur pp impudicā conuersationē suæ religionis: puta q̄ non cōdebat nisi herbas crudas, fm Azo. vel scēq; puta quia cruciabatur tota nocte ad crucibolū, fm Azo. diuersitatis exemplum pōt poni canonicū, de illo qui exiuit religione, q̄ nō dēt seculariter viuere. ff. de reg. cōsulti. ad fi. Itē exemplum in his quę no. j. sub rub. de matrimon. j. j. ver. diuini. vel recusetur: q̄ nō pōt gñare, vel concipere: si hęc nota erant tpe spōsaliorū, sibi imputabit qui cōtraxit. Si verò tenebant arras, reddūtur, sed pœna simplici remittit. C. e. l. fi. j. his hoc quoq; adiicimus. Adhuc esset pp minoritatē aetatis: licet p̄ & mater, auus & auuja teneat in duplum, si arras receperunt. C. e. l. fi. rñ. j. j. & 2. Quid si pignora data fuerint, nunqd retinebuntur loco arrarū? Sic, fm Azonē: q̄ aequiparātur arris. vt C. si rector puicig. vel ad eū pti. spō. dicta l. vnica. qđ satis admitti pōt, si matrimoniu de iure valere potuit: & hoc pacto data sunt pignora: alioqn cōtrā arg. j. de dona. inter vir. & vxorē. & si necesse. s. de arg. exposita. & apparet in his q̄ not. s. eod. ver. sed & cessat.

4 Quot sunt spēs spōsaliorum. Dux: nam alia est nuda & simplex: alia firmata, &

lingua taceat, sicut notauit H. 27. q. 2. c. fin. Si aut nulla alia sint indicia de consensu eius, nisi q̄ ille protulit illa verba. nō est pro matrimonio psumendū ob illa verba tñ. Quid, si iniuncta manu, vel innexa mu-

Arrarū petitio. j. Ad de, an in m̄rimonio vel sponsalib. possint arrę interuenire: & qđ operet? vñ de gl. in c. gēma. de spō doct. in l. vi. C. de spō. doc. in l. Titia. ff. de ver. obli. & de materia arrarū, vide in l. qđ s. p. & ibi gl. ff. de cōtra. empt. & p. Bal. i. l. mulier. C. de spō. Alia est nuda. j. Prioris spōsaliorū specie, aut formæ exēpla adfert Marti. in dñ. eo. ti. ea q̄ explicat his verbis: Forma verborū per nuda promissionē est hæc, cū dicit vir, Accipia te in meā vxorē, & illa rñdet, Accipia te in meū maritū. & per alia verba copollentia: vt si dica, Duce te, vel pmitto, q̄ te accipia, vel ducā i vxorē. & illa similiter dicat. Et illa sunt spōsalia, qñ sic per verba de futuro cōtrahuntur. q̄ si p verba de presentē cōtrahantur, vt, Accipio te in meam, vel confamilia verba dicant, quæ mutuū consensum vtrinque de presentē significāt: vt cū dicit vir, Cōsentio in te tanq̄ in vxorē, vel tanq̄ in meā: & illa similiter dicat, tunc verū est matrimonium in valētib. loq; q̄ in multis fufficit p signū aliquod, vel inter mutuū consensum exprimere de presentē. extra. c. vi. vbi de hoc in glo. ergo altero. Itē, quid si nihil rñdet mulier. nunqd per hoc nō est matrimonium? Rñdeo, Verba in cōtractu matrimonij non sunt de substantia cōtractus matrimonij, vbi autē mutus, aut alia indicia sunt necessaria, ad hoc vt cōstet eccle. fia, de matrimoniali consensu vñ, si puella verrecundē loqui, & tñ patiatur se subarrari p annuli impressionē, vel patiat se docari, ipsa taciturnitate, & patētia eius cōsensus exprimitur, quāvis

lieris manu dicat. Do tibi fidē de te i vxorē accipiēda, & illa nihil rēdeat, nū quid sint cōtracta sponsalia? Respondeo: Reuerā nō pos sunt cōtrahi ex vna parte tñ: nec clau dicare pñt. ille tñ qui taliter fidē dedit, tenetur illā ducere, si illa voluerit. Si autē noluerit, nō est cōpellenda: nisi aliquo signo, vel in iudicio ostendisset illa mulier sibi place re, q̄ agebat in con tractu sponsalium acquiescere. q̄ psumitur si cōtinuē ante fidē sibi datā tractatū fuisset in ter eos de sponsali bus, vel matrimo nio contrahendis, ipsa nō cōtradicen te, sed acquiescēte, p̄sertim si ipsa req̄ sita spōte dedit ma nū ad fidē recipien dā. Si autē non tra ctatur de sponsa lib. vel matrimonio autē, vel si tractaba tur, ipsa tñ contra dicebat, licet ille, subito manu iniecta, dedit ei fidē, vt dictū est, nō esset pro matrimonio p̄sumendū, licet illa tacuisset ex simplicitate fortē, vel verecundia. Quid si vir dicat, Ab isto tpe habebō, vel tenebō te, & tibi sicut vxorē fidē seruabo, & econtrariō si dicat puella viro ista talia, & similia improprie, dicunt sponsalia de p̄sentia: q̄a est verē matrimo niū, ita vt licet carnaliter nō cognouerit, nō tñ licet alicui eorū alij nubere. Si nupserit, quis secundam carnaliter cognouerit, est ab eo se parādus, & ad primam redire cōpellendus: vt extrā de spō. ex parte. & de spōsa duo. c. 1. & si. Itē nonne hāc promissio de futuro tñ, & nō cō sensu de p̄senti, sicut si dicat. A crastina die in posterū tenebō, & ha bebō te pro vxore, vel a festo diui Stepha. in posterū, sicut de p̄dicta for ma, Ab isto tpe habebō te pro vxore? Rūdeo sine p̄iudicio dicendū, q̄ licet hāc forma verborū expressa sit in illa decretali, ex parte per hēc tñ verba non cōtrahitur matrimoniū, nisi hāc intendat contrahentes: de qua intentione cōstare pōt per subsequēte cōhabitationē, quā secu ta fuit in casu illius decretalis, ex parte, sicut ex illius casu patet, quo fa cto, p̄factus A reliquit eā. & sic patet in integ. de decret. Vel si dicas, q̄ per p̄dictā formā verborū contrahatur huiusmodi matrimoniū. Di cit ergo, q̄ hāc propositio Abtēnet exclusiue sub isto sensu, ab isto tpe & c. quasi modo habebō. & de cetero tenebō, & habebō te p vxore. Si militer, qd de illis, q̄ postq̄ dederunt fidē, dicunt, Osculemur nos adin uicem nomine matrimoniū, vel bibamus, & sic se osculant adinuicē, vel bibunt, vel ad suggestiōē aliorū hoc faciunt, nunq̄ sic cōpletur mati moniū? Respondeo, q̄ nō, nisi per certa indicia cōstiterit, q̄ p hoc oscu lum, vel potū taliter cōtrahentes voluerint recedere a sponsalib. de futu ro, & m. trimoniū cōtrahere de p̄senti. Et q̄ dicūt. Osculemur nos adin uicē, vel bibamus nomine matrimoniū, intelligendū est nomine mati moniū potius cōtrahēdi, q̄ cōtracti, cum statim ante actū sit de spōsalib. tñ, & nō de matrimonio inter eos. Quid autē, si nihil ante actū sit de spō salib. sed simpliciter dixerit vir mulieri, vel econtrariō, q̄ illa osculet eū nomine matrimoniū, & sic sequatur osculum de cōi cōsensu, nunq̄ est matrimoniū sic contractū? Rūdeo, q̄ sic, si hoc intendat contrahē tes: aliās non. Ad iudicandū autē de intentione, recurrendū est ad circū stantias verborū p̄cedentium & subsequentiū, & cetera certa iudicia: q̄ si nulla appareant, dicendū est, q̄ non est matrimoniū iudicandū, p̄ser tim, si vterque, vel alter neget se habuisse intentionē contrahendi ma trimoniū tali modo. Contrahuntur quoque sponsalia datis arris, spōsali tiis, vel aliqua pecunia, vel alijs reb. C. de sponsalib. l. arris. Subarratione ē contrahuntur, quā sit per annuli immisionē, idq̄ amoris signū est, vt 32. quæ. 2. c. si quis p̄sponsauerit. Alijs quoque rebus sit subarratio. Quādoque sit subarratio, cōsensu interueniente, extra de spō. impube c. tuq̄. Quāque verō non interueniente. Sed, siue interueniat, siue non, dū modo confit de subarratione p̄sumuntur spōsalia, si fiat hāc subar ratio a patre, argument. 30. q. 5. nostrares. & capitu. fœminæ. Si verō fiat a sponsis, p̄sumitur pro matrimonio, nisi ætas repugnet. dicto capieu. tuz. Martinus.

ta & duplex. Nuda & simplex dī, cū spōsus sponsæ nudæ & simpliciter p mittit, q̄ eam ducet in vxorē, & ecō uerlō, vt s. e. §. qd sint sponsalia: & j. e. ad audientiam. & c. si inter. Firma ta verō est duplex: alia sit arris inter ueniētib. vel pignorib. loco arrarum datis: vt nota. s. §. & vnde. Alia inter ueniente annuli subarratione. vt 27. q. 2. si quis vxorem. & c. si quis despō sauit. Et est notandū, q̄ aliud est despōsatio, & aliud annuli subarratio, cum in dictis c. dissimulatiue ponātur. arg. s. de rescr. inter cetera. desponsa tio autē cōsistit in pactiōe spōsaliorū: subarratio autem in sponsalitia da tione, de qua dic vt no. j. de dona. in ter vir. & vxor. sub rub. de do. pp nup ti. fit ēt aliqñ hāc subarratio, inter uenientib. donis & munerib. fœm mo rem terræ. j. de matr. contrahen. cō. interdictum eccle. c. j. Vtrum autem per hanc subarrationem probeā ma trimoniū. not. j. sub rubricel. de ma trimo. §. qualiter contrahatur. versū. illud ēt consuevit quæri. Alia fide in terposita seu iuramēto, qd idē est, vt not. s. de ar. §. qualiter constituatur. sub §. sed mens. ver. & idē est, & patet

j. e. praterē. j. & 2. cap. & c. de illis. & cap. veniens ad nos. & ca. commillum. c. requisit.

Quis possit

contrahere sponsalia? Is q̄ ma trimonium: vt no. j. e. sub rubri. de matrimoniis. §. quis possit. vbi cūq̄ ēt prohibet, & sponsalia. ff. e. oratio. sed & ætas minor attenditur, q̄ in matrimonio, q̄a in 7. ann. spōsalia contrahi pñt. & fortē citra, si malitia suppleat ætatem, & mulier tē tata fuerit. vt patet j. e. iuuenis. & j. de deli. puc. ca. j. aliās autē ante 7. an. contrahentes nihil agunt, nisi po steā ratificent. 30. q. 2. vbi nō est. vnde nec possunt spō salia ante 7. ann. accusari, licet denunciatio admitta tur, vt j. tit. j. ad dissoluendū. sed contra, q̄a in sponsa lib. nō est determinata ætas, vt in matrimoniis. ff. eo. in sponsalib. 2. in princip. tñdeo. Verum est, q̄ non tē tata, cū in sponsalibus sufficiant 7. anni, vt in fi. eius dem l. vel non in matrimoniis: quia in sponsalib. vna & eadē ætas est, tam in masculo, q̄ in fœmina. f. septē nium, sed in matrimoniis est diuersa: q̄a 12. anni spe ctantur in muliere, 14. in viro, quod dic vt notat. j. de despon. impub. §. qualiter proberetur. versū. 2. & §. quæ sponsalia. respon. j. ver. seq.

Qualiter

contrahantur. f. Nudē & simpliciter, firmē & dupliciter: qd dic vt no. s. e. §. quot sint species. Contrahuntur ēt per se inter p̄sentes per hāc verba, Accipia te in meā, & accipia te in meū: vel alia verba similia, cōsensum exprimentia de futuro. vt j. e. is qui fidē. & ca. si inter §. verum. & j. de sponsa. duo. c. j. Sed in absentia contrahunt per lite ras vel nuncium: constat. n. absentē absenti desponsa ri posse, si absens hoc sciat: puta quia nuncium misit, vel de cōscientia sua sit, vel postea ratū habeat, subau di, quis de hoc ab initio nihil sciret: & hoc quotidie fieri videmus. nec refert, vtrū scriptura interueniat, vel nō. ff. eo. sufficit. & l. seq. & l. sponsalib. 3. vt j. q. cle. vel vō. veniens. & s. de conuers. coniugat. ex parte. 30. quæst. 5. nec illud. 32. quæst. secunda. honorantur j. de matrimoniis contra. contra interdi. eccl. c. j. & 2. Hoc tñ notādum circa hanc materiam, q̄ licet maritus per nuncium suum possit vxorē ducere. mulier tñ per proprium nunciū non potest nubere: sed & vbi mari tus per literas, vel nunciū contrahit, non vī vxor esse, nisi deducat in domū viri: sicut dicit lex. ff. de ritu nu ptia. mulierē. & l. sequen. Sed non puto, q̄ fm canones sint subtilitates huiusmodi admittendæ. arg. s. de do lo & contu. c. j. & de iudic. dilecti. sicut ergo vir pōt p nuncium vxorem ducere, sic & mulier virū. q̄a nō ad imparia iudicantur circa matrimonium. j. de diuor tiis. gaudemus. ver. nec vlli vnquam. in fi. & solus con sensus sine traditione facit matrimoniū, nisi fortē æ ras, vel aliud impediāt: vt not. j. e. §. versū. contrahunt ēt. & sub rub rubric. de matrimo. §. qualiter contra hatur. & §. qualiter impediatur. nō solum autē sponsa lia carnalia contrahi possunt in absentia, sed ēt spiri tualia. s. de p̄ben. accedens. & de rescriptis olim ex literis. Vbi verō per nuncium contrahuntur sponsa lia, hāc verba satis videntur congrua, Promitto tibi de mandato talis dñi mei, & nomine eiusdem, q̄ ipse ducet te in vxorem: & hoc in animam suā iuro. versa vice puella nūcio rñdebit, Promitto tibi nomine dñi tui recipienti: & sibi per te, q̄ ego ducā ipsam in virū, nisi per ipsum steterit: & hoc iuro. Et si sit matrimo nium de p̄senti, poterit sic dicere nuncius puellæ, Talis dñs meus salutāt te, & mādāt tibi, q̄ ipse p me siue me mediante, & tibi nunciante, accipit te in suā, & consentit in te tanq̄ in vxorem. Econtrā puella po terit respōdere, Et ego te mediante, recipio dñm tuū in me.

in meum, cum ipse me in suam (te nūciantem) recipiat. & in ipsum consentio tanq̃ in dñm & maritū. vel breuius: Cōsentio his, quæ mihi denunciaſti. hæc cōprobantur in iurib. alleg. & in salutatione, & denunciaſtione beatæ & glorioſæ ſp virginis Marię, facta à Gabriele archangelo, ad hoc miſſo, vt no. s. de big. §. qualiter bigamus à promotione. verſ. contracto p verba Gabrielis, dicentis. Et ſunt hic plura ſpecialia. Primū eſt, q̃ nūcius ſpecialiter ad hoc miſſus, vel qđ plus eſt, ē negocij geſtor, alienū factum pōt pmittere, & alij ſtipulari, cōtra illud ff. de ver. obl. ſtipulatio iſta habere licere. & Inſtit. de inuti. ſtipu. §. ſi quis aliū. & ſ. ſeq. Secundū eſt ſpecialē, q̃ vbi literę mittuntur ſine nuncio poſſit inter abſentem ſtipulatio fieri, cōtra illud Inſtit. de inuti. ſtipu. §. itē verborū. vel dic. in ſponſalibus non eſt neceſſaria ſtipulatio, ſed ſufficit nudus cōſenſus, ſicut in matrimonio. vt not. j. eo. ſub rubricel. de matrimo. §. qualiter cōtrahatur. & apparet in ſuperiorib. & in his quæ no. s. eo. §. & vnde dicat. Tertiū eſt ſpecialē, qđ de alieno facto iurāt. j. e. ex literis. Syluani. cōtra illud. ff. rerū amo. l. Marcellus. & ff. de in li tē iur. videamus. ſed non tenet ad aliud, & c. vt not. j. de ſpō. impu. §. vlt. ver. quid ergo. Quid ſi pēniteat abſentem, anteq̃ puella, ad quā mittebat cōſenſerit: ſed ipſa poſt talē pēnitentiā conſentit vī, q̃ non ſint ſpōſalia. arg. ff. de iureiu. non erit. §. vlt. & ff. de acqui. hēr. ſi quis bona. §. penu. & l. q̃ ſeruū. C. de rep. licet. Sed cōtrā, q̃a valeant nihilominus. arg. ff. de acqui. poſſ. qui abſenti. & de aqua plu. arc. in diē. ff. de diuor. ſi pēnituit. & j. de ſpon. impu. de illis. j. §. vlt. per quā vī poſſe dici indiſtinctē, q̃ ex quo aliq̃s legitimæ ætatis ſemel conſenſit in aliū, nō pōt poſtea pēnitere. ſed illud loquit̃, qñ cōſenſus peruenit ad illū in quē conſenſit. Solutio. Dic, q̃ ſi reuocatio peruenit ad pcuratorē in re integra. i. anteq̃ mulier conſentiret, nihil actū eſt. ar. s. de proc. in noſtra. & ca. mandato. Si verō peruenit, poſtq̃ iā conſenſerit, & de hoc pōt fieri fides eccleſiæ, ſimilr nō valent ſpōſalia: q̃a nec verē, nec interpretaſtine cōcurrat cōſenſus. & in his duob. caſib. pñt intelligi prima iura: qđ ſi de mandato pcuratoris, & conſenſu mulieris ſubſecuto fiat fides, ſed de diſſenſu ſeu pēnitentia nō liqueat, ſtabit eccleſia p ſponſalib. q̃a nō inducat de occultis. j. de ſimo. ſic vt tuis. in fi. & ſic pñt intelligi iura ſecunda pro aduerſa parte inducta. Quid ſi nō cōſentit, nec diſſentit, nec de hoc cogitat? Dicat ſtandū eſſe ſpōſalib. tum pp fauorē matrimonij. s. de ſen. & re. iud. duob. tū q̃a non hēt obſistere contrariæ voluntati. s. de bap. maiores. in fi. tū pp iuris prætem: ſm quē ēt inter abſentes ſpōſalia contrahunt. vt not. s. e. §. j. & ver. ſeq. & probatur 32. q. 2. §. cum ergo. Contrahuntur ēt ita demū inter filioſa. ſi parentes, in quorū ſunt ptāte, conſentiant: qui vident cōſentire, ſi ſciētes non cōtradican. ff. e. l. ſpōſalib. j. §. in ſponſalib. verō, vñ & pñ filiā abſentē deſponſat. j. de matri. contra. contra interdi. ec. ex literis. in princ. ſed illud intelligi, qñ poſtea conſenſit filia, vt ibi no. per magiſtros. Pōt aut filia diſſentire, ſi ſponſum dignū ſibi eligat, vel morib. ſuis indignū: ſed q̃ non cōtradicit, cōſentire vī. ff. e. l. ſponſalib. j. §. in ſpōſalib. & l. ſpōſalia. & l. ſed q̃ patris. & l. filio. nec ſp ſequenda eſt voluntas mulieris cōtra voluntatē patris, & a plerunq; ipſius ſe mīng conſ. inueniūt aduerſus propria cōmoda laborare. vt C. e. l. pe. & ſic vī requirendus cōſenſus parentū, alioq̃ nulla vī facta ſponſalia, ēt ſm can. vt 35. q. 5. c. noſtrates. & c. ſe. 32. q. 2. §. cum dī. & c. ſeq. & q. 3. c. j. j. e. ex literis. 1. & c. ſicut ex literis. j. de deſp. impu. con-

tinebatur. 22. q. 4. trib. & q. vlt. c. pue. ri. idē vī de tutore. vt 20. q. 2. c. j. & 2. Sed hæc oīa intelligas vera ſm leges, ſecus, ſm can. vt ar. expreſſum. j. qui ma. ac. poſſ. vī ibi ſm legē, q. d. aliud ſm cano. qui tñ in hoc caſu ſequendi ſunt. nam matrimonia iure poli, non iure fori reguntur. 2. q. 3. §. hoc diſtinguendū. vel hoc intelligas de honeſtate: de neceſſitate. n. non requirit̃, ſm cano. niſi cōſenſus perſonarū, de quarū cōiunctione quæritur. 27. q. 2. ſufficiat. 32. q. 2. c. vlt. & j. eo. cū locū. & c. cū apud. & ſine ipſo nihil agitur, quātūcūq; ēt pñ & mī cōſentiat. 30. q. 2. vbi non eſt. s. de reſti. ſpōl. ex parte M. mulieris. niſi fortē ipſi filij volū tati parentū ſe ſubiiciant: & tunc nō dī liber conſenſus. j. de cond. ap. ſup eo. & c. per tuas. cōſenſus. n. illarū pſonarū requiritur in ſponſalib. qui in matrimonio. ff. e. in ſponſalib. j. §. j. & l. ſponſalia. ergo ſicut cōſenſus parētum ſolus nō faceret matrimoniū inter filios, ſic neq; ſpōſalia: q̃a neceſſe eſt, q̃ ſi cuius nomine ſpōſalia contrahunt, hoc ſciat, & conſentiat, vel ratū habeat. vt no. s. e. §. rñ. j. & hæc intelligas eſſe vera, ēt ſi filij ſint in cunabulis. ſicut dicit illud c. 30. q. 2. vbi s. Sed contra. j. eo. c. j. & de reg. cū re. & ca. cū ſimus. 20. q. j. addidiſtis. & trib. c. ſeq. de hoc dic, vt no. j. de deſp. impu. §. & q̃ ſpōſalia. ver. ex his patet. & §. qđ iuris. verſ. ſi aut̃ pubes. & ver. qđ ſi pubes. & verſ. quid ſi impubes. Sed & contrahuntur ſponſalia aliqñ per parentes, aliqñ p filios, aliqñ p verof que: vt ſtatim tetigi s. ver. prox. & vide j. e. ſub rubric. de matrimo. §. qualiter impediāt. verſ. 7. ius. & j. de deſpon. impu. §. & quæ ſponſalia. verſ. ex his patet. aliqñ ēt contrahuntur pure, aliqñ ſub conditione: vt not. j. de condi. appo §. quæ conditio.

Quis

ri. Sponſalia aut̃ ſola ratiſhabitione, licet ab initio nulla fuiſſent. Intelliguntur. n. ea rata habere, cū ſponſus & ſponſa cohabitant ſimul, nec cōtradiciunt, adueniēte ætate legitima: vt ff. de ritu nup. l. minore. Si cus credo, cū ſeorſum habitāt, vbi non intelligunt̃ cōſentire, niſi vel verbo; vel facto, puta quia ſi aliqua munuſcula ei donat, qđ ſpōlī facere cōſueuerunt, vt d. c. literas. Quod aut̃ dictum eſt, ſponſalia ante ſeptennū contrahi prohibentur, limitat̃ nō procedere, qñ agitur de bono pacis, vt extra, de deſpon. impu. c. vbi non eſt vbi de hoc in glo. ætas ad matrimonium. Item ætas ad contrahendū matrimonium apta eſt in puella in 12. anno. in puero verō in 14. de deſpon. impu. puberes. & continebant̃. Si verō ætati proxima fuerit puella. ſin 11. anno. vel circa duodecimū, & cum ſuo aſſenſu deſponſata fuerit, & cognita, tunc intuitu minoris ætatis non pōt, nec dēt ſeparari matrimonium. d. c. continebant̃. Item ſi impubes contrahunt matrimonium per verba de præſenti, aut intendunt contrahere matrimonium tñ p illa verba, ita vt nō ſpōſalia. aut intendunt contrahere ſimpliciter id qđ pñt, ſm illud, Si quod ago, vt ago, non valeat, valeat, vt valere poterit. In primo caſu nihil agitur. neque id mirū eſt, q̃ illud contrahere nō poſſunt ætate impediēte, ſed nec ſponſalia contracta intelligenda ſunt, nolēbant enim ea cōtrahere. In ſecundo verō caſu tenent ſpōſalia de futuro. Pōt tñ probabiliter dici, ſm quo ſcā, q̃ in caſu primō, ēt ſponſalia contracta fuiſſent, quāuis hoc non intēderet̃: & hoc iuris interpretatione, extra, de deſpon. impu. c. ſi. cum ſi. & c. a nobis. vbi de hoc in gl. quouſque ſi tñ in ea voluntate viſque ad nubilem ætatem vtriuſque permanſerint, matrimonium prius inuile per ratiſhabitionem tacitam, vel expreſſam confirmatur. Tacitū aut̃ conſen-

Quo ſapientiſimē queſitum ſit, quā ætate ſpōſalia cōtrahi legitime poſſint, non abſurdē inſeritur hic eiuſmodi articulus, q̃ ex Mart. e. ti. in ſu. huc trāſſerri pōt: Sponſalia (in-qt) poſt ſeptennū cōtrahi rectē pñt, q̃a tñ pueri, q̃ puellæ debēt habere diſcretionē, & extūc ſpōſalia eis placere cōſueuerūt extra, de ſpō. impu. litera. Sed & ſpōſalia ante ſeptennū cōtrahū publica honeſtatis iuſtitia inducūt. Ideoq; talis ſponſus pōt cōtrahere ēt cū matre huius ſpōlę, d. c. literas. & c. acceſſit: Si verō poſt ſeptennū cōtrahūt ſolū de facto licet de iure ēt nō tenet̃, inducunt publicę honeſtatis iuſtitia hoc verū. quātum ad gradū; extra, de ſpōl. c. ſpōſa ſiatis. & c. ad noſtrā. & ad ſpon. impu. acceſſit. Si verō ante ſeptennū ſpōſi, vel parentes ipſorū nomine ſpōſalia cōtrahunt, nihil agūt. 30. q. 2. vbi nō eſt. Sed licet ante ſeptennū, vel in cunabulis ēt cōtrahūt, ſi cū ad ſeptennū peruenierint, incipiant eis placere ſpōſali, tñ valent ita, vt quāuis ſponſus eā carnaliter nō cognouit, cōſanguineat̃ tñ eius in vxorē habet non poterit, nec cōtrahid extra, de deſp. impu. literas. & c. acceſſit. & c. duo pue

sum intelligas, cū
simul cohabitant.
c. de illis. de sponsa
li. & ff. de ritu nup.
minorē. Itē si pue-
ri ante septennium
sponsalia, vel post,
sed ante pubertatē
matrimonii p ver-
ba de præsenti cō-
trahunt, si adueniē-
te ætate legitima,
intelligit, qd actū,
& ratificatē expref-
sē, vel tacitē: qd p-
sumuntur eo solo,
q nō contradicūt,
ratificari videntur
sponsalia per septē
niū, vel matrimo-
niū, p ætatē legiti-
mā, pferim, si si-
mul morabant, d.
c. literas. & d. c. ac-
cessit. & de condi.
app. sup. e. Similiter
per eadē iura ilem
dicendum est, qm
quosdā, si parentes
contraxerint spōsa-
lia, vel matrimonii
p filiis, vel filiorū
homine, arg. 3. q.
2. non omnis. & s.
cū ergo. Item si
adultus contrahit
per verba de præs-
enti cū puella æta-
ti legitime pxiima,
vel cōtrariō, si a-
dulta cū puer, vel si
ambo impuberes,
pubertati tñ proxi-
mi cōtrahunt, car-
nalis concupiscen-
tia supplet ætatem,
& mutuo consensu
carnaliter fuerint
cōiuncti, aut ex cor-
poris habitu appareat

veraciter eos posse cōmisceri, tenet matrimonii;
d. cap. continebatur. §. j. Si tñ puella iniura carnaliter per violētiā co-
gnoscatur, non vī per hōc præiudiciū fieri, imō non obstante hac
copula carnali, annuente illo, posset cum alio, qm quosdā. Alii dicūt,
q si tempore contractus poterant carnaliter cōmisceri, & postea iniurē
cognoscatur puella, ut dictum est, nō obstante ætate impubere. verum
fuit matrimonium inter eos, & per copulā carnalē consumatur. Quod
ergo dicunt primi, intelligendum est in eo casu, qñ contractus tpe nō-
dum poterant carnaliter cōmisceri: & puella prius, q esset viripotē,
dissentit, & durante dissensu, violenter à sponso cognita fuit, licet adhuc
esset in grāte impubere constituta. arg. 3. q. 2. q. 5. quinque. proposito animi.
& d. cap. continebatur. Item non debent distare impuberes à pubertate
vltra sex menses: licet alia concurrant, quæ s. dicta sunt, ut d. ca. con-
tinebatur. & c. tuq. Si tñ de communi consensu essent carnaliter copula-
ti, tunc tutius est, ut pro matrimonio iudicetur. d. c. à nobis. & cap. de il-
lis. Quod si pubes cum impubere contrahat, tenetur expectare, donec
impubes veniat ad pubertatē. dicto cap. de illis. Et si minor, impubes ve-
nienti ad legitimos annos nō consenserit in matrimonium, poterit ab
eo contractu rescire. Maior autem non potest: imō expectare debet. Si
autem minor maior factus consensiat, maior dissentire non pōt. Alij di-
xerunt, q illæ decretales, de illis, & à nobis. locum habent, cū sponsalia
contrahuntur inter minores septennio. Sed hæc sentētia nulla est. Nam
illa decreta de illis dicit contrarium in versu illo, Si verō alter istorum,
& c. & cap. à nobis. loquitur in sponsalibus contractis intra nobiles an-
nos. Vñ dñt alij, q si puberes contrahant sponsalia, si alter in matrimo-
niū cōsentiat, & alter dissentiat, is qui dissentit, cōpellitur inuicis. Marr.
f. Conditionalia. Sponsalia, inquit Marr. vbi s. quæ sub cōditiōne contra-
hantur, is est effectus, ut duob. modis trāsant in matrimonium. Primò,
per carnalem copulā subsequatā, vel per verba de præsenti exprimen-
tia, ut extrā, de sponsa. duo. c. 1. Secundò, qñ quis iuravit se sponsam du-
cturum in uxorem, hac adiecta cōditiōne, si daret sibi centum: non ta-
men cogetur eam ducere, nisi eam summam dederit.

g Sponsalia nulla sunt. J. Adde tex. in c. sufficit 37. q. 2. tex. in ca. cūm locū
de sponsa. gl. in c. ult. de sponsa. duorum.

Quis sit effectus.

† Ut is q spon-
salia contraxit, alij nubere prohibea-
tur: & ut matrimonii contrahere &
consummare per censurā ecclesiæ cō-
pellatur, nisi in casib. not. j. eo. §. seq.
Hoc verum est, dūmodo spōsalia pu-
ra fuerint. & tēnerint & in puberta-
te contracta. j. eo. si inter. & ca. sicut.
j. de spons. duo. c. j. Sed etsi in pupilla-
ri ætate contracta sint, nihilominus
suo tpe censura ecclesiastica exercet
maximē si interuenerit iurē, qd & in
pupillari ætate præsatur. j. eo. ex li-
teris. 2. & not. s. de iureiur. s. quot co-
mites. super illo verbo, iudicio. Item
hoc intelligas, qñ inter personas, de
quarum coniunctiōne agitur, cōsen-
sus interuenit. nam si inter parentes
tñ desponsata, alij nubere non phi-
betur, nisi fortē filius tacitē ratificaf-
set. sic pōt intelligi lex, quam alij di-
cunt correctam. C. c. l. j. 27. q. 2. despō-
satā, possunt tñ peti. arrā, vel pigno-
ra retineri, qm ea quæ not. s. e. §. & vn-
de dicantur. & vide j. de despon. im-
pu. §. fin. & pced. Quid si cōditiō-
nalia sint? Dic vt nota. j. de condit.
app. §. quæ cōditiō in sponsalib. Ef-
fectus ē is est, ut generet quandā pu-
blicæ honestatis iustitiā, qua impe-
diente, nullus de cōsanguinitate spō-
si sibi sponsam poterit copulare. j. e.
sponsa. 27. q. 2. si quis. j. & 2. q. si scien-
ter tales inter se contraxerint, filij su-
scepti ex hoc matrimonio illegitimi
censebuntur. j. qui fil. sint legi. referē-
te. & hoc verum est, etsi circa 7. ann.

supplente ætatem, & puella tentata. j. e. iunenis. alio-
quin contractus sponsaliorum circa septimū annum
habitus nullus esset, nec parceret aliquā publicæ hone-
statis iustitiā, nisi in 7. anno ratificaretur. j. de despō.
impu. c. 2. & 3. & cap. duo. super quo vide j. eod. §. quis
posset cōtrahere. Sed quamuis prima sponsalia inter
maiores 7. ann. contracta nulla sint, cōsanguinitate
impediente, nihilominus oritur hic iusticia. ut j. eo.
ad audientiam. Ex his nō. qñ sponsalia nulla sunt,
consensu deficiente, non videtur, q generent hanc iu-
sticiam, & qm hoc cōsanguineus furiosi continui spō-
sam eiusdem furiosi, poterit ducere in uxore, cū cō-
sensus deficiat. j. eo. dilectus. 32. q. 7. neque furiosus.
Sed nūquid hæc iusticia publicæ honestatis hodie lo-
cum habet? Et dicas q sic, nam cū ipsam sublatam
inueniam in vno casu tñ. i. in sobole suscepta ex secū-
dis nuptiis: ut j. eo. sub rubricel. de matrimo. §. quali-
ter impediatur. ver. 10. & seq. videtur, q in aliis casib.
duret, qui habentur. 35. q. 3. porro. ff. de adop. qui in
adoptionem. ff. de ritu nup. si qua mihi. §. si vxor. Et
generaliter, ut nullus de cōsanguinitate sponsi, & c.
ut s. not. verū quidam contrarium notauerunt, di-
centes, q ex quo sublata est in sobole suscepta ex secū-
dis nuptiis, in quo maiori æquitate sulciebatur, mul-
tò fortius in aliis reuocata vī. argu. à minori: nam &
de similib. idem est iudiciū. ff. de legib. non possunt.
& sic, qm istos, hæc iusticia in nullo casu locum habet
hodie: nisi in sponsa fratris, de qua videtur prohibi-
tum in Testamento veteri & nouo: iuxta illud, Non li-
cet tibi habere sponsam fratris. j. eo. ad audientiam.
nec obst. 35. q. 10. fraternitatis. vbi dicit Greg. q qui
taliam impedimenta dissoluit negat verbum Dei: quia
illud verum de inferiore Papa. Sed nunquid ipsi, qui
hoc scribunt, sunt inferiores? ergo prima opinio ve-
rior est, & per proxi. c. & per consuetudinem cōproba-
tur. Quid si certum tps comprehensum fuerit in spō-
salibus? Dic vt notat. j. eod. §. seq. Vnum tñ non omit-
to, qñ s. dixerim q is, qui sponsalia contraxit, co-
gendus est per ecclesiam matrimonium contrahere,
& consummare: aliqui tñ dicunt contrarium: quia in
uitæ nuptiæ, & c. 3. q. 2. §. j. & c. j. & 2. Alij autem, q
vbi iurē interuenit, vel fides interposita est, habet lo-
cum compulsio: alijs autem non compelleretur. C. e.
l. j. & expresse videtur j. eodem. pterea. 2. ad idem
j. eod. cū in tua. in fi. & j. de despon. impub. cap. j. &
de illis. j. & 2. verius videtur, qm canones, quod etiā,
vbi sponsalia nuda sunt, hēt locū coertio. nam ex nu-
do pacto actionem damus, ut notat. s. de pact. §. quis
sit effectus. igitur si intra tps assignatum à iudice non
appareat is, qui vocatus est ad iudiciū, ratione con-
tumaciæ excōicabitur. j. eod. non est vobis. & sic indi-
rectē compelletur, ut de nolente fiat volens. 23. q. 6. vi-
des. sicut & dicitur de illo, qui nō vult ordinari: ut no-
tat. de at. & qual. ordin. §. ordo. vbi circa hoc quæ-
ritur. nec obst. j. e. pterea. 2. quia idem esset, si iurē
interuenerit, dummodò de impedimēto fides fieret.
j. de eo qui cog. consang. vxor. suæ. de illo. & ideo ibi
subaudiendum est maximē: cū esset sponsa de futu-
ro. j. eo. de consan. & affin. super eo. & j. de testi. super
eo. §. super illa. & de hoc not. s. eod. §. rñ. j. e. §. prox.
vers. item tertio. & ver. item octauo.

† Per la-
psum tē-
poris. si certum tps appositum fuit, & elapsum sit. nā
postea is, per quem non stetit, impunē nubit. sed alijs
datur penitentiā de fide mentita. j. e. sicut ex literis.
Quid si terminus appositus nō sit? Vī expectandū tps
lega-

legale, de quo dixi §. e. §. & vnde. ver. cessat tñ. melius dic, qd Iudex inspecta personarū qualitate, tēpus legale poterit abbreviare, vel progare, quo elapso renitentē excōicabit, vt statim no. §. e. proxim. respō. j. & ver. vnum, & no. simile. §. de ele. §. vtrum. ver. sed esto. & quod hoc arbitrariū sit, innuitur ff. e. l. pe. Itē secūdo soluitur propter infirmitatē^h superuenientē corporale, talem talem quā inhabilem reddit. puta qd nasum amisit sponsa, vel facta est leprosa, vel aliud simile, vel spirituale, puta. fornicata est, vt §. de iureiu. quēadmodum. resp. j. & §. quod si post. j. de coniu. lepro. c. si. vel si incidat in hæresim. nā & illud mōchatio est. 28. q. j. non solū. & vide §. §. & vnde. ver. qd si matrimoniū in matrimonio. vt no. j. e. sub rubricella, de matrimoniis. §. quis effectus. Itē terciō propter afinitatem superuenientem. j. de eo qd cog. colan. vxor. suā. c. 2. & c. fraternitati. & c. ex literis. In quo casu si spōsalia firmata erāt, ad minus duo testes idonei exiguntur, alioquin. si si nō erant firmata, ad dictū vnus soluuntur. §. de test. super eo. §. vnico. & intelligūt qdam firmata per iurm. vt j. e. pręterea. 2. & intelligūt hoc dictū ob reuerentiā iuramēti. ar. §. de iureiu. c. si verō. & c. verum. & sic quāuis Deus non faciat differētiā inter simplicē loquelam, vel iurm. 22. q. 5. iuramenti. ecclesia tñ facit. tu dic firmata per verba de presenti. nam est iurm intercesserit, posset illud deterius cōtingere, quod in veritate non esset vxor: & sic eadē ratio manet. ergo idē ius. ar. §. de consi. transl. j. de consan. tua. & sic subaudiendum est maximē. j. e. pręterea. 2. vbi iurm interuenisset, vt no. §. e. §. proxi. ver. si. hoc tñ intelligas. qd vnus testis non est suspectus, alioquin cōtrarium esset dicendū. ideo bonus Iudex arbitratu inspecta qualitate personarū, vtrum malitiosē, vel bona fide, vel a suspecto, vel non suspecto. hoc pponatur: & sic non admittet, vel admittet. arg. §. de iureiu. iurm. §. vlt. Et cōsulo. qd Iudex secreto loquatur mulieri, quā peccatum dī cōmississe. & si ibi vī, ipsam iuramēto asringat dicere veritatē & idem faciat de personis aliis, si qd sunt quā ipsum instruere valeant in hac parte. sed & si quis malitiosē impedimentū obiecerit, canonicā nō effugiet vltionem, pbandur hæc j. e. cū in tua. & j. de clan. despon. cū inhibitiō. resp. j. §. vlt. & vide quod no. de simili materia. j. de claud. despon. §. vtrū clandestina. Hāc doctrinā tenēs magister Ia. Archid. Laudunen. determinauit casum satis extraneū. accidit. n. qd filij quorundā Burgēsium Leodien. cū quibusdā beguinis siue beguinab. peregrinati sunt: & cū essent hospitati quadā die in hospitio, in quo vinū optimum vēdebat, & essent benē potati, & inebriati, vnus de illis surgēs de nocte, intravit lectū cuiusdā beguinæ, & ipsam dormitē & ignōrātem, sicut per eundē Archid. cōpertū fuit, cognouit, & impregnauit, nec mireris, quia quasi idē accidit Loth, & filiab. suis, quā ipsum inebriauerūt, & se nescienti miscuerūt: vt 15. q. j. inebriauerūt. & demū cū parentes dictæ beguinæ volētes paliare verecūdiam suam, dispōsissent ipsam fratri illius, qd eam cognouerāt, hoc ignorantes, ad dictū illius fuerūt soluta spōsalia, quia licet beguina factum negaret, tñ prēmisa diligenti inquisitione, inuentū est per circūstantias, qd sic erat. sed nec illū qui eā cognouerāt, habere potuit, impediēte iusticia publicæ honestatis. Itē quartō, propter fugā sponsi, si trāstulerit se vir ad aliam puīciam, nec inueniri possit, vt j. e. de illis. super quo vide §. e. resp. j. Item quintō, ppter fortius vinculū superueniens, vt si spōsus contraxerit cū alia per verba de presenti, nisi sponsam an-

tea carnaliter congnouisset. vt j. eo. ^h Propter infirmitatem. J. Adde per totum tit. de coniu. leprosi. & per totum tit. de frig. veniens. & c. is q. & c. si inter. & j. de spon. duo. c. 1. qd si adolescēs spōsam de futuro tentauerit, non tñ cognouerit: & subsequēter cū alia p verba de presenti cōtraxerit, adhuc soluūtur sponsalia quā nihil obfuit conatus sine effectū adolescentis. j. Quid si prima spōsalia nuda sunt, secunda iuramēto firmata? Vī, qd secūda prāiudicent primis. ar. j. e. prāterea. 2. dic cōtrariū, nisi fortē carnalis copula interuenierit, quā tunc esset matrimoniū prāsumptum. j. e. is qd fidē. & c. si inter. Sed si eadē carnalis copula prācedēs sponsalia nihil operetur. j. e. veniens. 2. sic ergo iurm nō soluit sponsalia prācedentia, nisi aliud iungatur, quia nō est vinculum iniquitatis, vt §. de iureiu. quāto. arg. 22. q. 4. in malis. & q. 5. iuramēti. multo minus prāiudicant, si prima iuramēto fuerint cōfirmata. j. e. ex literis. Itē 6. si spōsus ad religionē transeat. vt j. e. cōmissum. vt no. §. de conuer. coniug. §. qualiter. Itē 7. qd sponsalia contracta sunt in pupillari ætate, & veniens ad pubertatē cōtradicit. j. de despo. impub. de illis. & c. a nobis. Itē 8. de cōi dissensu eorū, qui cōfenserunt, dissoluūtur, sicut & societas cōi dissensu dissoluitur. ff. p socio. vtrum. §. pe. & l. actione. §. diximus. In si. pro locio. §. manet. Et hoc intelligas, etiā si fides data sit. vt j. e. prāterea. j. quā decre. intelligo de iure cōi, fm T. & Goff. quamuis Hug. & sequentes ipsam intellexerint de cōparatiua permissiōe, qd dicit in fin. qd hoc pōt in patientia tolerari, iuxta illud: Multa per patientiā tolerantur, & c. §. de prębē. cū iam dudū. in si. vnde & scripserunt, qd Papa in dicta decre. prāterea. non papaliter. sed magistraliter respōdeat. sed tu dic, qd papaliter respōdit, & de iure, sicut enim cōi consensu contraxerūt, sic cōi dissensu possunt se absolvere, auctoritate ecclesię. j. de reg. iu. oīs res. & no. de simili materia. §. de iureiu. §. quot comites. ver. pe. & de conuer. coniuga. §. si. ver. sed quare magis. & seq. & j. de spon. duo. §. de quib. ver. aut utraque de presenti. nisi fortē impuberes sint, quod dic ut no. j. de despon. impu. §. si. uer. si uerō. & uer. sed pro Deo. potes etiā intelligere, si uis decre. qd capitalis discordia est inter ipsos: unde dicit, ne deterius inde cōtingat, & c. in hoc. n. casu differtur restitutio, seu etiā denegatur in matrimonio iā cōtracto, & etiā cōsummato. ut §. de rest. spo. ex transmissa. & c. literas. §. ult. & ut no. in summa eiusdē tit. §. qd sit faciēda restitutio. ver. 10. quanto magis sponsalia sine metu periurij solui debēt. pōt. n. dici, qd iurm habuit conditionē tacitam, ut ar. §. de iureiu. quemadmodū melius tñ est, ut ipsam intelligas indif. & quod dicit, ne deterius, & c. puta adulterium. Sed & si talis causa scilicet capitalis inimicitia allegeretur, & cōiter dissentiant, facilius soluūtur. Sed si alter dissentit tñ, nec est discordia capitalis, licet fortē sibi dissentienti nō uideatur apta: vel quia desiderat aptiorem, vel ditio rem, primō monebitur, & postea cogetur. j. e. ex literis. 2. & fm hoc expone potius. i. prius. j. e. requisit. Sin autē capitalis sit inimicitia, & inimicus desideret matrimonium cōpleri, ut ipsam interficere possit, sed sponsa dissentiat, tunc non est cogenda, sed potius monenda, & sic illud potius ponitur elc & iue, siue prinatiue: ut. si. sic dicas, potius est monenda, qd cogenda. i. monenda est, & nō cogenda. sic expone. j. e. requisit. arg. in his quę no. §. e. §. & unde. uer. sed & cessat. & prācedentib. vnde notauerunt Ray. & Goff. qd si eps ex coniunctione talium vniuersaliter prāsumat uxoricidium, vel guerrā fieri, restringere debet censuram.

^aQuid sit matrimonium
in rubr. de spon.

cenfuram, vel dissimulare, aliàs non medicinalis, sed mortalis esset. 2. q. j. capi. multi. & iste casus est, fm Rayn. in quo existens in peccato mortali ad agendā pœnitentiā nō cogitur propter periculum, quod timetur: quia siue plectēdo, siue ignoscendo, &c. 23. q. 5. prodest. & arg. optimū. j. qui cl. vel vo. veniens. & in summa bonus iudex ex personis & qualitate facti dicta pensabit, vt C. si quis imp. male. l. vnica ff. qd met. ca. non est verisimile. s. de transl. c. vlt. in fi. & vide s. eo. §. item tertio. Itē nonō, si fama habet, q̄ inter ipsos sit canonicū impedimentū, & de fama vel scandalo. doceatur. j. e. cū in tua. j. de consaguini. c. 2. & s. de testib. super eo. Et no. q̄ in quinto casu. s. qn cōtrahit cū secunda, per verba de presenti, & in sexto. s. qn trā sit ad religionē ante carnis copulā, soluūtur spōsalia ipso inre, in nullo aut alio casu sine auctoritate ep̄i solui possunt. ar. j. de despon. impub. accessit. & c. cōtinebatur. j. resp. & c. de illis. j. §. si verō alterutrum. & c. duo pueri. & not. j. in ver. seq. & vide quod not. s. e. vcr. item tertio. Itē decimō, vbi aliquis vxoratus iurauit alicui mulieri ipsam post mortem vxoris suæ ducere in vxorē, & postea ipsam polluit, vel propriā vxorem occidit, vt illā cui fidem dederat posset ducere in vxorē. idem si mulier machinata est mortem, vt eum habere posset: nā & hi casus dirimūt matrimonium iam cōtractum. vt no. j. eo. sub rubricella, de matrāmoniis. §. qualiter impediatur. ver. 5. & sic in hoc casu decimo sunt tres casus. Primus, si polluit. Secundus, si ipse occidit. Tertius, si machinatio intercessit. quod dic vt no. j. de eo, qui dux. in matr. ver. & idem intellexit Goff. & seq. Sed & s. eo. ver. itē secūdo. potes tres casus notare. Primus est, infirmitas, q̄ sponsam inhabile reddit. Secundus. fornicatio carnalis. Tertius, spiritualis. s. heredi. & sic si diligenter cōputaueris, nō solū octo casus, quos notauerūt antiq̄ doctores, sed 14. in quib. soluuntur sponsalia, poteris numerare, & possunt his uersibus comprehendī.

Crimen, dissensus, fuga, tempus, & ordo, secunda.

Morbus, & affinis, uox, publica, cunque reclamant.

Quodlibet istorum sponsalia soluit eorum.

Iacob. de Aret. Crimen. vt no. s. in ver. item decimō. Dissensus. vt in ver. item octauo. Fuga. vt in ver. item quarto. Tempus. vt s. e. §. resp. j. Et ordo. vt in ver. itē sextō. Secunda: vt in ver. item quintō. Morbus. vt in ver. item secūdo. Et affinis. vt in ver. item tertio. Vox publica. vt in ver. item nonō. Cumq̄; reclamant, vt in ver. item septimō. † Verū in matrimoniis dissoluen-
dis, requirūtur fm leges verba certa, huiusmodi. s. cōditione tua nō utar. ff. de repudiis. l. 2. §. in sponsalib. Item requirūtur 7. testes rogati prēter libertum proprium, uel parētem, eius qui diuertit. ff. de diuor. nul-
lum. Itē quod nō fiat calore iracūdiæ, seu motu chol-
lerico. quia fortē citō pœniteret. ff. de repu. diuor-
tium. & l. si pœnituit, Verū hęc fm canones nō proce-
dunt, sed hęc solū requirimus: q̄ is qui solui deside-
rat spōsalia, sit sanē mentis. sicut ergo furiosus nō po-
test cōsentire: ita nec dissentire. j. e. dilectus. ff. de di-
uor. l. 4. & etatis legitime. & quod causa iusta, de qui-
bus s. dixi, p̄betur coram iudice cōpetenti, aliàs pro-
pria auctoritate nō debent sponsum relinquere. j. de diuor. porrō. 32. q. 2. seculares. 35. q. 6. multorum.
q̄ si fecerit, peccat grauiter, & ideo est ei pœnitētia iniungēda. j. de despon. impu. duo pueri. in fin. Et est
vna rō, quia nemo debet sibi ius dicere. C. de Iudæis.
nullus. Itē quia est quasi quādam pœna respectu reli-
gi, quæ non est absq̄ iudice infligenda. 33. qu. 2. §. in

hoc ca. fm Vinc. excipe duos casus, in quib. soluūtur ipso iure: ut no. s. e. ver. itē nonō, item tertium. s. for-
nicationē notoriam, fm canones quē no. j. de diuor.
§. quod modis. sub §. generaliiter. & de adul. §. quæ p̄-
na. uer. sed fm legem diuinam. & seq. & de hoc no. j.
de clandes. despon. §. j. in cōmento consilij super illo
uerbo, cōtractus interdicatur expressē.

De Matrimonij. Rubrica.

S V M M A R I A.

- 1 *Matrimonium quid sit. Et unde dicatur. 4. Et ubi fue-
rit institutum. 8.*
- 2 *Non excommunicatus si contrahat cum excommunicata, an
teneat matrimonium.*
- 3 *Matrimonium consummatum quomodo diffiniatur.*
- 5 *Nuptia unde dicantur.*
- 6 *Connubium unde dicatur.*
- 7 *Coniugium unde dicatur.*
- 9 *Matrimonium quis possit contrahere. Et qualiter contra-
hatur. 10. Et quare contrahatur. 19.*
- 11 *Matrimonium spirituale, an contrahatur p̄ scripturam.*
- 12 *Contrahere aliqui matrimonium, postea alter negat, alter
concedit, quid iuris.*
- 13 *Vir si dicat, Iuro, uel promitto, uel dico tibi, quod habeo te
pro legitima uxore, an sit matrimonium.*
- 14 *Sponsus si puellam nubilem subarrauit consensu mutuo
accedente, an iudicatur in matrimonium.*
- 15 *Annulus datus tempore sponsaliorum de futuro, quid de-
notet.*
- 16 *Præmittens protestationem, quod nihil faciet, uel dicet
animo consentiendi, an contrahat ut matrimonium.*
- 17 *Matrimonium si cōtractum fuerit sine dote, an teneat.
Et qualiter impediatur. 24.*
- 18 *Iurans contrahere cum aliqua muliere, & non exprimēs
cum qua, si postea cognoscit unam carnaliter, nunquid eo
getur cum illa contrahere.*
- 20 *Effectus matrimonij quis sit.*
- 21 *Vxor an teneatur sequi uirum quocunque ierit.*
- 22 *Coniuges reddendo debitum in ieiuniis, uel Natali Domi-
ni, pasche, & alijs præcipuis solennitatibus, uel in lo-
cis sacris, an peccent.*
- 23 *Coniuges an peccent aliquando in carnali copula.*
- 24 *Furiosus matrimonium contrahere non potest.*
- 26 *Impedimenta matrimonij quæ sint.*
- 27 *Coactio parentum an impediatur matrimonium.*
- 28 *Matrimonium qualiter dissoluatur. Et qualiter uestiā. 29.*
- 30 *Ratum matrimonium quod dicatur.*
- 31 *Effectus rati matrimonij quis sit.*
- 32 *Matrimonium quando dicatur perfectum.*

EXpedita prima parte rubricæ d̄ spō-
sali. uidēdum est de secun-
da, scilicet de matrimoniis, in qua dice-
mus, Quid sit matrimonium, Et unde di-
catur, Vbi fuerit institutum matrimonium, Quis pos-
sit contrahere matrimonium, Qualiter contraha-
tur, Et quare, Quis sit effectus, Qualiter impedia-
tur, Et qualiter dissoluatur.

Quid sit matrimonium † ^a Con-
iunctio
maris & fœminæ, indiuiduam uitæ consuetudinem
retinens, diuini & humani generis cōicatio, ut pro-
batur Institutio. de pa. po. in principio. & ff. de ritu.
nuptia. l. j. & 20. 19. q. j. §. j. & s. de præsum. illud ad fin.
& C. de cri. exp. hæredita. aduersus. & ff. rerum, amo-
tarum. l. j. & 27. qu. 2. §. j. Maris & fœminæ, ideo poni-
tur:

tur: quia in eodem sexu non pōt cadere. vt C. ad legē
 Iulian. de adulteriis. cū vir. & j. de excels. prelato. cle
 rici. & in auth. vt nō luxu. contra natu. Ideo nō fue
 runt ab initio creati duo homines, ^b vel duæ mulie
 res: sed primò homo, demū mulier. 33. q. 5. mulierē.
 §. vlt. Nuptiæ ergo præter cōmixtionem sexū non ha
 bent in se Christi & ecclesiæ sacramētum. vt 27. qu. 2.
 cū societas. Dī etiā maris & fœminæ, ^c in singulari,
 non marium & fœminarū, in plurali, quia nec vnus
 mas plures fœminas, nec vna fœmina plures mares
 ducere debet. j. de diuor. gaudemus. §. quia verò. In
 diuiduam, ideo additur, quia eius debent esse pposi
 ti, vt nunquā diuidantur, non ergo debet disrumpere
 cōiugalis cōpaginem vnitatis, vt 30. q. 5. fœminæ. &
 32. q. si. in fine. Sic & Imperator dī Augustus, ^d quia ta
 lis propositi debet esse, vt augeat Rempublicā Roma
 norū, vt not. in princ. Institutio. & dī iustus. qui red
 dīt vniciq; ius suū, saltem quo ad propositum ani
 mi, vt no. Inst. de iusti. & iure. Certū est aut, matrimo
 nium aliqñ diuidi, vt dicam, j. de diuo. & certū est,
 principem nō semper augere, & iustū etiā septies in
 die cadere. fœm Azo. de pœnitent. dist. 3. septies, imò di
 cit indiuiduā, respectū matrimonij cōsummati, atq;
 legitimī, cuius vinculum in perpetuū nō dissoluitur:
 etiā pp fornicationē, vt not. j. e. quis sit effectus. ver.
 item effectus est, hoc tetigit Ber. j. de consang. de fi
 delib. in glossa, quæ incipit, si matrimoniū. & ideo dī
 vitæ quasi diceret, quādiu viuūt, est indiuiduum, sed
 per mortē dissoluitur, mors. n. oīa soluit. ut in auth.
 de nuptiis. §. deinceps. Indiuidua verò vitæ cōsuetu
 do est, talem se in omnib. exhibere marito, qualis ip
 sa sibi est. i. esset debet. & ecōuerso. ad indiuiduā ita
 que cōsuetudinem pertinet absque legitimī cōsensu
 viri, aliqñ orationi non posset vacare, nec cōtinentiā
 confiteri. vt 27. q. 2. §. cū ergo. ad finē. patet igitur, q
 loquitur de cōsummato. quāuis. n. inter cōsummatū,
 quo ad essentiā matrimonij nulla videat differētia,
 quia solus cōsensus, &c. 27. q. 2. sufficit. differunt tñ in
 quatuor. Primò, quo ad significationē. §. de biga. de
 bitum. Secundò, quo ad bigamiam cōtrahendam, vt
 ibi. & 24. dist. Valentino. Tertiò quo ad affinitatem
 cōtrahendā. j. de consang. c. 1. & c. quod super his, q
 cōtrahitur per cōsummationem, siue per carnis co
 pulam. ff. de gradib. non facile. §. affines. quod dic vt
 no. j. de consan. sub rubricella de affinitate. §. j. Quar
 tò, quo ad religionis ingressum. §. de conuer. coniu.
 ex publico. Diuini aut iuris dī cōicatio: quia debent
 esse eiusdem sectæ. nam si sint disparis cultus, puta
 vnus Iudæus, alter Christianus, vel paganus, non pos
 sunt contrahere matrimoniū, imò cōtractum dissol
 uitur. C. de Iudæ. ne quis. 28. q. j. §. ex his. in fin. Vnde
 in veteri Testamēto prohibuit, dicens, Non accipies
 vxorem de filiab. alienigenarū filiis tuis, ne traducāt
 eos post deos suos. Sed sponsalia cōtrahere possunt,
 sub tali cōditione, vt infidelis ad fidem cōuertatur.
 28. q. j. caue. Christiane. non oportet hoc, si tēpori cō
 tracti matrimonij, disparis cultus fuerint, secus si ex
 postfacto. quia tunc dist. vt no. j. de diuor. §. quot mo
 dis. ver. non solū. & iūge j. e. sub §. vt aut. in fi. † Quid
 si quis non excōicatus contrahat. ^e cum excōicata?
 Aliqui dicunt, q non tenet matrimonium, p quibus
 facit, quia excōicatus etiā minori non pōt eligi. & est
 a sacramentis ecclesiasticis separatus. j. de cle. excō.
 ministr. si celebrat. & tali sunt oēs actus legitimī in
 terdicti, vt patet in his quæ no. j. de senten. excomm.
 §. quis sit effectus. Hugo tñ scripsit, q licet nō debeat
 contrahi a tali matrimoniū, cōtractum tñ tenet. ar.

28. q. j. caue. j. de eo qui dux. in ma ^b Ab initio creati quo
 trimo. quā pol. per adulteriū. c. signi
 ficasti. & de matri. contra. cōtra in
 terdi. ecclesi. ex literis. j. de diuor.
 quanto. j. e. cū apud. q fm iura, quæ
 modò curiūt, verius est. Si tñ inueni
 rentur atiq; cōgregationes, in qui
 bus permitteretur cōtrahere, sicut
 hodie pōt poni exemplum in repe
 nitentib. & beguinabus, ^f & mona
 steriis canonicorum secularium, de
 quib. multa sunt in Germania, & le
 gitur §. de maio. & obediē. dilecta ^c Excōicatus contra
 inter tales non impediretur matrimo
 niū, quāuis diuersę professionis
 essent. C. de episco. audien. & si legi
 bus. & de despon. l. si. Sed tales dicū
 tur improprie religiosi: cū hæc duo
 scilicet carere proprio, & seruare cō
 tinentiā, sint de substantia. vt §. de
 statu mona. cū ad monasterium. in fi.
 Sed largo modo dicuntur religiosi, si
 cut hi qui in seculo vitā religiosam,
 ducunt, vt no. §. e. sub rubricella, de
 spon. & §. vnde ver. quod si matrimo
 nium. Humani iuris, ideo iungitur, fm Azo. quia se
 cundū legem humanā contrahendū est, nisi canoni
 ca inueniatur contraria, in his. n. non dedignatur le
 ges, &c. vt not. §. in proœmio. §. vnde habuit originē.
 ver. hoc igitur exemplum. 22. q. 2. sunt qui. Habet &
 eo cōicationem iuris humani, quia si matrimonium
 legitimū sit, vxor sequitur forū viri, secus si matrimo
 niū non teneret, vt no. §. de fo. compe. §. quib. ex cau
 sis. ver. item ratione matrimonij. Hæt & in eo, quia se
 cundū legē humanam agitur aliquoties ad decapita
 tionem, pp fidem matrimonij non seruata. vt no. j.
 de adulte. §. quæ sit pœna imponēda. Sed & in coha
 bet quia honestis & discretie vxorib. sunt aliqñ cōi
 canda consilia, vnde & Imperator de cōsilio coniu
 gis legē humanam pmulgauit, vt in auth. vt iud. sine
 quoquo suffra. §. hæc oīa apud nos cogitantes. coll. 2.
 Quod aut in principio dicit, cōiunctio, intelligēdū
 est de cōiunctione animorū, non corporū. ff. de reg.
 iur. nuptias. & ff. de dona. inter virum & vxorē. cum
 hic status. §. si mulier. fm Ioan. & Azo. Ego intelligo
 animorum, & corporū, cū dicam hic diffiniri matrimo
 nium cōsummatum. vt no. §. ver. indiuiduam. Nā
 per cōiunctionem animorū significatur cōiunctio.
 fidelis animæ ad Deū, per cōiunctionem verò corpe
 rum, cōiunctio Christi ad ecclesiam. §. de biga. c. debi
 rum cōmixtio corporū. no. ibi. cōiunctio maris & fœ
 minæ. Sed intelligeretur de cōiunctione animalium:
 ideo addit indiuiduam vitæ, &c. per quod no. vnio si
 ue cōiunctio animorum, est ergo respectu animalū,
 cōiunctio corporum tñ, quā nos. f. homines, ma
 trimonium appellamus. Ideo nimis cōpetens vī glos
 sa exposita. ff. de iust. & iur. ius naturale. & inst. de iur.
 na. gen. & ciui. respo. j. ibi, hinc descendit maris &
 fœminę cōiunctio gloss. j. cōiunctio animorum, nō
 corporum, quia fm ipsam gloss. non loqueretur de
 cōiunctione animalium, quod tñ facere intendit,
 vt apparēt in principio vbi dicit ius naturale, quod
 natura oīa animalia docuit. patet igitur q de omni
 bus animalib. loquitur. Dic ergo hinc. i. ex hoc iure
 naturali cōi animalib. f. tam brutis, q rationabilibus
 descendit maris & fœminæ cōiunctio. i. cōiunctio
 corporum, & hoc est quod exponit text. j. dist. ius na
 turę

Ab initio creati quo
 homines. Adde te.
 in c. hæc imago. 30.
 3. q. 5. tex. in c. prin
 cipium de pgn. dist.
 2. originaliter. Gene
 sis 1. cap.

Dicitur etiā maris,
 & fœminę. Adde
 Doc. in rub. de spō.
 Et imperator dicitur
 Augustus Ad
 de gl. in proœ. ff. v
 te. & gl. in proœmio
 Inst.

Excōicatus contra
 hat. Adde gl. in ca.
 nulla. de conse. dist.
 4. Specul. ti. de spon.
 §. 1. ver. sed nunq. d
 Car Zab. in c. signi
 ficasti. qui ma. acc.
 pos. idem Card. in
 cl. 1. in 9. q. de priu.
 Et beguinabus. Ad
 de de illis beguinis.
 vide rex. & quod ibi
 no. in cle. 1. de relig.
 do. & in cle. ad no
 stram. de hereti.

g Inter beatam & gloriosam virginem Mariam & Ioseph. Adde gl. & doc. in c. quidam de coniuga. Do. in ca. eum locū. de spon. Car. Zab. in rub. eo. tit. Magister sentent. in 4. dist. 30.

h Et vnde dicatur. Adde doc. in rubrica. c. i. glossa summa. 27. q. 1. c. i. lūd. de p̄sumptio. & in ca. 2. de conuersi. in fide.

i Vbi fuit institutū. Adde tex. in c. sicut non omnis. in §. is ita. 3. q. 2. tex. in c. 1. de voto. lib. 6. ori. ginaliter. Genes. 2.

k Quam, et ait Virgilius, q̄ si sit Felix qui potuit rerum cognoscere causas, reliquū est, ut hanc rubricellam intericiamus, quæ sine causa institueretur in moniū, qui in re Mar. nollet in hęc verba scribit. e. ti. in Summa. Causæ matrimonii institutū sunt due principales, mulier verò secundariæ. Principales sunt, susceptio solutis, & vitatio fornicationis. 32. q. 2. is ita. Ob priorem causam instituit Deus matrimonium in paradiso, cum dixit, Crescite, & multiplicamini, & replete terram. Propter secundam dictum fuit. Vnusquisque habeat suam, & propter fornicationem scilicet vitandam. Causæ verò secundariæ sunt, pulchritudo diuinitatis, & similia. Sed nunquid teneat matrimonium ex inhonesta causa contractum, puta pulchritudine, diuinitatis, & potestas. Dicendum est, q̄ sic. 32. q. 2. solet queri. ar. a Iacob sumpto, q̄ Rachele pulcherrima seruauit annis septem. Genes. 30.

sanctius coniuges manebatis, quanto cōcorditer sanctiora placita seruabatis. 33. q. 5. quod Deo. Itē de primo. Omne itaque nuptiarū bonum impletū est in illis parentib. Christi, proles, fides, & sacramentū. prolem cognoscimus ipsam Dñm, fidem, quia nullum adulteriū, sacramentū. quia nullum diuortium, solus ibi nuptiarum concubitus non fuit, quia in carne peccatum fieri non poterat, sine prouidenda concupiscentia carnis, quæ accidit ex peccato, sine qua concipi voluit, qui futurus erat sine peccato. 27. q. 2. omne itaque. Debet igitur

turæ. nā cōiunguntur se cōmiscendo carnaliter, hæc & illa, quam. s. cōiunctionem animo cōtrahendi factā, nos. s. homines, matrimonium appellamus. ut 37. q. 2. ex his omnib. q. d. respectu animalium brutorum cōiunctio corporū tñ est, sed respectu rationalium, est matrimonium. & sic cōiunctio animorū. & corporū, vnde quod ibi dicit, cōiunctio. i. cōiunctio, respicit generaliter oīa animalia, q̄ dicit, matrimonium, est ad rationalia restringēdū. ac si dicat, quicquid sit de brutis, talis cōiunctio nō est inter homines absque matrimonio toleranda: ergo hæc cōiunctio cū matrimonio est rationalis, sed sine matrimonio est brutalis, iō pōt dici, q̄ ipsa cōiunctio corporū est de iure naturali cōi. Sed cōiunctio animorū est de iure naturali rōnabili. super hoc vide qd̄ no. §. in p̄mio. §. vnde habuit originē. ver. hi naturali lege, & seq. §. de spon. duo. §. quæ q̄b. p̄indicet. ver. aut utraq; de p̄senti. & seq. Matrimonium aut nō cōsummatū sic pōt describi. Matrimonium est cōsensus maris, & femine, habitus in p̄senti, quo sicut animi legitimē sunt vniti, sic corpora p̄ carnalē copulā. quo ad propositū legitimē vniantur. nisi aliter a Deo fuerit reuelatū, ut patet. j. e. si inter. §. de conuer. coniu. ad Apostolicā. & c. 2. j. de big. debitum. & in cōror. & seq. Sic. n. nō ob q̄ cōsueuit opponi de matrimonio cōtrahē inter beatā & gloriosam virginē Mariam, & Ioseph, & nam sicut dicit August. B. Maria, p̄posuit se perseveraturā virginē: nisi Deus ei aliter reuelaret committēs ergo virginitatem suā diuinæ dispositioni, cōsensit in carnalē copulā non illā appetendo, sed diuinę inspirationi in utroq; obediēdo. 27. q. 2. §. cū ergo. Idem de eodē. inter quos fuit perfectum matrimonium nō significatione, sed sanctitate. Vnde scribens ad quandā, quæ cū viro suo votū emiserat, dicit, Non quia pariter vos temperabatis a commixtione carnali, ideo maritus tuus esse desiderat, imō tanto

tur is, qui contrahit consentire etiā in carnalem copulam, quo ad propositum, & si post contractū a tali proposito recedere possit, sicut innuit descriptio proximē supradicta, nec obstat. imō concordat j. eo. commissum. quia nō dicit: q̄ is, de quo ibi queritur, voluisse religionem intrare, sed q̄ ad hoc aspirabat siue suspirabat. & ideo contrahendo, sicut antequam aspiraret, iurauerat, non efficitur reus voti, sed facti datur igitur ei consilium, q̄ contrahendo iūm adimpleat, subaudi, in carnalem copulam, quo ad propositum etiā perpetuō seruandum, nisi Deus aliter releuans consentiat ergo si postea Deus ei de nouo inspiret, pōt recedere a tali proposito, & religionem intrare, & hoc innuit, ubi dicit, & postea si elegerit, & c. Sin autē ad tempus intenderet ducere uxorem, matrimonium nullum esset. j. de condi. ap. ca. fin. 32. qu. 2. solet queri. & ca. aliquando.

Et vnde dicatur. ^h A matre, & munium id est, officium: dñ. n. matrimonium, quasi matris officium, quia dat mulieribus esse matres. Et ideo licet pater generationis sit actor, & penē vxoris dñs. 33. q. 5. hæc imago. tñ matrimo. plus ascribitur matri q̄ patri, qm̄ eius officium plus apparet in matrimonio, q̄ officium viri, nam ante partum onerosus, in partu dolorosus, post partum laboriosus nascitur sibi partus. ut §. de conuer. infide. ex literis. hac eadem ratione potest dici, q̄ patrimonium quoties a patre denominetur, quia vir magis & virilius laborat in acquirendo, q̄ vxor. vel quia in vno grauatur, & c. ut ar. §. de parochiis. c. 1. ff. de iureiur. cum qui. Sunt autē hæc quatuor vocabula synonyma, siue cōsignificatia, matrimonium, nuptię, connubium, coniugium. ff. de ritu nup. in eodē. §. hoc caput. j. Nuptię dicunt a nubendo, qd̄ est proprium mulieris: vel ut ait Ildorus, ab obnubēdo. i. a velando, quia nupta velata debet incedere. 33. qu. 5. hæc imago. & c. mulierem. velantur autē scēminę ideo, ut nouerint se viris semper fore subditas. 33. q. 5. scēminę vel dicuntur nuptię a nubere, nam sicut nubes tempus offuscat, & turpidum reddit, sic nuptię debet obfuscare nuptā, ut q̄ ad gestus lasciuos: & tactus corporales pertinet, omnib. reddatur obscura, & turpida, præter quam viro suo. j. Connubium autē dñ, quasi semel nuptum. j. Coniugium, quasi cōi consensu iunctum. Potest addi quintum. s. consortium, quod & an seruos aliqui trahitur. C. de seruis fugi. l. ult. sed fm̄ leges inter seruos propriē dñ cōtubernium. C. de incest. nup. cum ancillis secus, fm̄ canones, ut no. j. de coniu. seruo. In sacerdote verò cōtuberniū dñ. ut §. de cle. cōiu. c. sanē sacerdotes.

Vbi fuerit institutū. ⁱ Et quidem in paradiso, & a Dño. j. de frig. & malef. c. 1. §. ante peccatū. 32. q. 2. §. is ita rñdetur, & pp̄ multiplicationē plis. 3. q. j. cū igit. 36. di. deinde. Vnde & dicit lex, q̄ nihil est vtilius hominib. nuptiis tanquā solis facere homines valētib. q. d. nō est homo, nisi ex matrimonio sit susceptus. ut in auth. de rest. & ea q̄ pa. in 1. mēse. §. hæc nos meritō cōmouetur coll. 4. Et dicūt quidā, q̄ p̄ hæc verba fuit matrimonium institutū. Crescite, & multiplicamini, & c. tñ T. dixit hoc nō est verū, sed fuit potius quēdā benedictio nubētū, imō p̄ hæc verba p̄oplasti ore p̄phético plata. Hoc nunc os ex osib. meis, & caro & c. ut §. eo. in prin. rubri. de sp̄salib. ad hoc j. de diuor. gaudemus. §. ga verò. & 33. q. 5. mulierē. Post peccatū verò ibidē, & ab eodē, fm̄ quosdā Sed fm̄ Gra. ab Ap̄lo, & extra paradysum fuit institutū ad remediū: s. ut carnis vitiū cohiberet. vnde Apostolus. Vnusquisque habeat suā pp̄ fornicationē ut in dicto. c. his ita. & 32. q. 2. & vide qd̄ not. j. eo. §. ult. sub §. ut autē nihil & j. de spon. duo. §. quæ quibus

K verfic. aut utraq;.

Quis

⁹ Quis[†] possit contrahere

matrimo-
niū. Et q-
dē quālibet psona habilis ad consentiendū, & exactū
debitū persoluendū. hoc. n. edictum phibitoriū est,
id est, ois qui non prohibetur, admittit, & cōtrahere
pōt: vt j. eod. cū apud. simile no. de pcura. §. quis-
quis. puer ergo, vel qui genitalibus caret, nō pōt con-
trahere. Sed mutus & surdus[†] pōt. j. eo. cū apud. &
c. iuz. j. de fri. & malef. qd sedem. dī autem hic puer
impubes, qd dīc vt not. j. de desponsa. imp. §. & quā
m sponsalia. Item furiosus^m non pōt contrahere, quia
nō pōt cōsentire. j. e. dilectus. 33. q. 7. neque furiosus.
hoc aut intelligas de continuo furioso, qui loco ab-
sentis & dormientis vbiq; habetur. ff. de arbit. diē
proferre. §. corā. & de acquir. poss. l. j. §. furiosus. Si tñ
post matrimonium contractū in fauorē incidat, ma-
trimonium & vxorem, & filios in potestate retinet.
vt in dict. c. neque furiosus. & ff. de statu homin. qui
furore. & de his qui sui iuris sunt. patre furioso. q si
habeat dilucida interualla, in ipsis pōt contrahere, &
argum. 7. quāst. j. quamuis triste. tertia quēst. 9. indi-
cas. C. de curat. furio. l. penult. & de codicillis. nec co-
dicillos. igitur qui in hoc determinare voluerit, qua-
litate furoris cautē considerabit: quia nec omnes
q sanæ mētis apparet. philosophi sunt. plerique enim
sub vmbata quiete morantur. ff. de acquir. possessione.
q d meo nomine. §. si furioso. & pleriq; in sermoni-
bus discreti apparent: qui, quo ad bona pertinet, fu-
riosum exitū patiuntur. ff. de tut. & cura. datis ab his.
l. is qui in ea. Sed nunquid meretrix pōt contrahere
matrimonium? Sic, si se velit corrigere. 32. quēst. j. nō
est culpandum. j. eo. inter opera. secus, si non sit cor-
rigibilis. 32. q. 1. cap. 1. Et breuiter, quilibet potest cō-
trahere matrimonium, nisi prohibeatur: vt not. §. e.
§. in principi. Qui autē sint hi, qui prohibentur. vide. j.
eod. §. qualiter impediatur. ⁿ

¹⁰ Qualiter[†] contrahatur.

Et quidē
trahi debet. vt dicam j. de clandest. despo. nec refert.
vtrum personis ipsis stipulantibus. fiat responsio, vel
alio inter medio præsētib; vel absentibus: dum ta-
men hoc fiat contrahentibus scientibus, vel postea
ratificantibus. ff. de sponsalib. sufficit. & l. sequen. su-
per quo vide quod notatur. §. eod. sub rubricella, de
spon. §. qualiter. vers. contrahatur. Contrahitur etiā
solo consensu. ff. de regu. iur. nuptias. & not. §. eod. sub
rubricella, de spon. §. qualiter. contrahuntur etiam
ita demū. & hac est differentia inter hanc rubricel-
lā, & illam: quia ibi consensus interuenit de futuro:
hic autē requiritur de præsēti. & si is qui contrahit
loqui potest, quamuis solus consensus matrimonium
perficiat. tñ verba requirit ecclesia hac, s. Laudo te,
vel accipio te in meam: & ego te in meum: vel alia
quæcunque verba similia, consensum exprimentia
de præsēti. vt j. eod. si inter. j. de spon. duo. cap. j. nec
enim ecclesia iudicat matrimonium, nisi probetur
consensus. & ideo secundum vulgarem opinionem
duo requirit ecclesia, consensum scilicet, & verba,
vbi loqui potest is. qui contrahit. vnde dicit ibidem
Goff. q corde & ore contrahitur matrimonium. dū
mutuo se concedunt, vnus alij, & mutuo se suscipiūt.
j. de spon. duo. cap. 1. Sed vbi loqui non potest is, qui
contrahit, hęc signa sufficiunt: hac satis apertē pro-
bari videntur. infra eodem cū apud. & capitu. tuę.
Mibi videtur, quod solum consensum requirit eccle-
sia. quo ad essentiam matrimonij vnde & sufficit, si di-
cant, Consensimus. infra de cland. despon. quod no-

bis. verba autem requiruntur ad hoc, l
vt consensus probetur: sed & si verba
deficiant, sufficere debent signa etiā
in loquente. vt apparet in his quæ
not. j. eo. §. vers. quid si dicantur. &
seq. Nam qualitercunque consensus
probetur, non audeo asserere, neq;
cōsulere, sed nec scribere, vt hi quos
Deus coniunxit, per hominem sepa-
rentur. §. de test. licet ex quadā. in fi. m
durum est. n. contra stimulum calci-
trare. nā & si is qui loqui nō potest,
per nutum cōtrahit, vt j. e. cū apud.
multo fortius & is qui loqui pōt. nul-
lus. n. per nunciū pōt fidei cōmissum
relinquere, nisi is q loq pōt. ff. de leg.
3. nutu. Et nunquid sufficit, si scribar
voluntatem suam sine verbis? ita vi-
detur argum. C. de testa. iubemus in
princ. & l. vlti. ad fi. † Et nunquid p
seriprurā matrimonium spirituale
contrahatur? sic 27. q. 1. omnes scēmi-
næ 20. q. 1. viduam. 1. q. 7. saluberrim-
um. & nunquid, si post nutum vel
signum sequatur sponsa. virum, & ip-
so facto consentiat sine verbis, erit
matrimonij: certē plus est consenti-
re factis, quā verbis. ff. de leg. & cō-
sti. de quib. §. de appel. dilecti. vnde
nec refert vtrū quis verbo vel facto
consentiat: vt satis probatur. j. de
conuga. seruo. cap. si. ibi, nec verbo,
nec facto consenserit. quamuis enim
non respondeatur interrogationi,
sufficit q de consensu appareat qua-
litercunq; sicut dicit lex in consimi-
li cōtractu, scilicet locationis, & em-
ptionis, qui solo consensu contrahi-
tur. vt & iste. ff. de verb. obli. si stipu-
ler. §. si in locando. ff. de actio. & obl.
obligationum. j. §. si. certē expressum
est, q non intererit, vtrū per verba,
vel per scripturam consentiat, quini-
mō si non contradicat filia volunta-
ti patris, consentire videtur. multo
fortius ergo, si per nutum vel signū
aliud hoc declarat. ff. de spon. in spō
salib. j. & l. sponsalia. & l. seq. ff. de ri-
tu. nup. l. 2. ad hoc j. eo. is qui fidē, &
c. ad id. & 29. q. j. §. j. ver. his ita respō-
detur. Sed cōtrā, quia nō potest quis
baptizari, ex quo loqui potest, nisi in
ppria psona respōdeat: de cōf. di. 4.
cū p paruulis. So. aliud dic, vbi uer-
ba nō sunt de substātia cōtractus: a-
liud ibi, vbi sunt de substātia: vt j. q. j.
de.

bet obicē contrariæ voluntatis, vt de baptis. e. maiores. & de re iud. duo-
bus. Sed cū nō mētaliter cōsentiret, nisi cōsensus exprimat, & notificetur
inter cōtrahētes, quomodo pōt inter absentes esse mīmonij p epi-
stolā. vel per nunciū, donec ille ad quē mittuntur littere vel nunciū
renotificauerit consensum suum alteri absenti? Dicendū est. q quan-
do mittitur nunciū, & ei notificat cōsensus suum, ille admissus est,
perinde est, ac si notificaretur ipse mittenti. Quādo autē littere mittun-
tur per nunciū, qui nihil de facto scit. sed nudū ministeriū portare lice-
ras cōmissum est ei, tunc, si ille, vel illa cui littere scriptæ sunt, notificet
consensum suum, quid intris Dicunt quidā, q quancunq; consenserit
non est contractū matrimonij, si tuū demū consensum suū notificaue-
rit absenti, q misit ei litteras, vel et alij dūmodo possit hoc cōstare iudi-
ci. vide de hoc 32. q. 2. honoratur, & de cōuer. cōiu. ex publico Mar.

Summa Host. R r

Sed mutus & sur-
dus. j. Adde Bal. in
l. pen. C. qui te fa-
pos. Paul. de Cast.
in l. ex facto, in 2.
not. ff. de vul. & pu-
pill. & quid de mu-
to. & surdastro si-
mul, vide per Car.
Alex. in c. cū apud
in 2. col. de spon.
m Itē furiosus. j. Ad
de c. nec furiosus.
22. q. 7. tex. & Doc.
in c. dilectus, de spō.
& Specul. cit. de spō
sa in 3. ad fin.

His quoque adie-
ci ex Mar. vbi su-
pra absentes pnt,
nā & inter eos re-
ctē contrahitur ma-
trimonij 31. q. 2. §.
cū ergo Sed qd si
aliquis consentit in
absentē per verba
de præsēti. deinde
mittit procuratorē
ad illā, & antequā
illa similiter consen-
tiat, ipse dissentit,
postea illa cōsentit
credens illū in pri-
mo durare cōsen-
sus? Dicit quidam
q si iste reuocauit
mandatū, & reuoca-
tio puenit ad pecu-
ratorē re integra, i.
antequam mulier
consentiret, nihil
actum est. arg. ex-
tra de proc. in no-
stra Si vero per ve-
nerit, postquā con-
sensit, nō tenet ma-
trimonij, quia nec
verē, nec interpre-
tatiuē cōcurrerunt
consensus. Si tñ cō-
stet ecclesiæ de pri-
mo cōsensu viri &
de mandato pcura-
toris, & de cōsensu
mulieris subsequen-
to, & nō cōstet dē dif-
fensu pdicto, cogēt
mulier ob pbatio-
nis detectum ma-
trimonij consumma-
re. Si autem post-
quā procuratorem
miserit nec consen-
sit, neque dissensit,
credens factum fore
tē obliuioni datū
tunc simpliciter stā-
dum est pro matri-
monio ob eius fa-
uorem, quia nō ha-

detrahe. s. de baptis. non ut opponens. nec enim absens. vel per procuratorem potest qd baptizari, sicut & desponsari. ut not. s. de sponsa. s. qualiter contrahatur. quinimò aliud, quia in baptismo, nedum verba, sed & formæ verborum sunt de substantia. s. de bapti. c. j. secus in matrimonio, in quo sufficiunt verba æquipollentia. j. eod. si inter nos. non obfunt his quæ dixi, qd parvulo, qui non potest fari, prodest cōsensu patrini. de conse. dist. quarta. parvuli. qd inductum est in fauorem animæ, & etiam si patrinus annueret, fortè nihil ageret: imò necesse vī, qd respōdeat, Volo & sūm hoc mutus nec pōt baptizare, nec puerū tenere, qd nec pōt respondere, nec filiolum Symbolū, & Orationē Dominicā docere: nec alia in fide instruere: ad quæ tñ patrinus fideiussorio nomine se obligat, & adstringit, de conse. dist. 4. nos ante omnia. & accedit, ff. de administ. tuto. l. j. s. licentia. nec obf. j. eo. tuq. qd qd dicit. Sed necessaria sunt, quantū ad ecclesiā, verba, & c. subaudiri debet, vel signa: & tunc subauditū probat statim ibi. nā & multi, & c. Item subaudiri debet. sed nec verba sine cōsensu sufficiunt, & hūc subauditū statim probat ibi, & pueri, & c. repete. nā & die: nam & pueri añ annos, & c. nec obf. j. e. cum apud. qd vacat ibi argu. à contrario sensu. vel dic, qd in his duabus proximis decretalibus loquit de verò matrimonio & expresse. Quid si taliter dicat se verba ludendi animo ptulisse. Vī qd sit p matrimonio iudicandū, tum qd ad cōmunē intellectū recurrendū est: nec eius simplici assertioni credendū est, qui matrimonio cōtradicit. j. eo. ex literis. & c. cōsultationi. tum quia in dubio semper est pro matrimonio iudicandū. s. de sen. & re iud. c. vlti. j. qui mat. accus. pos. vī tum qd qd tutius & certius est, maximè respectu aīæ interpretandū est: & ut res magis valeat, qd pereat j. de ver. sig. abbat. c. s. vlt. j. eo. iuuenis. ff. de ritu nuptia. adoptiuus. s. j. in fin. alioquin quilibet posset illudere matrimonio iam contracto & dicere, ludens feci: ad hoc s. de præsumptio. c. j. j. de eo qui cog. consan. vxor. suæ. super eo. tum ut puniatur, in quo deliquit. s. de transla. Epi quanto. s. ceterum. Sed contra vī, quia si causa loci vel doctrinæ hoc fiat, non oritur inde obligatio. ff. de actio. & oblig. obligationū substantia. s. verborum argu. 15. quæst. j. illud. 22. q. 2. quod ait. & sic deficientem cōsensu, & c. ut not. s. eo. vers. contrahitur. & pro hac via pōt induci qd not. j. eo. vers. e contra videt. & j. eo. ex literis. j. ibi, si matrimoniū contracturi ad id faciendū, qd. siue ueniunt hac intentione, nullus est contractus. Licet in hac quæstione nunc p matrimonio, nunc contra fuerit iudicatum: vī tamen qd Papa hic esset super hoc consulendus: qd nouus casus est: & de maioribus causis. argu. s. de translat. epi. c. 1. & hoc in casu consimili vī comprobare Augu. de conse. dist. 4. solet quæri. sed sūm iura, quæ modò currunt, pōt dici, qd si uterque iurat, qd animo ludendi protulerunt verba, non credentes contrahere, & testes qui præsentēs fuerunt idonei, iurant qd credunt eos verū iurasse, maximè quia pōtari erant: nec erat hora sobria, cōtra matrimoniū iudicaretur. n. ebrius ignorans dicitur. 15. quæst. j. sanè dicimus. Et sic nō consentit: arg. C. de don. nec inuitus. Quid. n. si in ludo beati Nicolai, vel alio simili aliquis iuuenis pro ludo representando, cū aliqua pedissequa alienis ornata vestibus contraxit nunqd iudicabitur matrimoniū inter tales: & quid si domina dicat bubulco suo ludendos Lo. so filiam meam iū vxorē. & hoc ille facit ludendo? argu. qd non sit matrimoniū. s. de testib. super eo. responsio. j. & de præsumptio. quia verisimile. Sed si am

bo confiteantur, quod intendebant contrahere. staudum est confessioni eorum: j. de clādesti. despon. c. j. 12 & 2. † Sin autem alter negat, alter confiteatur: bene faceret Papa. si ius constitueret, qd matrimoniū teneret in pœnam illius, qui clandestinè contraxit. & qui fortè modò pœniter: vī ad instantiam illius, non videt matrimoniū separandum. arg. j. de eo qui duxit in matrimo. quā polluit p adult. c. j. arg. j. q. j. si quis p ignorantia. & præcedenti. & conse. dist. 4. quam vis. & c. solet quæri. & ad hoc facit quod notat s. de baptismis. s. quis sit effectus, nec. n. debent laici de sacramētis ecclesiæ ludum facere, vel derisum, & sic in dubio iudicare, & adde qd notat j. e. vers. solutio. & sequen. 13 † Quid si dicat, iuro, vel promitto: vel dono tibi, qd habeo te pro legitima vxore: & quidē, qd dicit, habeo, futuri temporis est: & sic extensiuū. vnde nō obf. te, qd dic Promitto, qd præsentis temporis est. vī cōsensus de futuro, non pñenti. arg. j. de cōditio. apposi. super eo. Sed dicas contra. nā si quis iurat alicui mulieri, se eam in vxorē legitimam habiturū, matrimoniū est inter tales. 30. q. 5. s. sed si obicitur. in auth. si quis diuinis. quā subaudiendum est, decetero. quod tñ si expressum fuerit, dubitationē nō habet. ut patet s. de iureiu. quemadmodū. in prin. j. eod. ex parte. & sufficiunt quæcunque verba cōsensum exprimentia de præsentī, ut not. s. eo. s. vers. contrahitur. & j. eod. vers. item constituitur. & sequen. Quid si dicatur, qd nō fuit vxor, vel non est? Dicas qd sufficit probare, qd eam in ecclesia publicè desponsauerit, & subarrauerit, vel qd causa matrimonij fuerit benedicti: & postea duxerit in domū suam, & tenuerit, & habuerit ut vxorē. quamuis non probentur verba: multoties. n. pñimio tumultu audiri nō possunt: multoties etiā puellā cultu verecundiæ ducta suā non exprimit voluntatē. comprobatur hæc j. eo. ex literis. j. C. de nup. in coniunctione. ff. de spons. sed quæ patris. qd verū intelligas, nisi uiolentia allegetur. qd dic ut not. j. e. s. qualiter impediatur. vers. 7. vī etiam sufficere, si pberetur, qd post contractum matrimoniū tenuit eam ut vxorē, atq; traduxerit, vel quia dicit, qd nunquam dimitteret eam, sed semper adhæreret ei: nam & talis vxor pōt dici. 34. dist. Christiano. 22. q. 2. solet. Item quamuis instrumēta nuptialia sola ad probationem matrimonij non sufficiant. ut not. j. eo. vers. item cōstituitur, & sequen. tñ probatur matrimoniū per instrumentū, in quo se coniuges uocant, & per donatio nem pp nuptias mulieri factā tanquam vxori. cum fama & alijs indicijs. s. de præsump. illud. & sic pōt intelligi. ff. de ritu. nup. in liberè. ff. de cōcubinis. in cōcubinato. aliā aut non matrimoniū, sed stuprum psumitur, nisi voluntas propria suffragauerit, & alia vota succurrerint, subaudi, tacita, vel expressa. ut patet ex præmissis. & j. eod. sub s. ut autem. in vers. præsumptorū. sic non cōtradicat. sed concordat. 25. q. 5. alter. & accedit optimè in authen. quib. mod. n. effi. leg. s. quoniam autem. col. 6. ff. de spons. quæsitum. & ritu nup. minorē. Conuincitur ergo malè dicere hi, qui notauerūt, qd inter eos qd loq pnt, nō iudicat ecclesia matrimoniū. nisi verba pbenf. ut not. s. e. s. ver. cōtrahit & seq. nisi dicas ipsos intellexisse de matrimonio vero, seu expresse. nā multis alijs modis pbat tacitū, & psumptū: & hoc necessariū est animab. Quid. n. si matrimoniū. qd cōtractus: fuit inter aliquos, 60. an. sunt, vel amplius nūc fortè malitiosè vertat in dubiū, nec possint pbari verba cōtractus: puta, quia oēs testes, qd pñentes fuerāt, obierunt: breuiter. & in summa. vtrum verba requirantur, vel nō & vtrū sufficēter pbatū sit, vel

vel non arbitrio relinquo iudicis, qui inspecta qualitate personarum antiquitate temporis carnis copula, & alijs circumstantijs hoc determinet: quauis in magna parte per precedentia & sequentia, qualiter arbitrari debeat instruat. vt no. j. e. §. qualiter impediatur. ver. & seq. Illud et consuevit queri, an per subarrationem probetur matrimonium, vel sponsalia? & dixerunt quidam, quod si fiat a sponso sponsa, presumitur matrimonium: fin autem a parente sponsi, tunc sponsalia inducuntur: tunc dicunt, quod sicut iam tetigi §. e. §. uer. quid si dicatur. refer tamem, utrum subarratio publice fiat ante fores ecclesie dicente sacerdote. Benedic Domine arras istas, &c. sponso sic fieri consuevit sponsam postea subarrate: & tunc annuli datio inducit matrimonium. & sic loquuntur, & intelligi debent illa iura. 26. q. 2. si quis uxorem. & c. si quis desponsauerit. 30. q. v. nostrates. id autem interuenit annulus & cod. pignore corda iungat, unde & quarto digito annulus inseritur. quod ut fertur, in eo quod uena sanguinis ad cor usque peruenit. 30. q. 5. femina. unde dicitur, quod pubes annulata presumitur sponsa, nisi consuetudo terrae contrarium operetur. §. de presum. illud uel nisi forte puella coacta adduceretur, quae statim recepta benedictione aufugeret: sicut distinctio. j. e. consultationi. & no. j. e.

²⁴ §. qualiter. uer. 7. dist. 7. Sed & si sponsus puellam nubilem alias subarrauerit, consensu mutuo accedente, matrimonio inducitur. sed si erat innubilis, sponsalia iudicantur. §. de despo. impu. tua. quod dicitur ut not. j. de despo. impub.

²⁵ §. & quod sponsalia. uer. quod ergo, si despo. ¶ Quid si tempore sponsaliorum de futuro desponsatus annulus: non potest aliud significare, quam contractus exprimit, si sponsalia consueuerunt. n. talia iocalia, seu clenodia munuscula seu munera, inter sponsos fieri. §. de matri. contrac. contra interdictum ecclesiae. c. 2. & sic annuli datio est signum non facti matrimonij, sed futuri: sicut alias arras datio est signum ueditionis, non presentis rei aut praeteritae, sed futurae: ut inquit, de contrah. emp. circa prin. & est arras contractus. per se. ff. de act. emp. & uel. ex empto. §. si quis uina. sic multoties sine uerbis est interloquens, matrimonium inducit. sed nec uerba sine consensu sufficere possunt. §. e. tua. Quid ergo, si aliquis ita dicat? Gulielme, accipis Gemam uxorem? & ipse respondet: Domine, Gulielmus accipit Gemam uxorem: postea interrogat mulierem, Gemam, accipis Gulielmum in uirum? ipsa respondet, sic: nunquid per haec uerba est matrimonium iudicandum inter tales. quauis Gulielmus dicat, quod nunquam consensit: ita uero: quia et si se non intelligunt, ad eam uerborum intelligentiam recurrit. §. e. ex literis. j. nec. n. refert an Gulielmus ad interrogata respondeat, dummodo consensus exprimat, ut ex praemissis uer. patet. sicut nec in alijs contract. qui solo consensu perficiuntur. ff. de uer. obli. si stipuler. §. si in locado. nec refert, utrum in prima persona loquatur tabellio, an in tertia. §. de conuersio. coniug. dudum. §. si. ad ista quid plura expressum uer. §. e. tua. nos. quod ibi qualiter tibi consistere, &c. ubi minus uidebat per matrimonium presumendum. Item aut ipse consentit, & tunc bene est, aut Gemam decipere intendit, & dicit sic fraus in suo capite retorqueri: ut §. de eo qui duxit in matri. quam polluit. per adul. c. j. & arg. §. de resc. sedes. & c. plerumque. nam & in dubio docemur per matrimonium iudicare: ut §. e. §. uer. quid si aliter dicat. Ecce contra uerba, quod uerba consensus exprimeria de praesenti necessaria sunt. §. e. tua. haec autem potius dissensum Gulielmi expriment, quam consensum. nam si consentire uellet, bene posset dicere, Ego consensio in Gemam: & non diceret, Gulielmus consentit: per haec. n. uerba, cum tertia persona sint, potius praesumi debet alienum factum esse uelle, permittere, quam suum: & sic non ualet quod agit. ut Instit. de inuri. stip. §. si quis alium. ff. de uer. obli. stipu-

latio ista, & ut expressim. arg. i. auth. ut de app. cog. §. si. col. 6. quinimodo deridere uerba, ac si diceret, Arma uirumque: can. ut ff. de uer. obli. quod extrinsecus. deficit te ergo consensu Gulielmi, deficit & matrimonium, in quo consensus requiritur utriusque. 29. q. j. §. j. nec obstat. §. e. ex literis. j. quia ibi certum erat, quod contrahere uolebat: ut dicitur litera. & id non refert qua lingua consentiat, utrum per se, uel per interpretem. Instit. de uer. obli. §. utrum. ff. de uer. obli. l. j. in fin. sed per haec uerba uerba, quod Gulielmus uelit potius distrahere, quam contrahere: sic ut alias dicitur Instit. qui mo. re contra obli. §. is quoque. in fin. uerba enim ad hoc inuenta sunt, quod per ea intentio & consensus exprimat. 22. q. 2. his ita. sed hic loquens consensum alterius exprimit non solum, unde, non est matrimonium & hoc est quod dicitur §. e. tua. in fin. ibi, nec forma contrahendi, & c. nec ob. quod uoluit fraudare Gemam. nam haec fraus in aperto erat. & sic a seipsa decepta uerba. arg. ff. de redhib. act. l. j. §. si intelligat. ff. de actio. emp. & uel. l. j. in fin. ff. quod cum falso tu. l. j. in fine. Si n. Gemma excipiat de dolo, Gulielmus replicabit de lata culpa, quod dolo comparat. ff. de po. quod Nerua. ff. de uer. sign. latere. Sol. non absurde dici potest, quod si sacerdos interrogat publice ante uas ecclesiae sic contractus fuerit, & postea secuta solennitas consueta, erit per matrimonio iudicandum, ut apparet in his quod not. §. e. §. uer. illud et. & uer. quod si aliter. Sin autem alio interrogat, & post talia uerba copula carnalis secuta fuerit adhuc stabit ecclesia per matrimonio. nam carnalis copula uerba de futuro trahit, ad praesens tempus presumptum. ut §. e. is qui. & c. si uenies. & c. sicut. & de expresso. dissensu consensum facit. §. e. uenies mariora. & c. consultatio. §. q. ma. ac. pos. isup. & propterea uerba a conditione recessum. §. de condi. app. de illis. & c. per tuas. nec mirum: quia & spaciū tempus hoc idem operatur. §. e. ad id quod. & c. de muliere. Idem uerba si traducta fuerit in domum sponsi, dum tamen corrupta reperiat. arg. in his quod not. j. de frigidis §. qualiter. uer. ergo si mulier. alias sola traductio non faceret matrimonium. ff. de despo. quod situm. non ita, si sponsus ad domum sponsae iret: quia domus uiri, domicilium est matrimonij non domus sponsae. ff. de rit. nup. mulierem. & l. seq. C. solu. matrimo. si ignorans. quod intelligas quod puella ex legitime aetatis, uel etati proxima, alioquin est contra: ut §. de despo. ip. continebat. respō. j. & §. j. & sic carnis copula in uirgine, & traductio in corrupta equiparatur: ut arg. §. e. uenies. j. de. §. cōiu. lepro. c. si. §. de pb. iurauit. §. de rest. spo. ex parte mulieris, hoc, si uoluntarie traducta fuerit secus, si in uita traducatur, & de tinea, & fugiat quod citò habuerit libertatem. §. e. uenies ad nos. & de despo. impub. ex literis. unde uersus:

Effuge, cum poteris, ne consensisse puteris.

Super hoc uide quod not. j. e. §. qualiter impediatur. sub. §. j. ergo. uer. 7. uis. & hoc membrum distinctionis aperte probat litera. §. e. tua. ibi, & inter eos, & c. & ibi, quod qualiter, & c. quasi dicat, Tu dicis, quod nunquam consensit in mulierem: nos tamen non uidemus qualiter hoc tibi consistere possit: quia ex quo eam cognouit, tamen ex uerbis si praecedentibus, quauis indirectis, tamen ex carnali copula subsequuta est, proculdubio matrimonium presumendum. arg. expressim. §. de co. appof. per tuas. Sed & licet secundum legem aliud iudicetur, quod sponsus traducit, aliud quod sponsa. ut not. §. eo. uer. in prin. tamen secundum c. non ad imparia iudicant, ut patet in his quod not. j. e. de despo. imp. §. & quod sponsalia. uer. ex his patet. Sin autem eam non cognouit, neque traduxit, non iudicabitur matrimonium: & hoc est quod dicitur §. e. tua. ad fin. ibi, cum in eo nec substantia, & c. nec forma, scilicet uerborum, & c. subaudi tu, nec alia iudicia, per quae substantia probetur contractus, de quibus dixi. §. eod. §. 16 quid si dicatur. & seq. ¶ Quid si permittat protestationem

Summa. Hoff.

R r

2 quod nihil

o Solo consensu contrahitur matrimonium. Adde tex. et gl. in c. cum locum de spon.

p Matrimonium sine dote. Adde, potest esse matrimonium sine dote, & quid contra: vide gl. in c. per vestras. de do. inter vi. & vxor. tex. & gl. in c. nullū. 30. q. v. gl. in c. confanguineorum. 3. q. 4. tex. in l. si C. de do. ante nupt. l. 3. ff. de de iure do. & p Bal. in c. iuravit. de pb.

animæ credere ei, si dicat se nunquā consensisse. & sic intelligas. j. e. tua. unde expone, qd ibi dicit, qd qualiter tibi constiterit: subaudi, in iudicio contentioso, nō videmus: quia nec videri pōt, cum pbatio deficiat licet. in foro pœnitentiæ sit ei credendū: nos aut qd iuris sit, rescribētes, dicimus qd si, subaudit tibi istud in confessione dixerit credendū est ei, quod res ira, & c. usq; psonā subaudi: & iō nō dēt ex illo facto, & c. quāvis alij ipsam aliter intelligant. ad qd accedit qd nō. j. de cland. despon. §. quare, phibeant. Vbi verō cā decipiendi, & tñ carnalē copulā extorquendi consensit aliquis in aliquā, si deceptor verā vult agere pœnitentiā, necesse habet illā sine fictione aliqua, ducere i vxorē: vel si hoc pōt fieri, debet ei dare virū conveniē tē, vel aliter satisfacere, iuxta testimoniū veritatis, si offers munus tuū ad altare & c. fm Ray. hoc melius cō probat. j. de adul. c. j. & 2. 36. q. 2. tria & iūge quot not.

o s. e. ver. licet i hac qōne. & seq. Quāvis aut dixerim, qd solo consensu contrahit matrimoniu, tñ nec cōsensu de pſenti semper matrimoniu inducit, nisi aliud inter veniat: puta qñ transfertur in arbitriū alienū. j. de cond. app. super eo. cum. n. substantia contractus in alterius arbitrium ponit, cōtractus nullus reddit, nisi ille fuerit arbitratus. C. de contra. emp. l. si. ff. de verb. ob. si quis arbitratus. Itē nec cōsensu inter pſonas in nubes habitus matrimoniu inducit, sed sponsalia, se cundū Goss. & vt nō. j. de despon. impu. §. & quā sponſalia. ver. quid ergo. & s. e. §. ver. sed & si spōsus. Circa hanc materiā quæri consuevit, quis cōsensu cohabitationis, aut consensu carnalis copulæ. si dicas, qd cōsensus cohabitationis: ergo inter fratrem & sororem erit matrimoniu, si dicas, qd consensu carnalis copulæ, ergo inter beatam Mariam virginem, & Ioseph non fuit matrimoniu. dicas ignur, qd de neutro hoc simpliciter intelligendū est, sed de consensu animorū cā matrimonij coniunctorū, id est, de consensu matrimoniali. seu coniugalis societatis, & ppositi reddendi debitū. vt patet in his quæ. nō. s. e. §. j. ver. matrimoniu aut nō consummatū. qd etiā patet ex primæ mulieris formatione, quā Dominus non formavit de capite viri, ne domina videretur: nec de pede, ne ancilla reputetur: sed de latere, vt collateralis & socia haberetur. ex hoc cōsensu, siue coniugali societate, oportet eos cohabitare & indiuiduā vitæ consuetudinem retinere. 22. q. 2. §. cum ergo. & nō. s. e. §. j. ver. indiuiduam. Item consili tuitur aliquando dote inter veniente, & datione propter nuptias. quod dic vt nō. j. de don. inter uirum & vxor. sub rubricella, de donatio.

27 ne propter nuptias. & de dot. promitten. Quid si matrimonium sine dote p contractum fuerit. vt qd nullū sit 30. q. v. nullum. 3. q. 4. confanguineorum. 30. q. j. c. j.

q nihil faciet, vel dicet aio consensie di: dic si cā decipiendi hoc ad cōem intelligentiā recurrendū est: & contra ipsum interpretandū. j. e. ex lris. j. 22. q. 5. §. ex his. & c. q. cunq; & q. 2. ne qs. Sed si timore mortis fieret: sola verba nō pbatent mſimoniū. arg. j. e. veniens. 2. §. de app. si inſus metus. §. qd me. cau. c. j. 31. q. Lotharius. ff. de rit. nup. simulatē liber. n. consensu requirit in matrimonio. j. e. cum locū. §. de. pc. accedens. qā inuitē nuptiæ consueuerunt hīe tristes exitus. j. eo. requisiuit vt not. §. sub rubri. de spon. §. quis sit effectus. Hoc. n. in iudicio ecclesiæ cōtentioso: nā in iudicio

dic q illa c. & similia iura intelligenda sunt in matrimonio occulto, quod probari non potest. unde cum nec de matrimonio, nec de nupriali benedictione, nec de dote. nec de alijs solennitatibus appareat, per quas, si de ipsis, constaret, pro matrimonio præsumeretur, in obscuro pro non matrimonio haberetur. requiritur ergo dos, vt facilius probetur matrimo. argu. C. de præs. illud. non quo ad substantiā matrimonij, nam licet matrimo. sine dote constet. dos tñ sine matrimonio non consistit. ut C. don. ante nup. cū muliere, ergo pōt contrahi matrimoniu sine dote. 30. q. 5. §. sed obijcit. authen. ibi posita. si quis diuinis. & in authen. quib. mod. nā. c. ff. legi. §. qm. colla. vj. quinimō mulier indorata & inops, in substantiā uiri succedere debet: sicut tradit in authē. ut liceat matri. & auis. §. quia uerō. col. ix. & de exhi. & intro. reis. §. qñ uerō. colla. v. polita. C. unde uir. & uxor. auth. præterea. Sed nec instrumēta nuprialia sola sine nuptijs ad pbatio nē sufficiunt. C. de nup. sine nuptijs. sic nec probatur p instrumētū possessio. §. de si. instru. inter dilectos. nec uiolentia. §. de resti. spol. cū ad sedē. ergo quo ad essentia matrimonij, solus consensus, & c. & uide s. e. §. respon. j. & uer. cōtrahit. & uer. quid si dicatur. Quid si ita dicat, Promitto tibi, qd ducā te in uxorē, & decēterō tenebo te, ut uxorem, crastina die contrahit cū alia puerba de præsenti cui, adharebit? Certē vt qd secundē quia uerba prēmisa cū sint futuri tēporis, tractatum habent. ff. de uerbo. obl. si quis ita stipulatus Stichū, aut Pamphilū. & ad Tertu. filij. & uerba ali quid debent operari. j. de priui. ex ore. ff. de leg. j. si qñ is. vt sensus. Ego ducā te, & ex quo reduxero de cetero, & ar. j. eo. ex literis. aliud, si simpſt dicat nō prēmiso uerbo futuri tēporis, Ducā uel habebō te i uxore, sicut nō. s. e. §. respo. j. uer. quid si dicat uiro. Quid si dixerit. Promitto tibi, qd p uidebo tibi semper, tanquā uxori: & illa idē respondet? Certē nisi protestet de intentione contraria, p matrimonio iudicandū puto. Quid si dicat, Tenebo te in uxore quousq; ponā mihi terra supra oculos cā decipiendi ipsam? dicunt quidā, qd ualet matrimoniu indistinctē: & sic ponūt casum. j. e. ex literis. sed certē si apparet de disſensu & dolo, non est matrimoniu, nisi fortē carnalis copula subsequatur. ut j. e. tua. nos. in si. Quid si quis iurauit ali quā ducere in uxore puta Bertā ipsa Bertā absēte, nū quid cogit cū ea cōtrahere? Dico qd sic, si cū ad ipsam puenerit, ratū habeat, & si post talē ratificationē eadē cognouerit, matrimoniu est pſumptū: vt s. de con. coniu. ex parte. & de iureiu. si uerō Itē qd si in pſentia pluriū filiarū Titij, ita dicat Lotharius, Promitto uobis omnibus, qd unā ex uobis ducā in uxore: & oēs respondēt: Placet: uel qlibet p se dicit, Ego pmitto tibi. qd si elegeris me. contrahere, ego ducā te in uirū: & ipse postea cognouit unā, nunqd est mſimniū sic, qā ipso facto cōsentiunt. ar. ff. de legi. de qb. & s. de app. dilecti. & t. ut nostrū & in alijs cōcor. allegat. s. e. uer. qd si ita dicat. & nō. cōsimilē qōnē j. tir. §. si. uer. qd si unū ex illis. Quid si qs iurat, qd cōtrahere cū aliqua muliere, sed nō exprimit cū qua, & postea cognoscit, unā carnaliter: nunquid cogitur cum illa contrahere Non puto, quia potest aliā eligere: nec deierat cū alia contrahendo: æquius tamen faceret, si cum illa contraheret quam corrupit, ne diuideret carnē suam in plures, non tñ Tiriū, quia bigamus indicaretur per decreta. per quā alij dicunt cōtrā. s. de big. debitum. & ibi dixi. Sed nec refert per quā uerba cōtrahat: dū modo sensum exprimat de præsenti. j. de spon. duo licet. & nō. s. eod. §. tñ. j. & uer. qd si dicat. nec. n. semper

vis est in verbis. ar. 3. de procu. petitio. quid. n. verbis opus est, quæ nullus sequitur effectus: ut C. de do. l. ult. Sed & inter præsentēs, & inter absentes contrahitur: quod dic ut no. 3. e. sub rubricella, de sponsal. §. qualiter contrahantur. rñ. j. & ver. seq. non tñ est opus scriptura in matrimonio, quamvis lex hoc desideret, qñ liberta contrahit cum Senatore, vel ubi illustres contrahunt matrimonia, exceptis barbaris. in auth. ut liceat matri & auiz. §. quia verò dudum. colla. 8. Vel si quis contrahat cum cōcubina. In st. de nup. §. fin. hoc autem ultimum de cōcubina, exaudias quo ad legitimatorem filiorum, qui fm leges aliter non intelliguntur legitimi. ut patet in his quæ no. 3. eod. quī fil. sint legi. §. qualiter, & a quo. ver. verè aut legitimanē.

Et quare[†] contrahatur matrimo-
niū. Duæ causæ principales sunt: susceptio. s. sobolis, & vitatio, s. fornicationis. 3. 2. q. 2. §. his ita. & no. 3. eod. §. ver. vñ respectu primæ causæ, s. susceptionis sobolis, pij parētes vocantur animo & voto procreandorum liberorum vxores ducunt. ff. de ver. sig. liberorū. in pe. charta. de secunda causa dicit Apłs: Propter fornicationē non dicas exercendā, sicut quidā fatuus socius meus: sed vitandam vnusquisq; habeat suam vxorē, & vnaqueq; suum virum. ad hoc 3. eo. in præsentia. & c. se. 3. de eo qui cog. confa. vxor. suę Iordanæ. 3. de fri. & malef. c. pen. & ult. Secundariæ autem sunt causæ multæ. s. personarum coniunctio, amicorum & diuitiarū acquisitio, pacis reformatio, vxoris pulchritudo, & ca. ad hoc 3. titu. primo, c. 2. de sepul. ex parte. quid si nō propter prædictas causas principales, de quibus nec cogitat, sed propter secundarias contrahit quis matrimonium. Dicit q; quāuis peruersē faciat, vel currus ante boues ponat, matrimonium tñ tenet: nā consensus de præsentī sufficit. 3. 2. q. 2. solet queri. quod patet ēt ex eo quod legit in Genesi, Vidēs Iacob, q; Rachel esset decora facie. & venusto aspectu, eam diligēs, ait ad Laban: Septem annis seruiā tibi pro Rachele: & in Deuterono. Si videris mulierē pulchram in medio capriuorū, & amaueris eā, voluerisq; vxorē habere, introduces eā in domū tuam: ergo vita mala, vel intentio alicuius peruersa, non contaminat cōiugij sacm sicut nec per sacerdotē quantūcūq; pollutū quę sancta sunt coquinari nō pnt: ut 3. de coha. cle. & muli. vestra. Porro bona mrimonij principaliter sunt tria, fides, proles, & sacm. vnde Aug. nuptiale bonū tripartitū est, fides, proles, & sacm. 2. 6. q. 2. omnia itaq; in fide attenditur, ne post vinculū coniugale cū alio vel alia coeat. 3. e. ex parte. Sed dñs Hu. Car. sic exponit in fide attendit, ut se adinuicē diligāt, & debitū reddāt: se ipsosq; fideliter & in corruptē custodiant. ad hoc. ff. so. ma. si cū dotē. §. si maritus. & 3. de con. lepr. c. 2. & vide qđ no. 3. e. §. quis sit effectus. In prole, ut amanter suscipiatur, & religiose educetur, & corrigatur 3. de sim. licet. Heli. ergo bonū plis non dñ ipsa proles, quæ quandoq; pp hereditariam successionem queritur, sed spes ipsa, vel desideriu quo ples adhuc querit, ut ad seruitiū Dei religiose informetur. vnde multi hñt prolem, qui non habent bonū prolis: nec pp hoc desinit matrimonium esse, imò nihilominus durat. Verū scdm fratrem Henricū Theutonicum. In fide attendit ne se alicui alij exponat. Ne coniugi petenti debitū se defendat, vel subtrahat. Ne eidē aliquod peccatū suggerat: sed animam, & corpus, & res ei fideliter custodiat, & animā a purgatorio excipiat, & cōsiliū & auxiliū iustū pbeat. In prole verò attendit. Necōceptus impediatur. Ut gratanter suscipiatur, i. siue sit filius, siue filia

agat inde gratias Creatori, nec murmuraret etiā prā nimia paupertate. Ut statim baptizet diligenter, & amanter, cautē fideliter & religiose nutrietur. In prima tenera ætate, ēt cū proprijs māmīs, exēplo beatę Marię virginis infantiā corrigendo, & symbo- lū edocendo, & ad ecclesiā & prædicationes ducendo, si malū fecerit do- lēdo, & castigādo: si religionē intrauerit, vel aliud bonū fecerit, cōgaudēdo. In sacro ut cōiugiū nō separet, vel ut eius pposi- ti sint, ut nūquā separent: ut no. 3. e. §. j. ver. indiuiduā. & hoc est tertiū bonū. dñ sacm nō q; ipsum sacm sit cōiugiū: sed qā est eiusdē rei, sacre signū. s. spiritualis & inseparabilis coniunctionis Christi, & Eccle. quod quando matrimonium durat, inseparabiliter adhe- ret. super quo vide quod not. 3. de biga. §. qualiter bi- gamus. Sed prima duo bona quandoque comitantur matrimoniu, quandoque non. multi. n. frangunt fidē, & multi sunt sine ple: sed nūquā est matrimoniu sine sacro. nam & interdum corporalis separatio fiat cau- sa fornicationis, vel ex communi consensu causa ora- tionis, sacramentalis tamen separatio inter fideles fie- ri nō pōt, nisi cū desinit esse vinculū matrimonij: pura p mortē utriusq; vel alterius coniugū vel per ingres- sum religionis aī carnis copulā. sup quo vide qđ no. 3. e. §. qđ sit effectus. Ex hoc tñ qđ dixi 3. ver. px. qđ hoc tertium bonū est signū spirituale & inseparabilis con- iunctionis Christi, & ecclesię, est arg. q; ēt per ingres- sum religionis, nō soluitur matrimoniale vinculū. & ad idē 3. de diuor. quāto. ibi, ut sacm fide, & c. Inn. tertius videtur fuisse in hac opinione: quamvis dicat q; nolit a vestigijs suorum prædecessorum recedere; q; consulei contrarium responderunt. ut 3. de conue. cō- iu. ex parte sua. hoc soluitur. 3. eo. sub. §. ut aut. ver. qđ sit effectus rati. & 3. de conuersio. coniuga. §. ultimo. versic. sed quare magis potest. & seq. Sed nunquid hęc tria sunt adeo necessaria ut si aliquod istorum defue- rit, non teneat matrimonium? dicas q; si tēpore con- tractus intendat coniuges hoc seruare, tenet matri- monium: licet postea mutauerint voluntatem, ut pa- tet in his quę not. 3. eod. §. j. versic. matrimonium au- tem non consumatum. & seq. Idem dixit Ray. & si ni- hil cogitent de his bonis: sufficit enim, q; non appo- nant conditionem vel pactum, ut contra faciant. ar- gumen. 3. de condi. appo. c. si. hoc verum est in iudicio ecclesię, quę de cogitatu vel intentione iudicare non potest: sed & iudicio animę & in veritate non videtur contrahi matrimonium, nisi saltem de tertio bono, scilicet de sacro cogitent: quia si non cogitant: ergo non consentiunt in uitam indiuiduam ducendam. est enim sacramentum ipsa inseparabilis animorum coniunctio. ut not. 3. eo. §. i. ver. in sacramento. sine qua non est matrimonio, ut apparet in his quę no. 3. eo. §. j. quāuis ergo non sit verū matrimoniū: erit tñ psum- ptū, qđ uero matrimonio equiparat, quantū ad eccle- siā, ut apparet. 3. e. is qui fidem. de his tribus bonis le- git. 2. 7. q. 2. omne itaq; pōt addi & tertia causa, quasi principalis, s. solatiū humanitatis: ut in senibus. 2. 7. q. 2. nuptiarū bonū. Ideo lex Papia, quæ phibet maiore quadraginta annis nubere, abolita est. C. de nup. san- cimus. verum si maior 30. annis enixa fuerit, succedit partus, licet mirabilis uideat. C. de legit. her. si maior.

Quis sit effectus. † Et quidem quia dos est ali- qua, & filij legitimi in potestate, ex quo matrimonium legitimum est secus, si illegiti-

Non soluitur matri-
moniale vinculū. j.
Adde doctor. in
c. ex publico. de con-
uersione coniu. &
glo. in c. licet. 3. 2. q.
7. & an vxor ingre-
diens post copulam
carnalem, maritus
lucreti partē dotis
ac si mortua fuisset.
vide p. Bal. l. Deo
nobis. C. de p. & cle.

^r Nisi per mortem.] Adde l. cū duob. in §. idem. ff. pro soci. in auth. de nupt. in §. deinceps. col. 4.

^f Nunquid vxor tene-
tur sequi virū.] Ad
de doc. in c. de illis.
despon. & ibi opti-
mè distinguit Car.
Alexan. Cyn. in l. li-
ber. C. de ope. liber
Bart. in l. mœnia. iu
§. j. ff. de mulie.
Cognito matrimo-
nii effectu, p̄specta
que eius vi. reliquū
est, vt ad illius bo-
na comoditatesq;
transeamus: q̄ quia
ab Hostiense p̄ter
missa sunt, ex Mar-
tino huc transcribe-
re placuit, M̄. mo-
nit, inquit tria bona
sunt, fides, proles,
& sacrm, vt 2. q. 6.
2. omne itaque. Ali-
bi tñ appellatur
bona substantia:
extra, de condi. ad
pos. c. fi. In fide aut
attenditur, ne post
matrimonium cū
alio, aliave coeatur.
In prole, vt a mari-
to suscipiatur, & re-
ligiosè educetur. In
sa crō. ne matrimo-
nium separetur. Li-
cet autem separa-
tio interdū fiat cau-
sa fornicationis, vel
orationis ex cōi cō-
sensu, siue cā reli-
gionis: sacramen-
tis tñ separatio nū-
quam inter fideles
heri poterit, post
carnalem copulam
nisi post mortem al-
terius. Sed si nihil
cogitauit vir, vel
mulier, de illis bo-
nis, sufficit. si nō ap-
posuerit conditio-
nem, vel pactū con-
tra p̄dicta. Sed qd
si neuter expressit
hoc, sed velit ad tps
cōtrahere, vel quā-
diu voluerit, vel qd
voluerit vitare pro-
lem, sed vterq; vel
alter habet eiusmo-
di intentionē, nun-
quid est matrimo-
nium? dicēdum est secūdum quod notauit: 32. q. 2. solet queri. q̄ qui-
dam dicunt, adiectionem temporis tunc demum impedire matrimo-
nium, si exprimitur in ipso contractu, aliās non. Sed ipse dicit, q̄ siue
exprimitur verbo, siue non, non est ibi matrimonium: licet probari
non possit: qñ est expressum a contrahentib. sicut quod non est matri-
monium, vbi non est matrimonium, vbi non est consensus animorū. li-
cet verbo dicant se consentire. Similiter quid de illo, qui habet p̄positū
p̄ bonum continentie, nunquā debitū exigendi. Quid ē de illo, qui
dū contrahit, proponit adulterari. Nunquid in his casib. cōtrahit matri-
monium? Dicit qd ā, q̄ siue p̄iudicio, in primo casu cōtrahit matri-
monium, sicut inter beatissimā virginē Mariā. In secūdo verò casu idē dicē-
dum, dum tñ non ducatur illū in pactū, q̄ liceat ei adulterari, vel q̄
prostituat vxorem, nisi esset matrimonium, cum hoc sit contra matri-
monii naturam. Similiter, si contrahens ducat in pactum, q̄ habet p̄-
positum nunquam reddendi debitum, non est matrimonium: secus tñ,
si hoc non exprimitur, idem H. notauit in d. c. oē itaque. Martinus.

mum esset: vt Insti. de patria pote. &
de nup. §. si aduersus. & j. de don. in-
ter vir. & vxor. & si necesse. quod dic
vt no. in summa eiusdem tit. sub ru-
bricella, de dotib. promittendis, &
j. qui fil. sint legiti. Itē effectus est, vt
ex quo tenuit inter fideles semel cō-
tractū matrimoniū, nullatenus dis-
soluatur, nisi per mortē, quā oīa sol-
uit. vt no. §. eo. §. ver. indiuiduā. Et si
alter coniugū efficiat hæreticus, vel
cæcus, vel leprosus: vel aliquod aliud
horrendum incurrat, quantūcūq; sit
vt 32. q. 5. horrendus. & c. si quis vxor-
em. & §. de iureiu. quemadmodum.
§. q̄ si post huius. excipe cām fornica-
tionis: illam in. solam excipit. Dñs. j.
de eo qui cog. cōsan. vxor. suā. discre-
tionē. §. quod si forsan. Sed & nūc sit
separatio, quo ad totū tm, & mutuā
seruitutē. nā vinculu sacri remanet
illibatum. vnde aut stabunt innupti,
aut reconciliatio fiet. 32. q. 7. c. j. & 2.
& q. j. dixit Dñs. j. eod. ex parte. j. de
diuor. cap. 2. §. de conuer. coniug. ve-
niens. de hoc j. eo. §. qualiter. vers. 9.
ligamen. & §. eo. §. j. ver. indiuiduam.

² Sed nunquid vxor tenetur sequi vi-
rum? quocūq; ierit? dic vt no. j. de
coniug. seru. §. & an consensus. vers.
arg. habes. Et etiam est tantus effe-
ctus matrimonij consummati, q̄ mu-
lier non habet potestatem sui corpo-
ris, sed vir: & e contra. vnde nec al-
ter altero inuito potest vitam muta-
re, nec ad religionem conuolare. 27.
q. 2. sunt qui dicunt. & c. scripsit no-
bis. 33. q. j. c. j. 2. 3. & 4. & j. eod. com-
missum. & no. §. eo. §. & quare. vers. c.
in sacramento. Sed & effectus tantus
est quod vir cogitur reddere debi-
tum, & sic matrimonium cōsumma-
re, licet affinitas superuenit: vt j. de
eo qui cog. cōsan. vxor. suā. §. & qd
iuris sit, si cognoscat consanguineā
vxoris suā. & quādo cūque, & vbi-
cūque exigitur, reddi debet, nisi cō-
scientia probabilis remordeat. j. de
secundis nupt. dominus erroneam
autem ad cōsiliū p̄lati relinque-
re debet. j. de sent. excommu. iniqui-
tationi. vel nisi suspendatur per eccle-
siam. j. eodem cum Apostolica. in fi.
& no. j. de matrim. contrac. contra

interd. eccl. §. quid iuris. vers. si verò causa, propter
quam secundum hoc potes intelligere. 27. quæst. 2. si
tu abstines. 34. q. 5. capit. j. & ca. noluit. Sed nunquid
peccant coniuges exigendo, vel reddendo debitum
in ieiuniis, vel Natali Domini, pasceue, & alijs p̄-
cipuis solennitatib. de quibus habes §. de feriis. cap.
vltim. vel in alijs quibuscūque, vel in locis sacris?
dic q̄ exactus semper tenetur reddere: quia contra
hoc nulla est exceptio admittenda. j. de coniug. le-
pro. capit. 2. in fin. & hoc si opportunè instat, exiges si-
cut Iordana, de qua habes j. de eo qui cog. cōsang.
vxor. suā Iordanē. Est tñ cautē, vt differat, inducendus
& si acquiescere voluerit, benè quidem, alioquin de-
bitum est soluendum: sed exigens peccat. 33. q. 5. no-
luit. vbi Apostolus. j. ad Corinth. 7. Nolite fraudare in-
uicem: nisi fortē ex consensu ad tempus, vt vacetis
orationi. & iterum: Reuertimini in idipsum, ne ten-
tet vos satanas propter incontinentiam vestram. Hoc
autem dico secundum indulgentiam, non secundum
imperium. & August. Christiano cum vxore sua ali-
quando conuenire non licet: propter processioneis
enim dies, & ieiuniorum, aliqñ conuenire non licet,
quia etiam a licitis abstinentum est, vt facilius im-
petrari possit quod postulatur. Alij dicunt, q̄ consi-
lium est, non p̄ceptum. Ioan. mediam viam eligens
dixit, q̄ aliquando est consilium, sicut tempore ieiu-
niorum, & minorib. festiuitatibus & sic intelligit iu-
ra & auctoritates proximè inductas. Aliquando ve-
rò est p̄ceptum, vt puta in p̄cipuis festiuitatibus
de quibus §. dixi. vnde August. Quoties vel dies nati-
uitatis, vel reliquæ festiuitates, subaudi, p̄cipuē,
secundum Ioan. aduenerint, non solum a concubina-
rum consortio, subaudi, quod mortale est, s̄m Ioan.
sed etiam a propriis vxoribus est abstinentum: ergo
secundum Io. est mortale in propriis vxorib. sicut in
concubinis: licet non tm, cum hæc duo hic æquiparē-
tur. arg. §. de constit. transla. Sed nunquid aliquan-
do peccant coniuges in carnis copula? dist. quia ali-
quando commiscuntur coniuges causa suscipiendæ
prolis: & tunc nullum peccatum est. vnde Aug. Coniu-
galis concubitus generandi gratia factus, non habet
culpam. Apostolus. Si nupserit virgo, nō peccat: si n.
sine peccato non posset fieri coniugalis concubitus,
nō p̄cepisset Dñs post diluuiū eos copulare, dicēs:
Crescite, & multiplicamini, cum iam sine concupiscē-
tia nō possent cōmisceri. Aliqñ verò cā reddendi de-
biti, & tunc similiter nō est peccatum, vt patet in his
quæ no. §. eo. §. vers. sed nunquid peccant. & seq. vnde
Augu. Redde debitum: & si non exiges, redde: & pro
sanctificatione perfecta Deus tibi computabit, si nō
quod tibi debetur exiges: sed reddes quod debes vxo-
ri: Aliqñ cā incontinentiæ siue fornicationis vitædæ: &
tunc est peccatum: sed veniale. vnde Aug. Fortē aliq;
dicet, Si veniā cōcessit Apostolus, ergo peccatū sunt
nuptiæ: cui. n. venia, nisi peccato conceditur: & j. ve-
niam concedens Ap̄ls, concubitum attendit cōiuga-
torum, vbi est incontinentiæ malum: incontinentiæ
malum est, q̄ vir cognoscit vxorē ēt vltra necessita-
tem procreandi filios: sed & ibi est nuptiarū bonū: &
ita nō p̄ illud malum culpabile est hoc bonum: sed
illud malum sit veniale p̄ bonum nuptiale. Aliqñ au-
tem cā saturandæ libidinis, & tunc est mortale. Vnde
Philosophus, Adulter est in suam vxorē amator ardē-
rior ob. Sapiens iudicio amat cōiugē, nō affectu: non
regnat in eo impetus voluptatis, nec p̄ceps fertur ad
coitum, nihil est scēdus, q̄ quasi adulteram habere.
t de his. 32. q. 2. per totum. & quæstio. 4. origo. ¹

Qua-

Qualiter impediatur. [†]Hic sciendū est, quod 13.

sunt impedimenta, quę impediunt matrimonium contrahendum sp. & dirimunt cum distinctione nā si precedant consensum coniugale, tunc dirimunt: sed si sequantur ipsum consensum, nō dirimunt. v. g. [†]Furiosus matrimonium contrahere nō pōt, & si contraxerit, nullū est matrimonium. Si tū aliquis sana mētis contraxerit, & post contractū in furorē incidit, nō dirimitur matrimonium iā contractū. 32. q. 7. neq; furiosus. Item qui omnino scelus est, contrahere nō pōt: sed si secetur post matrimonium non dissoluit. 32. q. 7. illi qui sani. Item affinitas precedens matrimonium impedit, & dirimit: secus, si sequat contractū et ante carnis copulam. [†] de eo qui cogn. consan. vxo. suę discretionē. 26 & ca. tuā. & hoc idem de aliis est intelligendū. [†] Quę autem sint hęc impedimenta, his versib. cōprehende:

*Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen,
Cultus disparitas, Vis, Ordo, Ligamen,
Honestas, Dissensus, Et affinis, Si forte coire nequibis.
Hęc socianda vetant connubia (intelligas iudicialitē) fa-
cta retractant; subaudias, si precedant.*

Rimō ergo occurrit error. s. personę, vt si credam contrahere cum Gemma, ego contraho cum Berta. hic nullū est matrimonium. Hoc autem impedimentum non ex cōstitutione ecclesię, sed potius ex sui natura procedit, cum n. in matrimonio consensus liber desideretur. vt [†] j. e. cū locū aded q sine ipso cetera frustrantur. vt [†] j. co. tua nos. in fin. & de spō. c. si. & no. s. co. s. qualiter. & sub rubricella, de spon. s. qualiter. ver. contrahuntur. apparet q si sit error in persona, nullum est matrimonium. errans. n. non consentit. ff. de iurisd. om. iud. si per errorem. ff. de iud. l. 2. C. de iur. & fac. ign. cū testm. & l. nō idcirco. Sed ad hoc vt iste error rationalis sit, necesse est, q is qui errat, habeat aliquam noticiam personę, cum qua contrahere intendit: aut per visum, aut per auditū, aut per famā: qā in penitus ignotā, nō affectū, non cōsensum dirigere possumus. ar. ff. de cōtrah. emp. cū ab e. s. mēsam. & l. in lege. & de pac. tres fratres. & de trāsa. l. q. cū tutorib. in si. vnde si cōsentiat q in psonā absente, aliquāliter, vt dictū est, sibi notā, quā putat esse p̄sentē, cōstat q nō cōsentit in p̄sentem, sed in illā quā esse putat p̄sentē: & si deficiente cōsensu psonę, deficit & matrimonium. ideo oportet q aliquā noticiam hēat personę, ut dixi: aliās non errat in ea, sed decipit in p̄sentē. de quo ponit magistri tale exēplū. Aliquis Anglicus rusticus venit ad aliquā mulierē Romanā nobilē, & dixit se esse filiū regis Anglię, cū non esset: mulier nullā noticiā hns filiū regis Anglię, nec psonę, nec nois, cōtrahit cū eo. credēs ipsum filiū regis Anglię. hic tenet m̄rimonium: qā nō errauit, sed potius d̄cepta fuit: vel nō fuit error psonę, sed qualitaris: sed certē cū vbiq; terrarū habeat noticiā regis Anglię, saltē p famā v̄r, q is sit error personę: nec. n. in p̄sentē psonam filij regis Anglię consentire. v̄r nec. n. refert, utrū petat seruu p noie expressus: vel q natus est ex illa ancilla. ff. de rei v̄. si in rē. ar. s. de test. licet ex quadā s. testes: ibi, psonis expressis noibus, & c. & j. de cōsan. tua. ibi, noib. pprijs, vel equipollētib. iudicijs, & c. dic q hoc dictū hēt, q nō exprimit vnā circūlocutionem, per quam habeatur noticiā patris & filij: per consequēs, puta dicit se filiū regis vel Comitjs, in genere nō dicit cuius. uel si specificat, nulla h̄ noticiā filij, neq; patris: vel dicit se diuitē, cū sit paup: vel nobilem, cum sit rusticus; vel bonū, cum sit malus, vt mu-

lier dicit se virginem, cum sit corrupta, talis. n. error. s. fortunę, vt in exēplo diuitiarum, Itē qualitaris, vt in alijs exemplis non impedit matrimonium: vt 29. q. j. s. j. & no. j. de coniu. ser. s. & an matrimonium a seruo contractū. Secundō, conditio. i. conditionis. error, q impedit & dirimit, vt si credo contrahere cū libera, & contraho cum ancilla: hic. n. nullū est matrimonium, nisi ex quo sciui ipsam esse ancillam, cognoscendo, vel alio modo consentiam in eandem. [†] j. de cōiu. ser. p̄posuit. & de hoc in summa ipsius tituli plenius dicit. Tertiō, votum duplex. s. solenne, quod impedit & dirimit. Itē simplex, qd impedit, sed nō dirimit. [†] j. qui cle. vel uouen. rursus. & c. cōsult. quod dic, ut in summa eiusdē. ti. Quartō, cognatio triplex, & utraque impedit & dirimit. s. carnalis, quę hodie usq; ad quartum gradum tū extenditur. [†] j. de consang. non debet. & in summa ipsius tituli. plenius expeditur. Item spiritualis, quę triplex est. Vna d̄ paternitas. Alia fraternitas. Alia compaternitas. quod dic, ut not. plenē. [†] j. de cog. spir. Item legalis, q sit multiplex est, ut plenē dicitur [†] j. de cog. leg. Quintō crimē triplex, quod impedit & dirimit, s. si quis aliquam p adulterium polluerit: & fidem dederit, q post mortē primę eam in uxorem ducat. Secundum, si de facto contraxit, & polluit. probantur hęc duo [†] j. de eo q duxi. in matrim. quā polluit. p adul. c. vlt. Tertius, si machinatus est in mortem prioris uxoris, ad hoc ut secundā haberet, ut s. de cōne. insid. laudabilē. rñ. j. sed hoc nō sufficit, sm Goff. nisi & secundā polluerit, uiuente prima. [†] j. de eo qui duxi. in matr. quā polluit per adulter. c. sup hoc. & c. significasti. qd dicit in summa eiusdē tituli. uer. & idē intellexit Goff. & seq. Sūt & alia quędā crimina, q impediūt, sed nō dirimūt, uñ uersus:

Incestus, Raptus, & p̄posuit, Mors mulieris.

Susceptus propria sobolis, Mors presbyteralis.

Vel si p̄niteat solenniter. Aut monialem accipiat, prohibent hęc coniugium sociandū. Incestus, vt si q cognouerit scienter cōsanguineā suā, vel affiniē. 32. q. 7. si quis viduam. & ca. qui dormierit. & c. cōcubuit. de hoc [†] j. de eo qui cogn. consang. vxo. suę. Raptus, s. si quis rapuerit uxorem alterius. 27. q. 2. statutum. secus si puellam rapiat, vel alias: quia solutam: quia quamuis lex inter tales matrimonium prohibeat, & capitalē p̄nam inferat, vt C. de rap. vir. l. vnica. & de episc. & cle. raptores: canones tū admittūt ipsam p̄nitentia peractā: vt [†] j. de rap. c. pe. & vlt. 36. q. 2. deniq; Et hęc intelligas, si puella rapta cōsentiat, alioq̄ reddenda est p̄ri, & pōt h̄re locū p̄na legalis. 36. q. 2. de puellis. & c. si autē. & c. placuit. quod dic, vt plenē no. [†] j. de rap. sub rubricella, de p̄na raptoris corporū. Sponsa tē, mors mulieris, puta si quis interficiat uxore suā. [†] j. de diuor. c. j. 34. q. 2. admonere. nisi forte sit inuenis, & de ipsius incontinentia timeatur. ea. qd. interfectores. & c. in adolescentia. Susceptus pprię sobolis. s. si quis insidiādo matrimonio, vt coniugē possit priuare debito, & copiā sui subtrahere, cōem filium de fonte susceperit. 30. q. j. de eo aut. de hoc [†] j. de cog. spir. s. quot eius species. ver. si quis sit effectus. Mors presbyteralis, s. si quis presbyterū interfecerit. [†] j. de p̄ni. c. 2. Vel si p̄niteat solenniter, vt dicunt quidam per il lud c. 34. q. 2. de his antiqui. & est rō fm ipsos: qā vone re intelligunt. vnde & sub r̄la ecclesię vivere debent. de p̄ni. dist. j. contrariū. & iudicanē personę ecclesiastica 11. q. j. aliud. Hugo verō scripsit, q quilibet p̄nitēs contrahere pōt matrimonium, nisi alicui sit iniunctum noie p̄nitentię, nec contrahat. Hoc tū fallit,

Summa Host.

Rr 4

li.

^b Affinitas, J Adde
doct. in arbit. affini
tat.

sicut dicebat in trib. casib. s. in vxoti
cidio, in raptu sponsæ alterius, & in
incestu, in quib. contrahere prohibet.

Et est rō: quia in his matrimonium contaminat: sed
& ab his casib. excipiebat adolescentes, sicut pbat iura
inducta. s. e. ver. spōsata. & ver. raptus & ver. incestus.
Aut monialē accipiat. s. in vxotē. 27. q. j. igitur. Prohi
bēt hęc. s. crimina, coniugiū sociandum, subaudi, sed
non dirimunt iam contractum: ut no. s. eod. ver. sunt
& alia. & patet j. de eo qui cog. consan. vxo. suæ. trans
missæ. quamvis quidam cōtra asserant, dicētes legis
latorem hoc prohibuisse. C. de leg. non dubiū. 10. dif
vides. Sexto cultus disparitas: ut si vnus sit Iudæus, al
ter Paganus, vel Christianus. 28. q. j. per totū. de hoc
no. s. eo. s. quid sit matrimonium. ver. diuinis. Septi
mo, vls, quia in matrimonio requiritur liber consen
sus. ut no. s. e. s. qualiter cōtrahat. ver. qd si permittat
Sed hoc intelligas de vi, siue de metu. qui cadit in cō
stantem. quod dicit ut no. s. quod met. ca. s. qualiter di
stinguatur. ver. j. & 2. & patet j. eo. de muliere. & c. ve
nions. 2. in fi. Et no. q. si mulier veniat benedicēda an
te valvas ecclesiæ, si postea negat se consensisse, mari
to legitime probante contrarium, non auditur mu
liet sine teste, nec testis. recipitur, si carnaliter cogni
ta fuerit. s. qui matrim. acc. pos. in super. s. sicut ibi. sic
postq. legitimo tpe accedēte semel ēt copulq. carnali
consensit, & c. quod intelligo: nisi & iniura fuisset co
gnita, & añ, & post carnis copulā reclamasset: hic, n.
non putarem audientiam denegandam. j. eo. consul
tationi. ante fi. & de eo qui cog. consan. vxo. suæ. di
cretionē. tñ. j. Vbi verò nō apparet de reclamatione
consensisse in fauorē matrimonij, si carnaliter cogni
ta fuerit: & sic intellige j. qui matrim. acc. pos. in su
per. & adde qd no. j. e. s. fi. ver. sed qd s. dictū est. Item
consentire præsūmit si longā morā traxerit cū mari
to. j. e. ad id quod. Sed si incontinenti aufugit, & vult
probare coactionē, nō est sibi audientia deneganda:
ut s. no. ver. 7. de hoc no. s. eo. s. qualiter contrahatur
27. vers. solutio. † Sed nunquid coactio parentū impedit
matrimonium, & dirimit? Ad hoc dixerunt quidam,
q. si patre cogente consenserit filius, matrimonium
erit. ff. de ritu nup. si patre. quia nō est cogendus. ff. de
rit. nup. nō est, imputet ergo sibi, si cōsensit, cū contra
dicere possit: secus in filia, quæ cōtradecere nō pōt, ni
si pater dederit ei turpē spōsum, vel morib. suis indi
gnū: ut ff. de spons. sed q. patris. & ideo minx parentū
ipsam excusare. j. tit. j. ex literis. & c. de illis. 2. Alij, si
cut Gof. dixerūt, q. licet p. cogat filium causatiuē cō
trahere, precisē tñ nō pōt cogere. C. de nup. nec filiū,
ff. de ritu nup. nec cogit, & idē de filia, fm Cano. quic
quid leges dicant: incurrat tñ filia vitiū ingratiitudi
nis, nisi voluntati patris cōsentiat: & pp hoc exheredari
posset. in auth. ut cū de app. cog. s. alicui. colla. 8.
super hoc vide quod no. de simili materia. j. de secū.
nup. s. vlt. vers. sed nunquid. Supradicti loquuntur de
coactione iuris. Sed quid de coactione facti? nam ita
vel melius, vel familiarius pnt parentes cōminari, &
verberare, sicut extranei: ergo non tenebit mēmo
nium. ut j. tit. j. ex literis. nā & minx exheredationis
timere pnt. de quib. fortē ibi loquit. & uide qd no. j.
tit. j. qd iuris. ver. si uerò impubes. & s. quod met. ca.
s. qualiter distinguatur. ver. inuenio tñ, & s. qualiter
retractet. sub s. qd autem sit metus cā. vers. primus.
ubi. n. alicuius cōsensus liber requiritur, dēt oēs uiol
entia, & coactionis materia remoueri. ut j. eo. cū lo
cū. s. de p. b. c. pe. & s. de proc. accedens minor tñ me
tus impediret cōsensum mulieris, quā uiri. arg. 32. q.

6. indignantur. quia citius terretur, & fragillioris se
xus est. unde mulier à mollicie cordis denominatur.
31. q. 7. s. illud. ueruntū, quia nec uerisimile est, q. pa
ter interet filiā, & si nunquā cōsentiet. ut patet in his
q. no. s. de p. s. sub s. secunda diuisio. uer. aliās natu
rę. Breuiter, bonus iudex examinabit, & determina
bit, inspecta qualitate psonarū inferētū uim, & pa
titiū, & uolentia seu coactionis loci, & tps, & assi
duitatis minarū ratificationis expressē, uel tacitē uel
cōtinuationis dissensus, utrū debeat uel nō dēt mē
moniū dicari patet i his q. not. s. qd me. cā. s. qualr
distinguitur. uer. si. sed hoc à iudice. & de iureiu. sub
bricella, de iūo uoluntario. sub s. credēdum. s. qñ sit
deferendum. uer. quid si non apparet. & s. eo. s. quali
ter. uer. conuincuntur. uer. solutio. Octauo, ordo s. fa
cer. nam in minorib. ordinib. non impeditur: ut j. q.
ele. uel uouen. Nond, ligamē, i. uinculum prioris ma
rimonij; quia ligatus uni, alteri cōiūgi nō pōt. 31. q.
j. qñ uirginib. 32. q. j. nuptię. nisi cū reueletur instin
ctū Spiritus sancti: ut j. de diuor. gaudemus. s. qā ue
rō. uer. nec ulli unquam licuit. alioquin contrahens
infamis efficitur. s. de big. nuper quod dicit ut no. j. de
spon. duo. s. j. & 2. j. de secun. nupt. j. ult. Nec licet ui
uente priore de alia liberos procreare. 31. q. 4. s. j. &
per totū. Nec excusatur quis obtentu alicuius consue
tudinis. j. eo. tit. j. de spon. duo. c. fi. Nec obtentu ali
cuius fragilitatis carnis. j. eo. in p. s. ubi habes
q. quantūcūq. annis maritus absens steterit, expe
ctandus est. quod dicit, ut no. j. de spon. du. s. an liceat.
& de hoc j. e. s. quis sit effectus. & j. eod. sub s. ut aut.
Decimo, honestas. i. publicę honestatis iustitia, q. du
plex consueuit esse. una proueniens ex dispensatione
q. tenuit. quod dicit ut no. s. eo. s. sub rubricella, de spō.
qs sit effectus. uer. si. effectus etiam is est: & seq. Erat &
alia, quæ ex sobole suscepta, & secundis nuptiis habe
bat puenire hoc modo, Ecce Maria accepit Petrum
in maritum, & Petrus eam carnaliter cognouit: mor
tuo Petro, uel celebrato diuortio, si Maria duceret se
cūdū uirū, & ex eo prolē susciperet, proles coniungi
nō poterat alicui ex cognatione primi uiri. s. Petri, ul
que ad quartū gradū. ut legebatur extrā. j. de sobole
suscepta ex secūdis nuptiis. dilect. filius. in nuptiis. n.
nō solū qd liceat de iure stricto, sed ēt qd deceat fm
honestatē, cōsiderandū est, ut Insti. de nup. s. si uxor.
ff. de rit. nup. si qua. s. si uxor. & l. sp. nec erat uis utrū
p. les susciperetur ex secūdis nuptiis, uel ex coitu for
nicatio. ut legebatur extrā 2. de sobole suscepta ex se
cun. nup. qā nobis fm hoc hodie corrigūt. j. de cō
san. & affi. nō dēt, Vñ nec hūc ti. in hac cōpilatione ap
posuit cōpilator: qā nihil cōtrarium dēt in cōpilatio
ne hac reperiri. ut s. in prima cōstitutione. s. sanē hęc
antiqua apposuit: qā licet ius nō faciāt, rō tñ uiget.
7. dist. fuerunt. Vñ decimo, sensus, s. deficiens, ut in fu
rioso, sicut dixi s. eo. s. in prin. & habes j. eo. dilectus.
Duodecimo, affinis. affinitas ^b n. primi gñris, sicut
& cōsanguinitas impedit & dirimit, usq. ad quartū
gradam: sed scdm genus & tertium sunt remota. j. de
consan. non debet. & no. in sum. eo. tit. sub rubricel
la, de affi. & s. eo. s. uer. si. item affinitas. & legitur. 35.
q. 5. c. j. Tertiodecimo, si forte coire nequibis quod
dicit ut no. j. tit. j. de frigidis & malef. Sunt etiam duo
impedimenta, quę impediunt matrimonium contra
hendum: sed non dirimunt iam contractum. unde
uersus,

Ecclesię ueritum, nec non tempore seriarum.

Inpediunt fieri, permittunt scilicet teneri.

Quod dicitur not. j. de matrim. de contracto con
tra-

tra interdictum ecclesie. & s. de fer. §. qu in eis. versi. Item licet matrimonium. Vnum tñ a memoria nō ex eīdat, q̄ si primum matrimonium nullum est impediēte consanguinitate, vel alio impedimento perpetuo, fm̄ non dirimit, quamuis ipsum ēt fm̄, pendē te lite, contractum fuerit. aget tñ p̄nitentiam cōta hēs, quia & ias ecclesia contempnit: & quo ad delinquētē ad tps, prout uidebitur iudici, carnale cōmercium suspendetur: sic intellige j. e. veniens. j. & c. cum Apostolica. j. de matrimo. contracto contra interdi. eccl. ex literis. Multis & aliis modis impediuntur nuptiæ, fm̄ leges, quæ cum proluxa sit, ne chodieteneāt, mēbranas frustra nolui occupare. 19. di. si Romanorū.

28 Et qualiter dissoluāt. Infrā, qui ma. accus. poss. & de diuor. ubi plenius expeditur. Vt autem nihil de contingentib. vtilibus, & necessariis omittere videamur. notandum est, q̄ quāuis aliud sint sponsalia aliud matrimonium: ponuntur men aliquando sponsalia pro matrimonio. vt j. e. ex literis. & matrimonium pro sponsalib. vt j. eo. Gemma. & j. tit. j. ca. j. Vnde sciendum est, q̄ matrimonium aliqñ dī initiatum, aliqñ contractum, aliqñ ratum, aliqñ consummatum. quod dic vt no. s. de big. §. quare bigamus. ver. initiatum. quamuis quidam dicant initiari per verba de præsenti. 27. q. 2. cum iniatur. & fm̄ istud initiatum & contractum idem est alijs dicit q̄ initiat per verba de futuro, ratificatur p̄ verba de præsenti. consummatur per carnis copulam: & fm̄ istos ratum & contractum idem est. Sed neutra in distincōe placet, quia per sponsalia initiat, per verba de præsenti contrahitur, in fide ratificatur, per carnis copulam consummatur. & ideo dic, q̄ capitulum proximē inductum non intelligitur de matrimonio contracto per verba de præsenti, sed per verba de futuro. per quæ matrimonium mītiatur, sicut ostendit in §. seq. iuxta hanc distinctionem ibi pōt & aliter distingui, & c. seq. & iunge quod no. s. de transl. episc. §. cuius auctoritate. ver. verum cū matrimonium. & se. 30 Sed & q̄que accipitur cōsummatum pro contracto tñ. j. de coniug. lepro. literas. Initiatum vero est aliquando nudum, aliqñ vestitum. Nudum appello, qñ verba sponsaliorum nudē prolata fuerunt. Vestit autem tripliciter. s. fide, vel iūro præsinito, quod idē est: aut arris, vel pignorib. datis loco arrarum, quod si r̄ idem est: aut annuli subarratione interueniēte. quod 32 dic vt no. s. eo. sub rubricella, de spōsalib. §. quot sunt species. Contractorum autem aliud verum, aliud præsumptum. Verum est, qñ inter personas legitimas, ad matrimonium contrahendum, interuenit consensus legitimus de præsenti, sicut no. s. eo. §. qualiter contrahatur. uer. contrahitur. præsumptorum aliud contrahitur per carnis copulam, verbis conditionalib. vel indirectis, vel coactis præcedentib. vt patet in his quæ no. s. eo. §. qualiter contrahat. ver. solutio. Aliud per traditionem voluntariam: ut no. in eodem versi. per subarrationem. vel alias præsumptiones, de quib. plenē no. s. §. qualiter contrahatur, ver. quid si dicat. & ver. illud. Aliud, fm̄ quosdam ex diuturnitate temporis, seu cursus, vt in illo qui non reclamatur, qñ ad legitimam etatem peruenit: vt j. ti. j. de illis. primo: qd̄ indistinctē non placet, vt nota. j. tit. j. §. quid iuris. ver. quid si pubes contraxit cum impubere. & seq. Sed quod supradictum est, q̄ per carnis copulam matrimonium præsumptum inducatur: intelligas qñ consentit in carnis copulam: secus, si puella inuita, & renitens desoraretur: in quo casu mentitum virginitatē, non amittitur, nec. n. in anima pōt caro corrum-

pi, quin mens corrupta fuerit. 22. q. j. §. j. c. j. & 2. j. tit. j. cōtinebatur. §. j. & j. qui matrim. accusa. non poss. in super. 26. q. 3. j. in fi. j. q. j. constat verum si de reclamazione non appareat consensisse præsimitur in fauorē matrimonij. j. de conditi. appo. de illis. & c. per tuas. j. tit. j. de illis. quod metus causa. ca. j. ff. de concubinis. in concubinatum. C. de excep. si quidem. s. de appell. directe. & de in inte. resti. ex literis. j. qui matrimonium accusare poss. videtur. & adde quod nota. s. eod. §. qualiter impediatur. ver. septimō, vis. Est. n. fauorabile matrimonium, cum de ipsius scedere agit. Primō, quia in dubio pro ipso iudicatur: vt s. de sent. & re iud. c. si. Secundō, quia lite non contest. capi. j. & cap. quoniam. §. j. & 2. Tertiō, quia minor est in iudicio per procuratorem. s. de resti. spol. ex parte M. mulieris. Quartō, quia non transit in rem iudicatam. s. de sen. & re iud. lator. tenor. consanguinei. Quintō, quia & pater & mater ibi testificantur. j. qui matrim. accus. poss. videtur. Sextō, quia non recipit transactio nem, nec super ipso compromitti pōt. s. de transact. ca. si. & de resti. in integ. causa. §. final. Septimō, quia pœna non apponitur. j. eodem, Gemma. quod dic, vt not. s. eodem sub rubricella, de sponsa. §. & vnde dicatur. ver. sed quid, & ver. sed quare. Octauō, quia filius agit contra patrem. j. eo. non est vobis. Nonō, quia cōfessio non præsudicat. j. de eo qui cogno. consangu. vxor. suæ. super eo quod verum est in præsudicium matrimonij, at ibi contra, j. de clande. despon. cap. 2. Decimō, q̄a sub cōditione impossibili cōtractū tenet vt no. j. de cond. appo. §. q̄ cōditio. ver. sed opponit. Vndecimō, q̄ testes de auditu reddentes causam admittuntur. j. de consangu. tūa. Duodecimō, quia aliqñ unus idē si accusator & testis. 35. q. 6. e ps in synodo. & c. de parentela. s. de testi. cog. præterea. Decimotertiō, quia in fauorem eius prætetur opinio veritatis. j. qui fil. sint legiti. ex tenore. Quartodecimō, quia & veritas prætetur opinioni. j. qui fi. sint leg. p. 30 tuas. j. Ratum dī matrimonium inter fideles tñ: vt no. j. de diuor. §. quot modis. ver. sin autem aliter. De cōsummato no. s. eo. ver. præsumptorū. & §. quid sit matrimonium. ver. indiuiduam. j. Quis sit effectus initiat, siue nudi, siue vestiti: dicitur s. e. sub rubricella, de spō. §. quis sit effectus. q̄s sit effectus contractu siue veri, siue præsumpti, & etiam consummati, dicitur s. eo. 32 §. quis sit effectus. j. Quis sit effectus rati. hic refert Dominus arcana abscondita: In matrimonio enim duę notantur coniunctiones, s. animorum, & corporum. Prima, s. coniunctio animorum, significat charitatē, quę consistit in spiritu inter Deum, & iustam animā. Secunda, s. coniunctio corporum, significat conformitatem, quę consistit in carne inter Christum. & ecclesiam: vt s. de big. debitum. Et hoc intelligas de matrimonio fidelium: cum. n. baptismus sit fundamentum omnium sacrorum: vt no. s. de presby. non bapti. §. j. patet, q̄ in Pagano, vel Iudæo hęc cadere non pnt. Intelligo. n. q̄ in unitatem animorum fidelium cā matrimonij facta, uirtute sacramenti baptismi cooperāte, ambo simul uniantur Deo in fide catholica, ut sic sint duo animi. cum post talem coniunctionē uniti unus animus in fide una, sicut postea in coniunctione corporum. una caro efficiuntur. ut s. de conuer. cōiug. ad Apostolicam. potest ergo sponsus ante cōiunctionem corporum alio inuito religionem intrare: quia non soluitur sacramentum unionis Dei, uel fidei sed potius augmentatur. nec soluit legem, sed adimplet, sicut & Christus desponsando ecclesiam, non uenit legem soluere, sed adimplere. Verum post con-

- a** Quis dicatur impubes. [Adde tex. & glo. in c. impubes. eo. tit. c.]. eo. ti. lib. vi. glo. in c. omnis de pœ. & re. & glo. in li. C. de his q. ve. æta. impetra. **b** Fœmina citius pubescit. [Adde gl. in li. C. de his qui ve. æta. impetr. & per Dec. in ca. puberes. de respon. impub. **c** Trēs ætates.] Adde quor. sunt ætates mû di. vide glo. in pro. vi. gl. in l. hæreditat. ff. ad l. fal. loã. de Ana. in rub. de deli. pue. Bal. in rep. c. si pater. de testa. libro. vi.

unctionem corporum hoc non pôt quia nec cõformitas, quæ cõsistit in carne, inter Christũ & ecclesiã, rum- pi valet: hæc igitur ratificatio opera- tur, vt sacramentũ fidei, s. baptismus inter fideles semel admissũ, id est re- ceptũ nũquã amittatur, seu aliqua- tenus eneruetur, imò ratũ, id est, fir- mũ efficiat coniugi sacrm, s. in tan- tum, seu tã dissolubilitate: vt ipsũ, s. sacramentum coniugij, vnitum in fi- de catholica, illo, s. sacramento, per- duraute, subaudi inter illũ, qui in fi- de remanet, & Deum siue illo perdu- rante, s. Deo, id est, quandiu Deus du- rauerit, perduret. i. est, perdurabili- ter perseveret. sic intelligas & ponas j. de diuor. quanto. Ex his patet, qua- re coniuges dicantur socij diuini & humani iuris: vt s. eodem. §. quid sit matrimonium. et de simili materia not. supra, de elect. §. vtrum mutari. & supra eod. §. qualiter contrahatur. ver. ex hoc tamẽ quod dixi. & hæc vnio, de qua locutus sum, compro- batur s. de celeb. missa. cùm Marthæ. §. verũ inter opi- niones. & de sum. Trini. & fide catho. c. fin. Lique- ex præmissis, q. matrimonium dicitur perfectum signi- ficatione post carnis copulã. sicut inter coniuges est conclusio voluntaria & naturalis, id est, animorum & corporum: sic ecclesia Christo copulatur volunta- te: quia idẽ vult cũ eo & natura: quia ad hoc vt eccle- sia Christo copularetur, idẽ naturã humani generis assumpsit. vnde sponsa sponso est charitate siue spiri- tualiter ac nature cõformitate, siue corporaliter co- pulata: vt no. s. de biga. §. quare bigamus. ver. tertiũ. ver. ex his. & seq. ver. matrimonium Iesu filij Dei viui & se. Sed & ante carnis copulam dicitur perfectũ ma- trimonium sanctitate: licet non significatione: quod dicitur no. s. eo. §. quid si matrimoniũ. ver. matrimoniũ **3** aut non consummatum. & sequen. Vltimò t. notandum est, q. matrimonium, aliud perfectum, & non consum- matum. s. eo. ver. prox. Aliud pfectum, & cõsumma- tum. s. eod. ver. si. liquet ex præmissis. Item aliud legi- timum, & non ratum. puta inter infideles contractũ, legitimum est legali institutione, vel prouinciæ mo- ribus tñ contra iurisdictionem Domini contrahitur. sed non est ratum: quia sine fide sunt, vnde Aug. non est ra- tum coniugium, quod sine Deo est. 28. quæ. j. c. j. ver. item Aug. Aliud ratum. & non legitimum: puta quan- do inter fideles & legitimas personas, sed sine legiti- ma solennitate contrahitur, quod clandestinum ap- pellatur, vt no. j. de cland. despõ. §. quor. modis. Aliud legitimũ & ratum; puta quando inter fideles & legi- timas personas cum debita solennitate est contra- ctum; de quo tetigi. s. eo. §. qualiter cõtrahatur. ver. quid si dicatur. habetur hæc dist. 28. q. j. §. fin.

De Desponsatione impuberum. Rubrica.

S U M M A R I A.

- 1 **Impubes quis dicatur.**
- 2 **Ætates sunt tres.**
- 3 **Pubes vnde dicatur.**
- 4 **Pubertas qualiter probetur.**
- 5 **Probatio pubertatis quomodo probetur.**
- 6 **Iuramentũ uiri, quare exigatur in probatione matrimonij.**
- 8 **Sponsalia quæ nulla sunt consensu deficiente, nel ætate im-
pediente, nullam iusticiam publicæ honestatis generat.**

- 9 **Sponsalia prohibentur contrahi ante pubertatem.**
- 10 **Mulier quando credatur super matrimonio.**
- 11 **Contrahentes sint ætatis disparis, quid iuris**
- 12 **Impuber quare non datur licentia contrahendi cum alio.**
- 13 **Pubes si contraxerit cum impubere, & impubes non con-
tradicit, adueniente legitima ætate, an teneat ma-
trimonium.**
- 14 **Contradictio seu reclamatio super matrimonio, coram
quo debeat fieri.**
- 15 **Pubes si contrahit cum impubere, nec expectat, sed muta-
ta uoluntate contrahit cum alio pubere per uerba de
presentian teneat matrimonium.**
- 16 **Iurans dare mibi uiam de filiabus suis in xorem non no-
minatam, qualiter liberetur a promissione. Et quid
si unam ex illis cognouero.**
- 17 **Et quid, si praesti dare mibi filiam tuam certam, & deter-
minatam, cum plures habes; & si non possem illam ha-
bere, aliquo casu interueniente, debuisti dare aliam,
an valeat talis consensus. 18.**

Via in sponsalib. & ma-

trimoniis. de quib. tractauimus, ætas cer- ta determinata est, tam legib, q. decretis: vt j. eo. c. 2. vt ad eam declarandam materiam habea- mus, de desponsatione impuberum, i. pupillorum vi- deamus. Vel sic: Diximus s. de sponsali. in genere, nũc dicamus in specie, & videamus desponsa. impub. di- scutientes, Quis dicatur impubes, Et vnde dicatur, Et qualiter probetur pubertas, Et quæ sponsalia in puberem cadant, Quid iuris si aliqui ætatis disparis in simul contrahant.

Quis dicatur impubes. ^a Et qui dem im- pubes dñ respectu puberis: & e conuerso. & cum con- traria hæc duo sint, vno ex his contrariis probatio, sa- tis est de reliquo facta fides: vt ff. de his qui sui iuris sunt, vel alieni. l. j. & ff. de proc. Pomponius. §. si stipu- ler. Impubes autẽ dñ ille, qui adhuc non cõpleuit 24. annos, patre destitutus. talis tñ pupillus magis ppriẽ appellatur. ff. de de. ver. sig. pupillus. de quo Psal. iudi- care pupillo. & humili orphano tuetis adiutor. Pu- bes verò est, ex quo 14. annum compleuit, hoc in ma- sculo. Fœmina. n. citius pubescit, ^b quia in 12. anno. 20. q. 2. si puellẽ. 2. q. 5. §. diffinitiuã. & est rō, fm Placẽ. ga citius crescit mala herba q. bona. Alij dicũt, q. fri- gidior homo de mundo, est calidior calidiori mulie- re de mudo, & ideo mulieres minus viuunt, & citius cõsumũt. Quanto igitur facilius & citius consumũ- tur, tãtò citius perficiunt, & crescũt: vel dic. q. mulier ē calidior & ingeniosior hoĩe: vñ & facilius impetrat veniã ætatis: quia in 18. anno, & homo in 20. C. de his qui ve. æta. impe. l. 2. verum quo ad matrimonia pti- net, cũ facilius sit pati quam agere, breuis & plena rō reddi pôt. t. Et no. tres ætates, infantia, impubertatẽ & pubertatẽ. Infantia vna & eadẽ die incipit: quia in prima die orĩt, & definit: qa in 7. anno, ut C. de iu. libe- rand. si infanti. j. eo. ex literis. & c. seq. Impubertas ve- ro, seu pupillaris ætas eadẽ die incipit. s. in septimo anno: sed diuersis dieb. definit: qa 12. anno in mulie- re. & 14. anno in homine terminatur: ut no. s. eod. §. rñ. j. probatur Instit. de nup. in prin. & quib. modis tu- te. si. in princ. Pubertas diuersis tpi. incipit: quia in muliere in 12. anno, in masculo in 14. anno, sed eadẽ die definit. s. in 25. anno, ut C. si maior factus vendi. si ne dec. ra. habue. l. ulti. & Instit. de curat. rñ. j. & hæc po- test dici pubertas semiplena. nam plena pubertas est ^{18.}

18. annorū, vt no. j. de frig. & malef. §. qualiter & qñ. ver. vbi autem. Infans ergo & pupillus sub tutela consistunt: pubes sub cura: ut in dictis concur. Vnde tales sine tutoribus vel curatoribus in iudicio esse nō possunt: ut no. §. de iud. §. quæ sunt necessaria. ver. minores. Et no. q. hæc nomina pupillus & impubes idem significant: ut patet §. eo. §. respon. j. Item pubes adolefcens adultus idem: ut patet §. de spō. c. fi. & c. ueniēs. & infrā c. j. & c. puberes.

3 Et vnde dicatur. A pube, idest, pudētia corporis, hoc est, pudore, siue verecūdia, qua afficiebat is, qui inspiciebatur, an barba inferior adhuc pungeret: vt dicā j. e. §. & qualiter. & p. j. e. puberes. rñ. j. Vel dī pubes, a pbitate animi: quia tunc ita probus efficit, q. coire pōt, seu virū pati, vnde hoīes dñr puberes, & mulieres viripotētes. vt Inst. de nup. rñ. j. & patet j. e. ver. 3. & seq.

4 Et qualiter probet pubertatem. Tribus modis. Primò, per aspectum corporis. antiquissimo. n. tpe inspiciantur loca secreta, seu barbæ inferiores, an barbæ pungerent, vel lanuginem ducerent. & tunc iudicabatur pubes, non aliter: quæ probatio Iustiniano Imperatori in marib. quem admodum antiquitati in sceminis visum fuit, apparuit pudibunda ideo benè putauit dignus castitate suorum esse temporum; vt talis probatio deberet p omnia exuflari: vt C. q. tut. vel cura. esse desinit. indecorum. & Insti. qui. mo. tute. fini. rñ. j. Hanc autem dicunt doctores obseruandam etiam hodie, quoad matrimonia contrahenda, & sic intelligunt j. eodē. puberes. Et fm hunc intellectu sic expones ver. contractum. est autem, pro sed: sed illi qui æstimant, s. q. per numerum annorum probetur pubertas, malè intelligunt. & falsum: quia certum est, eū, s. solum puberem esse, & non alium, qui ex habitu corporis, & c. & pro his vñ expressum ius. j. de sri. quod sedem. sed responde. vt j. eod. ver. 3. ad si. salua honorificētia maiorū meorum, hoc puto reprobandum: quia leges præcedentes contradicunt: sed ipsi respondent, ipsas locum habere, quoad tutelas & curas, nam & in matrimonij inspicitur mulier, vt 27. q. j. nec aliqua. §. de proba. proposuisti. & c. pen. rñ. j. non obstant. nam illa inspectio non fit ad probandam pubertatem, sed virginitatem, & illa inspectio etiam aliquando fallit: quia vt ibi dicitur, manus obstetricum, idest, matronarum insipientium, an illa de qua dñr, sit corrupta, & oculus sæpe fallitur. & de hoc j. de frig. not. sic ergo male diceret decretalis, puberes: certum est autē & c. & ætas certa in legib. statuitur ad matrimonium contrahendum. s. duodecim annorum in muliere, & 14. in homine, vt Inst. de nup. in prin. & ff. de rit. nup. minorem. & de concub. l. j. in fi. Sed ipsi dicunt aliud, fm canones, certè imò idem, vt patet §. & in prin. huius summæ. §. eo. tit. & §. de regul. cum virum. & ca. significatum: nam hi dñr anni discretionis. vt ibi: & ca. cum re. & j. eo. duo: Sed forte dicent illud in matrimonio spirituali: in carnali. n. hoc solum attenditur, an possint simul commisceri. vt j. e. de illis. 2. & c. vlt. & inspectione hoc iudicat, & fit probatio annorū. j. eo. attestations. & sic aliud in spirituali, aliud in carnali: imò certè in carnali multo fortius: vt j. eo. c. 1. Quid. n. dicerem secundum magistrum meum, si mulier pillos inferioris barbæ sibi eradicaret & depilaret, sicut quædā faciūt, vt iuniores appareant. hæ enim, secundum ipsos, imperpetuum puberes non erunt, nisi forte pariant. & sic fm ipsos, nisi partum habuerunt contrahere non valent. Vnde nec virgi-

nes dici poterunt, q. est satis absurdum, vt apparet in his, quæ no. §. de big. & patet §. de cler. coniug. sanè. j. & sic opinio ista, s. q. per numerū annorum non probe tur pubertas, pessima vñ mihi erronea, & detestabilis nam saltem numero 25. anno. parcere debuerunt, cū dicat lex, quæ consensum patris requirit in matrimonio cōtrahendo. quod si filia maior 25. annis cum in tm ipsam pater maritare distulerit. q. vitā turpē elegerit, vel sine consensu suo nupsit, nō est digna exheredatione vt in auth. vt cū de app. cogno. §. si alicui ex pñdictis: coll. 8. pposita. C. de inof. te. aut si post. 25. annos. nec ob. j. e. de illis. j. rñ. n. vt no. j. eod. §. seq. ver. si verò impubes. Itē nec ob. j. e. c. vlt. quia q. dicit, poterunt coniungi, subaudi, & hoc factum fuerit: aliās de hoc constare nō posset, quia & multi maiores inueniuntur, qui coire non pnt: & ideo dicit in fi. q. licet circiter 12. annos haberet, nō tū constabat, an malitia suppleuisset etatē: quia nihil probatur de carnali copula. nec ob. j. eod. attestations. quia qd dicit inspectis, expone. i. pbatōib. eorū receptis, & inspectis, vel inspectis in facie, nō inferiori barba: in ea. n. non est verisimile quod Papa inspiceret. vel pōt aliter intelligi, vt dicam §. ver. si. quid tm in isto. cum omnes decretales dicant perfectā etatem & legitimam, & annos nobiles 12. anni in mulier, & 14. in hominē. vt j. eod. ver. 2. nec ob. decretalis, puberes. q. a aliter intelligo, vt dixi j. ver. 3. Dico igitur hunc primum modum, s. de inspectione corporis, nec necessariū, nec seruandum, nec ipsum vidimus nostris tpi. nec fortè quantum ad hoc de quo hic quæritur, videbimus obseruari: & ideo saltē dicemus, ipsum p desuetudinem inumbratum: quia per desuetudinē lex & constitutio arrogatur. vt no. §. de consu. §. qualiter. & §. & de virtute. & hoc intelligas idem de inspectione barbæ inferioris. nam per aspectum superioris inducitur, non dico probatio, sed psumptio: vt ff. de minor. 25. annis p aspectum. talis, quæ aliquā releuat ipsum a probatione, aliquā non, fm quod euidentia ostendit: vnde qñ pro eo psumitur, debet aduersarius probare ipsum maiorem fore: vt ff. de prob. eū qui. & no. §. de rest. in integ. §. cui minor. & de p. b. §. & quot sunt. ver. item minor. hæc intelligas, quantum ad probationem pubertatis, quam ex lanugine considerandā dicunt, vt innuit c. puberes. secus, si quærat de membri defectu, vel impotentia coeundi: vt no. j. de frig. §. fi. in fi. Et hoc bonus Iudex considerabit diligenter. ¶ Secundò inducitur probatio per numerum annorum, s. 12. in muliere. 14. in homine: vt §. prox. dixi. & j. eo. ver. 3. & probatur j. eo. literas. & c. continebat rñ. j. §. j. & c. de illis. a nobis. de illis attestations. duo pueri. & c. vlt. & expressum est. §. rit. j. c. vlt. ibi, cū qua, nec fuit verum matrimonium ex forma contractus: quasi diceret, si verba de præsentī interuenissent tunc tenuisset primum matrimonium, & non secundum: ex quo erat ætatis legitima: quia adolescens, vt §. rit. j. c. pen. & expressius j. qui ma. ac. non pos. insuper. & ff. de spon. l. 2. & ff. de ritu nup. minorem, ideo si minor 12. annorū vxor traducatur, dī immatura. ff. de don. inter vir. & vxor. cū hic status. §. si quis sponsam. & idem ff. de cōcubin. l. j. in fi. ideo et dicitur, q. plerunque ante adultam etatem. voluntas alicuius circa talia discerni non potest. j. eod. c. j. videre tñ spectandus numerus. 25. annorum. dicit enim lex, q. qui vehementer citius nuptias contrahunt, non minus 25. annos ad hoc procedunt. vt in auth. de temp. non solu. pec. super do. §. generaliter. ver. & si quidē. col. 7. Sed dic q. ibi non fit prohibitio, imò frequens con-

consuetudo hominum denotatur. vñ non dicit, nō pcedant: sed, non procedunt. quasi diceret, ita sit. nos tñ considerare non debemus quid fiat, imò quid fieri possit, & ita debeat. vt s. de elec. cum causam, quæ inter presbyterū. §. quia agitur. Vnum tñ nota circa hanc materiam, q̄ licet per numerum annorum probetur quis pubes, quo ad hoc, vt possit in alium matrimonialiter consentire: quia talis consensus firmatur constitutione canonica vt probant iura supradicta: non tamē est talis semper potens in opere, vt patet in his q̄ not. j. de frig. §. fieri. uer. vbi autē masculus maior est 14. annis. & sequen. Tertiò probatur pubertas ipso facto, seu per rei euentiā. s. quia malitia, seu viri potentia aliquando supplet quod in etate deficit, puta adulescens cognouit puellam carnaliter. Hinc. n. quamuis puella minor sit 12. annis pubes iudicatur. vt j. e. continebatur. respon. j. & §. j. & c. a nobis. & c. de illis. 2. & c. ult. & vocatur hęc præuentio, aliquando malitia: vt j. eo. de illis. 2. & c. si minor maior. se dixit. l. 3. aliquando prudentia, vel industria j. eo. tuæ. aliquando viri potentia. ff. quan. dies leg. ced. l. pen. Et in hoc casu si vir dicat q̄ cognouit uxorem, & uxor negat, statuer verbo viri iureiurando firmando, vt in d. decreta li, continebat: & ca. duo pueri. ante fin. ver. cum verò vir. & 24. q. j. si quis acceperit. nisi mulier per aspectū sui corporis probet se virginē, sicut dixi s. ver. j. † Sed quare exigitur iuramentum viri in illa, cōtinebatur. cum ageretur contra eum. contra illud. 6. q. 2. actor. dicunt propter periculum animæ: quia de tanta re se gnus agendum: non est: vt 42. distinctio. quiescamus. imò cum diligentia inquirendum: vt s. tit. j. consultationi. & dicam j. de clandest. despon. Sic ēt intellige j. eo. attestations. Vel dic q̄ in decretali continebatur, ideo exigitur iuramentum: quia cum mulier cōpleuisset 12. annos, de iure communī fundat intentio nem suā. nam præsumptio iuris est, q̄ non sit pubes & ideo exigitur, si viro iuramētū; quia sic obtinet de iure cōmuni, vt not. s. vt benef. eccle. sub §. datur hic. & alia regula. Si. n. compleuisset 12. annos mulier nullatenus audiretur. vt j. qui matr. accusa. pos. in super. & j. eo. de illis. nec ēt creditur verbo viri & mulieris simul, si dicerent se nō posset adinuicē pmisceri. vt no. j. de frig. & per hoc confundunt, qui dicunt, pubertatem annorum numero non probari: vt dixi §. j. Sic ergo intelligo decretalem, impuberes, quod per eā hęc omnia comprobātur. tria. n. dicit, & in tres partes di uiditur. In prima ostendit vnde dī pubes, & qualiter probetur & durat vsque ad §. quidam. In secunda ponit speciem probationis, & durat vsque ad §. ceterū. In tertia ponit aliam speciem: vnde sic expone puberes, & c. pudencia, id est, pudore, seu uerecundia, quia hęc loca, s. inferiora seu secreto non nomināda sunt. primo. s. quando puberis testes lanuginem ducunt, id est, pilositatem continuam. §. in hunc modum. subaudi, super uerbo illo dicūt. hoc. n. modo antiquissimo tempore probabatur pubertas. vt dixi s. verfi. j. autē pro se. sed hodie non obseruatur is modus, imò sicut quidā subaudi canones, pubertatē æstimant, id est, mediā uia considerantes, qd̄ fm naturā & solitū cursum eius verisimilius. vñ pubertatē certo numero annorū determināt: ita & nos æstimamus, id est, eum puberē esse iudicamus, qui 14. & c. pubescat, id est, lanuginem ducat. diceret quis ergo ante 14. annos nullus masculus pubes erit continua. §. aut pro sed. Sed qui ita diceret, malē sentiret. nā aliquādo virilitas supplet etatē in homine, & viri potētiā in muliere. & ideo certū est eū puberē esse, q̄ ex habitu corporis. s. utilitate ani

mi pubertatē ostēdit, s. p euentiam rei. quia cognouit aliquā mulierem: quāuis minor esset 14. annis. & scilicet ideo, q̄a virilis est in opere. pater q̄ generate & c. & subaudi mulieres carnaliter cognitæ & concipientes, sint viri potentes puerperæ sunt, id est, puberes iudicantur, siue pueros parientes, quāuis sint minoris 12. ann. quæ in annis puerilib. id est, intra 12. annos pariunt. Et sic patet, q̄ leges & canones in etate nubuli, certos terminos posuerunt, s. vt oltra 12. annos in muliere, vel 14. in homine pupillaris etas non valeat extendi. sed bene admittunt, qd̄ quantū ad matrimonium aptinet, citius terminetur, vt patet s. in prin. istius ver. & ff. qñ dies leg. ced. l. pe. sic patet quod ad hunc numerum ratus est pror. vt no. j. e. §. prox. verfi. qd̄ aut dixi. nec obstat. sed potius cōcordat. j. de frig. qd̄ sedem. expone. n. qd̄ ibi dicit, sicut puer, q̄ pōt, id est, non psumitur posse reddere debitū, & c. sicut subaudi ēt adult. licet p̄ ipsis p̄sumat quod ad pubertatē, qui tñ impotentes sunt, s. naturaliter vel accidentaliter, sicut idem titulus tractat minimē apti. Ergo primus modus probandi pubertatē reprobat tanquā verecundus, licet ad probandā virginitatē, vel arctatione, vel frigiditatē, seu defectum mēbri admittat. vt patet in his quæ no. s. eod. ver. j. & de frigidis. §. ult. ver. si uerò impotentia fœminæ. & ver. Goffr. uerò. Secundus admittitur propter præsumptionem iuris. & de iure. Vnde ex quo probatus est numerus annorū, p̄sumimus. q̄ pnt adinuicem commiseri, nisi causa frigiditatis aliud contingat. ut no. j. de frigid. & maleficiatis. quod sedem: in minore aut hoc non p̄sumitur, nisi probetur, ut in dicto c. quod sedem. Vnde illud, Omne delictum cadit in pupillum p̄ter delictum carnis. ut j. de deli. pue. c. j. ideo non potest accusari. l. iulia. de adul. Sed maior 14. annis quamuis minor 25. bene potest ut ff. de adul. si minor. sic tenetur dupliciter minor an. vt s. de prob. c. in præsentia. §. verum. disc. cano. hic inter plenam pubertatē & semiple nam: ut no. j. de frigi. & malefi. §. qualiter & qñ uerfi. ubi aut masculus. Adulescens uerò si accusatur. l. iul. de adul. quamuis deprehensus fuerit cum uirgine de sponsata alteri, sed minimē cognita, non propter hoc conuictus creditur: quia & sponsa adolescentis, licet ab eo tentata fuerit, non efficitur nxor: si euaserit uirgo, ut s. tit. j. c. ult. & j. eo. attestations. Et hoc probatur p̄ aspectū corporis ut dixi s. uer. post caueat ergo sibi, ne corruptā attēdet: q̄a tunc p̄sumptio esset iuris, & de iure, q̄ eā cognouisset. quare contrariū probari non posset, nisi causa frigiditatis allegaretur, & probaret, fm qd̄ no. j. de frigi. & malefi. & ita licet aliās dicatur, q̄ præsumptio iuris & de iure non admittat probationem in contrarium: vt no. s. de p̄sumpt. §. quot species. uer. alia iuris, & de iure. hoc tñ his duobus modis tñ pōt improbari, Vel dic, q̄ fm hoc hęc præsumptio est iuris, & de iure, uel qñ non allegatur uirginitas uel frigiditas. aliquando iuris tñ, ut quando uirginitas uel frigiditas, uel quando maleficiū cōprobatur, Tertius uerò modus omnino admittit: q̄a certus est, & nunquā fallit, quo ad matrimonia: quia in uirili seu uiri potestate non deficiunt tria bona matrimonij, de quib. dixi s. tit. j. §. & quare, & ideo dicit decretalis, puberes. certum est aut, & c. quamuis dominus Azo in hoc casu contradixerit. dixit. n. in Summa sua de nuptijs, quod sicut cognatio impedit matrimonium, ita & etas. Vnde non tenebat matrimonium, quamuis esset diplomate usa mulier non ob. ff. de uerbo. oblig. continuus. imò debet puniri de stupro qui uiolauit eam. ff. ad l. iul. de adul. inter liberas.

dem legitimam ætatem expleuerit. alioquin consensus expressus, necessarius foret, quo ad hoc, ut vxor intel ligeret. ut ff. de rit. nup. minorē. j. eo. attestaciones. si- cut idē notauit in sponsalib. contractis ante septēniū, s. e. §. respon. j. Sed & illud dico, qd quāuis non ualeat matrimoniu cum impubere contractū, ut matrimo niū. ualeat tñ prout ualere pōt, si tanquā sponsalia: ut probatur j. e. a nobis. & c. duo pueri. & c. ad dissoluen- dum. à contrario sensu expressum est j. e. c. ult. & nota- tur s. de spon. sub rubric. de matri. §. qualiter contra- hatur. uer. sed & si sponsus. & in hoc cōcordat T. Ioā. & Goff. & uide qd no. j. e. §. qd iuris. uer. si aut pubes. & uer. si uero impubes. nec obstat. ff. de spon. quæsitum. quia qd dicit, si fuerunt nuptiæ collatæ: expone, id est, per parētes cōcessæ, & ideō traducta fuit: nullis tamē uerbis cū spōla habitis, nec in pñtia sua aliquo mo- do in sponsum cōsensit tacitē. uel expressē, uel iō sola deductio sine uerbis ipsa nō facit, ut ibi legit & sequit s. de restit. spol. ex parte M. mulieris. Dama. tñ. Ala. & Rayn. scripserunt, qd tunc ualeat matrimoniu. ut spō- salia, qñ contrahentes intendebant contrahere spon- salia, non aliter. & ita si non ualeat ut ago, & c. non hēt hic locū. tñ expectare te. ent usque ad ætatē legitimā non ratione matrimonij, sed ratione pmissionis: qd pmisserunt fidē matrimonialē, & si nudē. arg. 22. q. 5. iuramenti. sed hoc sumunt potius ex capite, qd ex iure. & iō T. ad hæreas, & teneas ut pñxi. Et his patet, qd si- lilifamil. aliquādo p spōsalia cōtrahunt aliqui p paren- tes. & ut distinguere Dec. inter filios puberes & impu- beres. Dicit n. qd filiū adultum nō pōt coniungere alii matrimonialiter, si aliquo mō filius non consentiat: quasi dicat, tacitē uel expressē. impuberē aut pōt, cui uult matrimonialiter tradere, & postquā filius ad p- fectā ætatem puenit, omnino debet hoc adimplere, ut j. e. c. j. Et idem ut distingui in matrimonio spiritali s. de re. cum te. & c. cum scimus. 20. q. j. addidisti. & tribus c. seq. nam sicut ibi dicit, monachum facit aut paterna denotio, subaudi, qñ est impubes. Aut propria pñsio, subaudi, qñ est pubes. Cum ergo hæc duo æq- parentur. ut qd tñ operatur unum quantum & reli- quum. ad hoc dic, qd solus cōsensu parentum nō obli- gat filios, et quo ad spōsalia, cuiusque ætatis sint. 30 q. 2. uer. uerum tñ, si ipsis filiis consentientibus ex- pressē uel tacitē, puta, quia præsentes sunt, & non cō- tradicunt parentes nomine filiorum contraxerunt. si alio obligant. Idem est, si ipsis filiis absentibus, & igno- rantibus, sed postea ratificantibus, ad hoc. ff. de spon. l. 4. & 5. idem est, si sponsa inducta fuerit, uel simul ma- nētes ad legitimā ætatem pueniunt sine cōditione, se- cundum Ioan. qd intelligas, si sciebat sponsalia con- tracta, & aliquo mō uidebantur consentire: puta quia uocabāt se coniuges, uel alio mō, quāuis ēt puerili. sic pōt pater nomine filij contrahere, & ipsum obligare hoc, qd innuitur. j. e. c. j. ibi. cui uult matrimonio tra- dere: quasi dicat, licet filia tradi cōsueuerit, & tradu- ci in domum sponsi: ut no. s. de sponsa. sub rubricella, de matrimonio. §. qualiter contrahatur. uer. idem ut. & s. e. §. j. respon. tñ & filius tradi pōt: quia qd ad matri- monia pñnent, nō iparia iudicant. ut j. de diuor. gau- demus. §. quia uerō. uer. nec ulli unquā licuit, postquā filius puenit ad legitimā ætatem, subaudi, & si tradi- tus, & morando cum sponsa: nec contradicens omni- no debet hoc adimplere. quasi dicat, cū spōsalia fir- mata intelligantur tacitē eo ipso, qd simul morabanē, & nō contradixit ad legitimā ætatem pueniens p cen- surā ecclesiasticā coget cōtrahere matrimoniu, & cō- sumare, fm ea quæ notatur. s. de spon. §. quis sit esse-

ctus. & §. qualiter dissoluantur. uer. item octauo. Sicut ergo in matrimonio spiritali filij traditi a parenti- bus obligantur, nisi adueniente ætate legitima cōtra- dixerit, ut not. s. de reg. §. & qualiter obliget. & §. utrū exire sic & in carnali. Vbi uerō traditi, nō sunt, nec ex- pressim, nec tacitē consenserunt, non puto ipsos ali- quatenus obligari: imō iō ualida sunt spōsalia, qd nec publice honestatis iustitia oriū ex eisde. & uide super hoc qd no. s. de spon. §. qualiter contrahant. uer. con- trahunt. & fm hoc qd hic no. itelligas iura ibidē posi- ta p & contra. Alij dicunt, qd illud qd legitur, j. eo. c. j. omnino debet hoc rariū habere, intelligēdum est de honestate. non de necessitate. Alij asserunt, qd sponsa- lia contracta p parentes nomine filiorū impuberū, ip- sos filios omnino obligāt: & sine consensu parentū cō- tracta non ualent. ad qd pertinet quod no. s. de regu- lari. §. qualiter obligetur. & §. uel reuocari. & s. de se- pult. §. & apud quā ecclesiam. & ff. de rit. nup. si ita pa- ter. & l. qd si filius. & l. filius emancipatus. sed quo ad matrimoniu pñnet, non ob. iuribus ciuilibus, qd parē- tum consensum exigunt, sublatus ēt iis pñmē tactis duabus opinionibus, & quibuslibet aliis teneas, ut p- dixi, Quod aut dixi, impuberē matrimoniu cōtrahere non posse, nisi sit pñmus pubertati, qd malitia seu potentia uiri ætatem suppleat: & hoc nescit, nisi p eui- dentiā, ut patet j. e. c. ult. & no. s. e. §. qualiter. uer. 3. & j. e. uer. si uerō impubes. & ita quantū ad hoc, de quo hic querit, nulla nisi cognita fuerit, vī proxima puber- tati. Alii dicunt hoc arbitrium esse: arg. ff. de in. de- lib. l. j. & s. de donatio. Apostolica. & hoc no. T. & Gof- fredus. sed Guliel. Na. dixit illā pubertati proximā iu- dicari debere, qd est circa 12. annum per 8. uel 15. dies, quia in illo tēpore non posset perpendi aliqua perso- næ mutatio. arg. p ipso bonū, ff. de usuca. rerū mixtu- ra. §. Labeo. & argu. j. e. c. si. Sed ibi dicit & ætatem in ea prudentia non supplebat. expone. id est, per euidē- tiā rei quia uidelicet non fuerat cognita: supple, non probatur itē facit pro ipso j. e. attestaciones. sed dic- qd illud qd ibi dicit circa finem, 14. anni eodem mō in- telligendum, si si mulier uellet allegare, & probare, qd sponsus eā carnaliter cognouisset: quia cum conatus fuisset eā cognoscere: si inueniret corrupta, pñmere a uiro cognita. & ideo mulier dubitatinē dixit, se cre- dere qd uirgo euassisset, & creditur ei quia contra se cō- fitetur. 14. q. 2. §. j. ff. de interroga. actio. de ætate. §. j. alias statet uerbo uiri, j. e. cōtinebatur. Huic obli- cio nunquid mulier nedū contra se, imō & contra matri- monium confitetur: si ergo non debet ei credi, posset esse cū litem mouere, ut ei crederetur, j. de diuor. ex literis. & de eo qui cogno. consangu. uxor. suæ. sup eo ideo quod dicit j. e. attestaciones. credit subaudi, & uerē credit: ipsam. n. inspicere fecimus. 27. q. j. nec ali- qua. nam ad iudicē pertinet, ut per se inquirat: ut no. j. de clandest. despon. §. quot modis. super uerbo, cō- menti. utrū aliquod impedimentū obstat. ¶ Vel dic, qd tunc creditur mulieri, qñ, nulla hī suspicio cōtra ip- sam: & sic credit ei contra se: ut plenē no. j. de eo qui cog. consangu. uxor. suæ §. & quid iuris. uer. illud no- tandū, & sequentibus: si tñ uellet mutare cōsiliū. & p- bare, qd eā cognouisset circa 12. annum, uel qd 14. an- no expleto in eā consensisset, admittenda esset. j. e. at- testaciones. in si. alioquin si mulier est integra, facim uiri exigitur: cum pñsumptio sit pro muliere. ex eo qd rentata fuit, ut ibi dicit in si. uel dic, qd illud ad caute- lā, propter periculum animarum: & intelligitur, qñ uir tenuit eam cognoscere: & hoc coram Iudice alle- gatur. uel quando tantum steterunt simul quod iudex potest

potest presumere malitiā, & mulier fuit semper cum viro: iō dēt occurrere iudex periculo animarū, aliās non haberet locū, fm T. Sic ergo dī aliquis pubes, qñ est circa 14. annū, scdm Guiliel. Na. quod & si nō de 8. vel 15. diebus, sicut idē intellexit, concedat, de tribus videretur posse concedi. argu. §. de regula ad nostrā. & sic ēt possit intelligi j. eod. attestations. & c. de illis 2. & c. si. eo. §. de spō. iuuenis. argu. C. de erro. aduo. l. 3. & qđ quicquid. j. vel §. notetur verius est, vt apparet in his quæ not. §. de regu. §. & vtrū exire. versu. 5. Alij dicunt, qđ tunc vī qđ pubertati proximus, qñ est in 11. anno, vt j. eod. continebat. §. j. Sed certē ibi fuit cognita. Alij dicunt, qđ qñ tm semestre tempus deficit ad cōplendum, & hoc expressim vī dicere. l. ff. de exusa. tut. non tm. & tunc. n. pōt facere furtū, & aliās delinquere. vt j. de delict. pue. c. j. instit. de oblig. qđ ex deli. naf. §. in summa. ff. de regul. iu. pupillus. ff. de fur. impuberē. ff. ad. Sylleia. sena. consult. excipiunt. ff. de exceptio. doli. apud Celsum. §. qđ in tutore. sed oīa hęc verba sunt bona. Tu dic, qđ lex allegata tm circa tutelā, & nō mīmonia loquit, locū habet: in mīmonijs. n. circa maiora periculū vertit. & iō cautius est agendū, 42. dist. quiescamus. Alia iura nō faciunt ad rē. nec. n. sequitur, pōt furtū facere, ergo mīmonium cōtrahere licet fortē sequeret: ergo pōt sponsalia cōtrahere. quamuis. n. in vtroq; consensus requiratur, tm aliter & aliter. nā in sponsalib. sufficit cōsensu doli capax, & iō sufficit ætas 7. anno. vt not. §. de sponsalib. §. qđ possit cōtrahere sponsalia. & §. eod. §. Respō. j. Sed in mīmonijs nō sufficit, qđ sit doli capax. imō requiritur qđ sit naturaliter potēs, vt sic loquamur put probat j. de frigidis. qđ sedē. qđ non psumitur impubes, qđ expressim probat decretalis, in contrariū allegata, j. de delict. pue. c. j. ergo nunquā intelligeretur naturaliter potēs, nisi probetur p euidentiā, quantumque sit proximus pubertati: vt not. §. eod. §. qualiter. versu. 2. & versu. 3. & sic sicut prator certū numerū anno. f. 17. ratus est ad procedendū in publicum. vt ff. de postulādo l. j. §. pueritiā. sic pp certū numerū annorū, de quo no. §. eod. §. & qualiter versu. 2. ratus est ad matrimonium contrahendū. Et si subtiliter considerare volueris, notabis qđ numerus annorū inducit psumptionem iuris, qđ contrahentes tūc & non antē apti sint ad matrimonium contrahendū, non tm est hic psumptio iuris, & de iure: qđ aliquoties apti sint antē, qđ tm per euidentiā tm probatur: vt not. §. sed nec tūc semper potens est quilibet, vt apparet in his, qđ not. j. de frigid. §. qualiter & qñ. versu. vbi aut masculus. tm ecclia semper stat & psumit p matrimonio, quousq; sicut ibi not. hęc psumptio improbetur. Quid si adolefcens interim ad secunda vota cōuolauit: uiri magne autoritatis dixerunt, qđ si naturaliter erat impotens, qñ recessit à prima, & secundā cognouerit, tenet matrimonio secundo loco contractū. arg. j. de frigid. qđ sedē. & in his quæ not. j. de frigid. §. si. versu. Goff. verò p & contra. §. de sponsal. adolescens puto contra. vt j. eod. attestations. & de spōsal. duorum. cap. vlti. & j. qui matri. accus. non possunt. insuper & apparet in his quæ notantur §. eodē. §. qualiter probetur. versu. 1. & 2. & §. eod. §. versu. quod autem dixi, nisi ex defectu membri aliud acciderit: vt not. j. de frigid. §. fina. versus finem.

11 **Quid iuris,** † si aliqui ætatis disparis infimul contrahant? Dic quia aut pubes contrahit cum pubere, aut pubes cum impubere, aut impubes cum impubere. Si pubes cōtrahit cū pubere, quamuis disparis sint ætatis, quo ad ætatem

pertinet, si aliud impedimentū non subist, tenet, cōtractus, siue sponsaliorū, siue matrimonij, vt statim notatur §. eod. §. proxi. versu. penul. & vlt. sunt aut alia aliqua impedimēta, de quibus notat, §. de spōsal. sub rubricella, de matrimonijs. §. qđ possit cōtrahere matrimonium. §. qualiter impediatur. Sin aut pubes cum impubere contrahat, tenetur pubes expectare, donec impubes veniat ad legitimos annos. ligatur. n. ad eō pubes, qđ non pōt reprobare semel probatū: minor tm veniens ad annos legitimos, si non cōsenserit, poterit resilire. j. eod. de illis. j. §. 2. & capit. à nobis. & ex eo qđ in casu pmissio impubes veniens ad pubertatē cōtradecere pōt, scripserunt quidā doctores magni, sponsum vel sponsam cogi nō debere ad matrimonium cōtrahendū. Laur. Vicen. & quidā alij scripserunt, qđ ille decretales, de illis, & à nobis, locum habent, cum sponsalia contrahuntur inter minores septennio. sed hoc nihil est: qđ reprobat in decretali, de illis. ibi. Si uerò alteruter istorum ad annos pubertatis peruenit, intra eodē annos, alterutro existēte, subaudi, sicut existerat cum sponsalia contrahunt. i. contracta fuerunt. Item illa decretalis, à nobis, loquitur in sponsalibus intra nobiles annos cōtractis. Ala. & Dama. dixerunt, qđ in decretali, de illis. & contrahētes, etsi septennes essent vel maiores, tm non intendebant cōtrahere spōsalia qđ potuissent, sed matrimonium qđ nō poterāt etate impediēte: & iō adueniente pubertate, liberū erat eis cōsentire, vel dissentire: sed hoc reprobat §. eod. §. & qđ spōsalia. & versu. verū est. & seq. Item reprobat. j. eod. de illis. §. mulier aut. vbi innuit, qđ mulier p verba de pñtē cōtraxerit. Vñ dicit ad annos aptos mīmonijs venerat, nupsit. i. nuptias contraxit, ergo perinde est, ac si dixisset matrimonium. vt apparet in his qđ not. §. de spōsa. sub rubricella, de matrimonijs. §. & vñ dicat. vñ in decreta. seqtur. Cum em semel cōsenserit. s. p verba de pñtē. amplius nō poterit dissentire. tu dic, qđ vbi puberes contrahant sponsalia, si alter in matrimonium cōsentiat, alter dissentiat: is qđ dissentit per censuram ecclesiasticā cōpellitur fm ea quæ not. §. de sponsa. §. & qualiter dissoluantur. versu. itē octauo. Si verò alter impubes est, non cogit, imō si adueniēte etate cōtradixerit, sponsalia, interueniēte autoritate ecclesiæ, solui debent: vt notatur §. de sponsalib. §. qualiter dissoluantur. versu. itē septimō, & versu. itē nono. & eo. versu. si verò impubes, & seq. & versu. sed coram quo. & sequēti. & de clandest. desponsa. §. j. versu. 3. nec mire ris, si impubes non compellat, quāuis post infantia & ante pubertatē spōsalia contracta teneat, non tm sunt ad hoc, seu in tm efficacia, vt coactionē inducat, nisi fortē is, de cuius coactione agit. fuerit proximus pubertati de quo vt notat §. eod. §. quæ sponsalia. versu. qđ autem dixi. & sequenti. vel nisi is qui consenserit, maximē iuramento interueniente quando ad ætatē legitimam peruenit, contradixit. sic intellige, ne cōtradicat. §. de sponsa. ex literis. 2. & sic vnus cogitur, alter nō cogit, sicut aliās hoc contingit. nam si impubes religionē ingreditur, ad annos discretionis veniens requiritur, vt in religionem cōsentiat: & si cōsenserit, profiteatur alioquin redeundi ad seculum licentia non negetur. vigesima quaestione prima. illud, sed & quæritur à clericis volentibus promoueri ad sacros ordines, vtrum castē & sine vxore viuere volunt. Quid si hoc se spōpoderint seruatuos, promoucantur, alioquin licentiam datam ab Apostolo, quā auferre non possumus, non negamus 27. distincti. de his. ad idem in authen. quomodo oportet Episcopos.

scopos. §. igitur ordinandus Episcopus. colla. j. in præmisso igitur casu pubes compellendus est, non impubes. idem contigit & alibi, infra, de eo qui duxit in matrimonio. quam pollui. per adul. propositum. §. de adulte. capit. 1. & 2. in hoc concordant T. Ioannes, & Goff. quibus assentio. pubes enim fortius obligatur, quam impubes: quia maturioris consilij est, ut not. §. eod. §. & quæ sponsalia. versic. & verum est. plerumque enim ætas impuberis quid videat, ignorat. C. de fal. mone. l. j. ad finem. & sciens fallere non videtur. ff. de alien. iud. mutan. causa facta. nam & si. unde & secundum legem, sine consensu patris, vel tutoris contrahere non potest. nam sine tutoris autoritate non obligatur, licet alium sibi obliget: ut Institutio. de inutil. stip. §. pupillus. & de author. tuto. in prin. de hoc tamen dic, ut notatur supra, de sponsalibus. §. qualiter contrahantur. versic. contrahuntur etiam. & §. eod. §. & quæ sponsalia. versic. ex his patet. Quid ergo, si nomine impuberis filij consentientis, vel ratificantis pater sponsalia contraxerit? & quidem filius nubere non debet: si tamen nupserit, tenet matrimonium, ut infra eod. duo pueri. Sed si filius hoc iurauerat, est ei danda pœnitentia de fide mentita, non parentibus. nam etsi parētes hoc iurauerunt, non tenent ad aliud nisi q̄ bona fide curent & laborent, q̄ matrimonium sequatur. cum enim alienum factum promittant, dicendum est ipsos ad hoc tantum, & non ulterius obligati. ut ff. de verborum obligationibus. in illa stipulatione. & l. quoties quis alium, Inst. de inutil. stipula. §. si quis alium. & §. de sponsa. ex literis 2. & j. de matrimonio cōtracto cōtra interdictum ecclesiæ. cap. j. 31. q. vlti. c. vnico. Si verò impubes cū impubere contrahat, tenet, sponsalia, dum modò septennes sint, vel maiores. ius tamen reclamandi remanet eis saluum: sed & si ambo citra ætatem legitimā reclamauerunt, cum maturitas consilij siue discretionis deficiat, minimè audiuntur. ut j. eo. de illis. primo respō. j. Sed si aliter ipsorum cum primo ad pubertatē peruenerit, non reclamauerit, de cetero non auditur: sic intellige. §. de spōsa. ex literis. Sed si tunc reclamauerit ille, vel alius qui minor remanserit, nec in alium consentire voluerit, iudicio ecclesiæ poterunt separari, ut infra eod. de illis. j. §. j. & hoc siue p̄ verba de futuro contraxerit, siue per verba de presenti. ut j. eodem. à nobis. dicit et decretalis, quod si ita fuerint ætati proximi. q̄ poterunt copula carnali coniungi, id est, quod fuerint carnaliter coniuncti: cum nec de hac potentia possit aliter apparere, vel quia non deerat triduum de ætate, ut notatur supra eod. versic. huic obijcio. & sequen. & secundum hoc expone. q̄ poterunt, id est posse presumuntur minoris ætatis intuitu, non poterunt separari, si vnus in alium nissus fuerit, subaudi præsumptio ne inris, & de iure consensisse, intellige per carnis copulam. supra de spon. is qui fidem. vel per verba, quando erant proximi per tres dies. ut notatur supra, sic intellige infra eodem de illis. 2. Sed & si puberes sint, per illatam violentiam se poterūt excusare, nisi post violentiam accedat consensus, subaudi, tacitus vel expressus. infra eodem. de illis. 2. versic. sed cuiuscunq; & c. ex literis. quod dic ut notat. supra de sponsali. sub rubricella, de matrimonijs. §. qualiter impediat. 12 tur. versiculo septimo. & sequenti. † Sed pro deo quare nō datur impuberi licentia cōtrahendi cū alio, ex quo reclamationat, licet citra annos discretionis, cum tamen tunc non denegetur, ut statim notatur supra eodem, versiculo proximo? Respondeo propter infirmitatem concilij, ut ibi dixi, & c. versiculo si au-

tem pubes. & q̄a potest esse, q̄ cras vel post cras peniteret de secunda sicut de prima, j. eo. à nobis. & ideo non debet ei lege siue canones ludibrio fieri, imò & in hoc iuueniles calores bonum est coarctare, sicut alias dicit lex, C. de bonis q̄ liber. l. cum nō solū. §. filijs. & §. vbi aut, maximè q̄a nec in eis cōtrahere permittitur, nisi cā cognita. ut notatur §. eod. §. & q̄ sponsalia. in prin. & iō à causæ cognitione nō permittitur de facile resilire, & saltem interim silebit guerra, p̄ quā pacificandā, ipsa forsā spōsalia sunt cōtracta. j. eo. vñ & si in totū discordias fugare, seu pacificare nō possumus, tamē prout possibile est, refrenamus. simile not. §. de treug. & pace. §. de cuius belli treuga. de liberabit ergo pupillus, cum est in pupillari ætate, an sibi expediat consiliū. nec. n. in breui tēpore sunt matrimonia sine maturitate consilij rescindenda. & dubiū nō est, oīa omnino, q̄ cōsilio recto gerunt, iure meritoq; & firmitate fulciri. C. de repudijs. dubiū nec tenetur q̄ sequi consiliū alterius: quia nō est obligatorium, ut not. §. de his quæ fiunt à p̄la. sine consensu c. §. in quib. cōsiliū. ver. sed quæ est differentia. † Quid si pubes contraxerit cū impubere, & impubes nō cōtradicit, adueniente legitima ætate? dicunt quidam, q̄ firmatur matrimonium, ita q̄ non possit de cetero ad secunda vota transire, si intelligunt j. eo. de illis. primo §. si. sed qđ ibi dicit, Nō poterit dissentire, expone. i. dissentiendo verbis tñ, ne cōtrahere cōpellatur efficere: imò nihilo minus per censurā eccles. cōpelletur. ut no. §. eod. §. versic. sin autē pubes. Itē inducunt j. eod. à nobis. sed expone, quod ibi dicit, confirmetur matrimonium. i. contrahendo per verba de præsentī communi consensu firmetur. nunquā enim alia sponsalia seu matrimonium inter puberes habitum, qđ idem est, ut notatur §. eo. §. & quæ spons. uersic. quid ergo, si despōsat. nisi traductio, uel copula interueniat solo tractu temporis: sicut puto poterit confirmari, ut ibidem notatur. nec. n. tempus solum est modus tollendæ obligationis: multo minus inducendū, ut not. §. de cens. §. quis census soluendus est. sed & intelligi pōt matrimonium confirmari, qñ simul morantes explent etatem hi, q̄ matrimonium, nō spōsalia contraxerant. & sic pōt intelligi dicta iura secus si separatim morabantur, vel si non matrimonium, sed sed sponsalia contraxerunt, sicut notatur, si in sponsalibus. §. e. §. & q̄ spōsalia. ergo quo ad iudiciū ecclesiæ, ad hoc ut p̄ matrimonio iudicet, requirit q̄ personę sint nobiles idoneæ & legitime: & q̄ inter eas consensus de præsentī interuenerit tacitus, vel expressus: sicut innuitur in his quæ notantur §. eod. §. versic. sin autem pubes. ibi, si verò alteri impubes est, non cogitur, & c. 14 † Sed coram quo debeat fieri hæc cōtradictio seu reclamationat. & quidē coram Epō. j. eod. duo pueri. §. primo. & sic intellige quod legitur j. eodem. continebatur. Responso 1. & c. de illis, primo. §. primo. vel corā misso Dominico, id est, officiali infra de frigid. capitulo primo. §. primo. & argumen. §. de regul. capitulo secundo, infra de consanguin. capitulo primo §. final. vel alio iudice suo & idoneo. qđ dicit ut not. j. de matrimonio cōtracto contra interdictum ecclesiæ. §. 2. quo fieri possit. Quid si non potest haberi copia episcopi vel officialis? Dic quod tunc sufficit, quod fiat coram presbytero proprio, & in eius defectum corā vicinis. argu. supra de appellatio. si iustus metus. & de officio delegati. pastoralis. §. finali. ut tamē quam citō poterit coram Episcopo veniat, & contradictionē suam proponere nō omittat. ut j. de sententia excommunicatione. de cetero. in fine. Quid si non reclamationat verbo,

mat verbo, sed facto: qui. scilicet cum simul moratur, unus ab altero recedit ante legitimam aetatem, nec postea consentit? & quid talis reclamatio vbi sufficere, vbi inter tales non sponsalia, sed matrimonium contractum fuit, sic loquitur j. eod. attestations. ¶ Quid si pubes contraxit cum impubere, nec expectet, sed mutata voluntate contrahit cum alio pubere, per verba de presentibus? Dicas, quod secundum matrimonium tenet, quia primum tenere non potuit, impediens aetate, nec claudicare potest, quo ad effectum, cum sit relatum. est. n. coniunctio maris & feminae, ut not. s. de matrimo. s. quid sit matrimonium. fortius tamen obligatur pubes, quam impubes in hoc, ut si impubes factus pubes consentiat, alter cogitur consentire, & matrimonium consummare, sicut Goffred. & vide j. eod. ver. quid si pubes contraxit. & praecedenti. & vers. si autem pubes. ibi, pubes. n. fortius obligatur, &c. Quid si impubes factus pubes expressim ratificaverit, sed alius dissentit. & vocatus per episcopum in iudicium, contrahit cum alia, per verba de presentibus? Adhuc puto, quod teneat secundum matrimonium, ut apparet in his quae not. j. de matrimonio contra. contra interdictum ecclesiae. ut s. da spons. s. qua liter. ver. item quintum. & hoc intelligas, nisi sponsa traducta esset. vel alias simul morarentur. sicut ea quae not. s. eod. s. & quae sponsalia. Respon. j. & ver. ex his patet. traductio. n. & carnis copula aequiparantur. ut j. de coniugio lepro. c. si. ¶ Quid si iurasti mihi dare unam de filiabus tuis in uxorem, non nominatam, cum plures haberes? Respondeo, Quamcumque des, liberaberis, quia in tui promissoris est electio, sicut in aliis promissionibus obtinet. Insti. de action. s. praeerea. ff. de iure dot. plerumque. de contrahen. emp. si ita. Quid si omnes moriantur, praeter unam, an ad illam mihi danda teneris? argum. ff. quod certo loco. l. 2. s. qui Stichum. ff. de contrah. emp. si in emptione. s. si emptio. Quid si mihi unam obtuleris, sed ego non acceptavi illam, sed aliam, liberatus es a iuramento. arg. ff. de codic. indeb. cum his. ff. de verb. oblig. si stipulatus sim da. ¶ Quid si unam ex illis cognoverim? aliam habere non potero. arg. ff. de solut. Stichum aut Pamphilum. quod intelligas verum, si contemplatione illius contractus praecedentis ipsam cognoverim, sicut Goffred. vel si non est matrimonium, saltem cogendus sum consentire. arg. j. de eo qui duxit in matrimonium propositum? imò certe videtur matrimonium praesumptum. argum. j. de eo qui duxit in matrimonio. significavit. & c. veniens. & de coniugio seru. proposuit. j. de condi. apposit. super eodem. & ca. per tuas. Et nota consimilem quaestionem. s. tit. j. sub rubricella de praesentia. s. qualiter contrahatur. ver. item quid si in praesentia plurium filiarum. ¶ Quid si iurasti mihi dare filiam tuam certam & nominatam, cum plures haberes. & si non possem illam habere aliquo casu interueniente, debuisti dare aliam: & si nec illam tertiam, & sic de singulis. vbi quod talis consensus. s. conditionalis nullus sit. ff. de regul. iur. actus. sicut electio conditionalis nulla est, ut in authent. Dñi nostri, extra, de electione. statuimus. sed per decretale. s. de spons. ad audientiam. & ea quae not. j. de condi. app. patet quod ad primam dandam teneris iuxta posse: quia nec ad aliud obligat te hoc iuramentum, nisi quod bona fide labores, quod ipsam habeas. ut not. s. eo. s. ver. quid ergo. Sed nunquid teneris ad secundum? & quidem aut in primam consentit expressim vel tacite: puta quia ipsa sciente, praesente, & non contradicente, fuerunt contracta sponsalia: vel licet ignorante, tamen ratificant cum legitime esset etatis. & sic tenuerunt sponsalia inter me & primam. s. de spons.

ex literis Syluani. j. de matrimonio c. Non incongruum contracto contra interdictum ecclesiae. c. j. unde secundam habere non possum. s. de sponsa. ad audientiam. j. c. duo pueri. aut prima in me nullatenus consensit. & sic teneberis ad secundam: & sic de singulis, ut apparet s. eod. ex literis. s. de rest. spol. ex parte. M. mulieris. super quo vide quod nota. s. eod. s. & quae sponsalia. resp. j. vers. ex his patet. *

De clau-

caris copula subsequente, ut extra, de biga. debitum. Quidam dicunt matrimonium initiatum per sponsalia de futuro ratum per consensum de praesenti, consummatum per carnalem copula subsequente. Raym. l. i. e. matrimoniorum aliud legitimum & non ratum, ut inter infideles, quia non est ratum matrimonium, quod sine fide sit. Aliud ratum & non legitimum, ubi inter fideles tamen inter legitimas personas, sed non debita sollemnitate contractum sit. arg. 28. q. 1. s. ite Apostolus. & extra de diuor. gaudemus. s. si. Sicut autem infidelitas impedit matrimonium, sic & error personae. quia in re ita a Martino scriptum scio: Matrimonialis, inquit, consensus excluditur error personae. unde si alter coniugum errat in persona, nullum est matrimonium, quoniam errans non consentit. de iur. omniud. l. si quis per errorem. Errantis quoque nulla voluntas est. C. de iure & facti ignorant. l. cum testam. & l. non idcirco unde ad hoc, ut aliquis vel aliqua erret consensiendo in unum, quem putat alium, necesse est per visum, aut per auditum, vel famam habeat aliquam notitiam illius absentis, quem credit ipsum praesentem, quia in penitus ignotum nec affectum, nec consensum dirigere valeamus. arg. ff. de contrah. emp. l. in venditionibus. & l. cum ab eo. s. si. unde, cum consentiat in personam aliquam mulierem, ut dicitur sibi nota quam putet praesentem esse, collat quod non consentit in praesentem, sed in aliam, quam praesentem esse putabat. & sic non est matrimonium, quia erratur in personam. Si vero nulla notitia habeat mulierem, de persona absentis, non erat in ea, sed de capite in praesentem, vbi gratia: Si aliquis rusticus de Anglia veniat ad aliquam nobilem mulierem dicens se regis filium, cuius notitia non habet mulierem, scilicet, nec regis, nec filii eius, vel ipsius loquentis. & illa contrahit cum eo, credens eum filium regis, non impeditur matrimonium, quia non fuit error personae, sed quantitas potius qui non impedit, sicut nec error fortunae. 19. q. 1. s. his ergo. Distingue, quia aut filius tenetur substantiue sub hoc sensu, ego sum talis, & talis est filius regis. Vel, Sum ille, qui est filius regis. Distingue, ut est similiter, utrum sit aliquo modo notus mulieri, an non. Si autem filius adiectiue, ut sit sensus, Ego sum generatus ab rege. rex me genuit. Ob id quod contraxit illa cum illo, non est error personae, sed si relationis tamen. Unde non impedit matrimonium, siue rex habeat filium, siue non. s. quia est relationis, non personae. Similiter. Sed si Stephanus dicat se Petrum esse, quia Petrus est mortuus, & illa cum eo contrahat, dicendum est, quod non est matrimonium, quia error est in persona. Quod si aliqua sciat aliquem multos habere filios, quorum tamen nullus ei notus sit, & unus illorum nunciatur adferens se primogenitum esse, & illa in eum consentiat propter spem successionis bonorum paternorum dicendum est, quod non est error personae, sed fortunae siue relationis. s. primogeniture. id non impeditur matrimonium, sicut notauit H. 29. q. 1. c. 1. in principi. quod & probat Rhod. Item error qualitatatis est, quoniam putatur bonus vel nobilis, vel virgo, & cetera id genus. Similiter error fortunae, quoniam creditur diues, & est pauper. Sed quid si quis desponsat per verba de futuro corruptam, quam credit virginem esse, nunquid postea, comperto quod sit corrupta, aut copulata, compellendus est matrimonium consummare? dicendum est, sicut notauit H. 27. q. 2. raptorum. quod non est compellendus. quia per hoc impeditur promissio eius ad sacros ordines. Atqui error qualitatatis, & fortunae non impedit matrimonium, sicut error personae. quid ergo dicemus. Dicendum, quod sensus necessarius est in matrimonio in fortunam, vel qualitatem: & ob id error qualitatatis, vel fortunae non praestat impedimentum matrimonio, idque Rhod. scribit. Quod autem ad conditionis errorem attinet, distinguendum putat Marc aut contrahens scit conditionem eius, cum quo contrahit, aut ignorat. Item (inquit) si libera contrahit cum seruo, vel liber cum ancilla, sciens conditionem eius seruilem, tenet matrimonium. 29. q. 2. si quis liber. & c. si quis ancillam. Si vero libera contraxit cum seruo, quem esse liberum credebat, nullum est matrimonium. ead. caus. & c. si quis ingenuus. Nisi postquam cognouit eius conditionem, consentit verbo, vel facto per copulam carnalem, ut in d. c. si quis ingenuus & c. si femina. extra, de coniug. seru. c. pposit. & c. ad nostram. Sed quod de illo, qui contraxit cum ancilla ignoranter, quam dominus manumittit, illo ignorante, nunquid eo ipso est matrimonium, cum iam ambo sint liberi. dicendum, quod Tancredus notauit. extra, de eo qui duxit in mat. c. 1. q. non est matrimonium: quia adhuc ille expresso consensu, qui erroneus fuit, & non effectiuus matrimonium, cognoscit eam: & ideo non iudicat sibi, quod diu veritatem ignorat. Alii dicunt quod illa manumissa, statim verum est matrimonium: quia sublatum est impedimentum: quorum sententia vera est. Tancredus tenet primam. Sed quid, si liber contraxit cum ancilla ignoranter, & durante illius ignorantia, contraxit cum alia,

Summa Host.

Sf

sciens

sciens cōditionem eius, nunquid valet matrimoniu? Dñt quidā, q̄ sic, cū nūlū fuerit primū. Quid de libera, q̄ contraxit ignoranter cū seruo, & postea scit cōditionē eius, si vult esse cū eo, & ille vult discere, dicendū q̄ est cōpellendus remanere cum ea. ar. extra de eo, q̄ duxit in matrimoniu. cap. j. Quid ē de isto libero, qui contraxit ignoranter cū ancilla, & postea audiuit eam esse liberā, & cognoscit eā debitu exigēdo, nunquid postea pōt separari ab ea. dicendū, q̄ si ex his, quæ audiuit, habet probabile opinionē de seruitute eius: si exegit ab ea debitū, non pōt eā relinquere. Si autē leuē aut temerariā cui credi nō debet, p̄iudicat ei, ar. de sent. excom. inq. sitioni. l. i. cūlans. n. animo pro ignoratē habet. C. de condit. l. de bi. l. fi. Quid de illo, qui mouet q̄nēm cōditionis aduersus vxorē, & illa hic pendente, petit sibi reddi debitū ab eo: nunquid ad hoc per ecclesiā cōpellendus est. rñ. Dicunt quidam, q̄ tenetur ei reddere debitū ab vxore requiritus. idq̄ per ecclesiā, nec licet matrimonio p̄iudiciū, exigere tñ debitū non debet, eius modi q̄nēm mouens. Tā credus autē notauit in d. ca. p̄posuit. q̄ nec exigere, nec reddere debitū dēt, ē ad mādātum ecclesiæ, quīs ob id excoīcetur, quia si eam cognosceat matrimonio niali affectu, iam esset vxor, & fieret ei p̄iudiciū. Si autē fornicario affectu, moraliter peccaret, & iō parere nō debet. Alii dicunt, q̄ ad mādātum ecclesiæ reddere debet, sine tñ suo p̄iudicio, qñ non est certus de serui conditione vxoris. licet habeat inde aliquas p̄sumptiones. Secus si constet inde de seruitute vxoris, quia tunc reddere non debet, nec tenetur. Idem nō quod licet error cōditionis deterioris seruilis impediāt, v̄dictū est, & dirimat matrimoniu iā cōtractū, nō tñ error patris, vel melioris conditionis, vt si seruus ignoranter cōtraxit cū ancilla, quā credebat liberā: vel cū libera, quā credebat ancillā, q̄ nō de cipitur, nec hēt quod ei obiciat arg. 30. q. 2. per totū. extra de diuor. c. significasti. Præterea edictū tale prohibitoriū est. Vnde quādoque nō prohibet, admittit. Sed nūq̄ error libertinæ cōditionis, vel ascripti tix, vel originariæ cōditionis, impediāt vel dirimat dicendū, q̄ nō, sicut n̄ r̄auit H. 19. q. 2. in c. 1. Quia tales oēs sunt liberi, licet ad quāsdā op̄ras plus extēstentur. Item si p̄p cōditionē seruitutis matrimoniu separāt, reddet vir vxori quicquid homine dotis acceperit. Martin.

a Quot modis dicuntur sponsalia clandestina. Adde do. in rubr. eod. tit. b Clā facere dñ. Adde doc. in l. clā possidere. ff. de acqui. pos. & Bar. in l. 2. C. de his qui ex publ. col. lib. 10.

De clandestina Desponsatione. Rubrica.

S V M M A R I A.

- 1 Sponsalia quo: nō lis dicatur clā destina. Et quare prohibeantur. 3.
- 2 Civitas vel castrum si fuerit interdicta an publicetur in p̄dicationibus.
- 3 Sponsalia clādestina quare prohibeantur. Et an publicis p̄iudicet, vel eōtrā. 6.
- 4 Conscientiarum genera quæ sint.
- 5 Iuramentum an deferatur semiplenē p̄stanti.
- 7 Clandestine contrahentes quam p̄nā patiuntur.
- 8 Proles legitima quæ censeatur.
- 9 Episcopus si sententiā diuorij tulit inter duos, quāuis erroneā, & alter istorū auctoritate episcopi ad secūda vota conuolauerit, proles ex hoc secundo matrimonio suscepta an censeatur legitima.
- 10 Constitutiones ē legatorum Apostolicæ sedis in p̄uincia omnes p̄uincunt.
- 11 Episcopi an possint disp̄sare in p̄enis il. s. i. q̄b. lator canonis sibi reseruant.
- 12 Et nūquid potest absoluerē mulieres.

Gimus de sponsalibus. & matrimoniis: & qm̄ ipsa publice, non clām iubentur cōtrahi, vt dixi in summa, de matrimonio. §. qualiter. dicamus de clandestina desponsatione, subaudi prohibita. sic §. de cohab. cleric. & mulier. Vel sic: Qm̄ impuberes, de quorū de sponsatione proxime, prohibentur coniungi, nisi ex cā. tit. j. hoc seruatur & cā diligenter examinetur, clādestina sponsalia prohibemus: & sic videamus & apponamus specialē rubricā de clādestinis. Vel sic: Dictum est §. de sponsalibus. in genere & specie. & quia qñque palām contrahuntur, qñq; clām. nam teste Salomone, A quæ furtiue dulciores sunt, dicamus de clandestinis desponsa. exponētes, Quot modis dicantur sponsalia clādestina, Quare prohibeantur, Vtrū clandestina publicis p̄iudicent, vel econtra, Quam p̄nam patiantur

clandestine contrahentes, & sui p̄sentia exhibētes. **Quot modis** dicantur sponsalia clandestina. Et qdē quatuor, vel sex. Primō, quia omittunt solennitates quādam, q̄ ibi requiruntur de honestate. s. q̄ benedictio dñi in facie ecclesie, & vt sponsa ab his, sub quorū dñio & p̄tate est, petatur & recipiatur, & dotetur, & cū ducta fuerit, bi-duo, vel triduo, sponsi orationib. vacēt, castitatē custodiant: aliter. n. sponsalia contracta adulterina creduntur: non tñ est peccatū si omnia hæc nō interueniant: vt 30. q. 2. c. 1. 2. & 3. & per totū. Secundō, matrimonia dicuntur clandestina, quia clām cōtrahuntur sine ali quib. testib. vt j. eo. c. j. & 2. prohibetur autē ne quis sine dote iuxta possibilitatem, & publicis nuptiis. i. cōuiuuiis, vel testib. publicē vocatis cōtrahat. vt 30. q. 3. nullum. & iunge quod nō de spon. sub rubric. de matrimonio. §. qualiter contrahatur. sub §. quīs aut. ver. qd si matrimoniu sine dote. Tertiō mō dñ clandestinū, qñ aliquis contrahit sine licentia ep̄i, ex quo semel legatus fuit alicui, ēt per verba de futuro: multō fortius, si per verba de p̄senti. & hoc dixit §. de sponsa. §. vlt. ver. si. quod intelligo fieri non debere. ēt si banna, de quib. sequitur, proposita forent, vt sic differat a sequenti. Hunc tñ modū nō notauerūt Doctores, & hoc intellige ēt de maiori. i. pubere: secus, de impubere. il. n. prima sponsalia non debet facere sine licentia ep̄i. & is potest dici quintus modus. argu. §. tit. j. vbi & cap. accessit. & cap. continebatur. & capit. duo pueri. respon. j. Item quia contra interdictum ecclesiæ. vt j. de matrimo. contra. contra interdictū ecclesiæ. & iunge quod not. j. de eo qui furt. ordi. suscep. §. j. & is potest dici sextus modus. Quartō, quia licet ab episcopo licentiam impetrauerit contrahendi: vt nota. §. titu. j. accessit. continebatur. de illis. j. §. j. & c. duo pueri. nō tamen debet cōtrahere, nisi p̄missis bannis ecclesiæ: vt in concilio generali. j. eod. cū inhibitiō. & alibi dicitur, q̄ clām facere videtur, qui celauit aduersario. nec ei denunciavit, si modō timuit eius controuersiam, aut timere debuit. nec secundum Seruium, cuius resupinam æstimationem sequi oportet, ne melioris cōditionis sint stulti, q̄ periti. ff. quod vi aut clām. l. 3. §. vltim. & l. seruus. Hoc autem clam facere dicitur, quando quis non p̄missis bannis ecclesiæ contrahit, vt dictum est, sicut probat concilium generale. j. eodem. cū inhibitiō. cuius verba sunt hæc, Vnde p̄decessorum nostrorū vestigiis inhærendo clandestina coniugia penitus inhibemus: prohibentes etiam, ne quis sacerdos talibus interesse p̄sumat. quare specialem quorundam locorum cōsuetudinem ad alia generaliter prorogando statuimus: vt cum matrimonia fuerint contrahenda, in ecclesiis per presbyteros publicē proponatur competēti termino p̄afinito, vt intra illum qui voluerit & valuit, legitimū impedimentū apponat, & ipsi presbyteri nihilominus inuestigent, vtrum aliquod impedimentum obstat. Cū autem apparuerit coniectura probabilis contra copulam contrahendi contractus, interdicitur expresse, donec quid fieri debeat super eo, manifestis cōstituerit documentis, exponamus singula. Vnde p̄decessorum nostrorum vestigiis inhærendo in his, quæ ritē statuerunt, vt hic, & supra de iuramento calumn. capit. j. sed ea quæ malē dixerunt corrigere possumus, cum non habeat imperiū par in parem, vt not. §. de elect. innotuit. q̄ salua honorificentia maiorū, & c. vt dixi in proēm. rñ. j. de ipsius igitur. ver. qui ergo diuersa rescripta. Coniugia, id est, matrimonia de p̄senti, hæc. n. verba matrimoniu, coniu-

cōiugium, synonyma sunt. ut no. s. de matrimonio. §. & vñ dicat. Quid ergo de spōsalibus? non vñ, q̄ ad ea hęc cōstitutio se extēdat, & est verū quo ad verba, cū in nullo loco istius cōstitutionis loquatur, nisi de matrimonio, vel cōiugio, p̄ verba de præsenti cōtrahendo, ut apparet in litera I. p̄ totum. sed puto, q̄ mens aliud uelit, q̄ sequenda est, ut ff. de excus. tu. scire oportet. Græca est. §. aliud. & iō ex mente dico, spōsalia clandestina, sicut cōiugia, vel matrimonia, phibenda, vel non bene p̄uideretur periculis animarū, cum multis modis spōsalia firmētur, & possea æquiparētur matrimonio, ut no. s. de matrimonio. §. ult. sub §. ut aut. uer. præsumptorū. & §. e. §. utrū clandestina, uer. quid si mulier. & ideo dixi in rubrica de clādestina desponsatione, non de clandestino matrimonio: ut utrūque includeret. & ad hoc §. c. i. fm̄ quod exposui vno modo. §. e. §. utrum. & patet s. in principi. summæ istius tit. Est & alia ratio, ne videlicet homo admittat multas uxores, & mulier multos uiros, fm̄ ea quæ no. s. de despō. impube. §. quæ sponsalia, quia sicut in eo §. continetur, quāuis cōsanguinitas probetur. & sic soluantur sponsalia nihilominus publice honestatis iulitia intelligitur generata, quare cōsanguinitas hincinde impedit. hęc tñ de consuetudine nō seruantur. & iunge quod no. §. e. cōmento. super uerbo contractus, interdicitur expresse. Penitus inhihemus. & §. p̄nam apponimus. s. si quis uerō. & seq. Ne quis sacerdos etiā si parochialis non sit, sed & parochialis hoc phibere debet. nec regularis aliquis debet interesse. ut §. e. §. sanē. Ex hoc aut q̄ sacerdotib. & regularib. hoc specialiter phibetur, ut q̄ alij possunt ibidem interesse. ar. ff. de iud. l. cū prator. Vel dic, q̄ sacerdos accipitur p̄ quolibet clerico. ut s. de cohabi. cler. & mulie. c. 2. & c. si aut. & de pig. c. 1. r. q. j. de persona. & est uerū, quod omnib. phibetur laicis, quare omnib. dixi p̄nitentiā iniungendam, his maiorem, & aliis minorem: ut dixi s. §. quam p̄nam. super uerbo commentī. sed his tñ p̄na ordinaria non uñ imponi, nisi sacerdoti parochialis & regulari. Vel dic, ut no. §. eod. §. quam p̄nam, super uer. commentī regularis. Talibus. si matrimonii uel sponsalibus clandestinis. Præsumat, sed potius firmiter prohibeatur cōtrahi, quousque fuerint publicata. Quare scilicet, quia ipsa scipimus publicari, ne pericula animarum inde proueniant, si clandestinē contrahantur. Speciale quorundam locorum, puta Beluacensis ecclesiæ, & quarundam aliarum. ut s. de sponsa. cum in tua. & §. qui matrimo. accus. possunt. cum in tua. Cōsuetudinem, de speciali consuetudine & specialissima generali, & generalissima dic, ut s. de cōsuetud. §. & de uirtute. Generaliter prorogando, & sic hęc consuetudo hodie facit ius, & approbatur quia rationalis uisa est: ut s. de consuetudi. ca. ult. Statuimus. i. firmum ius facimus, ut cum matrimonio, subaudi siue sponsalia, ut dixi s. super illo uerbo coniugia. In ecclesiis, non ergo in aliis locis, arg. s. de rescrip. c. cū dilecta. ppe finē. uel dic, q̄ hic nō est uis, dūmodo parochianis hoc publice simul uocatis, & coadunatis, sicut dixi s. de elec. §. ubi fieri dēt. Ideo. n. dicit in ecclesijs, q̄ ibi etiā nō uocati coadunatur singulis dieb. Dominicis & festiuis: ut s. de paro. & diebus Dominicis. ¶ Quid ergo, si ciuitas uel castrum fuerit interdictum publice in p̄dicationib. ut §. de sent. excom. rñso. & sic nō denegat sacerdos uocē suā captiuis cōtinere nequeuntib. sed benedictionē nō p̄stet, cū ipsam exceptā nō inueniā

generali interdicto. solus. n. baptis. Consecratio hodie facit ius. Adde te. in c. cōsuetudo. j. di. §. ex nō scripto. Inst. de iur. na. Car. Zab. in c. si. de consue. idē Car. in ca. non satis. in j. op. de offi. archi. mus & p̄nitentiā morietū, & cruce signatorū, ac peregrinorū, atque uaticū, & cōfirmatio ep̄alis excipiūtur, nisi occasione priuilegij Apostolici aliud cōtingat. ut s. de spōs. nō ex uerbis. & §. de p̄nitenti. qd̄ in te. & de sententi. excō. Rñ. j. & hoc intelligas ubi, hi q̄ petunt publicationē fieri. sunt maiori excōicatione ligati, nā tales nullatenus audiet sacerdos, cū nō debeat eis dē participare. s. qd̄ m̄er. cau. sacris. & patet in his q̄ not. §. de sententi. excom. §. & q̄ sit p̄na. Quid ergo si tales cōtrahāt, & postmodū legitimū impedimētū appareat: nūquid p̄les ille gitima cēsebitur? & est dicēdū, q̄ sic: si excōicatio iusta fuerit. ar. s. de cōces. p̄reb. q̄ diuersitatē. ff. de reg. iur. qd̄ q̄nque ex culpa sua dānū sentit. §. de cler. excō. m. si celebrat. Presbyteros. s. parochiales. q̄ ad illos p̄tinet, ut dicā §. qd̄ sanē subaudi, vel p̄ alios de mādato & cōsensu presbyterorū parochialū, q̄ fecisse uñ, q̄ p̄ aliū fecit. s. de of. deleg. in literis. s. de sententi. excō. mulieres. Publicē p̄ponatur. i. in publico, siue in cōi, ita qd̄ oēs audiāt, ne de cetero possit causari ignorātia, ut dixi. §. §. quā p̄nā. uer. sanē, sit ergo hęc publicatio p̄p̄nātes. Quid igit, si tota patria hoc nouit, sicut fuit, q̄ tractabat matrimonii inter dñm Ludouicū regē Francorū, filiū Ludouici, q̄ Auenionē obsedit, & accepit dominā Margaritā filiā dñi Raymūdi Berengarij, Comitē p̄uincie q̄ etiā Hen. III. regi Anglorū aliā filiā suā, Elynor nomine. matrimonialiter copulauit, nūquid dicetur m̄rimonia illa clandestina, ex eo q̄ solēnitas ista ibi dē obseruata nō fuit? Nō uñ q̄ certi certiorari non debēt: ut s. de elect. cū inter uniuers. & ff. de actio. em. & ued. l. j. in si. maximē cū p̄ dñm Papā Gre. IX. fuerūt illa matrimonia approbata, unde nō egēt alio adminiculo. ar. C. de testa. omniū. & s. de cōsti. ecclesia. & de elect. signif. ex quo pars maior hominū hęc scit lata culpa esset hoc ignorare, ut ff. de uerb. signif. latē culpæ. r. 6. q. j. qd̄ dicitis. & s. de posthu. p̄la. c. 1. & hoc scilicet, q̄ bāna p̄ponant, nō admittit etiā hodie cōsuetudo in magnatum matrimonijs, sicut Comitū, Marchionum, & consimilium, quod potest concedi, q̄ non sit necesse banna proponi, quando uocat uxorem à remotis partibus, & publice nuncios mittit, sic enim in facie ecclesiæ contrahi poterit matrimonium inter ipsos, nec offenderetur mens istius constitutionis. tutius tñ est, ut in ecclesia proponatur publice in hoc casu, & assignetur terminus, usque in diem crastinam, in quo desponsetur, ut sic seruemus mentem & uerba. ideo sequitur, Competenti termino. q. d. secundum quod est publicatum & divulgatum per famam, diu est, ut s. proxi. dixi, uel modo de nouo propositū poterit breuior, & debet prolixior terminus assignari. est arg. ad id quod not. s. de spō. §. & qualiter. uel die competentī, id est, trino. similis expositio. §. de sententi. excōmuni. sacro. arg. s. de uita. & hon. cle. ca. si. & dū consti. ex literis. r. 2. q. 2. indignē. & hoc innuunt decr. q̄ dicūt, bāna p̄ponēda in plurali loquēdo. s. de spōs. cū in tua. §. q̄ mat. ac. nō pos. c. si. ergo saltē duo termini assignadi sunt. arg. 4. q. 3. uer. itē numerus. §. sic expone resoluēdo singularitatem in pluralitatem, sicut sit ē cōuerso. §. d̄ pri. ut priuilegia, in si. dico tñ hoc arbitrariū, fm̄ ea q̄ no. & sic aliqui tres terminos, aliqui unū terminū assignabit. ar. hic, & s. de cōu. cō. ex publico. & C. de ig. diffamari. & d̄ opt. leg. m̄cipiorū, sicut & no. s. de do. & cō. §. qua

liter deprehendatur. & ver. seq. Sed quis arbitrabitur in hoc casu? Certè & parochialis sacerdos, cui hoc committitur. & j. ver. & ipsi presbyteri, nisi forsan inhibito superioris extet, vel statutum aliquod synodale. ut patet in his q. no. j. de peni. §. cui confitendum sit. rñ. j. ver. nec in hoc regro, & seq. in quo casu est ad inhibitis arbitrium recurrendum. ar. j. de maior. & obe. cum inferior. Quin voluerit, & valuerit. i. potuerit. & hoc iō dicit, q. a glibet admittit ad impediendum futurum matrimonium non firmatum, ut s. de spōs. p. terea. 2. j. de cōgna. spūali. tua nos. hoc vñ contradicere s. de sponf. cum in tua. sed aliquoties impedit quis infirmitate, vel annis puerilib. ut j. qui ma. accu. pos. c. si. dicam in summa ipsius titu. sub rubric. q. exceptiones. ver. excusatur tñ. quod dicit ut no. s. de sponf. §. fin. vers. item octauo. & vers. item tertio. Legitimum. i. verum & iustum: nam si malitiosum apponat, canonicè puniet: ut j. eo. §. vlt. & ex hoc quod dicit legitimum impedimentum. & j. c. c. §. pari. apparet q. hæc constitutio in quolibet iusto impedimento locū hēt, nō solū in gradu prohibito: ut dixi in e. c. §. pari. & præced. & iō hic ē sequitur, aliquod iustum impedimentum obstat. Et ipsi presbyteri. s. parochiales. ut j. e. c. §. sanē. Nihilominus. s. non obstat. q. in ecclesia publicauerūt: & competentem terminū assignauerūt, q. uis nullus appareat, qui aliquod apponat. Nihilominus. i. non ideo minus inuestigant. i. per se ex officio suo diligenter inquirant. s. ab antiquiorib. consanguineis & vicinis, qui melius præsumuntur scire veritatem. ut j. qui ma. accu. pos. vñ. hoc tñ intellige s. m ea quæ no. j. qui ma. accu. pos. sub rubricel. libellus accusationis. ver. si ergo aliquis. & præced. Vtrum aliquod impedimentum obstat. nota igit, quo quantumcunq; partes renuncient productioni testium in matrimonialib. causis, sicut iā vidi de facto, & quantumcunq; iurent, q. vltius nō probabunt, sed renunciationi stant, non obstante tali iurō, iudex ex officio suo veritatē dēt inquirere, quousq; certificetur: ut hic, & s. d. sponf. sicut. in si. consultationi. & s. de iureiur. quæ admodum. §. vlti. & c. ad nostrā. 2. & j. de consan. & affi. ca. j. & totū arbitrio boni iudicis committitur. ut s. de sponf. cū in tua. quasi in medio. & j. de frigi. & malef. fraternitatis. & c. vlt. s. de pbat. cū cām. 30. q. 5. iudicantē. s. de fid. instr. cū Ioannes. ad si. q. de tātā re segnius agendū nō est. ut 13. di. quiescamus. 61. di. miramur. 7. q. 2. c. si. ff. de Carbo. edicto. l. j. & 2. Cum aut apparuerit probabilis cōiectura. i. probabilis psumptio, exemplū s. de test. super eo. 2. §. j. & de sponf. p. terea. 2. & j. de cōsan. sup e. Cōtractus interdicit expressē. i. specialiter: ut no. j. §. quā penam. ver. sanē. & dic contractus sponsaliorū nō firmatorū iureiur. vel fide data, multo fortius nullo modo contractōrū. de hoc not. s. de sponf. 2. quis sit effectus. & §. vlt. ver. si. & ex hoc habes, q. nullus dēt cōtrahere ēt spōsalia sine licentia ecclesiæ: & est rō, ut no. s. e. §. sub verbo, cōiugia. & dic sine licētia presbyteri parochialis, intelligas qñ contrahentes sunt puberes: secus puto in impuberib. quia ibi licentia epī requiritur. Itē in dissol uendo, ut dixi s. ver. 3. & ver. 4. & de sponf. vers. si. & licet hoc conueniat menti iuris pp pericula, quæ inde pueniunt: ut patet j. §. proxi. & §. vtrū. ver. j. tñ si hoc in sponsalib. non seruet: sicut nec consuetudo seruat taliter, contrahens nullā penā ordinariā patiet. arg. ff. de pō. si ptes. & iunge qd no. j. e. §. quā. ver. nunquid idem. Donec quid fieri debeat. l. vtrū debeant cōiungi, vel non. Super eo manifestis constiterit documentis. i. instrumentis, vel testib. ut no. s. de fid. instr. §. qd

fit instrū. q. a sup re incerta, & c. ut 11. q. 3. graue. & apparet. j. §. quare phibeant: q. sic hoc interdicto spreto cōtraxerint, vide penā. j. e. §. quā penā. vers. si qs. **3 Quare prohibeatur.** Et quidē q. a q. malē agit, odit lucē: ut s. de offi. deleg. cōsuluit. & iō prohibentur ēt clandestinæ electiones: ut s. de ele. quia pp. in si. tenebra. n. aptæ sunt ad suscipiendum partū: ut ff. de ventre inspici. l. j. §. mittantur. prohibent ēt pp periculum animarū: quia mutata volūate alterius sponforum non potest fieri fides Iudici: vnde conuolant ad secūda vota, & parant sibi laqueum. nā in iudicio animæ consulatur eis, ut non reddant debitū cōtra consciētiam, in foro aut iudiciali excōicabunt: nisi reddāt: tolerant ergo excōicationem. ut j. de sen. excom. inquisitioni. & s. de rest. spo. literas. §. pen. Nemo. n. contra conscientia venire debet, ut ibi. & s. de præscri. c. si. & de scruti. in ordin. fa. c. vnico. 28. q. j. §. j. † Hic tñ no. q. conscientiarum alia temerari, scrupulosa. siue in derisua, & de hac pōt intelligi l. C. de si. instr. l. vlt. ante fin. ibi. cū forsitan quidā sub tali reuerentia tenti. & c. j. de sim. & si quæstiones. circa princ. hanc habent plerique simplices Theologi. Alia dura, voluntaria, vel capitanea, seu sensualis, ubi quis non timet peccare publicē, & de peccatis suis ēt gloriari: j. de excels. p. rel. q. sit graue. in auth. de rest. & ea quæ. pa. in 11. mense. §. unū liquidē. coll. 4. & hanc plerique Legi stæ habent, iudicantes de peccatis, pro benē placito voluntatis, non credentes peccare dummodō s. m legem humanā iudicent: quia qui peccat legis auctoritate, excusatur. 23. qn. 4. qui peccant. ergo s. m ipsos fornicari peccatū est. ff. de concub. l. j. Sed certē malē dūt, ut apparet in his q. no. s. de sponf. sub rubricel. de matrimo. §. quid sit matrimonium. ver. qd aut. in prin. & seq. tales decipit inimicus, in lucis angelū se trāsformās. s. ne cle. vel mona. nō magna. Alia modesta, iusta, seu rationalis, ut in bonis canonistis, ad quos nedū laici: sed & religiosi in casib. multis, quos potes explīcare: per ea q. no. s. de præscr. rer. immo. §. quæ sunt necessaria. ver. mihi vñ. & seq. recurrere debēt p conscientis informandis, ut j. de simo. per tuas. 2. j. de sen. excō. inquisitionis. s. de cēsi. significauit. & s. de iu. pat. cura. s. de sta. mona. c. pe. & c. seq. s. de vita & honest. cler. ut clericorū. s. de offi. ord. irrefragabili. s. de const. c. j. & c. ne innitatis. & c. si. & in concordantiis signatis. s. eod. ver. nemo. & præced. ideo dicit dñs noster, q. decet & expedit, ut conscientia puritati non desit iudiciū rōnis, ut in auth. d. n. de regularibus. extrā, non solū. §. licet igitur. Ergo prima angelica, secunda bestialis, tertia verō rationalis pōt dici. Igitur si qui primò clām contraxerint, secundò vnus ipforū in facie ecclesiæ ad secunda vota conuolat, cōpelletur secunda vota tenere. Quāuis. n. uera prima sponsalia, tñ credenda nō sunt, nisi manifestis iudiciis comprobent, nisi manifesto iudicio cōuincantur, nisi in iudiciario ordine publicent, ut 30. q. 5. §. his ita ecclesia. ergo nō iudicat de occultis, sed solus Deus, ut ibi. & j. de sim. sicut. in si. & c. seq. in si. & iō multoties ligatus p ecclesiā, absolutus est apud Deum: & contra. j. de sen. excom. a nobis. 2. qd dicit ut no. s. de despon. §. & qualiter. ver. itē octauo. & vers. itē tertio. † Sed nunquid defertur iurū semiplenē p banti: dic ut not. de iureiur. sub §. tunc redeundū. §. & sub quibus. in illa quæstione, & ver. quid de cā monachationis. & no. q. quamuis clandestina matrimonia phibeantur fieri, facta rñ tenent, si aliud impedimentum non subsit. j. eod. cap. j. 30. quæst. 5. nostrates. in fine.

fin. sed obicitur s. de feriis. capellanus, salua tñ pena, siue pœnitentia, quæ sp est infligenda. Quid si tales redeunt ad cor, secunda vota renuunt, & ad terrā igno- tam aufugiunt, ibi confitentes peccatū suum, & agen- do penitentiam de cōmissis: & quidem si cū licentia Iudicis non excōicati transeunt, tuti videntur: fin aut excōicati, vel sine licentia excōicari possunt, & quocū- que vadant, debent sententiā obseruare. eis. n. pericu- losum est, si se ingerāt. j. de cle. excō. mi. illud. s. illud. cōicantes aut reddit probabilis ignorācia excusatos. vt j. de cler. excom. mi. A apostolicā. & vide quod no. s. de dolo & contum. sub rubricella de contumacia. s. qualiter deprehendatur.

6 Vtrum clandestina publicis præiudicent, vel econtrā.

Et quidem, si antequam secunda vota perfecerint pu- blicē ambo sponsalia clandestina, ipsum matrimoniū clandestinum voluerint ecclesiæ voce consona publi- care, nisi iusta causa impediatur, sunt ab ecclesiā admit- tēda, & perinde est, ac si ab initio in faciē ecclesiæ cō- traxissent, vt j. e. c. 2. & j. de cōsan. & affi. c. j. & sic intel- lige dictum Gratiani, qd habes 30. q. 5. s. his ita. & fin. illius decret. 30. q. 5. aliter. ibi, nisi volūtas ppria, & c. Et est hoc verū, quod ad firmitatē m̃rimoniū, qd & an- te approbationē firmū erat. s. de feriis. capellanus. & quo approbationē ecclesiæ, non tñ omnino quo ad le- gitimationem filiorum, quīs aliqui contra sentiant: de hoc tangitur j. eo. s. prox. ver. si quis autem. & ver. pari modo. Quod si mulier vel vir negauerit, viro in- cūbit probatio. i. illi qui pro matrimonio stat. vt j. e. c. j. nam si vir negat matrimoniū contractū, & mulier asserat, hic muliebris sexus conuertitur in virilē, & e- contrā: & sic dicitur mulier vir à virtute animi: & mu- lier à mollitie cordis: vt 32. q. 6. s. sed illud. Ambro. & hæc expositio bona est, si testes appareant: aliās pro- priè ponitur, viro. q. d. matrimonium per testes pro- bari non pōt, tñ coniuges confitentur sponsalia, si vir dicat matrimoniū firmatum per carnis copulā, & mu- lier neget, vel econtrā standum est verbo viri: quia ca- put est mulieris. vt 33. q. 5. cū caput. & q. j. si qs vxor- em. nam si iuret se cognouisse, creditur ei: vt s. titu. j. continebatur. rñ. j. idem si iuret se non cognouisse: vt s. titu. j. duo pueri. vnde expone, si quis clām, subaudi cognouerit aliquam. s. quam publicē desponsauerit. s. per verba de futuro, sicut vterque confitei, mulier, vel vir, & c. desponsationē, subaudi firmatā carnali co- pula subsequente, viro incūbit probatio. s. quia statur iūso suo: & fm hanc expositionem apparet, qd hæc pro- hibitio non solum in matrimoniis, sed etiam in spōsa- libus locum habet, vt not. s. e. s. quot modis super ver- bo, commenti coniugia. ver. quid ergo. hoc aut quod dicit, standū est iūso viri, asserentis se mulierē cogno- uisse: benè verū est, nisi vbi vir iurauerit se ipsam co- gnouisse, mulier probet se virginē per aspectū: vt dicā j. de frigid. s. qualiter. ver. fin aut maritus. Item quod dixi, standum esse verbo viri, iurantem se non cognouisse mulierem, cū mulier contrarium asserat: intelli- gas qd & vir ipsam probat virginem per aspectū: alio- quin mulieri pro matrimonio statur: vt apparet in superiorib. & in his quæ no. j. de frigid. s. si qd si mari- to. & seq. & sic habes, qd clandestina præcedentia præ- iudicant matrimoniis publicis contrahendis, qd cre- do verum ibi, vbi ambo contrahentes hoc confiteantur: Et si secunda firmata sunt iuramento, vel fide data: q- uis secundis fiat elusio: quia in dubiis tutior via & cer- tior, respectu animæ, est eligenda: alij tñ contradicūt. arg. j. de consang. & affi. sup. eod. Sed certè pro me fa-

cit potius, qd contra: & hoc etiam quod dixi cōproba- tur s. de spōs. iuuenis. j. de cler. excom. mi. nam illud. & hæc tutior est, quia minus malum est, si semel dei- ceretur, qd imperpetuum adulteretur. vt 30. q. 7. quid in omnib. adulterio grauius. Item non præsumo, qd aliq. debeat deierare: arg. j. q. 7. sancimus. vni tñ cō- trahentium non crederetur in præiudiciū seruorū: dum modò sponsalia iurata essent. fm quosdā. vt j. de sponsa. præterea. 2. qd dic, vt not. s. de sponsa. s. & qua- liter dissoluantur. ver. si. item tertio. Matrimonio aut secundo loco publicē contracta, in foro iudiciali præ- iudicant, præcedentib. clandestinis. s. qui per testes le- gitimos probari non possunt. sed in pœnitentiali se- cus, vt not. s. s. quare ergo stat ecclesiā publicis, quia diuinare non potest. vt s. vt benefi. eccl. vt nostrum. s. j. nec vnquam credendum est sponsis, etiā si ambo vel omnes pro primo clandestino confiteantur: ex quo an- tequam secundum contraheretur, nō fuit facta fides ecclesiæ, per testes, vel confessionem: iō si qs p̃ina cō- iugia clandestina contraxit, in potestate sua est ab ini- tio, qd maluerit publicare. Sed caueat sibi, ne primitus secundum publicet: nā postea non crederetur, qd aliud præcessisset, nisi p testes probaretur: & hoc iuste dī: aliās multoties colluderentur adinuicē sponsi: vt j. de eo q. cogn. consang. vxor. suæ. super eod. & s. de testi. super eod. 2. & j. de consang. & affi. super eod. & idem esset, si in præiudiciū spūalis matrimoniū confiteretur, pu- ta solennis voti. arg. j. eod. quod nobis. & ideo dicunt quidā, qd exponi debet, vel, dissoluta pro, & ne sit cō- trarium. j. de rap. cū cām. sed vide super hoc qd no. j. de eo qui cogn. consang. vxor. suæ. s. & quid iuris. ver. illud notandū. & dic vt ibi dixi. Quid si petit dior- tium fieri inter me & vxorem meam, illa ratione, qua dico me aliam viuā habere. non probo: nunquid mor- tua illa contra quam agebam, cōtrahere possum? Vel quid si iuro de aliqua, quam peto, qd vxor mea est: ipsa verò nihilominus pp defectum probationis absolui- tur. nunquid ea viuente possum contrahere cum alia? Dicas, qd in talib. & consimilib. sum meæ cōscientiæ re- linquendus s. de iureiur. mulieri. 33. dist. habuisse. Sed pone, qd talis venit ad ep̃m, dicens: Dñe, ego volo con- trahere cum tali secundo, ex quo primam absoluis- sis: non debeo, nisi præmissis bannis. vt j. eo. cū inhibi- tio. ideo peto, qd manderis sacerdoti meo, qd hoc publi- cet in ecclesiā, sicut debet: quid consules ep̃o in hoc ca- su? nam si admittat petitionem: ergo tacitè ṽ dare li- centiā contrahendi: si non admittit, eodem modo ṽ eam denegare: sed neutrum facere debet, vt s. de iure- iuran. mulieri. Respondeo, ita dicit ep̃s: Charissime, tu iurasti, qd cum tali, quam iam absoluius p verba de præsentī, cōtraxeras, licentiam publicandi tibi ne- gare non possumus, cum te tuę cōscientiæ relinquere teneamur. arg. 38. di. de his. placet ergo nobis, & susti- nemus qd presbyter hæc banna proponat. nos tamen pp hoc non intendimus tibi dare expressè, vel et tacitè licentiam aliquam contrahendi, imò obtestamur te super aspersione sanguinis Iesu Christi, qd si scis verū iu- rasse, nullatenus secundò contrahas: nec contra tuū ve- nias iuramentum: quod si feceris, à sanguine tuo mun- de sunt manus nostræ. 43. dist. Ephes. & est simi. quod no. s. de voto s. quot sint species. sub s. votorum. ver. quid si is qui simplex votum. & seq.

Quam penam patiantur clandestinē cō- trahentes, & sui præsen- tiam exhibentes. Et quid si primo modo peccent ali- qui, sed tribus vltimis non offendant? Non est pecca- tū per omnia. vt pater s. j. ver. j. iō dixi p omnia: quia

Summa Hosl.

Sf 3

si sine

si sine benedictione solenni, vel oblatione in ecclesia more solito facta, sponsus sponsam suam carnaliter cognouerit, vterque peccat, quia venit contra generalē consuetudinē ecclesiæ, & contēptor consuetudinis ecclesiasticæ, sicut preuaricator legis diuinę punitur. vt ii. dist. in his. Sin aut secundo modo deliquerint, primū verò terminū & quartū non offenderint, patiuntur pœnā aliquā perpetuā excoicationis, aliquā ppetui adulteri. si antequā ipsum publicauerint, ad secūda vota transferunt, sicut ea quæ not. s. eo. s. quare. & s. vtrū. Quid si à primo, secūdo & quarto abstinerint: sed in tertio deliquerint? iniungenda est penitentia contra hentibus, & vt puto scienter presentiam suam exhibētib. licet minor: secus si præsentes habuerint bonā fidē, quia credebant, quod haberent licētiā, vel quia nesciebant, quod cum alia contraxisset. arg. s. ti. j. duo in fi. & j. de diuor. porrō. & 33. q. 3. seculares. & s. de spon. c. j. & c. cum Apostolica. & c. ad id quod. Si verò in solo quarto deliquerint, puniuntur cōtrahentes, & sui penitentiā exhibentes. prout legitur in concilio gñā 8 li. j. eo. cum inhibitio. cuius verba sunt hæc. ¶ Si quis verò huiusmodi clandestina, vel interdicta coniugia in re præsumpserit, in gradu prohibito, etiam ignoranter soboles de tali coniunctione suscepta, prorsus illegitima censeatur, de parentum ignorantia nullū habitura subsidium: cum illi taliter contrahendo nō expertes scientiæ, vel proximo saltē affectores ignorantia videantur. Pari modo proles illegitima cēteatur, si ambo parentes impedimentū scientes legitimū, pter omne interdictum ē in conspectu ecclesiæ cōtrahere præsumpserunt. Sanē si parochialis sacerdos tales coniunctiones prohibere contempserit: aut qui libet regularis, qui ei præsumpserit esse, per triennium ab officio suspendat: grauius puniendus, si culpe qualitas postulauerit. Sed his qui taliter copulari præsumpserint ē in gradu concessio, cōdigna penitentia iniungatur. Si quis aut ad impedimentū legitimū copulā malitiosum impedimentū obiecerit, canonicam nō effugiet ultionē. vt j. eo. cū inhibitio. s. si quis. vsq; in fin. sic pater quod puniunt in filios, & ē in sciplos clandestinē contrahentes. Si quis verò huiusmodi clandestina. s. non seruata solennitate, de qua dixi s. s. j. vers. 4. Vel interdicta. s. per sacerdotem, probabiliter coniectura apparet. vt s. vers. 4. In gradu phibito: puta quarto, vel citra. vt j. eod. cum inhibitio. in princ. & j. de consan. & affi. non dēt Nunquid idem in alio quouis impedimento legitimo? Non vī, quia cū hoc pœnale sit, restringendum est. arg. de pœ. dist. j. pœnā. ff. de pœ. si præs. & l. interpretatione. & s. de concessio. prab. constitutus. & de his q; fi. à ma. par. cap. quæsiuit. & sic erit hoc speciale in gradu prohibito: sicut & illud, quod in hoc casu denegat vxoris restitutio. & s. de rest. spo. literas. s. præterea. sicut quod quidā ibi exponūt, pferim, id est, maximē: sed puto idē in quolibet legitimo impedimento, vt patet in s. pari modo. j. eo. nā eadē rō dēt nos mouere, quæ ad Papam moueret: vt s. de resc. super literis. in fi. idē in similib. iudicandū, vt s. de resc. inter ceteras. & præsertim supradictum exponēdum est. i. maximē. Etia ignoranter: quia & si scienter illegitima esset proles. ēcū in facie ecclesię contraxisset, vt j. eo. ca. s. pari. De tali coniactione. s. clandestina, vel interdicta. qd dic, vt s. exposui. Suscepta. i. nata, intelligas anteq̃ matrimonium per ecclesiā fuerit approbatū, nā si postea nesceret, licet antea generata & concepta esset, legitima censeret. vt j. qui fil. sint legi. qd nobis. aliq; verò hoc largius intelligunt: qd dic vt no. j. qui fil. sint legit. s. an vtrūq; genus succedat. vers. itē

secus, si clām contraxerunt. Illegitima & sic nō succedet vt dicā j. q. si. sint legi. s. an vtrūq; genus succedat: apparet ergo, quod si quis contra interdictū ecclesiæ cōtraxerint impedimentum scientes, quā denunciatio facta fuerit in ecclesia, si postea inter ipsos ex iusta cā diuortiu celebratur, filij legitimi remanēt, quātuncū que parētes habuerint bonā fidē. & de hoc j. de matr. contra. contra interdi. eccle. s. quid iuris. ver. si perpetuam. & j. e. ver. ē in conspectu ecclesiæ. & seq. De parentum ignorantia: q. d. licet in multis artic. debeat esse ignorantia excusata: vt s. de consi. cognoscentes. & de rescrip. inter literas. & ff. mandati. si procuratorem. s. si ignorantes. quātō ē in hoc casu, si alter tm coniugum impedimentum ignoret, proles legitima remaneret: dummodo in facie ecclesiæ contraxissent. j. qui fil. sint legit. ex tenore, quia non pōt esse partim liber, & partim seruus. vt C. de stat. liberor. si duobus. quamuis Laur. contradixerit per l. C. de incestis nup. qui contra. tm ex quo clandestinē, vel cōtra interdic. ecclesiæ contrahunt, non excusantur: quamuis ambo parentes alias probabiliter ignorauerint. Taliter, si clandestinē, vel contra interdictū ecclesię. Non expertes scientiæ, vel proximo affectores, & q. videantur. i. præsumentur: & est præsumptio iuris, & de iure, quare probatio in contrarium non admittetur: sup quo vide s. de præsumptionib. s. quot species. vers. alia iuris, & de iure. & iō puniuntur contrahentes rōne doli, seu fraudis, seu inobedientiæ. Primō modo. i. pari rōne quam proximi dixi. Impedimentū. s. gradus prohibiti: vt s. proximi. s. imō quodcūque impedimentū pbeatur, idē iuris vī: quia eadem est rō, vt dixi. magister tm meus intellexit superiorē. s. in gradu phibito impedimento tm: hūc autem generaliter, sicut verba sonant: sed non curo iudicare: quia litera occidit. vt s. de sac. vnctio. c. vnico. s. pen. j. de verbo. signific. intelligentiā. & ca. in his. Etiam in conspectu ecclesiæ. s. cū ambo malam fidē habent, vt præcedit. Secus si alter bonam fidem haberet. vt dixi s. proximi. sic ergo in duobus casibus proles illegitima censet. s. si parentes clandestinē, vel contra interdictū ecclesiæ contrahant, quāuis ambo impedimentū ignorent, vt not. s. proximi. ver. in gradu prohibito. & seq. & si ambo scientes impedimentum etiam in facie ecclesiæ contraxerint. & hoc verum intelligo, si matrimonium parentib. viuentib. fuerit accusatum, & diuortium celebratum. Nunq̃ ergo post mortem parentum quæritur de hoc matrimonio, vel etiam post mortem alterius tm? Vī quod sic. j. qui fil. sint legit. lator. & c. cām. Sed contra quia post mortem nemo accusari pōt. 33. qu. 2. admonere circa tertiam partem primæ columnæ, & 23. distinct. quorundam. & C. si accusa. vel re. mort. fuer. leg. j. 2. 3. & 4. Quicquid in hoc casu alij dixerint, distincti. an ipsis viuentibus matrimonium fuerit impeditum: & tunc nihilominus quæreretur de ipso post mortem, ratione hereditatis. & sic potest intelligi lator. & concor. argumen. C. si accusa. vel re. mor. fuer. l. vlt. & C. ne de sta. defun. quamuis non quo ad detegēdum delictum parentum, vel eos puniendos: quia mortui puniri nō possunt, nec conueniri vt s. de rescript. significauit. & ff. quæ sentent. sine appellatio. rescind. l. pen. Quod si parente viuentē matrimonium non fuit impeditum: adhuc puto de hoc quæri posse, intra quinquennium ratione hereditatis. & sic similiter potest intelligi, lator. elapso autem quinquennio quæri non poterit: vt C. ne statu defun. in rub. & l. si mater. & sic intellige casum expressum pro hac via. j. qui fil. sint leg. peruenit. vnde quod dicit decretalis, decennio. j. de coniugat. seruior.

feruo. licet in facto consistat: sic. n. de facto cōtigerat: sed idē esset de quinquennio, vt probant alia iura, q̄ dixi, & hoc intelligas verum, quo ad illos qui in ecclesiā facie contraxerunt, vt dicunt iura p̄allegata: iniquum. n. esset, si ex quo in facie ecclesiā cōtraxerunt, & tāto tpe simul quiete māserunt, deberet post mortē ip̄orum proles illegitima iudicari: vt j. qui si sint leg. cum inter. j. veterē. & c. referente. & patet in his quæ not. s. de spon. sub rub. de matrimon. §. qualiter contrahatur. vers. conuincunt ergo. & seq. Secus puto de his qui clandestinē, vel contra interdicta ecclesię cōtraxerunt: ibi. n. in perpetuum quæri pōt, q̄uis parentes mortui sint: in quo casu manifestē loquitur j. qui filii sint legi. cām. & c. cām. quod verum est. nisi & in publicum clandestinum fuisset, postea ante q̄onem motam publicat ecclesiā, & solēizatu: nam si hoc esset, perinde iudicabitur de prole suscepta. i. nata post publicationē & approbationē ecclesiā, q̄uis antea generata: & de aliis ac si ab initio in facie ecclesiā contraxisset, vt not. j. eo. cap. 2. in fin. & j. qui fil. sint legi. tanta. & c. quod nobis. super quo vide qd̄ not. s. eod. §. vtrum clandestina. resp. j. Vnum tñ not. circa hanc materiam, q̄ si Ep̄s sententiā diuortij d̄ tulerit inter duos, quamuis erroneam, & alter istorū auctoritate eiusdem episcopi ad secunda vota cōuolauerit, proles ex hoc secundo matrimonio suscepta debet legitima iudicari: vt j. qui fil. sint legi. perlatū. §. fin. quod intelligas. etiam si postea reperiatur ecclesiā deceptam fuisse. argum. j. de frigid. fraternitatis. §. j. ad finē. ibi, & postea nupsit in conspectu ecclesiā, & c. sic intelligas ecclesiā promissionē, id est, auctoritatem, & parentum ignorantiam æquiparari debere, vt innuitur j. qui fil. sint legi. referente, quod intelligas, nisi & coniuges. s. secundi probentur fraudis confocij: puta quia corrupuerunt testes vel iudicem, vel aliās sciunt ambo sententiam iniquē latam, vt apparet in his quæ not. j. de spon. §. an liceat. vers. quid si non seruauit. & j. cum inhibito. §. pari. & §. sic pōt intelligi j. qui fil. sint legi. per venerabilem. §. j. vel non fuit ordo iudiciarius obseruatus, vel continet allegationem: sic obest proli parentum mala cōscientia: sed hoc non p̄sumitur, nisi probetur arg. s. de p̄sum. c. fin. Sane si parochialis: quid ergo de non parochialis? nō v̄ q̄ habeat locum p̄na, quę sequitur, quia nō est extendenda, vt not. s. §. quam p̄na. vers. si quis super illo verbo in gradu prohibito: q̄a ad parochiales tantum pertinet prohibitio, de qua sequitur cum curam habeant: vt s. de offi. archi. c. j. & de regul. cap. fi. & de parochiis. eodem titu. Prohibere specialiter ex quo apparet p̄babilis coniectura, vt patet in tex. quē posui s. sub ver. quarto, super illo verbo, cōmenti. cū autem apparuerit: dicas etiam, q̄ hoc debet prohibere specialiter & generaliter: scilicet publicando parochianis hanc constitutionem, ne ignorantiam valeant allegare, sed & episcopi in synodis suis, Archiepiscopi in conciliis prouincialib. idem facere debēt, ne parochiani possint ignorantia allegare. j. de Iude. ita quorundam. in fi. & de accu. sicut olim. Si ergo nō publicetur hęc constitutio, parochiani possunt ignorantiam allegare, nec habebit locū p̄na s. posita. ar. j. d̄ sim. qm̄ simoniaca. sed presbyteri de parochianis rationē reddent ep̄i de presbyteris, archiep̄i de ep̄is: vt s. de offi. ord. irrefragabili. & de statu monach. cū ad monasterium. i. §. prior. Non tñ credo, q̄ad minus ep̄i possent de cetero aliquam ignorantiam allegare: vt s. de remp. ordi. vel non est compos. & debet canere ep̄s quales in presbyteros elegerit. at. & qual. cū

fit ars artiū: sic supina & crassa ignorantia non excusat etiam presbyterum de cetero, quia non permittit ignorare canones penitenciales. vt 38. disti. quę in ip̄is. & accedit. s. de ordi. ab ep̄i. qui resig. ep̄i. c. j. & j. de cler. excō. min. Apostolicę. Sed quid si sit bestialis, & simplex, sicut rusticus in montanis, qui cum grege suo vinit, & pascitur tota die, excusabis eum, & accusabis episcopū, qui talem elegit: vt arg. ff. de proba. cūm de indebito. §. j. de iur. omni. iudi. si quis id quod cum similib. Verius est tñ, q̄ hodie hęc ignorantia nō excusat a toto aliquē clericum: quod dic, vt not. s. de constit. §. quando constitutio. tñ episcopus tāquam maior magis deliquit vt s. de trans. ep̄i. inter corporalia. §. fin. & ibi, quamuis idem, archiepiscopi, & c. contempserit, quia non habet iustam causam constitutionē ignorandi: & dic contempserit, siue ex cōtēptu, siue negligentia, siue timore, siue amore, precib. siue precio duct. j. de sim. nemo. 11. q. 3. quatuor. magis tñ puniunt in vno, q̄ in alio, & sequit̄ clausula, grauius puniendus, & c. nunquid enim erit canis mutus non audens latrare. vt 44. disti. sit rector. Regularis: aliud ergo in seculari. arg. s. de p̄sumpt. nonne. & de his quæ sunt a p̄al. cūm Apostolica. in fine. quod videtur innui, quo ad p̄nam ordinariam, de qua sequitur. & dic regularis, quia non habeat curam. super quo vide s. de sta. monac. §. vtrū populum regere. debet. n. esse in claustro suo, vt not. ibidē. & s. de syndico. vel dic, q̄ presbyter parochialis non solū parit hanc p̄nā, si interest, imō si scit cōtractū fieri debere & nō prohibet. ab aliis verō nō requirit, q̄ hęc prohibeāt, cū ad hoc ex officio suo non teneantur: puniuntur tamē omnes illi qui interfunt seculares presbyteri, & et reulares: & hoc videtur notare, qñ dicit, aut quilibet et regularis. q̄ d. aut quilibet, scilicet presbyter: nedum secularis, sed etiam regularis, de quo non videretur fauore religionis. arg. s. de dolo & contu. c. 2. ff. de relig. & sum. fun. sunt per sonæ. † Constitutiones et legatorum Apostol. Sed. in prouincia omnes puniunt, & certā p̄nam imponūt. † Et nunquid episcopi possunt disp̄sare in p̄nis illis, si lator canonis retinuit sibi? non aliās, contra. j. de sent. excō. nuper. §. in secundo. † Et nunquid poterit absolvere mulieres? v̄ q̄ sic argu. j. de sent. excō. mulieres. respon. j. & c. de monialib. & idē v̄ de impuberib. & aliis priuilegiatis, de quib. not. j. de sent. excō. §. quis possit excommunicare. sub §. secunda regula. Sed certē priuilegium alicui, vel in certis casib. concessum, non extenditur ad alios, vt patet j. de priuilegiis. sanē. & s. de offi. leg. quod translationem. Quid si q̄s petat aliquam in uxorem, & iuret q̄ cum ea cōtraxit per verba de p̄senti, & inducat vnum testē, qui idē iuratus asserit: mulier tñ hoc negans p̄ defectū probationis, absoluitur: sicut not. s. ver. quid si peto. nunquid & principalis & testis suus puniri debent, cū p̄ iuramentum constet, q̄ principalis, qui clandestinē contraxit, & quod testis interfuit? Dicas q̄ sic argu. ff. de interrog. actio. de at. §. j. & s. de confessis. cū super. & de electione. per inquisitionem. C. de testib. nullum. & vide quod notatur s. de confessis. §. qualiter intelligatur. vers. contra sequent. Et ex hoc quod dicit, quilibet etiam regularis, innuit, quod etiā exēptus puniri pōt ab ordinario, si circa hoc delinquat: quod dic, vt not. j. de priuilegiis. §. qualiter amittat. sub §. sed & dici potest. Ab officio per triennium suspendatur & nunquid mitiorem p̄nam potest episcopus

d Sententiā diuortij. Adde doc. in c. gaudemus. de diuort. Supina & crassa ignorantia. Adde c. vt animarum. de constit. lib. 6. in quinto no. c. 1. de ordin. ab Episcopo.

scopus imponere? Non vñ ab initio. arg. s. de offi. de le. de causis. qui vbi certa pēna scripta est. non debet iudex mitiorem vel duriorem infligere, alias infamia graui notabitur: vt C. de via pub. seu. priuata. seruos qui. in fi. & ne sanctū baptisma iteretur, l. 3. sed ea inflicta poterit ad minus dispensare, & diminuerē, fm qđ qualitas personæ exegerit. arg. s. de iud. at si clerici. j. de sent. excom. nuper. de hoc dic vt not. plenē j. de accus. quis sit effectus. Grauius: nā ēt ex eodē facto aliquis plus, aliquis minus punit, fm qđ culpa exigit: vt s. de vita & ho. cle. vt clericorū. & ff. de of. p̄f. congruit. rñ. j. & l. diuus. ad fin. Sed his. & ca. in gradu concessio: multo magis ergo in gradu prohibito: quia magis delinquant, vt s. de trāf. ep̄i. inter corporalia. §. pen. & fi. & de elec. nihil. in fin. Rñ. & iō sequitur cōdigna. iniungantur sic, & ēt omnib. sui p̄sentiā exhibentibus, cū oēs delinquant. arg. s. de offic. deleg. c. j. & j. de sent. excom. quanto: ne dicta elusoria sint. vt ff. ne qđ in loco publico. l. fi. & de iud. si p̄tor. Quid si pater filiū vel filiā contrahere? vñ qđ solus pater puniri debeat. ar. ff. de his qui no. infā. liberorum. §. vlti. & l. qui iussu. & seq. Sed contrā, quia in matrimoniis contrahendis non consideratur, nisi consensus eorū. de quorū coniunctione quatit, vt no. s. de spon. §. qualiter contrahatur. vers. contrahuntur. & iō vñ, qđ vterq; delinquat. arg. j. de sent. excom. mulieres. §. fi. & c. vniuersitatis. ad fin. & s. de tem. ord. dilectus. dic qđ inter coactionē & coactionē, sicut intervim & vim erit per bonum iudicē arbitrandum. arg. s. de spon. de muliere. sicut not. de simi. materia. s. de sponsalib. sub rubricel. de matrim. §. qualiter impediarur. ver. dis. 7. & seq. ad fin. Si quis aut malitiosum, & malitiis hominū non est parcēdū. vt s. de resc. sedes. & c. plerūq; ff. de rei vend. in fundo. j. qui matrim. accu. p̄nt. significante. canonicam. ad arbitriū iudicis, ex quo non statuit certā. s. de offi. dele. de causis. §. j. & ff. de iure deli. l. j.

De Sponfa duorum. Rubrica.

S V M M A R I A.

- 1 Sponsalia bina quot modis contrahantur. Et quibus p̄a iudicent. 3.
- 2 Fides p̄tionis quæ sit.
- 4 Temporalia seu corporalia in quo consistant.
- 5 Coniugia bina an liceat habere.
- 6 Certus nuncius super depositione mortis quis dicatur.
- 7 Contrahentes bina sponsalia quam poenam patiantur.

Diximus s. de sponfiones clandestinas prohibendas, pp pericula animarum, quæ inde proueniunt: & quia inter alia pericula non minimum est, nō cōtrahere bona sponsalia, videamus de spōsa duorum. Subaudi vinorum, vt sic habeas differentiā inter hūc titul. & illum. j. de secun. nup. iste. n. loquitur, qđ spōsus sponfa legitima viuente cū alia de facto cōtrahit: ibi verō loquitur, qđ spōso mortuo alteri nubit, quare decr. dñs. in dicto tit. posita, quis cōis sit vtriq; tit. fuisset tñ sub hoc competentius collocata. & illa s. de spon. in p̄sentiā. Itē hic specialiter tractat, & soluit quis contractus firmior sit primus, vel secundus: & p hoc differt a titul. j. de eo qui dux. in ma. quā pol. per adul. quia cū per hūc doceamur primū contractū firmiorē fore secūdo, ambob. spōsis viuētib. ibi specialiter quatit, & instrumur, verū secūdos cōtratus pos sit ex post facto soluto post mortem, prior vinculo confirmari, qualiter decret. j. eo. accepisti. debuisset

sub illo titul. melius collocari. Item quia & ibi addit machinatione. Item loquitur de adulterio commissio maritali affectu: & per hoc differt ab illo. j. de adulteri. vbi tractat de adulterio commissio non maritali affectu. Potest ēt sic continuari. Tractatū est s. de duabus speciebus sponsaliorum. s. de manifesta & clandestina: nunc aut tractare intendit de duabus speciebus manifesta & successiue contractis: vt cū duo diuersis temporib. cōtrahant, cum eadem vnus de futuro, & alius de p̄senti: & ideo dicit de sponfa duorum. idem intellige de sponso duorum, si cōtraxerit quis cum vna de p̄senti, cum alia postea, per verba de futuro: vel econtra: vnde sicut intitatur de sponfa duorum, sic posset intitulari de sponso duorum. Videamus ergo, Quot modis bina sponsalia contrahuntur. Quæ quibus pronuncient. An liceat habere bina sponsalia.

Quam poenam patiantur bina sponsalia contrahētes. **Quot modis** bina sponsalia contrahantur. Et quidem cōtrahuntur multis modis: vt no. s. de sponsal. §. quorū sunt species.

& §. qu. aliter contrahantur: sed hic de duob. tm loquitur: quia aut contrahuntur, fide p̄tionis interueniente: puta per verba de futuro: aut fide consensus. s. de p̄senti tpe, hinc inde concessa, & mutuo suscepta. ² Est ergo fides p̄tionis, qđ fidem alicui mulieri do, qđ eam ducam in vxorem, quæ aliqñ transit in fidem consensus. s. carnali copula subsequente, vt j. eod. c. j. §. vnico. ideo remotis omnibus aliis expositionibus, sic expone, qđ ibi dicit, qđ eam duceret. accipe vel j. positum. & dic vel pro, & si permiserit mulier eum: scilicet qui sibi dedit fidem, qđ eam duceret. rem scilicet carnalem copulam secum habere, subaudi, hæc res, siue carnalis copula, habetur ēt pro consensu: id est, æquipollet fidei cōsensu de p̄senti, q. d. hæc carnalis copula matrimonium p̄sumptum inducit: & hoc est quod exponit Glo. 9. §. de spōsalibus, is qui fidem. quæ aliās superflua fuisset. nisi esset gl. istius verbi: verba autem quæ interuenire debent in vtraque fide, not. s. de sponsalibus. §. qualiter. & de matrim. §. qualiter: & legitur j. eod. licet.

Quæ quibus p̄iudicent. Et quidem aut vtraque sunt de futuro, aut vtraque sunt de p̄senti. Aut prima de p̄senti, & secunda de futuro. Aut prima de futuro, & secunda de p̄senti: si vtraque sunt de futuro, priora p̄iudicāt posterioribus, si tamen in vtrisque fides vel iuramentum interuenierit, quia semper prius iuramentum seruandum est, vt not. s. de iureiur. §. quot comites. vers. item si duo iuramenta, quod si in altero tm fides data fuit, vel iuramentum, illud alteri p̄iudicat, quodcunque sit illud, siue prius. siue posterius, vt s. de sponsalib. sicut. fm quosdam, tu dic vt not. s. de sponsalib. §. & qualiter. vers. item quinto. & seq. & j. eod. vers. aut primo de futuro. & s. de sponsal. sub rubrica, de matrimoniis. §. fin. sub §. vt autem. vers. p̄sumptorum. Aut vtraque de p̄senti, & in casu isto quocunque casu interueniente, priora p̄iudicant posterioribus: quamuis secunda inrata fuerint, vel carnali copula roborata, non obstante responsione Apostolorum contraria, vt j. eod. licet. vel consuetudine: vt j. eodem cap. vlt. & dixi s. de matrimoniis. §. qualiter impediatur. vers. ligamen. sed videtur, qđ si secunda vxor primo sit cognita, prior sit in iure, quā prima: sicut consuetudo Mutinensis renebat, vt j. capit. fin. cum enim matrimonium solo consensu cōtrahatur, vt ibidē, debet esse potior illa, cui potius iuratur possessio corporalis: sic. n. est in emptiōe & reditiōe: vt C.

vt C. de rei. vñd. quoties in pignore, vt ff. q. po. in pig. hab. potior. hi tñ contractus solo cōsensu perficiunt. vt Inst. de ob. §. ex consensu. & ff. de pig. act. l. j. de pig. contrahit. & l. creditor. §. j. sed de similib. ad similia pcedendū est. vt §. de rescri. inter cæteras. & ff. de legi. non possunt. dicunt doctores, nō est ita, sed hoc bene intellexerā. Vnde quæro, quæ sit ratio, quia si ratio diuersitatis reddi non potest, idē ius statuendū est. vt C. de libe. præt. vel ex hære. l. j. in fi. & j. de consan. & affi. tua nos. in fine, dicit, lex, q̄ fauor liberorū & cōstitutionū imperialium hoc facit, vt C. de diuor. & repu. cōsensu. sed hæc ratio nulla est, quia si nulli liberi supersunt, habet locū qd̄ dixi. Item secūda ratio etiā in aliis obligationib. adaptari valet, ergo non est fauor constitutionē imperialiū, nec est redditio rationis, sed potius volūtatē. Quæ est ergo ratio? Rñdeo, siqua rō reddi pōt, fortē hæc est, quia cōsensus matrimonij, in quo matrimoniū cōtrahitur, spūalis siue naturalis est, & de iure naturali rationali & à Dño constitutus, vt no. §. de spon. sub rubricella, de matrimo. §. j. ver. qd̄ aut. & §. vbi. & ideo, naturalis. §. dist. §. j. sed cōsensus, quo emptio cōtrahitur, iuris gentiū est, & ciuilib. & t̄palis, & ab hominib. cōstitutus, & contra ius naturale, fin qd̄ oīa sunt cōia, vt 8. dist. quo iure, & Inst. de iure natu. gen. & ciui. §. ius aut gentium. & ēt hæc probatur. di. j. ius naturale. & c. ius gentiū. Cōsensus ergo matrimonialis semel contractus immutabilis & ppetuus remanet, nā & author immutabilis est, & æternus, naturalia immutabilia pmanēt. nec eget cōsensus iste traditiōis adminiculo corporalis nā & spiritualia magis consistunt in bona voluntate, & intellectu animi, q̄ in factō, seu apprehēsiōe corporali, vt 22. q. 5. p̄iutare. ecōtrā verō cōsensus emptio nales, vt ita loquar, mutabilis & momentaneus permanet, nam & author suus variabilis & mutabilis est & humana mutabilia, vnde & dī. cū oīs status noster suo perpetuo motu consistit. quid. n. erit stabile inter homines, & ita immobile, vt nullam patiat immutationem, in auth. de non alie. aut permu. reb. eccl. §. aut lex. col. 2. j. Item temporalia magis consistunt in factō & apprehensione, q̄ bona voluntate, & intellectu, econtra verō in spiritualib. obseruatur. 15. q. j. c. fi. & ideo in matrimonio magis operat cōsensus, tanquam firmior, & traditio minus, tanquā debilior, in emptione aut magis operatur traditio, tanquā firmior, & consensus minus, tanquā debilior. cōprobat hęc §. de transl. epī inter corporalia, & de maiortate & obedientia. solitæ, & C. de veteri iure enucle. tanta. §. sed quia diuine. & Inst. de iure naturali, gentium & ciuil. §. sed naturalia. & 5. dist. §. j. & 8. di. §. j. & §. dignitatem. Quæ est ratio, q̄ matrimoniū carnale soluit sponsalia carnalia pcedētia, quāuis iurata. §. de spon. sicut ex literis. §. j. sed spirituale matrimonium contractū, non solū soluit sponsalia spiritualia pcedētia, imō nec valet, vt §. de elect. c. considerauimus. & c. auditis. & c. cū inter canonicos, ad finem. unde & primō repræsentatus remouet institutum secundū. §. de senten. & re iudic. cū Bertoldus. ad fi. cū spiritualia fortiora sint q̄ carnalia. §. de transl. epī, inter corporalia dici pōt, q̄ matrimonium spirituale, quo quis magis ligatur vni ecclesiæ, vel vni dignitati q̄ alij ex constitutione ecclesiæ pendet. 13. qu. j. ecclesiæ. §. de his. quæ sunt à præl. sine consensu c. pasto. sed matrimonium carnale ex cōstitutione diuina, vt patet ex præmissis. Pōt igitur in primo Papa constituere, quicquid placet, non sic in secundo. ad quod facit quod no. §. de ele. §. vtrum mutari. super verbo, co

pulatur. ver. quare ergo soluitur matrimonium spirituale. & §. de trās. episc. §. cuius autoritate, vt patet ex præmissis, & pcedentib. non. n. rescinditur tñ sacramentū, sicut dicit Aug. j. e. c. 1. ad idem §. de conuer. coniug. ex parte 2. §. nos aut. & in his quæ not. §. de conu. coniug. §. si. ver. sed quare magis pōt. & seq. & fortē ad cōstitutionē illā, quæ uult, q̄ electiōe prima, cui etiā adhuc non consentit electus electione pendēte, non fiat alia secūda & si fiat secūda, cui electus secundō etiā consenserit, vt sic per mutuum cōsensum videatur iā cōtractum matrimoniū, inter electū & ecclesiā, nō valeat licet secus sit in carnali faciēda, mutus est fortē princeps ad ostendendū, q̄ licet nemini liceat sibi dicere ius, minus tñ licet homi. spūrituali. i. clerico, q̄ carnali. i. laico. ad hoc §. de elec. bo nē me. S. Cre. inde est, q̄ effectus matrimonij spirituales, totus depēdet ab autoritate iudicis, & iuris positiui, ne quis. s. autoritate propria se ingerat. §. de elect. qualiter. & c. quisquis. nec non confirmatus ad ministret. §. de præben. cū iam dudum, & de transl. c. 1. nec lite pendente se intrudat. §. de concess. præben. post electionē. §. si. ibi. & quod institutione facta & c. de const. ecclesiæ sanctę Maria. & c. cū M. Per. in fi. effectus aut matrimonij carnalis à iure naturali & rationali dependet, quo ad vinculum, & in solo facto obligationis animi consistit, quare quilibet pōt se ingerere, & solo consensu libero firmiter se ligare. §. de spon. cū locum. nisi ex causa interdicitur alicui. §. de spon. cū apud. ideoq; tenet etiā si lite pendente fiat. §. de spon. cū Apostolica, quāuis pœnitentia imponatur, quia sine licentia vel clandestinē contractum est. vt no. §. de claudist. despo. & j. de matrimonio contract. contra inter eccl. nō contradicunt his. ea, quæ præmissa sunt in pcedenti ver. ibi, quæ est ergo, & c. nam matrimoniū viri & mulieris carnale, & spirituale pōt dici, carnale respectu matrimonij ecclesiastici & cōiunctionis corporum, vt in hoc ver. spirituale respectu cōtractū rerum, & cōiunctionis animorū: vt in pcedenti. Item ideo electio prima fortior est regulariter, q̄ secunda, quia spiritualis homo non debet cōtra verbum suū aliquo modo venire: vt no. §. de pac. §. quis sit effectus, & ex hac ratione procedit, quia primō oblatu à patrono spirituali seu ecclesiastico, potior est q̄ primo receptus, cōtrā verō seruatur in patrono tēporali, seu seculari, vt no. §. de iure patr. §. in quib. ver. in pœnitentia, & iunge quod no. §. de conuer. coniug. §. 2. ver. sed quare magis. & seq. Aut prima de præsenti, & secunda de futuro & hic multo fortius, q̄ in superiori debent priora posteriorib. præiudicium generare: quia si id, de quo n. agis. vñ inesse: non inest, nec id de quo minus. vt ff. de seru. expor. cui pono. j. de sen. excom. cū illorū. Aut prima de futuro, & secunda de præsenti, & tunc posteriora tanquā firmiora præiudicāt priorib. nisi antequā secunda cōtracta forent, prima præsumpta sint p carnis copulam, vel traditionē, vel lapsum tēporis, qd̄ dic vt no. §. de spon. sub rubrica de matrimoniis. §. vlt. sub §. vt aut. ver. p̄sumptor. tñ pœnitentia agenda est de fide mentita. j. e. c. 1. §. de spo. si inter. & hoc verū, qñ priora legitima fuerunt. s. q̄ semper præiudicent posteriorib. alias semper posteriora firma manerent, quāuis contra interdictum ecclesię cōtracta, vt §. de spon. cū Apostolica. & dicam j. de matrimo. contracto cōtra interdictum ecclesiæ. §. quid iuris. ver. si verō eam. Itē hoc intellige, qñ vtraque publicē contracta sunt, secus si clām. ibi. n. aliquā legitima illegitimis pponuntur, vt no. §. c. §. quare. & §. vtrum.

Item

- ^a Quousque certum nunciū receperit.] Adde tex. in c. dñs. de secun. nup.
- ^b Quam pœnam patiatur contrahentes bina spōsalia.] Vide gl. sing. in l. & caluatos. in c. de benedi. 5 cto. 32. q. 1. quam al leg. sing. Lu. Rom. in suis singularibus, in litera P. in ver. pœna. & per Abb. in c. cū haberet. in 2. no. de eo q. dux. in ma. quam pol. p. adult. Abb. in c. cū sit generalc. de foro. compe. in 12. col.
- ^c In famis efficitur.] Adde tex. in c. nup. de big. Abb. in c. req. fuit. de spō. in 1. col. Abb. in c. accepisti. in 2. no. e. ti. 1. in fi. ff. de infā. & l. 1. ff. de his qui not. infā.

Item hoc intelligas, qñ apparet que sunt priora, quę posteriora: secus, si dubitetur, quod dic vt no. de testi. §. quę diuersitates. sub §. in contrarietatis. ver. quid si duo petant eadem vxorem.

An liceat [†] habere bina coniugia. Nequaquā: hoc. n. impedimentum semper, validū fuit, etiā antequā aliqua constitutio ecclesię phiberetur, si quis enim viuente legitima, cū alia contrahat, adulterium committit, sicut Lamech, vt 36. q. 2. quomodo virginib. quod dic. vt no. §. de matrimo. §. qualiter impediatur. ver. ligamē. Et hoc adeo verum est, q. quamuis vir fuerit in exercitum cōtra Sarcenos, vel in regionem longinquā, quāuis nesciatur vtrū sit viuus, vel mortuus, quamuis vxor iuuenula stimulis carnis resistere nequeat, tñ ad secunda vota non transibit, quousque certum nuncium recepe-

- ^a rit^a de morte mariti, vt §. de spō. in præsencia. [†] Dicet aut nūcius is, sub quo militabat, vel socius suus bonę famę & honestus, qui bñ nouerit mortē eius: si. n. talis coram epō loci iurciurando ipsum in veritate mortuum fore, deposuerit, lapso anno, fm legē incontinenti fm canones nubat in Dño, si præter hoc nupserit, tam ipsa, q. is cui secundō iungitur, velut adulteri puniuntur: quod hodie fm canones intelligendū est, si ex quo certificati sunt de vita prioris, simul remanserit. vt patet in his quę no. §. e. ver. verū si primum, & seq. Sed si dictus nuncius deierauerit illi, qui mortuum mēritus est, in 10. lib. auri te nebitur obnoxius. vt C. de diuor. & repu. vxor. in au then. hodie. quantiscunq; annis. & in auth. vt liceat matri. & ania. §. quod aut. col. 8. Non ergo requiritur probatio, sed verisimilis p̄sumptio: vt §. vt lit. non cōte. qm. §. si verō alter. vel dic, q. refert, vtrum præsens velit matrimoniu accusare, & canonicū probare impedimentū, & tunc sufficit verisimilis p̄sumptio, puta fama cōis, sine testib. & sic loquitur p̄ximus §. vel velit cōtrahere simpliciter, cōtra matrimoniu nihil oppones, & tunc requiritur probatio certi nunciij corā epō facta. §. de spon. in præsencia. sed quod prius dixi, verius est. nam & vnicus testis non p̄bationem, sed p̄sumptionē inducit. vt no. §. de iur. reur. sub §. nunc redendū. & §. qñ sit deferendū. ver. quod si obscura. Verū si contingerit primū venire, statim debet recedere à secūdo, & redire ad primū. quod si nō facit, adultera iudicatur. vt 34. q. 2. cū p̄bellicam. & c. cū in captiuitate. & c. si virgo, Quid si non seruauit hanc solēnitatem. sed nupsit, licet hoc facere nō deberet, cū fama cōis esset in ciuitate, q. mortuus erat, si ipsa p̄curauit rumore, adultera est, vt ff. de adulte. miles. §. mulier. aliās v̄ excusari: nam et si in dubio nupserit, quāuis hoc facere nō debuerit, licet debitum non possit exigere, exacta tamē reddet sine metu adulterij, sed quā citō de vita certificabitur: debet relinquere adulterinos amplexus: vt §. de secūdis nuptiis. dñs ac redemptor. certificata aut de morte nubat in Dño. vt §. de secūdis nupt. super illa. & fm hoc intellige q. no. §. e. ver. si præter hoc. Secundū legem superiorem, C. de diuor. vxor tenebatur expectare perquadrienniu. fm l. ff.

veteris, per quinquenniu. vt ff. de diuor. vxores. Sed hodie quantiscunq; annis, & c. vt §. Quid si absente altero sponso matrimoniu accusetur. Qualiter debeat p̄cedi, vide §. ut lit. non contest. ver. Item ubi agitur. & ver. sequen.

Quam [†] pœnam patiantur bina sponsalia contrahētes. ^b In p̄cedenti casu, prout dist. aliqñ nullam aliqñ aut bigamiam, & infamiā cōtrahunt. ut §. de bigamis. nuper qui. n. nomine suo, non iussu eius in cuius potestate est, vel eius nomine, quanquā ne in potestate haber bina spōsalia, vel binas nuptias cōtraxerit, infamis efficitur ipso iure, ut ff. de his qui no. infā. l. j. in fi. & l. quid ergo. §. si quis. & §. quod ait. & C. ad l. Iulia. de adult. l. eū. excusantur aut ab hac infamia filij, si iussu patris, in cuius sunt potestate, cōtrahant, & patres no. vt dicūt leges, quas posui §. in superiori summa, prope finem. in illo ver. quid si pater. Sed hodie fortē cōtrarium est, cū filij non teneantur sequi uoluntatem parentum in matrimoniis cōtrahendis, ut dixi §. de sponsali. §. qualiter. ver. cōtrahuntur. Itē qui scienter ducit de sponsatam alteri, pœnitentiā 7. annorum agere debet. ieiunādo carinam sic dictā, quia caret cibis. i. quadragesimam. quolibet anno in pane & aqua vt §. e. accepisti. Hoc tñ no. q. decr. §. posita, quę incipit. Tua fraternitas. §. de ma. con. cōtra interd. eccl. collocatur. Quid si cōtraham spōsalia de futuro cum duab. sic dicens, Promitto, vel iuro, q. contraham cū altera ex vobis, rñdeo, in eo est electio, sicut no. in simili qōne. §. tit. j. §. vlt. ver. quid si iurasti. Quid si ita dicā? Promitto, vel iuro, q. contrahā cum vtraque. nihil ago, quia & si contraherem non valeret, vt patet in his q. no. §. eo. §. an liceat. fm Goff. quid ergo si cum vna ipsarū, quib. sic iurauit, cōtraxit, & ea mortua, superstes instet, q. iurū adimpleatur? pōt dici q. non tenetur, quia qñ hoc iurauit, aut intellexit quod eodē tēpore vtranque duceret, sicut Goff. intelligit: vt patet §. e. ver. quid si altera, & sic non tenuit. §. de diuor. gaudemus. aut diuersis temporib. & sic, si qñ contraxit cū prima, intendebat iurū seruare, primum matrimoniu nullum fuit sacramento deficiente, ut patet in his quę no. §. de spō. sub rubrica, de matrimoniis. §. j. ver. indinidua. & §. quare. ver. sed nunquid hæc tria. Potest dici contrā per ea quę ibi notauit, fm ea quę no. §. de eo qui duxit in matri. Quid si altera illarū apta est ad contrahendū, altera inepta? uñ, q. teneat id quod cum apta actum sit, non obstante adiectioni ineptę. ff. de reg. iur. non solent. C. de dona. sancimus. de conse. di. 4. si non sanctificat. dicas cōtrarium, q. a qui sic cōtrahit, sicut superius est expressum, non intendit cōtrahere cum una, sed cum utraque, & ideo intentio, seu voluntas, & potestas adinuicem se impediunt. §. de off. dele. cum super abbatia. & arg. ff. de arb. Pedius. fm Goff. contrarium est illud generale, si non ualet prout ago, ualet prout ualere pōt. sed non est multum curandū, quia rarus est casus iste, tñ est pro Goff. arg. §. de condit. appo. ca. fin.

De conditionibus appositis in Desponsatione, vel aliis contractibus. Rubrica.

S V M M A R I A.

- 1 *Conditio quid sit, & quod modis accipiatur, conditio apponitur per Si, & per Cū. 2.*
- 3 *Modus apponitur per Vt.*
- 4 *Species conditionum quot sint. 5. 9.*

6 *Casualis*

- 6 Casualis conditio quæ dicatur.
 7 Filius si instituitur sub mixta conditione, an valeat institutio.
 8 Tacita quando dicatur inesse conditio.
 10 Conditiones quæ consistunt in dando impleri debent.
 11 Conditio si sit appposita in non faciendo anteneat.
 12 Conditio quæ sit in sponsalibus, tenenda vel frangenda.
 13 Spirituale matrimonium non recipit conditionem.
 14 Impossibilis conditio utiat contra eum.
 15 Pactum appositum in legatis, neis cui relinquatur, nubat an valeat, Et quid si relinquatur, nec contrahat. 16.

Ractatum est s. de spōsa duo rū. s. qualiter aliquā cōtrahatur cum vno purē, & cum alio sub conditione. Videamus de conditionalib. desponsationib. & qm̄ nedum in sponsalib. sed etiā aliis cōtractibus cōditiones multoties apponuntur, dicamus plenē de conditionib. apposis in desponsatione, vel aliis cōtractib. dicentes, Quid sit cōditio, & quot modis accipiatur. Quot species cōditionum. Quæ conditio in sponsalib. sit tenēda, vel frangenda.

- 1 **Quid sit** conditio, & quot modis accipiatur. Et quidē aliquā dī conditio status personę, vnde dī, iste est seruilis cōditionis, ille liber, prout vt nō. s. de matrimo. s. qualiter impediatur. ver. conditio. & j. de coniuga. seruorū. & habes. 32. q. 4. liberi. Item dī conditio rei, vt in seruitutib. rusticorū, vel vrbiorū p̄diorum. & sic accipitur, s. de reb. eccl. non alie. nulli. Sed hęc dī conditio quædam sponsaliorū, vel contractus sup̄ sua promissio cuius effectus cōfirmatio p̄det ex futuro, nam dationes & p̄missiones recipiunt cōditionem, modū, casum, demonstrationem. † Cōditio aut apponitur per si, & per Cū, vt ff. de cond. indeb. l. quod promissit, & de verb. obl. huius. & l. si huius. in fi. & l. quocunque. s. non ita. sed qñque significat potius admonitionē, q̄ cōditionem. vt ff. de ture. muto. s. sub cōditione. & s. ri. j. c. i. s. j. sed qđ vno modo intelligitur. ff. de verb. obl. si decem cū petiero. † Modus aut apponitur per Vt causa, per quia. vt C. de falsa causa adiecta. in tit. per totū. & de don. quæ sub modo. per totū. Demonstratio per Quē, vt cum dico, Promitto tibi seruū, quem emi à Titio. vel cū demonstro seruū, per adiectiua verba, sic dicens: Seruū meū Stichū cocum do, lego. arg. ff. de condi. & demonstra. demonstratio. vnde versus.

Sic ito quod Vt modus est, si conditio, Quia causa.

Demonstratio quē: sed adiectiua subiecta. i. substantiuis adiuncta. vel sic, sed demonstratio aliquā est subiecta id est, subiicitur, siue ostenditur per adiectiua. s. verba. vt s. no. Item Vt aliquando causam denotat, vt ff. de contra. empt. & ven. cum ab eo.

- 4 **Quod species** † cōditionum. Et quidem alia tacita, alia expressa, 6 alia de p̄senti tēpore, alia de p̄terito, alia de futuro, apponitur in institutionib. alia id legatis, alia spōsalib. Si in institutione h̄reditatis apponatur expressa conditio. statim valet, aut non valet institutio. si sit cōditio de p̄senti, vel de p̄terito, vt ff. de rup. irri. testa. cū in secundo. & tunc improprie dī conditio, enm nō suspendat institutionē, vt Insti. de verb. oblig. s. cōditiones. & ff. si cert. pet. itaque. & de cōd. insti. institutio. s. vlt. Quid si de futuro apponat cōditio, aut impossibilis, aut possibilis, si impossibilis vel de iure, quia turpis erat, vel de facto, quia natu-

ra resistebat ei, p non scripta habetur. vt Insti. de h̄re. instituen. s. im possibilis. & ff. de condi. insti. l. j. & l. 2. condi. q̄ cōtra. & l. si quis institutus. & l. cōditiones cōtra edicta. nec di. an apponat in faciēdo, vel nō faciēdo. vt C. de inst. & sublt. reprehēden da. & ff. de h̄r. insti. seruū meū. s. vlt. Hoc aut sciendū est, q̄ si q̄s me h̄re dem instituat, sub hac cōditione, si iurem aliquid me daturū, vel fracturū, p̄tor iurandū remittit. & vult vt impleatur cōditio, ac si iuratū esset, quia multi timidi magis vellent h̄reditatē amittere, q̄ iurare. vt ff. de condi. insti. quæ sub cōditione. resp. j. & s. quoties. nec est necesse p̄ remissione p̄torē adire viuētē, cū semel remissum sit, vt ff. eo. quæ sub cōditione. s. vlt. municipib. autem hoc iurē non remittitur, vt ff. de manu. testa. l. si q̄s. & de condi. & demon. l. municipib. hanc ergo remittit p̄tor quasi turpem, sic & aliam. s. instituo te, si reliquias meas in mare proieceris. vt ff. e. quidā. Idē si relinquo seruo meo h̄reditatē, cū liber erit, sed in alieno tenet cōditio, vt ff. e. l. seruus alienus. Sic ergo conditio turpis, vel incōueniens, vel impossibilis remittitur, vbi remissio expedit ei, cui h̄reditas relinquebatur vel testatori, quod si nō expedit, nō debet torqueri in l̄sionem suā, id quod fauore eius inuentū est, vt C. de legib. q̄ fauore, puta filius. institutus h̄res à patre suo, sub cōditione à iure improbata, p̄t dicere institutionē tenere, & cōditionem. haberi p non scripta, vel si malit. dicet institutionē nullam, quia nō est institutus sub potestatiua cōditione. nam quæ facta l̄dūt pietatē, ælimationem, verecūdiam nostrā, & vt generaliter dixerim, quæ cōtra bonos mores sunt, nos facere posse credendū nō est, vt ff. e. filius. Et quod dixi q̄ habeatur p non scripta, intelligas, qñ oponit ei, cui relinquitur, secus si opponeretur ei, à quo relinquitur, vt Insti. de leg. s. vlt. Itē hoc verū est, si impossibilis sit de iure vel natura, secus pp perplexitatē, vt si ita dicat, Titius h̄res esto, cū deus h̄res sit. hic. n. inutilis est institutio vt ff. e. si Titius h̄res. & ff. de h̄re. insti. l. 3. s. si quis.

5 **Secunda diuisio** hęc est, † quia possibilū quædam sunt cōditionales, quedā causales, quæ dā mixtæ. vt C. de cadu. tol. l. vni. s. sin aut. aliquid sub cōditione. & de neces. h̄r. l. si. & q̄a specialiter diffiniri non posset quæ sit potestatiua, qñ quæ cōsistit in dando, & nō dando, faciēdo, & nō faciēdo, p̄t esse potestatiua, recurrimus ad generalitatem, & dicimus potestatiuā esse ex eo, quod plerunque & generaliter accidere solet, vt hic, constituo te p̄sentem h̄redē, si exieris de scholis. Quāuis. n. possibile sit te non exire, potestatiua tñ dī, q̄a possibile & facile vñ, ipsam hominū arbitrio adimpleri. ut ff. de h̄r. insti. suus quoque. s. puto. † Illa aut dī casualis conditio, † quæ pendet ex insidiis personæ. mixta verò est quæ pendet ex insidiis fortunę, & de alicuius facto siue potestate, ut si tetrās mare agētem instituo sub conditione, si in patria, quæ est provincia Mauretaniæ. regressus esses, ut C. de insti. si pater. & ff. e. suus quoque. s. puto. Item casualiū alia habet se ad casum, & tunc pro pura accipitur, ut si solo orietur cras. ff. de noua. si pupillus. s. qui sub conditione. & de cond. & demō. si sub ea. Aut ad casum alterutrum, & tunc institutus h̄res non nisi existente conditione, adire p̄t. ut ff. de acq. h̄r. l. si quis. licet

Quid sit conditio. Adde doc. in rubr. eod. tit. Casualis conditio. Adde an conditio casualis adiecta h̄redis institutioni, vi tuer vel habeatur p non adiecta. vide p Bar. in l. suus quo que. ff. de h̄r. insti.

^b Quo ad quartam debitam iure naturæ. J. Adde Pet. de Vbaldis in repeti. l. Raynutius. de testam. mens.

cet petere possit honorum possessionem fin tab. vt ff. de bo. pos. secund. tab. l. j. §. si sub condi. etiā si non potuit ab intestato succedere, fm Az. Sed alij hic non admittunt, nisi q ab intestato succedere potuisset. Exci-

pitur filius, q sub potestatiua cōditione tñ institui, pōt, & quidem sub ea institutus patrem nō facit intestatum, nam cohæres suus statim adire pōt, substitutus verò non, nisi post mortē filij, si tñ cōditio vltimo momento filij adimpleri pōt, puta si decē Titio dederis: sed si non poterit adimpleri vltimo momento: velut, si Alexandriā perueneris, hæres esto: etiā viuo filio admittetur substitutus: cum certū esse cōpērit in rerum natura cōditionem nō posse adimpleri. Sed & si in potestatiua certa dies adiecta sit, puta si intra 10. dies Capitolium ascēderis, elapsis 10. diebus substitutus admittetur, filio repulso: vt ff. de hēre. insti. l. sius quoque usque ad §. puto. & §. sed & si filio. vsque in fi. l. & l. sed si in conditione. rñ. j. & ff. e. l. fi. Quid si filius conditioni potestatiuæ parere noluit, ipse se exheredat: & ideo de se queratur. nam si paret, statim hæres efficitur, nec ius abstinendi assequeretur, vt ff. de hēre. insti. iam dubitari. Et hoc intelligas, si ea mente patuit, vt hæres esset: nam si ideo vt verificaret conditionalem institutionē, liceretque sibi deliberare, poterit eā retinere: vel repudiare. ff. e. si quis ita hereditatē. & l. si pupillus. & de cōdi. causa da. l. j. §. si parendi. & de cond. & demon. l. conditionib. Si verò sub casuali instituatur hæres, sub eadē exheredatus est. si in eius defectū, vt in p̄dicta. l. iam dubitari. aliās. n. purē faciendā ex hereditatio, vt ff. de lib. & post. l. 3. §. purē. † Quid si instituitur filius s. sub mixta cōditione, di. Bul. vtrum impediretur casu, & tunc hæres fiebat ab intestato. sed non erat exheredatus in defectū cōditionis, vel sponte sua, nō adimpleat, & tūc ipsemet exheredat se. vt dictum est s. in potestatiua. Sed Iob. vi sum est nullam esse institutionem, quia ab initio debet esse certum, valeat, vel non valeat testamentū: & facit p ipso C. e. l. si pater. quia ibi loquitur in mixta, & dicit filium non p̄hiberi audire hereditatē, subaudi ab intestato, cū testamentū nullum sit, vel fortē ex testamento adire nō poterit, quia ex suo fauore dī nullum, ar. ff. de iure do. si res. §. j. Sed nunquid idem in nepotib. quod dictū est de filiis. sic, fm quosdā. ar. C. de inof. test. si quis filium. lex tñ dicit apertē contra. ff. de hēre. inst. sius. rñ. j. & l. sed & si in conditione. §. nepos. Sed dist. est, vtrum nepos obtineat locum filij, quia pater ipse neporis mortuus est, & tunc idē in nepote, q & in filio: secus, si filio precedente auus eos instituerit, ne filio mortuo añ annū nepotes irritent testamentū, tanquā posthumi, tūc enim sub quāuis cōditione institui non irritabūt testamentum. Porro si filius substitutum filiū non ab intestato adire pōt, cū sit p̄ximior, vt C. si quis omis- sa causa test. l. vlt. Hodie verò, quo ad quartā, debi-

^b tū, iure naturæ, ^b purē debet institui filius, & cōditio siue grauamen appositum p non scripto habet, vt C. de inof. test. qm. s. de testam. c. Raynutius. & c. Raynaldus. Item cōditionum aliæ apponūtur copn latine, & tunc omnib. parendū est, aliq̄ disiunctiue, & tūc cui vis parere satis est: vt ff. e. si hered. & s. de rescr. inter ceteras. Itē si in vna cōditione plures p-sonæ colligātur, & in vna sola impletur cōditio, satis est, quātum ad illā cōditionem impletam, vt in-stituo duos seruos, si mei erūt cū moriar. nam si in

vno compleatur illq̄ liber, & hæres erit, vt ff. e. l. 2. Item cōditionē aliā consistunt in dādo, aliā in faci-endo: si in dādo, adimpleri debet a sciēte, & post mortē, q̄ dic vt ff. de cōdi. & demon. l. 2. Si in facto & facile, & frequenter fieri pōt post mortē tñ, sicut & p̄dicta adimpleri pōt, vt ff. de cōdi. & demon. l. 2. Sin aut nec facile nec frequenter, vt si illi nupserit, si ille consul factus fuerit, q̄ncunque apimpleri pōt, vt ff. de con. & demon. l. huius cōditio. & si iam facta. §. sciendū est. & C. de inst. l. antepe. Cōditione aut non impleta, nihil cōsequitur quis, nisi impediatur per casum, q̄ pendebat cōditio ex facto institui tñ, vel nisi impediatur per eū, in cuius persona iussus est implere cōditionē: vt ff. e. quæ sub cōditione. §. quoties. & l. si q̄s testamento. & l. vt ex fratrib. & C. e. l. j. & de cond. insertis. l. legatum. & de hoc statim plenius dicetur. † Tacita aut inest cōditio, cū filius rogatus est restituere hereditatem post mortem suā, intelligitur. n. si decedat sine liberis. C. eo. generaliter. §. si. Et quæ diximus de cōdit. & institutione. eadē in substitutione & restitutione sunt intelligēda. Sed hic notandū est, q̄ seruus sub cōditione institutus hæres, sine iussu dñi cōditioni parere nō pōt. pupillus verò etiā sine tutoris autoritate parere pōt, vt ff. e. sub conditione. & l. si pupillus, sufficit etiā q̄nque parere conditioni de facto, licet de iure nō valeat qd actum est. vt si quis institutus sit heres, si seruū hereditarium manumiserit. nam & si manumittēdo nihil agat, tñ heres erit, quia nērum est eum manumisisse, & post adiectionem libertas seruo data fm voluntatē testatoris conualescit. ff. eod. mulier. §. si quis.

Item de conditionib. apposis in institutionib. nunc videndū est de his q̄ in legatis apponūtur. In hoc tractatu, sicut & in supio-ri distin. † quia cōditiones aliæ expressæ, aliæ tacitæ. tacitæ sunt, cū ita legamus, q̄ ex Arethusa natū erit hæres dato, aut fructus, qui ex eo fundo percipientur, aut seruū, quem alij non legauero, ut ff. de cond. & demon. l. j. §. vlt. aliud exemplum posui s. e. ver. tacita rem quādā sunt potestatiuæ, quādā mixtæ, quādā casuales, ut dixi sub §. proximo. Itē quādā sunt in dando, quādā in faciēdo. & si quidem consistit in dādo, debet eā legatarius demum post mortē testatoris adimplere, ut s. dixi. & scienter. nam si facto non uī obtemperasse, si in faciēdo, & factū facile reiterari pōt, ut si ascenderis Capitolium, idē ac si in dādo. dic ut s. e. sub §. proximo. ver. Item cōditionē aliā consistunt in dando, Sed quidā appellant promiscuā cōditionē illam, quæ reiterari pōt: non promiscuā eam, quæ nō iteratur. p̄dictis tñ regulis derogatur pp necessitatē factorū, & uoluntatē testatoris, quia ipsa uolūtas in conditionib. primū locum obtinet ea, quæ s. uolūtas testatoris regit conditionis. ut ff. de conditionib. & demonstrationib. l. in conditionib. Conditionū. n. quæ in futurum conferūtur, triplex natura est. nā quādā ad id tēpus, quo testator uiuat: quādā ad id qd post mortē eius futurum sit: quādā ad alterutrū pertinent: tempus aut uel certum, uel infinitum cōprehendi debet: nā hæc cōditio, Do 10. Titia, si nupserit mihi non nisi uiuente testatore impleri pōt. Illa aut si ad exequias meas uenerit, non nisi post mortem. Illa verò si filio meo nupserit, & in uita & in morte testatoris adimpleri pōt. Prima aut cōditio & tertia in infinitum quandiu uiuit, extenditur. vt ff. de con. & demon. l. conditionum. Conditionū autē quādā consistunt in faciēdo

faciendo, quædam in non faciendo: si in faciendo, & est turpis vel impossibilis: & tunc remittitur omnino conditio, si sit adiecta ei, cui relinquitur: ut ff. de con. & dem. obtinuit. & l. non dubitamus. secus, si adiciatur ei, à quo relinquitur: ut ff. e. §. resp. j. ver. & quod dixi. Sin autem sit possibilis, sed non turpis si facta erat siue adimpleta tempore testamenti: & ignorante testatore pro pura habetur: si sciente, tunc exigitur, quod iterum fiat id quod voluit testator, ut ff. de cond. & demon. si iam facta. Si verò facta non erat, & ex facto legatarij tantum pendebat, ut si manumiserit servum, si ascenderit Capitolium, tunc si casu impediatur: totum consequitur legatum, ut ff. eo. si quis suo conditione. §. quoties. sed si per alium impediatur, nihil consequitur, nisi libertatem, sed impediens tenetur secundum qualitatem delicti vel l. Aquilæ, vel cōditione furti, vel actione in factū. ut ff. ad l. Aquil. inde Neratius. §. idem Iulianus. & de cond. fur. l. 3. & de cond. causa data. l. 4. §. ult. & ff. de cond. & demon. quibus diebus. respon. j. & l. quæsitū. Illo autem non existente soluendo, fortè equum erit ad legatum admitti argu. ff. de eo per quem factum erit. l. fin. Quid si ex facto legatarij, & alterius pendebat, ut sic contrahat cum illa, si moraretur cum illa, si dederit illi ro. & casu impeditur legatarius, nihil consequitur, nisi libertatem, ut tamen post libertatem eidem pecunia detur, vel nisi sint alimenta, ut ff. de condi. & demon. in testamento. & l. cum ita detur. & l. Titio centum. §. ante nuptias. & l. illis & libertis. & de cond. causa dat. l. 3. §. ult. & C. de cond. insertis. l. ult. Item quandoque partem consequitur, si pro parte impletur conditio, quæ in duos collata erat. ut ff. eo. l. pen. & l. item si. Sin autem impediatur per illum, in cuius persona posita est conditio, totum consequitur, ut ff. de cond. & demon. in testamento. Illud notandum est, quod in nullo casu, & in nulla conditione consequor quicquam, si per me ster, ut in d. l. in testamento. & ff. de condi. insti. l. ult. In casu si autem conditione si casu deficiat, certum est me non admitti. Idem dico in mixta, siue casu, siue per alium deficiat, quia non pendet ex facto meo tantum, ut colligitur C. de inst. & substi. l. si pater. Si verò nullo modo impediatur implere conditionem, adimplere eam debeo, sicut dixi. & sciens post mortem. nec aliter admittor ad legatum, nisi quicquam possit alicui imputari, quia impedit me, ut diximus, & probatur ff. de cōd. & dem. qui hære. §. ult. & l. quæsitum. & l. in testamento. & si tempus non sit adiectum, parebo, quando voluero. licet videatur contradicere. ff. de con. & demon. hæc conditio. Sed quod ibi dicit sic accipiendam conditionem, scilicet cum primū putuerit Capitaliū ascendere: sic est intelligendū cū primū. i. post mortē testatoris, non ante, ut patet ex præmissis. Si certum tempus adiectum sit, intra illud parere debeo, & computatur tempus ab adita hæreditate, non à morte testatoris, ut ff. de con. & dem. scilicet in diem. j. item non videtur, quod mihi cedant dies, quibus per Mēnium impediatur, ut ff. e. quibus diebus. reliquo igitur sequenti tempore, debet conditio impleri, ut ff. eo. pupillus. aliās. pupillus. §. disuncto. & si plures sunt conditiones disunctivæ, sufficit vnam impleri: ut ibi. & dixi ff. eod. sub §. proxim. ver. item conditionum alię apponuntur, & sequentibus. Vbi autem aliquis iussus est foræ liber, si rationes reddiderit, quoddam speciale ibi observatur. ut si quidem, nisi sit in reliquis. pura videtur datio libertatis. ut ff. de euic. qui libertatis. §. servus.

sed si aliquid est in reliquis, non solū tenetur ad reddenda reliqua, imò & dominum in reliquorum facto instituere, quia computum plenè legendum est, & examinandum, ut ff. e. cum servus, sed quia fortè dominus posset inueniri nimis improbus, rectè dictum est, quod arbiter detur, cuius arbitrato hæc omnia nam. & sic non impediatur libertas, sicut per heredem quo minus reddantur, ut arg. §. de off. deleg. suspicionis. & probatur ff. de fideicom. liber. si purè sit data. ff. de condit. & demonst. si cui libertas. ¶ Impleri autem debent conditiones, quæ cōsistunt in dando ab eo, quod voluit testator dare, si maior est, sed & pupillus sine autoritate tutoris parere potest nec ob. expleta conditione aliunde hæres necessarius esse potest, nam hoc iure partię potestatis contingit. Item servus vel filiusf. sine iussu domini vel patris conditionem implere potest, quia eo facto nemo fraudatur. ff. de conditio. & demonst. Itē debet impleri in personam illius, cui voluit testator dari, si maior est: aliās in personam tutoris, vel curatoris, sed adulto vel pupillo non rectè soluitur, nisi postea in utilitatem eorum conuertatur. ut ff. de sol. si servus daret, io. & l. Stichum aut pamphilum. §. vfu fructum. nec necesse est quid quæramus, an persona illius, cui debet dari pecunia, causa implendę conditionis, possit capere, aut non, quid enim, & si in mare proicere præcepisset, parendum esset. ut ff. eod. Māius cui, Debeo autem totam pecuniam causa implendę conditionis relictam solvere, si totum legatum capere debeo, aliās pro portione, quæ mihi contingere debet. sed & si collegatarius meus mortuus est solvere partem suam. imò necesse habet solvere tantum, quantum defunctus solvisset, ut ff. eo. cum fundus. ergo legatarius pro ea parte, quam capit legatum, & pecuniam solvere debet. ut ff. eod. l. Plautius. §. item scinditur. Sin autem plures personæ aliquid facere iussæ sunt, & factum est diuiduum, sicut si ascenderit Capitolium, hic quilibet pro parte ad implendi, pro parte admittitur, quia verbum plurale deuissum geminat significationem singularis, ut ff. eod. falsa demonstratio. §. quid ergo. & C. de cond. insertis. si plures. si verò sit indiuiduum, sufficit per vnum impleri, nisi testator aliud dixerit, ut ff. de manu. test. l. si ita fuerit. & ff. eod. tales. ¶ Quid si conditio sit in non faciendo. quia non potest in præsentem ex toto impleri, præstita Mutiana cautio, scilicet quod in posterum non ueniat contra, soluitur legatum, ut ff. eod. auia. §. Mutianæ. hoc ita, si conditio non potest existere uiuente legatario, uel potest cū pessimo tamen omine, id est, augurio: ut ecce legatum est Titia, si à liberis non decesserit, licet. n. uiua Titia mortuis liberis eius conditio legati possit existeri, nihilominus tamen Titia consequenter legatum, præstita cautio. nec enim debet opponi matri tam pessima & ignominiosa interpretatio, pessima & ignominiosa, ideo dixi, quia secus est, si relinquat uxori alicuius, si non miserit libellum repudij. nam & plerunque mulieres gaudent de morte maritorum, ut ff. eod. pater. §. socrus. interposita autem Mutiana cautio, & res & fructus restituuntur. ut ff. eod. hæres. §. qui potest. Illud notandum est quod quotiescunque stat per heredem, cuius inter est conditionem non impleri, pro impleta habetur. Item & illud, quod ubi sunt conditiones tacitæ, non sūt legata cōditionalia. ut ff. e. conditiones, quæ aliās debent protinus agentem repellere, ut ff. e. l. eas. si verò fue-

Quæ cōditio. Huius
articuli tractatio cla-
rissima & rectissima à Mar-
tin. in Sum. eo. tit. ex-
plicat, tractaturve,
cuius diuisione locu-
pletat apud quæ ex-
tant in hæc verba, si
rubricella, eiusque non
inerudita, ac titulo
congruens tracta-
tio. Quæ cōditiones
impediunt matrimo-
niū. Matrimonium im-
pediunt quædam cōdi-
tiones, quædam non, vn-
de distinguendum.
Quæ cōditionū quæ-
dam honesta, quædam
inhonesta est. Hone-
starū quædam necessa-
ria, quædam voluntaria.
Inhonestarū verò
quædam est cōtra sub-
stantiā matrimoniū
quædam non. Condi-
tio honesta est, quæ
si non apponatur,
nihil agitur: vt est

cūm Christianus dicit Iudææ. Ducam te in vxorē si facta fueris Chri-
stiana, vt 1. 8. q. 1. non oportet. Honestā & voluntaria est, quæ pōt ap-
poni, & non apponi, vt. Accipia te in vxorem, si pater meus voluerit:
vel, si dederis mihi centum. Hæc enim si deponatur, suspendit sponsa-
lia, quādiu non fuerint adimplera, & si interueniat iuramentū nisi vter
que consensisset de præfenti, vel copula fuerit subsequuta, quia tūc verū
est matrimonium, eo quod videantur à cōditione appositā recessisse, vt ex-
tra, de condit. app. de illis. c. super eod. & c. per tuas. Vnde si ante coitū
protestantur se nolle ob id à cōditione recedere. ar. d. c. per tuas. & de
spon. is, qui fidem. Alii dicunt, qd si animo fornicandi cognouerit eā, nō
est verū matrimonium, in pœnitentiā foro. Quid si significauit patri, qd
contrahet cum aliqua, si voluerit ille, sed antequam pater consentiat,
mutat voluntatē dicens, qd non vult ē si pater consentiat, pater autē hoc
ignorans cōsentit nūquid est inter eos matrimonium? ar. qd sic. extra, de
procu. mandato. dicendum tūc est, qd inter tales non est matrimonium.
Vnde, si contrahat ille cū alia, tenebit secundum matrimonium, quia nō
dicitur consensisse, nisi duret tpe, quo pater cōsentiat. antē tūc, quā trā-
seat ad secunda vota, cōpelli debet, vt illā recipiat. ex quo semel in eam
cōsensit, & cōditio extat. ar. extra, de despons. impu. c. de illis. Non tūc
dicendus est consensus, nisi continetur, quousq; eius pater cōsentierit,
vt d. c. super eo. Cōditio verò inhonesta, & contra matrimonii natu-
rā, est ista: vt cū dicit, Contraho tecū ad tps, vel si prolem euites, vel si pro
q̄lū adulterandā te exponas: vt extra, de cond. appo. c. si vbi de hoc in
gl. qd dicitur. Hæc n. si adponat, nihil agitur. 2. 2. q. 4. inter cetera. & 3. 2.
q. 2. aliqñ. & c. solet. q̄r. Quid de illo, qd contrahit sponsalia cū aliqua sub
hac cōditione, si cōmiserit se illi nūquid, sequēte copula p̄sumendū
est pro matrimonio? Dicendū, qd Vincētiū notauit, de cōd. app. c. per
tuas. qd sic, qd hæc cōditio licet sit inhonesta, nō tūc habēda est, p nō ad-
iecta: sed suspēdit sponsalia, q̄ in primo coitu eiunt pura, & absoluta, ex-
tante iā cōditione. In secundo verò coitu erit matrimonium p̄sumptū.
Alii dicunt, sine iudicio: qd si cōditio illa intelligatur de fornicario coi-
tu, p nō adiecta habēda est, cūm sit turpis: & in primo coitu erit matri-
monium p̄sumptum. Si autē intelligat de legitimo coitu, multo fortius p
matrimonio est p̄sumendū ex primo coitu subsequente hac cōditione,
potius est horratio, vt p̄mittat ei rē secū habere, & exprimit modū, aut
cām, qd nominet cōditionem. Quid si dicā, Accipia, vel accipio te in
vxorē, si te virginē inuenero? Rñdeo idē dicendū, qd in p̄cedenti casu.
Quid si dicā, Promitto tibi, qd si vnq̄ cōtraxero cū aliqua, tecū contra-
hā: & permittas me coire tecū: nūquid est p̄ matrimonio p̄sumendū, si
coitus sequat? Rñdeo, si dico, permittas. & c. sonat in cōditionē, sub
hoc sensu si permiseris me coire tecū, cōtrahā tecū, si vnq̄ contraxero,
p̄sumendū est p̄ matrimonio, vt dictū est in primo casu. qd illa cō-
ditio habēda est, p nō adiecta. Sed si intelligatur cōditio de coitu forni-
cario, p̄inde est, ac si dicā, Cōtrahā tecū, si vnq̄ cōtraxero ab illa cōdi-
tione, si vnq̄ contraxero, recedat carnalē copula subsequente. Si autē qd
dicitur, & permittas me coire tecū, nō sonat in cōditionē, sed si quēdā
exhortatio, & prouocatio ad coitū, vel modi expressio, aut causā. mul-
to fortius p̄sumendū est p̄ matrimonio, vt dictū est in priore casu.
Nūquid idē iudicandū est, qd sponsalia, vel matrimonia cōtrahun-
tur sub mō, vel sub cōditione? Rñdeo, dicendū est, qd nō si idē de dona-
tione iudiciū, aut vēditione, qd fit sub mō. Nā donatio, vel vēditio, qd fit
sub cōditione, nō tenet, nisi extat cōditione: sed facta sub mō, statim
tenet, ceterū nō extat mō illo, aut pacto adiecto, pōt reuocari. C. de do-
na. qd sub mō. l. 1. 2. & 3. & notari solet extra, de condit. app. Martinus.

fuerit expressa cōditio secus est, si
fuerit legatus sub ea cōditione sub
qua heres qd futurus est, vt ff. eo. con-
di. 5. quæ hæc scriptura.

Quæ cōditio in spō-
salibus

fit tenenda, vel frangenda? Et qui-
dem aut cōditio est honesta, & pos-
sibilis, aut inhonesta, & impossibilis
aut inhonesta, possibilis, aut hone-
sta & possibilis. Si cōditio hone-
sta & possibilis apponatur in sponsali-
bus vt contraho tecum: vel cōtra-
ham, si dederis mihi centum, vel si
pater tuus, vel patruus cōsenserint,
suspenditur consensus, siue sponsa-
lia, quousque cōditio extet, si tūc
post talem cōsensum cōditionalem
alius consensus interueniat de præ-
senti, uel carnalis sit copula subse-
cuta, vt recessum à cōditione: vnde
statim est matrimonium, quamuis
cōditio extet: adeo, qd ex quo con-

stat de carnali copula post spōsalia: quamuis probe-
tur, qd pater vel patruus cōtradixerit si tamē nō pro-
batur expressum quod contradixerit ante carnis co-
pulam, in dubio pro matrimonio iudicabitur: vt hæc
probantur j. eo. de illis. c. super eo. & c. per tuas. & ff.
de cōtrah. emp. & ven. sed celsus. §. vlt. quidā tū dixe-
runt, qd tunc valet cōditio in matrimonio translata
in alienum arbitrium, qd transfertur in arbitriū illo-
rum, in quorū ptate sunt personæ, de quib. agitur ff.
de ritu nupt. l. nuptiæ, & sic loquitur j. eo. super eo. se-
cus, si in arbitriū extraneorū: sed tu dic idē de extra-
neis. i. his qui non habent in potestate illos de quib.
agitur per decr. j. eo. per tuas. Sin aut cōditio appo-
natur inhonesta & impossibilis: vt si dicā mulieri, Cō-
traho tecū, si hodie missam celebraueris. j. de penit.
noua quēdā pro non adiecta habetur: & sic cōditio
frangitur, & matrimoniū firmatur. j. c. c. j. Si verò sit
inhonesta & possibilis, aut est contra substantiā ma-
trimonij: vt contraho tecū si prole vitaueris, si te adul-
terandā tradideris, si meliorem non potero inuenire:
hic nullus est consensus: nec matrimoniū valet. 3. 2. q.
2. c. j. aliqñ. & c. solet. & j. eo. c. vlt. rñ. j. Aut non est cō-
tra substantiam matrimonij, vt contraho tecū, si ho-
minem interfeceris, si furtū, aut rapinam cōmiseris,
& tunc pro non adiecta habetur: & iō tenet matrimo-
nium, vt j. eod. c. j. & c. vlt. in fin. Sed opponitur, nōne
qualibet inhonesta cōditio est impossibilis? negari
non pōt, ff. de cond. inst. l. filius. 20. q. 2. faciunt. sed im-
possibilis cōditio vitiat contrahē. ff. de verb. obli.
impossibilis. Insti. de hære. insti. §. impossibilis. ff. de
reg. iur. impossibilium. ff. de act. & obli. non solum. §.
de pact. c. si. resp. speciale est in matrimonio, vt cōtra-
ctum sub impossibili cōditione teneat, & cōditio
pro non scripta habeatur, sicut apparet ex his quæ s.
& j. not. sicut & institutionib. & legatis: vt no. §. e. §. j.
ver. quod si de futuro. & §. eo. sub §. diximus. ver. con-
ditionem etiam quædam. in vtroque fauore est ratio
specialitatis. Aut est honesta, & impossibilis. vt ecce
cōtraho tecum, si imperium mihi dederis: vel si celsū
digito tetigeris: & tunc similiter pro non adiecta ha-
betur. vt j. c. c. j. & c. vlt. in fin. Fit & alia diuissio: quia
honestarum & possibilium alia est voluntaria, alia ne-
cessaria. Voluntaria dī, quæ pōt apponi, & non appo-
ni, puta, contraho tecū, si dederis mihi 10. de qua di-
ximus §. e. ver. si cōditio. Necessaria verò dī illa, quæ
non si apponitur, nihil agitur: vt, Contraho tecū si fa-
cta fueris Christiana. 28. q. j. non oportet. Quid si an-
te carnis copulam præmitto protestationem, qd non
cognoscā ipsam animo cōsentiendi, & postea cogno-
sco: pro matrimonio iudico. ar. §. de app. sollicitudi-
nē. & de offi. dele. gratum. & de ele. in Genesi. & de cō-
stit. cūm M. Fer. Quid si contraho sub cōditione hac,
si virgo inueniatur, & inuenitur corrupta: adhuc sto
pro matrimonio. ff. de contrah. empt. alioquin. §. j. &
24. q. 2. §. j. Quid si contraho cum vna sub cōditione:
postea cum alia purē subsequenter, extat cōditio.
vt qd prima sit vxor. ar. ff. qui po. in pig. ha. potior. j.
de frig. fraternitatis. contra credo. ar. in his quæ no.
§. vers. si cōditio. Quid si contraho sub cōditione,
quæ omnino extitura est? statim est matrimonium. vn-
de non potest postea cum alia contrahere: quia qui-
dam contradicant. ar. ff. de cond. inde. qd si ea condi-
tione. Verū contra hanc materiam opponitur ex
lege ff. de reg. iur. actus legitimi. Soli actus illi nō sunt
contractus, sed quasi contractus, fm Goff. & Ber. imò
dic aliud ibi, & aliud hic. ratio diuersitatis est hæc:
qd actus illi perficiuntur auctoritate iudiciali siue te-
rato-

statoris, cuius voluntas sententię equiparatur. ff. de test. l. j. sed snia non debet ferri sub cōditione. 2. q. 7. biduum. Item actus legitimi nō recipiunt conditio nem: quia nō possunt in pendentē esse. ff. de iudic. nō quemadmodū. aliud in matrimonio, quod ex cōsen su & sola voluntate cōtrahentiū perficitur, & plerun que in pendentē est. §. de sponsa. cū apud. & c. tua. j. e. super eo. & c. per tuas. & j. de frigi. fraternitatis. ad fi.

13 Sed signo fortius cōtrarium, quia spirituale mari moniū non recipit cōditionem. vt in auth. d. n. extrā, de elec. statuimus. ergo nec carnale. arg. ff. de transi. Epi. inter corporalia. vbi hęc duo equiparantur So. aliud in spirituali cōiugio, in quo non debet dari, pecunia, & quod non recipit cōditionem. j. q. 2. quā pio. aliud in carnali, in quo si detur, vel pmittatur pe cunia, nō cōmittitur simon. j. e. de illis. maxime qā inest carnali, qd dos detur. vt patet in his quā nō. §. de sponsa. sub rubrica de matrimoniis. §. qualiter cōtra hatur. ver. quid si matrimoniū sine dote. spirituali verō & ecclesiastico inest, qd nihil detur. §. de ele. per inquisitionem. ratio, quia vbi pecunia interuenit, de corruptione timeri pōt. i. q. 3. quatuor. oia. n. pecu nia obediunt, & sic si pecunia posset dari, in spiritua li. sepius promoueretur indignus. quod omnino pro hibetur. §. de elect. cū in cūctis §. sanē. & pcedē. & c. cau. quę. & de æta. & qua. & accepimus. secus, si in car nali, in quo & sponsus minus idoneus admittitur. §. de consue. c. pe. j. de coniug. lepro. c. 1. & 2. in quo etiā seruus repellitur. j. de coniug. seruo. c. 1. & per totū. Secus in spirituali, vt §. de seruis. non ordina. c. 1. & c. consuluir. De conditionib. aut appositis in pactis & contractib. dic, vt nō. §. de pact. §. quę sunt diuisiones. ver. Item pactōrū quędam sunt expressa, & sequenti bus. & de contrahen. emp. & vend. §. & de quib. reb. ver. pōt aut fieri venditio. & seq. Et nō. qd in contracti bus aliis a matrimonio. aliquā cōditio appposita est cō stituens. verbi gratia, do tibi 10. si tu feceris mihi do mū, vel dederis mihi equū. nam demū te dante equū vel faciente domū, cōstituitur donatio. ff. de cond. & demōstra. §. vlt. Aliquā verō est adimens: vt cum dico. dono tibi fundū, vel lego. si non manumiseris Stichū: statim. n. valet in hoc casu legatū, vel donatio. sed si manumiseris Stichum, vtrunque admittitur. ff. de cō dit. & demōstra. cū sub hac cōditione. Quid si res vel possessio aliqua detur ecclesię, sub hac cōditione, si nō alienetur in casu, & ecclesiā alienet. nūqd adime tur: vel reuocabitur donatio? Vt qd sic j. eo. verū. Sed quid si res illa alienetur in casu cōcesso a iure, puta ob redemptionē captiuorū, ecclesię reparationem, cēmiterij ampliationē, & similia? vbi qd in talib. reuo cetur donatio. nā & alienatio generaliter phibita, in casib. licita est. 12. q. j. aurū. §. de pig. c. j. ideo licita vbi alienatio. C. de reb. alie. nō alie. l. fi. in fin. Itē hac pactione mihi liceat alienare meā: reprobatur a iure ff. de pactis. l. pe. sed expresse cōtradicit authētica. de ali. & emphyte. §. sancimus. colla. 9. C. de pactis inter emptor. & vedit. cū te fundū. & l. fi. C. de cond. ob cau sam. l. dictā. Ad hoc dicūt quidam dñi legum, qd iure priuati non pōt opponi tale pactum, vt dicit lex alle gata. ff. sancimus. & est ratio quare valet: qā tunc ius ecclesię redit ad suū statum. ff. de pact. si vnus ex argē rariis. §. sed si. Alij dist. an ecclesi, cui sic relictuū est, habeat alias possessiones: & tūc valet pactū, quod in hiber alienationē rei illius: & sic pōt intelligi dictus §. sancimus. an nō habeat alias possessiones: & tūc alie nari pōt. nam sicut casus superiores a iure inueniuntur excepti, vt dictū est: sic & a pactis & cōditionib.

spiritualib. fm Goff. qui hęc vltimam opinionē ap probauit. Sed quid si in donatione dicat expresse, ne etiā in talib. casib. liceat alienare: dicas donationē te nere, & cōditionem, tanquā turpem p non adiecta haberi. j. e. c. vlt. fm Goff. Illud etiā notandum est, qd si seruo relinquatur libertas, si monasterio seruiert, id est, vt monasterio seruiat: & adiūcto, qd si cōtraue nerit, redigatur in seruitutē. si ante pfectionē & or dinem sacri receptū exierit, in seruitutē redigetur: sed si post ordinem sacri receptum officio iudicis. cogetur ibi seruire, vel post professionē emissam. & sic intellige j. e. cū si. propriū. & C. de epis. & cle. auth. si seruus. in fi. & ff. de manum. testa. Mauiā. & l. im peratores. & per hęc dist. solues cōtrarieratē proxi morū dictorum iurium & magistrorū: quia talis prę sumitur fuisse voluntas testatoris. §. de statu. mona. cū ad monasterium. in fi. & de seruis non ordi. mira mur. In summa nō. est, qd impossibilis conditio vī ciat cōtractum. arg. ff. de act. & obli. non solū. & de verb. obli. impossibilis: secus aut in institutionib. le gatis, & fideicommissis: quia in his habetur p nō scri pta. & in sponsalib. vt §. dixit. & legitur Inst. de hęc. insti. §. impossibilis. vnde si possessio relinquatur ec clesię sub impossibili cōditione a donatore, postea donū reuocari non pōt: vt j. e. verū. in princ. sicut, si conditio sit possibilis & honesta: quia tunc ea defi ciente, deficit & legatum. ea cessante, reuocatur: vt j. e. verum. in fi. & §. de dona. eū dilectus. & ff. de cōdi. & demon. qui heredi. §. vlt. sed alij aliter intelligunt decretalē, verum. Nec illud est omittēdum, qd in con tractib. rescriptis, seu aliis aliā cōditiones nō intelli guntur, nisi illę de quib. in iure cautum est, quod in telligatur: vt ff. de acqu. pos. quod meo. §. j. & de verb. ob. quicquid astringēde, sed generales semper insunt 32. q. vlt. c. fi. quę autē conditiones intelligatur in iu ramētis, diximus §. de iureiu. §. qd species. & ver. seq.

15 Illud in summa non puto prętereundū. qd aliquā in legatis ap ponitur pactum, ne is cui relinquitur, nubat: & ideo lex Iulia Miscella, quę permittebat mulieri, cui a vi ro sub hac cōditione, vel modo legatū erat ad secun das nup. si tū iuraret, & causa suscipiendorū liberorū hoc faciebat: & hoc intra annū. nam eo elapso, non li cebat ei capere legatū, nisi Muriana cautione expo sita. §. qd ad secundas nuptias non veniret: vi in auth. de nup. §. quę verō abolita est, quia indicebat vidui tatē: vt C. de indic. viduit. tol. l. 2. Hic ergo sciendum est, qd si mulieri, vel masculo relinquo, ne nubat, non adiecta persona, vel ne nubat alicui, vel ne nubat, ni si arbitrato illius, remittitur conditio, cū sit publi cæ vtilitati cōtraria. vt ff. de condi. & demon. cū ita legatum. §. si arbitrato. & §. Mauiō. Quid si centum relinquuntur, vt nubat, ducētane nubat, accipiet ducē ta, si nupserit, & non cētum residua. ridiculum. n. es set, & vt nuptam, & vt viduam admitti eā. ff. de cond. & demon. Titia. Si verō lego mulieri, ne nubat certę personę, vel si nupserit certę personę, vel certis perso nis, vel certo loco, vel intra certū tempus, nō remitti tur cōditio, nisi in fraudē. l. hoc foret adiectum, cum mulier cū alio, vel alibi de facili nubere non posset: tunc. n. rescinditur quod in fraudē. l. fi. vt ff. de cond. & demon. cum ita legatum sit. & l. hoc modo. Sin au tē relinquam, si Titio nupserit. & honestē nubere pōt non remittitur, sed si ei inhonestum erat, talem ma rimum habere, vbi dictum qd nemini nubat: quia aliis nubere prohibetur per verba mea. Itē isti nubere nō debent, cū indignus sit. & ideo remittitur, vt ff. de cō di. &

^a Clericus in minori-
bus ordinibus con-
stitutus.] Adde ca.
cum olim. & per to-
tum ti. de cle. coniu.
& an clericus in mi-
noribus tñ possit à
papa prohiberi, ne
contrahat matrimo-
nium.

di. & demonst. cū ita legatum sit. §.
videamus. & in his non habet locū.
Mutiana cautio, licet in aliis, quæ in
faciendo cōsistunt, vendicet sibi lo-
cum: vt ff. de condi. & demon. Mutia-
næ. & l. cū ita legatum esset. resp. j. &
§. j. Quid si relinquatur nō vxori: sed
alij, in hunc modum, relinquo tibi.

10. si vxor mea post mortem meam

ad secunda vota non trāserit: ipsa transeunte, expi-
rat legatum, vt C. de indic. vidui. tol. l. j. Est ergo ex-
sufflata ista l. qua Iulius Miscellus cōstituit, vt s. dixi
in principio, quia pleno iure capit mulier relictum
si ab extraneo fuerit sibi legatum. vel etiā à marito
præmortuo sine liberis. nam si liberos reliquit mari-
tus præmortuus, pprietas legati reseruatur filiis prio-
ris matrimonij, vt C. de indi. vidui. tol. l. 2. Vbi autē re-
linquitur mulieri, si vidua erit, vel quoties, vel cū vi-
dua erit, vel masculo, qñ ad cōlibatum. i. viduitatē p-
uenerit, spectatur cōditionis euentus, ad hoc vt va-
leat legatū, vt C. de indic. vidui. toll. l. 2. mulier ergo
dī stare in viduitate. maritus in cōlibatu. C. de adul-
eum qui, Hodie verò fm iura authenticorū, si mulie-
ri relinquatur, ne secundas ineat nuptias, à quocun-
que relictū sit, iura annum nō petet legatū, nisi spes
nuptiarū esse desinat, vt quia monachata est, vel solē
ne emisit votum cōtinentiæ. post annū verò ipsum le-
gatum capit, præstita cautione de restituenda cū fru-
ctib. si cōtrafecerit. exigitur aut cautio iuratoria cū
hypotheca, si relictā immobilis sit. Idē si mobilis, &
nō sit persona suspecta: aliās etiā fideiussores exigitur,
si præstari pōt, & cōtractis nuptiis relictum vendica-
bitur cū fructib. præteriti tēporis; vel si erat pecunia
quā scenerauit, restituet vsuram. quam accepit: si in p-
prios vsus cōuertit, soluet tertiā centesimē. q. si res fa-
cta sit deterior, medietatē periculi sustinebit, & idē
seruatur in uiro cui relictū est, si ad secundas nuptias
nō peruenerint, ut in auth. de nup. §. quæ uerò. col. 4.

¹⁶ † Quid si relinquatur uirgini, ne cōtrahat? puto in
dubitanter seruare antiquas leges, fm Azo. f. q. con-
trahere possit, & legatum capiat, ut præmissi. Sed nū-
quid hoc hodie in omnib. exsufflatur, & antiquæ le-
ges resuscitātur, cū mulier mortuo uiro nubere pos-
sit in Dño, dic ut no. j. de secundis nupt. §. si. Itē cum
per tales cōditiones inducātur quis ad cōtinentiā
seruandā, quare remittūtur, cū maius bonum sit cōti-
nere, q. nubere. 27. q. 2. nuptiarum. 32. q. j. nuptiæ. 33.
q. 5. tunc saluabitur qui sitit. sed certē talia uolunta-
tis liberē debent esse. 32. q. j. integritas. §. de spon. cū
locum. & c. gemma. Quid ergo de illo, qui relinquit
uxori suæ usufructum totius substantiæ suæ, quandiu
erit sine marito? Et quidem idem uī, ac si cōditio ap-
posita esset. ar. j. de uerb. sig. intelligētia. & c. in his.
de hoc no. §. de loca. sub §. cū cōstet. §. qualiter. consti-
tuatur. uer. quid si quis ita dicat. & seq.

**Qui Clerici vel vouentes matrimonium con-
trahere possunt. Rubrica.**

S U M M A R I A.

1. Clericus quis possit contrahere matrimonium, & quis nō.
2. Clericus ad sacros ordines promotus, postea depositus, an pos-
sit contrahere.
3. Vouens quis dicatur, & quis non.
4. Votum qualiter solemnizetur.
5. Monacho an concedi debeat quod contrahendo uotum
frangat.

6. Iurans aliquam ducere in uxorem, si postea noncat simpli-
ter, se perpetuam cōtinentiam seruaturum, quo asserui-
getur, iuramento, an uoto.

Actenus tractauit author de matri-
monij puris & cōditio-
nalib. docens qualiter cōtrahātur, & qua-
ritate: nūc incipit tractare de impedinen-
tis matrimonij, quæ tetigi §. de matrimoniis. §. quali-
ter impediatur. & primò ponit de impedimēto ordi-
nis seu voti, tanquā de digniori: ideo videamus qui
clerici vel vouētes matrimonium cōtrahere possunt: in
quo uidentū est, Quis clericus possit contrahere ma-
trimonium, quis non, Quis vouens, Quis non.

Quis clericus possit cōtrahere ma-
trimonium, & qs
nō. Et qdē clericus i minorib. ordinib. cōstitutus^a p-
cōtrahere matrimonium: & in statu primitiue ecclesiæ,
tales clerici cōiugati nihilominus beneficia perci-
piebant ecclesiastica: quia nihilominus seruiebāt, vt
32. dist. feriatim. & c. si qui uerò. sed hodie dic de be-
neficio, vt nō. §. de cleri. coniug. §. quā pœnam. ver. in
amissione beneficij Constituti autē in sacris ordinib.
cōtrahere nō possunt: & si contraxerint, matrimonium
separatur. ut 32. dist. erubescant. & c. si quis eorū. & §.
de cle. coniu. c. 1. & de pœa. & quali. à multis. Celebra-
to autē diuortio, & iniuncta pœnitentia, si uita lauda-
bilis appareat, & correctio, poterit cū eo Ep̄s dispen-
sare, ut in susceptis ordinib. ministret, ut §. de cleri.
coning. sanē. sed si clericū uulnerauerit, necessaria est
authoritas Papæ, pp excoicationem. Itē quo ad hoc
ut ad superiores ascendat in seculo permanēs. nam si
intrat religionē, suo iure posset ep̄s dispensare, ut j.
c. 1. & 2. Verū si incorrigibilis sit, uel crimen nimis
crassecur, interea exemplo opus est, & ideo nō dispē-
sabit cum tali ep̄s, si in seculo remaneat, nisi in mino-
rib. ordinib. sed si ad religionem trāseat, etiā in ma-
iorib. ordinib. poterit dispēfare. ut j. c. 2. & j. de apo-
statis. c. 1. de senten. excomm. cū illorum. arg. §. de uir-
ta & hone. cleri. ut clericorū. §. j. & de elect. cū in cū-
ctis. §. pe. C. ad l. iul. repeti. l. j. ff. de pœnis. l. aut facta.
§. ult. & l. capitalium. §. famulos. & de hoc dixi §. de co-
habitatione clericorū & mulierū. §. & qualiter punia-
tur. & §. de biga. §. j. uer. item qui castitatē. Vel dic, si
contrahat cū corrupta, dispensari non pōt, nisi reli-
gionē intret. si cum uirgine, pōt. sed prima solu. ma-
gis placet. Hoc de clericis occidentalib. nam orien-
tales etiā in sacris utuntur matrimonio cōtracto. in
minorib. ordinib. ut §. de uita & hon. cler. ut clerico
rū mores. in fi. & de clericis cōiugati. cū olim. & j. de
pœni. quæsitum orientales. n. ecclesia uotum continē-
tiæ non admittit: quia p omnib. contradixit Phanu-
tius confessor, cui meritò credendum fuit, cū nun-
quam copulam nuptiarū expertus esset, vt 31. dist. ali-
ter. & c. Nicena. † Sed nunquid clericus ad sacros or-
dines promotus, & postea depositus cōtrahere pōt?
uī q. sic, quia nomen depositi deletum est de matri-
cula clericorū. 2. q. j. nomen, & exuitur priuilegio cle-
ricali. 54. dist. ex antiquis. 17. q. 4. si quis deinceps. di-
cas cōtrarium. nam etsi cōmittit homicidium, tñ cō-
trahere non pōt. j. c. 1. in fin. & quāuis depositus sit,
characterem tñ qui animæ infligitur, retinet: nec per
depositionem tolli pōt, unde & depositum clericali-
ter uiuere oportet. 81. dist. dictum. & characteri an-
nexum est uotum cōtinentiæ. 78. dist. cū in præterito.
Sed quid si quis per simoniam fuerit ordinatus: cū
characterem habeat uictiarum. j. q. j. quibusdam nar-
rantib.

rantibus. & quidē delictū cōmissum non dabit ei pri-
uilegium cōtrahēdi. ff. de mino. Papinianus. ff. de do-
nati. inter vir. & vxor. l. 3. ff. quod vi aut clam. seruus.
in fi. ff. ex quib. cau. maio. in integ. restituit. sed & si. §.
actio. ff. ad l. Falcid. precia. l. 6. q. j. l. & iūge qd no. §. de
vot. §. vtrū, & p. quē. ver. qd si maritus recipit. & seq.

3 Quis^t vouens

quis non. Hæc qō tractatur
17. q. j. & primō dicit Gra.
q non tenet matrimoniū à vouente contractū. & du-
rat hæc pars vsque ad c. nuptiarum. & §. præce. his au-
thoritatib. ibi verō incipit allegare in contrarium.
& dicit, q benē tenet matrimonium. & durat vsq; ad
§. vltimum. & dimittit qōnem insolutam: sed tñ eam
soluit. 27. dist. §. vlt. ita. §. q prima capitula intelligen-
tur de voto solenni: alia de simplici. argu. j. eo. mini-
mus. & 27. q. j. c. j. ibi, & in veste laicali, &c. ¶ Solenni-
zatur autē votum^b per sacri ordinis susceptionē: vt
patet §. §. proxim. & 32. dist. placuit. 28. dist. diaconi.
& 84. dist. cum in præterito. Itē per professionē, vel su-
sceptionem vestis, quæ tñ pfitentib. dari consuevit,
per introitum religionis & anni lapsū, maximē si
cum aliis incipiat cantare, & in ecclesia offerre. Item
si seculo renunciauit, & pompis eius, & beneficio cō-
stitutionis, statuimus vt not. §. de regula. §. & vtrum
exire possit. & patet in decret. statuimus. & c. consul-
ti. & c. vidua. & 27. q. j. vidua. & 27. di. c. quod interro-
gasti. & §. de regula. porrectum. Vel si renunciauerit
proprio, & obedientiam promiserit, & cōtinentiam
vouerit in manu Epī, abbatis, vel abbatissæ, vel mona-
chi, intelligas ad hoc missi. §. de dona. inter dilectos.
secus, si non sit missus. j. e. veniens. Pōt ergo abbas re-
cipere monachum per se, vel per alium. vt §. de regu-
la. ad Apostolicā. & j. e. c. vlt. Vel si voueat super alta-
re, pōt quis votum solennizare: quis in domo sita re-
maneat. secus, si simpliciter voueret, ita quod nullū
istorum interueniret: ut j. e. meminimus. consuluit.
iusuante. & ne possit negari, si aliquid prædictorū
interueniat, & debet inde fieri propria scriptura, ut
27. q. j. oēs scēminæ. in qua scriptura profiteatur se reli-
giosē uiuere uelle. 20. q. j. uidua. fm T. & Ber. Hug. di-
cit. & cum hoc concordat Aug. qd non refert, utrum
uotum sit solenne, uel simplex: quia utrumq; dirimit:
cū simplex non minus q solēne obliget apud dñm,
ut j. e. rursus. solennitates prædictæ non sunt de sub-
stantia uoti, sed signa & probationes sunt, si uotū re-
uocetur in dubium. Dicit ergo referre, an uotum sit
de præsentī: ut si dicat, perpetuò uoneo continentia.
& tūc impedit & dirimit. uel si de futuro: ut si dicat,
lapso anno, uel post mortē uxoris meæ perpetuā uo-
ueo continentiam. & hoc promitto: uel promitto, q
intrao religionem. & tale uotum impedit contrahē-
dū, sed non dirimit iam cōtractū: quia improprie dī
uotum: & sic intelligebat prædictam contrarietate.
uotum. n. continentia ex quo de præsentī est, siue sit
simplex, siue solenne, excedit oīa alia uota. ut 32. q. j.
nuptiæ. & est simile in matrimonio, in quo consensus
de præsentī fortior est, q consensus de futuro, ut §. de
spō. si inter. Tertij dāt, q vtrumq; votum impedit, &
q nullū votū dirimit: qui qua rōne dirimetur votū so-
lenne, & eadē & simplex, cū idē sit in substantia. so-
lennitates. n. de substantia non sunt: sicut dixit H. sed
tñ ipsa constitutio ecclesiæ dirimit, si post votū solen-
niter factū contrahat. hæc opinio magis placet, vt ap-
paret in his q no. j. e. ver. tu dicas. Io. dixit, q nullū vo-
tū est solenne: nisi cū qs se deuouet alicui religioni
vt j. eo. c. vlt. nec est differentia inter simplex votū, &
solenne, dummodo possit constare ecclesiæ de voto,

vnde si diceret corā tota ecclesia. Vo^b Solennizat autē vo-
ueo continentia, nisi aliquod de præ-
dictis interueniat, & postea contra-
hat, tenet matrimoniū. Tu dicas, q
tñ votum solenne dirimit ex constitutione ecclesiæ:
sed simplex impedit: vt j. eo. ti. rursus. & no. §. eo. §. 2.
ver. & solennizatur. hæc. n. opinio hodie cōmunis est,
& quasi ab omib. approbat: tñ si mulier, q simplex vo-
tū emisit continere non pōt, ne deterius inde contin-
gat, datur ei licentia ab ecclesia nubendi in Dño. i. o-
stenditur non denegata. q si contraxerit, tenebit ma-
trimonium, & imponitur pēnitentia & fide mentita
destinatione: uel mentita: cū matrimoniū contra-
xit, sicut pōt intelligi j. e. veniens. arg. 32. q. 2. in ado-
lescētia. & §. de iureiur. verū in ea qōne pōt & aliter
intelligi. vt no. j. eod. ver. vī igitur, q summus Ponti-
fex. & ver. ergo monacho, & sequentib. de hoc tñ dic,
vt no. §. de voto. §. quot sunt species. sub §. votorum.
ver. quid si is qui simplex votū. & seq. Igitur si quis vo-
tum simplex emisit, & postea contrahat, tenet ma-
trimonium, sed agere debet pēnitentiam de fractio-
ne voti. 27. di. c. j. & 2. Solenne verō impedit & diri-
mit, vt dictum est. Sed cū vtrunq; votum. f. simplex
& solenne seruandum sit, & violatio vtriusq; inducat
mortale peccatum, & ab initio minus apud Deū ob-
liget hoc, q illud. & quis fecit fines esse diuersos, rñ-
deō ecclesia considerat circūstantias. 40. dist. homo
Christianus. de pē. di. §. c. j. j. de pōe. Deus q. & verbo-
rum solennitates attendit in voto, sicut in iūro. 22. q.
§. iuramenti. & diuersum ius statuit in vtroque. diuer-
sam ēt pēnā imponit in fractione vnius, q alterius, vt
patet 22. di. si uir. 27. q. j. virginib. & c. deuotū. ex hoc
ergo probat grauius delinqui in fractione solennis,
quam simplicis voti. Quis. n. dubiter sceleratius esse
cōmissum qui grauius iudicat. 24. q. 3. non afferamus.
fm Goff. Hæc ēt locū habent in iūro & loquela simpli-
ci: nunquid enim simpliciter mentiens, vel contra pa-
ctum non iuratum veniens, patietur pēnas per iurij,
quas no. §. de iureiur. §. quæ pēna per iurij: certē nō. er-
go quis dñs non distinguat, ecclesia tñ distinguit: ut
§. de testi. quasitum scio. sicut. n. ad ecclesiā pertinet
determinare, vtrū iūm sit licitum, vel seruandum. vt
§. de ele. venerabilē. §. pen. sic & de voto videtur, sicut
ē in iuramento vī excepta autoritate Papæ, vt §. de
iureiur. venientes. §. si. sic & in voto uī saltem ab ini-
tio: sicut Papa personas ad contrahendum matrimo-
nium habiles & inhabiles reddit. ut no. j. q. si. sint leg.
§. qualiter. & quolibet ergo si uī, q hoc facere possit
quo ad uotum emittendum. Illud est, quod quam-
uis pupillus maior infante possit peccare mortali-
ter. ut no. j. de delict. pue. §. j. uer. patet ex superiorib.
nō tñ pōt uouere constitutionē ecclesiæ phibente: ut
no. §. de reg. §. & qualiter obliget, sed nec in aliqb. re-
ligionib. minor 18. an. uouere pōt, ut §. de regul. q. in
infulis. nec aliquis hodie pōt se obligare intra annū,
quantūcūq; profiteat, ut in auth. d. n. extrā, de regu.
nō solū. patet ergo, q ex quo ecclesia p constitutionē
suā uotū impedire pōt multo fortius pōt inter uouē-
tes distinguere, & diffinire, qd si à solēniter uouētib.
cōtrahat, nō teneat mīmoniu: sed si à simpliciter uo-
uentib. cōtrahat, tenet matrimoniū. nec mireris, q
licet isti & illi ex ui uoti, & per consequēs iure natu-
rali cōtrahere phibeant: ut no. §. e. uer. tertij attū per
cōstitutionē ecclesiæ tñ separat. 27. q. j. de uidu j. & c.
uirginē. & c. si qs sacro. & c. nubēdi. & c. si qua uirgo.
& c. ut lex cōtinētiæ. & iō ecclesia pōt cōstitutionē suā ar-
darē & relaxarē, sicut placet, & iūge qd no. §. d. spō. duo.

c Papa potest facere monachū. Adde gl. in c. in noua. 16. q. 7. Abb. in c. super eo. in 1. col. de reg. & Abb. i. c. qd Dei timorē. de sta. mo.

§. quæ quibus. vers. aut vtraq; & seq. Vt igit, qd summus Pontifex posset dispensare, et cū monacho pfecto, qd vxorem ductam retineret: tñ non congruit potentia suæ. sed nullo modo posset dispensare, qd vxorem duceret,

vel concubinam teneret, sic nec posset dispensare cum aliquo ligato alicui per verba de futuro, qd cum alia per verba de presenti contraheret: si tñ non ligatus per se hoc faceret, licet peccaret contrahens, matrimonium tñ teneret. sic vñ, qd licet nō possit monacho dare licentiā contrahendi. si tñ per se cōtraxerit, pōt ei dare licentiā retinendi & cognoscendi: quia licet fregerit votum contrahendo, & iō pñitentiam agere debeat: tñ matrimonium contractum iure naturali seu diuino considerato, firmū & ratū est, & per solam cōstitutionem ecclesiæ separatur, circa quam Papa poterit dispensare: vt j. de consan. quia circa s. de resti. spol. literas. nā eius est interpretari, cuius est condere. j. de sent. excom. inter alia, & cuius est ligare, & soluere. s. de maio. & obed. cū inferior. nec habet imperiū par in parē. s. de elect. innotuit. s. multa. vnde dicit Hug. qd dānantur tales. s. simpliciter vouētes, & cōtrahentes, nō quia coniugalē fidē posterius inierunt, sed quia continentie primā fidē irritā fecerunt. 27. q. j. nuptiarū. Item Pelagius, talib. nullū laqueū debemus iniicere. c. de viduis. 2. per qd. ca. vñ, qd ex quo simpliciter vouens firmiter proponit in mente contrahere, iā violauit votū. vñ & de talib. intelligitur qd dicit Apostolus j. ad Thim. 5. Adolescentulas viduas deuota. cū n. luxuriatę fuerint, in Christo nubere volunt, habentes dānationē, quia primā fidē irritā fecerint. 27. q. j. c. j. in fi. ergo pp solā voluntatē videntē violasse votum, & iō posset ex cā dari licentiā contrahēdi simpliciter vouētib. & pñitētia de voto violato: & hic est alius intellectus qui pōt haberi. j. e. veniens. & hunc ēt ipsa litera planē sonare vñ. sed forte tali esset dicendum, nec prohibeo, nec cōcedo: quia nec illud tibi à iure conceditur: vt patet s. de iureiu. mulieri. & c. j. proxi. alleg. & iunge qd not. s. de voto. s. qualiter, & cuius authoritate. vers. sed & de votis.

† Ergo monacho non debet concedi. quia contrahendo votum frangat: vel qd meretricē retineat, sicut innuit Aug. 27. q. j. nubendi licētia quibusdā tribuit, illis videlicet, qd virginitatē vel castitatē vidualē nequaquā professi sunt: quibusdā nō tribuit, illis videlicet qui virgines non continentes esse decreuerūt. subaudi, sed si tales per se cōtraxerint: & cū eis dispensatū fuerit, licet & sine pena matrimonio vti pñt. & huic, subaudi aduersat qd sequit: fornicari aut nulli impune cōcedit. subaudi quantūcūq; dispenset, cū hoc sine peccato mortali fieri non posset: fm hoc intellige s. de sta. mon. cū ad monasteriū, in fi. notauerunt ēt Hug. & Bertran. qd dñs Papa pōt facere monachum canonicum. ecclesiæ secularis. sic intelligunt 58. di. c. j. 74. dist. quorundam. 16. q. fin. noua actione. & q. j. si monachus ad clericatum. & per consequēs de monacho, non monacho, non monachum. vnde quod dicit dictū c. cū ad monasteriū. in fin. ibi, nec summus Pontifex possit: exponi dēt. i. non congruit potentia suæ, sicut exponitur. 32. q. 5. si Paulus. Ioan. cōtra. sed quis disputabit de plenitudine ptātis: vide quod no. s. de offi. dele. s. quid pertineat. ver. quid ergo, si quis gerat se, & sequi. fateor tñ qd hec statuta verē positiua sunt, circa hanc materiā in multis & ex sola voluntate dependeret. nam si verā & naturalē cōsiderare vellet ecclesiā, citius statueret, qd simplex votum matri-

monium dirimeret, qd publicæ honestatis iustitia, vel legalis cognatio, vel et spiritualis. sed verū est, qd qd quid ligauerit, ligatum erit: & quicqd soluerit, erit solutū. ut 24. q. j. quicūq; nec vnq; errasse probatur. eo ergo à recta fide, nec sp rōnem quarere debes. nā fidei plenitudo cōplectitur, quę plena rationis inuestigatione nequit comprehendere mēs humana, fm Ambro. eo. non turbat. in fi. † Quid si iurauī aliquam ducere in vxorē, postea voueo simpliciter me perpetuam continentiam seruaturū? rñdeo, praualet iurū quod pcesserit votum. fm Goff. ad hoc s. de sponsa. commissum, sicut contingit in duob. iuramentis contrariis nam primum pualet, ex quo vtrūq; licitū est, vt no. s. de iureiur. s. quot comites. ver. si duo. vnde si post fidem datā de contrahendo, emittat votū à muliere: quia vsquequaq; obligatoriū est viro, cui iuratum fuit matrimoniū cōtrahente: datur licentiā mulieri contrahendi. j. e. ti. veniens. quis & aliter posset intelligi. s. de comparatiua permissione, vt not. s. eo. s. ver. tu dicas. Poteſt & illud dici, qd in illa decret. veniens. j. e. dispensat Papa ex certa scientia, tum propter animi turbationem: quia quodam modo per ter rita emisit mulier votum: quia non fuit inspirata, sed in fraudē hoc fecit: vt. s. à viro, quem desponsauerat, posset diuertere, tum pp maius periculum euitandū: quia sorte apertē dicebat, quod potius se interficeret, qd contineret. & iō recipit Papa, qd habere pōt à non idoneo debitore. ad hoc s. de spon. iuuenis. & c. requisit. sed & pōt intelligi, qd iā contraxerit mulier: vt ibi innuit de fide mentita: & qd pcedit, matrimonium contrahat, expone. i. matrimoniū cōtractum teneat. & qd consequit, cui vult, i. cui voluit licentiā. subaudi, in ecclesia solennizandi, & publicē dispensandi. s. de clan. despō. c. 2. & fm hoc plana est decret. quia cū votum simplex fuerit, cōtractum matrimonium tenet. licet contrahi nō deberet, vt s. notauī. & hic intellectus magis placet. Quid si primō simpliciter voui, demū iuro contrahere: dicas qd votum seruare debeo, qd pcessit imposta pñitētia de temerario iuramento. j. e. c. rursus. vbi verō primō iurauī de contrahendo, & postea suspiro ad religionē, hēt locū cōsiliū decret. s. de spon. commissum. fm Goff. Item vñ in pmissō casu no. s. e. ver. quid si iurauī. ut apparet in his quæ no. s. e. ver. tu dicas. ibi, vñ igitur qd summus Pontifex, & c. Hoc ēt teneas incunctanter, qd sola professio vera, vel psumpta, & ordinis susceptio solennizat votū: sicut apertē colligi pōt s. de reg. statuimus. 27. q. j. ut lex continentia. Vera dñ professio, qñ verbo exprimitur. 20. q. j. uidua. s. de couer. coniu. dudū. qd tñ hodie intra annū facta non obligat profitentē ordinis illorum, qui ipsam professionem receperunt, ut in auth. d. n. extrā, de reg. non solū. quod dic ut no. s. de regu. s. utrum exire. vers. sed quid si ingressus, & seq. Occulta uerō & psumpta inducitur: uel ex mora tpis: puta. quia per annum stetit sine reclamatiōe, s. de regula. ad Apostolicam. Vel per euidentia signa: puta, quia qñ ingreditur, renunciat seculo, facit testamentum, ac si mori deberet, & transfert omnia bona sua in heredes & legatarios, & pias cās, & mutat habitū. Vel quia assumit habitum professorū: ut si nō est discretus, ad minus legit, cantat, & facit oīa sicut professus. s. de regul. uidua. & c. statuimus. 27. disti. qd interrogasti: quantūcūq; aut uoueat, nisi mutet habitum, uel professionē faciat: nō intelligitur uotum solenne: & sic solennizat uotum per habitus susceptionem. s. dt reg. ex parte. & j. eo. insinuante j. de priu. ut priuilegia. s. illud. & hoc verum, qñ votū pcedit susceptionem.

sceptione habitus. alioquin si habitus pcedat votū nō solennizat. j. e. cōsuluit, & sic dēt intelligi. s. de regul. ex parte. 2. §. si. sic ēt intelligit, q si habit⁹ nō facit monachū. s. de regu. porrectū. & c. vt clerici. & de renūc. ex transmissa. fm Goff. sed Ray. not. q habitus extra monasteriū assumptus, nō inducit professionē psumptā: sed tñ simplex votū, & sic intellexit decretales inductas, cōsuluit, & porrectū. si verō qs habitū suscipiat in domo propria, & votū emittit in manu publicæ personæ, vñ votū solennizasse, & separatū matrimonium postea contractū. sic intellexit. j. e. insinuāte. & hoc pp professionē, quā facit, nō pp habitū susceptū, alioquin contradicerent prima iura. sed dictū Goff. magis placet. Itē per coniu. absolutionē, & solēne castitatis promissionem, secuta ordinatione seu professione cōiugij absoluti, sicut no. s. de conuer. coniug. §. qualiter. ver. ergo sciendū. Itē solennizat votū p ordinis sacri susceptionē. 28. di. diaconi. 84. dist. cū in praterito. Ergo teneas q per solā professionē expressam vel tacitā, vel per sacri ordinis susceptionē solennizat votū, vt patet ex pmissis: & sic tenet dñs noster, & curia, omīssis ambagib. suprascriptis, si q cōtrariæ valeant reperiri: qēt iō apposui, ne dissensiones antiquas penitus ignoremus, & qā fortē ex prædictis aliqua vtilia eliciet diligens studiosus. Sed cū hodie nō teneat facta pfessio intra annū, vt in auth. d. n. de regula, extra non solū: quō pnt supradicta locū habere? qā aut hæc facta sunt infra annū: & tunc ipsum non obligant: aut anno elapso, & tunc nō sunt necessaria: qā per lapsum anni solūmodo obligat. dicas q & si hæc infra annū nō obligent pntentē religioni, q hæc recipit: obligat tñ ipsum religioni in gñe: vt no. s. de regula. §. vtrū exire. verfi. sed qd si ingressus, & seq.

De eo qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium. Rubrica.

S V M M A R I A.

- 1 *Impedimentum de eo qui duxit in matrim. quā pol. per adulterium multis modis euenit.*
- 2 *Si contrahat aliquis cum duab. vel decem infcis priore viuentē, quid iuris.*
- 3 *Sola machinatio sine adulterio non dirimit matrimonium.*

Ictū est de vno impedimēto matrimonij. s. ordinis, vel voti: nūc subiicit de impedimēto enormitatis delicti: & sic de eo, q duxit in matri. quā pol. p adulteriū. differt autem ille titu. ab illo de sponsa duorum, vt ibi dixi.

Ad notitiā t aut huius impedimenti sic putodi. si quis viuentē legitima de facto, cum alia contraxit, aut secunda erat infcia, aut conscia: si infcia, & post mortem legitimē eam cognouit: ex hoc nouo consensu matrimonij cōfirmatur: q si ab initio nullū erat, vt j. e. veniens, ita quod & si secunda, q ab initio infcia erat, post mortē certificata semel carnali copulā consenserit. nō poterit de catēro reclamare. arg. j. de coniu. seruo. proposuit. & c. si. Verū si nūq certificata fuit mulier, non obstante carnali copula post mortē secuta, ad instantiā ipsius mulieris poterunt spōsalia separari, non ad instantiā viri: quinimō & si post mortē nō cognouerit eā. pōt dici, q cogat cum ea remanere: & sic intellige j. e. c. j. ne de dolo suo cōmodū reportet, & aliū: vt ibi dicit. arg. j. de adul. c. 2. & C. de trans. l. trāsta. & j. de don. inter vir. & vxor. & si necesse. & in aliis cōcor. quas no. s. ti. j. ad fi. Sed qd si ab initio fuit ignorās postea pri-

ma viuentē fuit cōscia? Nō dēt pati q cognoscat à viro: aliās matrimonij in perpetuū tolerabitur. ar. s. de pscr. c. si. in fi. & c. pe. in fi. 34. q. 2. si virgo j. de secund. nupt. dñs. in quo casu eidē mulieri credi dēt: tñ qā in prāte est sua, vtrū fiat diuortij, vt pmissi: tñ qā de conscientia sua certior est, q alius. vt in auth. de hæret. & Fal. §. si verō absunt. coll. j. Sed & caueat index, q fiat de primo matrimonio plena fides. & vtrū de iure retinuerit, diligenter inquirat: vt patet in his q no. j. e. ver. sed quid si mortua. sic ergo si conscientia viuēte priori patitur se cognosce, matrimonij non tolerat: aliās si alterū deficiat simul post mortē prioris, poterunt remanere. j. e. c. si. Et intelligas qñ neuter ipsorū fuit machinatus in mortē prioris vxoris. aliās cōtra. vt no. j. e. ver. sin aut secunda. Sed quid si mortua prima, anteq secunda cognouerit, ducit tertiā? Dico ipsum debere cū tertia remanere: qñ postea cognoscat secundā: vt j. e. veniens. nullus. n. fuit cōsensus habitus cū secunda, legitima vxore viuēte. & sic nō pōt impedire consensum tertiæ. & si malā fidē haberet ex eo, q sciret ipsum cū secunda cōtraxisse, vt s. de spō. cūm Aplica. & c. veniēs mariota. Iō autē fm Goff. ex primo consensu nō inducitur matrimonium, qā ex quo secunda ignorabat ipsum aliā vxorē habere, vt positum est, patet q errabat in conditione hoīs. nā quasi seruus est, q est alligatus legi, & seruituti vxoris. 32. q. 5. apud nos. vñ vir non hēt prātem suū corporis. sed vxor. 27. q. 2. sunt qui dñt. error autē conditionis impedit & dirimit: nisi post certificationē consensus interueniat, vt no. j. de coniu. seruo. §. & ante matrimonium. sed illa pōt reddi rō, qā vnus dēt esse vnus, & non pluriū. vt no. s. de spon. sub rubric. de matrim. §. quid sit mrimonium. ver. maris. & seq. vnde ex quo quis ligauit se semel matrimonialiter, durante illo vinculo nō pōt se alii ligare. & rō est, vt no. s. de spon. duo. §. q. q. ver. aut vtraq. & seq. Sed qd si tertiā duxit, cum iā cognouisset secundā post mortem primæ, sed tñ ipsa secunda adhuc ignorabat mortē & matrimonium primæ. dic qd adhuc cū tertia remanebit. ar. s. de ele. bo. me. S. Cremon. & j. de cōiu. seruo. proposuit. & c. si. inueniens similitē qñem j. de cōiu. ser. §. si. ver. qd si qs contrahit cū serua ignoratē. † Quid si contrahit cum duab. vel iō. infcis, priore viuentē? rñdeo locus est gratificationi, qā quantūcūq; certificatū de morte prioris primō cognouerit, post mortē vxoris legitimē retinebit. j. e. veniēs. Sed quō intelligit infcia: quia de remotis partib. venit, puta de Le moten. ciuitate ad Massanā, vt j. e. veniens. & finxit se cōlibatum vel diuortij latū, vel se solutū. vt s. de spō. cū Apostolica. & C. ad l. Iulij. de adul. eū qui. iō infcia adulteriū nō cōmīssit: qā nō cōmittitur sine dolo, vt ff. ad l. Iulij. de adul. l. pe. & 34. q. 2. in lectū. quare ēt legitima viuentē suscepti, legitimē censerē. si tñ secū dū matrimonij in facie ecclesiæ sit cōtractū, secus, si clām: qd dic vt no. s. de cland. desp. §. quā pōnā. super verb. cōmēt. & in cōspectu ecclesiæ: vt j. q. til. sint legi. §. an vtrumq; genus. ver. itē secus. & seq. sin autē secūda non fuit infcia, sed conscia. s. quia bā sciebat eum habere aliā vxorē legitimā: viuentē priore non tolerat, vt no. s. de spon. duo. §. an liceat. & in princ. post mortē aut distingue, vtrū alter ipsorum machinatus fuerit in mortē legitimæ vxoris: & tunc perpetuū p-hibet cōiunctio, & diuortium celebrat: vt 3. q. j. si quis viuentē. & j. e. super hoc. & c. significasti. Et intellige machinationē cum effectu. arg. s. de spon. c. vlt. & de despon. impu. attestaciones. & de pgn. dist. j. §. hæc autem verba. & s. de cleri. non resi. relatum. Sed quis

^a Sola machinatio. J. Adde Abb. in ca. 1. e. tit. & Abb. in c. su. pere. eod. ti.

probabit hæc? Dñt aliqui, sufficere q̄ p̄betur conatus. sufficit. n. q̄ lex sic scripta est. vt ff. qui & a q̄b. ma. liber. non si. prospexit. & 6. q. 3. scriptum est.

& de p̄gn. di. j. si quis cum telo: verum sola cogitatio non puniretur. ff. de p̄gn. l. cogitationis. sed ex quo p̄cedit ad actum, punitur. optimum argm. ff. de diuor. c. j. & sic attenditur propositum delinquentis, & affectus suus, et plusq̄ factum. J. de sen. excō. cū voluntate. & arg. Inst. de oblī. quæ ex delicto nasc. §. furtū. & §. sequentib. vnde & si maritum in bello interficio, non eo p̄posito, vt uxorem suā habere possem, matrimonium non impeditur: vt §. de conuer. infidel. c. j. verum opinio, vt cū effectu intelligatur, cōior est, & magis consona iuri. ar. §. de testi. licet ex quadā. in fi. Si verò neuter ipsorum machinatus sit in mortē prioris, refert vtrum carnalis copula interuenerit ante matrimonium de facto contractū, vel pōst, legitima viuente: & tūc si prima erat sponsa de futuro tñ, matrimonium secundum non impedit. si de præsenti, in perpetuum non confirmabitur, et si lata sententia diuortij ob cām adulterij à prima cōmissi, primā religionem intrauit: vt probatur J. e. ti. c. 2. & c. ex literatū. & §. d. spon. duor. accepisti. & sic intellige, q̄ nemo pōt retinere eam, quā polluit per adulteriū: vt 3. i. q. j. c. j. & c. relatū. & oia hæc vera scias, si primū matrimoniū de iure tenuit aliās valeret secundū, vt §. de spō. cū Apostolica. & c. venis mariota. Idē si dedit fidē prima viuente, & ante fidē datā, vel post secundā, prima viuente cognouerit: nec habet hic locū dist. vtrū secūda sit inficia: quia ex quo fides ei dat, cōscientia est, & iō est minus contrahere matrimonium, q̄ dare fidē: quia cōtrahens matrimonium aliquā excusatur, vt dixi §. ver. ad noticiā. sed fidem recipiens nunquam excusatur, vt J. e. super hoc. & c. veniens. & 3. i. q. j. illud. §. hoc subaudiendum. Quid ergo est, quod dicit J. e. cū haberet. q̄ plus est matrimonium contrahere, q̄ fidem dare? Dic plus est. i. maius vinculum est: vt patet §. de spon. duor. §. quæ quib. ver. aut vtrāq; & ver. aut prima de præsenti. & ver. aut prima de futuro. vel dic, plus est, matrimonium cōtrahere, & carnaliter cognoscere, id est, maius impedimentū, & maius peccatū est, q̄ solum fidē dare: vt patet ex superioribus. & hoc est qd̄ dicit, q̄ si fides duntaxat: Q. d. sine carnis copula. & hic sequit̄, quid si sola fides data sit, vel solum matrimonium contractum sine carnis copula, prima viuente, vel si secundam cognouit, prima viuente, non tñ de facto cum ea contraxit, vel fidem dedit: matrimonium post mortē primæ non impeditur: ergo ad hoc, vt diuortium celebretur duo necessaria sunt, & q̄ cognouerit, & q̄ fidem dederit: vel de facto contraxit cū secunda conscia prima legitima viuente. aliās vnū ex his duob. tñ per se non censetur iustū impedimentum: vt J. e. c. si. Gre. & sic intellige. 3. i. q. j. deniq; & §. hæc vltima. & J. eo. significasti. Et idē intellexit Goff.

³ de machinatione. f. q̄ sola machinatio ^a sine adulterio non dirimat matrimonium: quia enim. c. fi. J. e. de hoc nihil exprimat: tñ exprimitur. J. e. c. & ca. sup hoc. & c. significasti. & c. veniens. 3. i. q. j. si quis viuente. cū. n. hæc iura & omnia alia de hac materia loquentia tractent de adulteris, credendum est, q̄ dñs Papa hoc considerauit: & iō noluit, q̄ quantū ad matrimonium prohibendum & dirimendū adulterium præcederet oēm cām. f. fidei dationē & machinationem, & contractum de facto: vel et sequeretur. legitima tñ superflite: vt J. e. c. si. sic saluata est opinio Hug. qui scripsit vnū ex trib. prædictis sufficere sine adul-

terio. & reddit rōnem, quia sicut pactum vel promissio de hereditate vel præbenda non vacat reprobatur, prout no. §. de concessio. præb. & eccle. non vacā. sic & de muliere non vacante, sed ab alio possessa. & de viro non vacante, sed ab alia possessa. J. fm Goff. sorte hæc opinio Hug. pōt saluari, si queratur de matrimonio contrahendo. & fm hoc casus tres, qui not. §. de spon. §. si. ver. item decimo. nō sunt excipiendi. sed fm opinionē Goff. vī, q̄ excipi possint. Quid si queratur de matrimonio dirimendo? Fateor quod sola fidei datio per se, vel solus cōtractus de facto habilis per se non sufficit: vt §. no. sola aut machinatio per se sufficere videtur, sicut no. §. e. ver. si aut secunda. & pbat expressim J. de diuor. c. j. nec. obli. iura à Goff. inducta. Nec. n. inuenies aliqd̄ ius qd̄ dicat, q̄ hæc duo requirantur. f. machinatio & adulterium: sed verum est, quod pro maiori parte loquuntur de adulteriis, certē idem faciunt iura antiqua, loquentia de aliis duob. impedimentis. Cū ergo Papa, qui nec opinio nem Hug. præsumitur ignorasse, super duob. tñ casib. ius nouum promulgauit, videtur opinionem Hugoni probasse. nam de tertio poterat dicere, sicut dixit de duobus. §. de decimis. ad audientiam. & sic etiam facit pro Hug. l. quā Goff. p se induxit, q̄ nō mutat, qui stare non prohibetur. C. de testa. sancimus. & pro hac via multe rationes faciunt. cū. n. interfectori vxoris inhibeat generaliter contrahere, licet contractum teneat, vt no. §. de spon. super rubric. de mat. §. qualiter impediatur. Satis æquum est, quod non solum non contrahat cum illa, cuius obtentu ipsam interfecerit: sed et si contraxerit, non teneat matrimonium: quia frustra legis auxilium inuocat, qui cōmittit in legem. J. de vsuris. quia frustra. & absurdum est illi à iurib. & matrimoniis tractantib. subueniri: per quem conitet ei sde scandalum gnari. §. ne cle. vel mo. ca. 2. bonū est ergo, vt puniatur in eo in quo deliquit: nec vnquam habeat illam, quā ita nequiter concupuit, vt §. de transla. epi. quanto. §. ceterū. nam & idē, q̄ licet ecclesia defendat homicidā ad ipsam fugientē casu fortuito: tñ si ex deliberatione cōmittat quis homicidium in ecclesia, vel cōmiterio, vt ab ecclesia defendatur, non defenditur: vt §. de immu. eccle. c. si. sic & dico, q̄ si quis maritū alicuius mulieris fortuito casu interficiat, matrimonium non impeditur. §. de conuer. infidel. laudabilem. §. vnico. sed si hac intentione hoc faciat, vt uxorem habeat, nullatenus toleratur. nec de adulterio cōmissio loquitur aliquid decretalis præmissa. §. de conuer. infidel. laudabilem. Sed dices, licet nō loquatur de adulterio cōmissio: tñ sic intelligēda est, vt innuit in resp. ibi. hic Triburiē. concil. qd̄ habes 3. i. q. j. si quis viuente. regula contenti sumus. asseritis, q̄ si in morte ipsorū malitiosē fuerint machinata, & c. nam illud concilium loquit̄ de adulterio: & in hoc figit pedem Goff. sed hic est baculus arundineus: nec. n. in decretali, laudabilē. allegantur verba cōcilij, cū nihil dicit conciliū de malitia vel machinatione. sed si in dec. laudabilem allegatur mens, & interpretat̄, seu glossat̄, qualiter intelligi debeat verba in cōcilio posita: ibi, nisi fortē idē vir, aut mulier virū, qui mortuus fuerat, occidisse notetur, aut propinquitas, & c. q. d. Papa, mens concilij, q̄ ponit hic duo impedimenta. f. homicidium, & propinquitatem, sub distinctione vī innuere, q̄ sicut propinquitatem impedit & dirimit: sic & tale homicidium. f. si maritus interficiat uxorem, quod inrelligas verum esse, quādo malitiosē machinatur hac intentione, vt aliam ducat, vnde nec in consulatione decret. laudabilem

bilē no. adulterium: sed praua intētio cū opere subse-
cuto: & iō dixit, qui dū in captiuitate erāt, quarundā
Chriānarum viros insidiis & machinationib. occide-
rūt. hoc ē apparet. in §. j. nam ibi nō pōt dici, q adul-
terium cōmissum fuerit, & dicit in rñsione, tñ. q cū
falis non procurauerit virorū interitū. & c. taliter co-
pulati, & c. ergo à cōtrario sensu si pcurauerunt mor-
tem: non taliter. s. bona fide, sed mala copulati sunt,
hec pnt cōtrahere, nec copulati insimul remanere.
Quid ergo si adulterium & homicidium fortuitum
sine machinatione concurrunt? Non puto, q matri-
monium sit dirimendū, si de casu fortuito cōstet: q-
quid dicant verba cōcilij, si quis viuēte. ibi, occidisse
notetur: q mens illius verbi, notetur: innuit pcur-
ationē seu machinationē: & sic volūt oēs de cr. q intel-
ligatur, q in hoc casu nūq loquunt de homicidio sine
machinatione. vñ expone verbum positum in decre.
laudabilē. asserentis, subaudi, non fm verba, sed fm
mentem, cui standum est, ex quo de ipsa constat: vt j.
de verb. sig. intelligentia. & c. p̄terea. & c. in his. De
his aut & aliis criminib. q impediunt matrimoniū
cōtrahendum, no. de spon. sub rubric. de matrimo. §.
qualiter impediatur. ver. quid. & seq. Illud in summa
non est omittēdum, q vbi matrimonium illegitimū
est, fm ea quæ pralibauimus, dist. nec susceptio plis
excusat, nec diuturnitas t̄pis: sed excusat, quia si pro-
cesserunt in dieb. suis, diuortium celebratur & p̄ni-
tētia iniungitur, & pp scandalum perpetua conti-
nentia indicitur: vt j. e. cū haberet. secus, si esset iu-
uenis, vel nullum scandalum immineret: q tunc dā
licentia cum alia cōtrahendi: vt j. e. c. 3. in fi. sup quo
vide §. ti. j. in fi. & sic aliquā exēplo opus est: vt dixi §. ti.
j. §. j. Verū in gradib. qui nō sunt diuina lege prohi-
biti: aliquā dispensatū inuenitur rōne t̄pis cum igno-
rātib. 35. q. 8. de gradibus. & Imperator ē motus est
pp suspensionem liberorum, & temporis diuturnita-
tem, circa illa quæ ius ignorans cū auunculo suo con-
traxit. vt ff. de ritu nup. qui in puincia. §. diuus Mar-
cus. & j. de consang. & affini. quia circa.

De Coniugio Leproforum. Rubrica.

S V M M A R I A.

- 1 Leprosus si cōtinere voluerit, & inuenit aliquam quæ
secum contrahatur, an ipsam ducere possit.
- 2 Mulier si contrahit cum leproso per verba de futuro igno-
ranter, vel cum sano facto leproso, an lepra superueniēs
dirimat sponsalia.
- 3 Leprosi de generali consuetudine ecclesie sunt à commu-
nique hominum separandi.
- 4 Uxor sana an teneatur sequi virum leprosum.

Voniam lepra soluit sponsalia de futuro, non de presenti, ne-
quidam putent, q pp horribilitatē & abo-
minationem huius infirmitatis ē matri-
monia de præsenti debent solui, apponit hic rubricā
de Coniugio leproforum. In qua norandum est, q
si leprosus continere noluerit, & inueniat aliquā quæ
secum contrahat, ipsam ducere potest, vt j. eo. qm. §.
leprosus. & est rō, qm hoc edictum prohibitoriū est:
vt §. de spon. cū apud. Quid si qua contraxit cum
leproso per verba de futuro ignoranter, vel cum sa-
no, postea facto leproso, lepra superueniēs soluit spō-
salia p̄cedentia, nisi fortē iam traduxisset sponsam in
domū suā: vt j. e. literas. Vñ tñ dicere hęc de cr. q an-
tequā matrimonium sit consummatum, possit solui,
sed qd dicit consummatū: expone. i. contractum, vel
ideo hoc dicit, quia si esset cōsummatum, iudicaret

matrimonium p̄sumptum: vnde dic a
consummatum, subaudi, neq; cōtra-
ctū. & sic sponsalia tñ soluit: vt ibi.
& §. de iureiur. quemadmodum. &
no. §. de spon. ff. & qualiter dissoluat. b
ver. item solvuntur, secundo ergo, si
traducta erat, vel per verba de p̄sen-
ti contraxerat, in perpetuum non se-
parabitur, nisi ante carnis copulā al-
ter ad religionem transire voluerit.
nam si transeat is qui remanet, nube-
re pōt in Dño: vt patet §. de spon. cō-
missum. & §. tit. j. veniens. & no. de cō-
uer. coniu. §. qualiter. & hoc intelligas, qm sponsa vir-
go est. nam si corrupta esset post translationē non pos-
set separari, nisi post mortem: vt apparet in his quæ
no. §. de matrimo. §. qualiter contrahat. ver. idem vñ.
si traducta fuerit, Alias aut nō solum nō separabunt:
imō sanus cogendus est, vt leproso reddat debitū, &
econtrā. nec. n. pp leprā, vel aliā infirmitatē quācun-
que aliter separabuntur: vt j. e. qm. rñ. j. & §. vlt. & 32.
q. horrendus. & patet in his quæ no. §. de matrimo. §.
quis sit effectus. Debet ergo vxor ipsum virum sequi:
vt 34. q. 2. si quis necessitate. & 32. q. 5. si quis vxorē.
13. q. 2. vnaquæq; mulier. quis. n. tam humanum est, q
vt fortuitis casib. mulieris maritum vel vxorem viri
participem esse? vt ff. solu. mar. si cum dorē. §. si mari-
tus. in fi. Monendi ergo sunt, vt debitum reddant, q
si moniti acquiescere noluerint, nō cogant, si conti-
nentia seruare volunt. vt j. ti. j. si aut seruare nōlūt,
vel nō pnt, cogentur. vt j. ti. 2. §. vlt. & hoc teneas. q
qd j. sequatur. Alij dnt, q sanus non cogit p̄cisē red-
dere debitū, vt in c. j. ar. 34. q. 2. si quis necessitatē. ff. d
oper. lib. qd nisi. §. j. & est rō, ne leprosi nimis improbi
sint in repetitione sui iuris, seu exactione copulæ car-
nis, sed potius contineāt. non tñ cogēt continentiam
proferri sicut aliās tenetur aliquis ad aliquid faciē-
dum, non tñ p̄cisē cogit, vt §. qui cle. vel vo. veniēs.
Alij distinguūt inter leprā, q non inficit, vt tunc non
cogat p̄cisē, vt in c. j. & lepram, q non inficit, & tunc
cogatur p̄cisē, vt j. ti. 2. §. vlt. sed nō placet. iō tene,
sicut no. §. e. monendi. & vide qd no. §. de cler. egro. Il-
lud in summa sciendum est, q leprosi de gñali con-
suetudine ecclesie sunt à cōione hominum separan-
di, sed vxores tenentur sequi eos. vt j. c. j. nam & in ve-
teri Testamento p̄cepit Dñs Moysi, q Maria soror
Aaron prophetissa pp detractionis delictū, qd cō-
tra ipsum Moysen commiserat, lepra percussa, extra
castra 7. diebus egredereē, sic mox sanata mitteret in
castris, vt 33. q. 2. hoc ipsum. Sin aut tot leprosi simul
fuerint, q sacerdotē valeant habere, eis permittit, vt
§. de eccle. edific. ad audientiā. In hoc tñ casu q̄sui-
t Gof. vtrum vxor sana teneat sequi virū? & dicit, q nō,
cū in cōi dormiant, & in cōi vescantur, sed si cella
vel domus aliqua dareē eis segregata, in qua possent
cohabitare, tunc cōtrarium videreē fore dicendum,
fm Goffr. innuit ergo, q locus sit religiosus. b vtrum
aut intelligantur religiosi fore: dic vt no. in sum. §. de
eccle. adi. & §. quib. ex cau. ver. & hęc est vna cā. & seq.
Quid de filiis? dicas, q apud sanū debent morari ne
inficiant, fm Goffr. super quo vide qd no. §. de cōuer.
inf. §. qualiter conuer. ver. quid iuris de prole.

De Coniugio seruorum. Rubrica.

S V M M A R I A.

- 1 Seruus an possit contrahere matrimonium.
- 2 Et cum qua.

Summa Host.

Tt 3

3 Con-

Lepra soluit spōsa-
lia. j. Adde c. quēad
modū. de iureiur. &
gl. in c. ex parte. de
conuer. coniug.
Qd loc⁹ sit religio-
sus. j. Adde an colle-
giū leproforum cē-
seat religiosum. vi-
de gl. in c. quia con-
tingit. de reli. dom.
Inno. in c. cūm di-
cat. de eccle. adifi.
Car. in cle. per lite-
ras. in 12. q. de p̄b.

4 An seruus possit cōtrahere matrimo-
niū. J. Adde Spe. eo.
tit. & an possit con-
trahere sine licētia
dñi. vide gl. in c. 1.
3. q. 4. c. sanctum.
36. q. 4. & in c. 1. &
ibi doct. de coniug.
seruor.

3 Consensus domini an requiratur in ma-
trimonio contrahendo per seruum.

4 Seruus si cōtraxit inuito domino, & do-
minus petat debitum seruitium, vxor
eodem tempore exigit debitum cōiu-
gale, cui teneatur obedire.

5 Dominus si vult vendere seruum suum
vxoratum alicui, qui vult eum duce-
re ad partes remotas, an possit.

6 Matrimonium à seruo contractum, an possit separari.

7 Errores sunt quatuor.

8 Seruus si petit diuortium celebrari, libera contradicente,
quid iuris.

9 Tartus an sequatur patrem, si quis contrahit cum filia ser-
ui & libera.

10 Liber si contraxit cum ancilla, ignorans eius conditionem,
& conditione illius detecta, consentit in ipsam, an teneat
matrimonium.

Ictū est de matrimonio in ge-
nere, nunc in specie. vel
sic: Diximus de impedimēto leprę, q̄
soluit spōsalia sequit de impedimen-
to cōditionis hoīs. nam hoc mō cōdi-
tio apponit: vt no. s. de condi. appo. in
prin. & sic dicamus de coniugio seruorū, vidētes, An
seruus possit cōtrahere matrimonium, Et cū qua, Et
an consensus dñi requiratur, Et an matrimonium à
seruo contractum separari possit.

1 An seruus possit cōtrahere matrimoniū? a
Et quidem fm leg. tanq̄. nā copu-

lationes seruorum contubernia vocat, nō nuptias: vt
C. de ince. nup. & inuti. & in ancillis. & idē dicit de cr.
de nup. à sacerdotib. de facto contractis: vel his, qui
in sacris sunt. s. de cler. coniu. sanē sacerdotes. sed li-
cet lex humana ita dicat de seruis, non approbat hęc
lex diuina. seruus. n. à sacramentis ecclesię, quę cā su-
scipientis conferuntur, vt est baptismus, cōfirmatio,
eucharistia, pōnitentia, nō arcetur: quia nec vllus fi-
delis. arg. j. de pē. & re. omnis. & j. q. j. s. si ergo sacra.
& s. ecce si clericus. quare & matrimonium contra-
here pōt: quia quantum ad Dei cultū, non est mascu-
lus, neq; fēmina, neq; liber, neq; seruus. oēs enim in
Christo eandem mercedem accipiemus: vt j. e. c. j. &
in auth. de mona. s. hinc aut vobis. col. j. est. n. hoc edi-
ctum prohibitorium, vt dixi s. tit. j. ver. j. & intelligas
prohibitorium, quō ad ius canonicū, nō ciuile. vtrū
aut possit ad ordines promoueri, dic vt not. s. de ser.
non ord. s. qualiter possit seruus ad ordines puenire.

2 Et cum qua. Cū serua seu ancilla: hoc planū
est, vt j. ca. j. & 28. q. j. di. cū. pōt & cū
libera seu ingenua: vt j. c. 2. 3. & 4. & 28. q. 2. si quis in-
genuus. qd̄ intelligas, qñ liber, seu ingenuus scienter
cōtrahit cū serua. nā si in cōditione erraret, nullū es-
set matrimoniū: vt statim dicā j. s. & an m̄rimoniū.

3 Et an consensus dñi requiratur. Dicas
q̄ non: sicut nec in a-
liis sacris, de quib. dixi s. e. s. j. ergo ē dñs contradi-
cente contrahere potest seruus. veruntā non debet
dñs seruitiis debitis defraudari: vt j. cap. j. vnde cū
partus sequat ventrem, vt statim dicā j. tit. j. efficie-
tur partus ancillę vxorata eiusedē dñi cuius erat an-
cilla: quicunque fuerit pater, siue liber siue seruus, vt
ff. de sta. ho. & seruorum. nisi cōsuetudo terrę contra-
rium operetur, vt j. eo. c. licet. & s. de seruis non ord.
c. vlt. vel l. Lombarda. quod dic vt no. in summa eius-
dem ti. s. de seruis non ord. s. quid si libertas. Vtrum,
dñs ancillam suā dotem conscribendo, quod in libe-

ris tm̄ mulieribus fieri consuevit, vel tanq̄ liberā tra-
diderit alicui in vxorem: vel sciens eam duci à libe-
ro homine taceat ex studio, dñum eius amittit, &
mulier eripitur in libertatem. Idē est de seruo, si sciē-
te, vel tacente dño suo, cū libera cōtrahat, vt in auth.
vt liberti de cetero. s. sed & si quis. col. 6. in auth. de
nup. s. si verò ab initio, coll. 4. C. de Latina liber. to. l.
vnica. s. sed & si quis. † Quid si dñs serui, qui eo inui-
to cōtraxit, petat ab eo sibi exhiberi debitū seruitiū,
& vxor eodē tpe exigit debitū coniugale? Dic si dño
paretur graue pręiudiciū: vt si inimici ipsum dñum
aggrediant. in hoc. n. casu potius dēt dño seruus obe-
dire, q̄ vxori nimis importunā: vt ar. ff. ad Sill. se. con.
si quis in graui. s. sicut omnes. alias teneret dñs modi-
cum expectare, quam citò poterit obedire, & in mo-
ra modici tps non est maximū damnum. ff. de iud. si
debitoris. & Apostolus pręcepit debitum reddi, vt s.
ti. j. c. j. s. est ergo Dño redēptori magis obediendum,
q̄ homini. ii. q. 3. qui resistit. quare & dño humano in-
uito seruus ad seruū seruorū Dei pōt accedere absol-
uendus nisi in fraudem fecerit siue cōmiserit id, pp
quod excōicatus est dñs, vt debito seruitio defraude-
tur: vel dñs sine culpa sua magnum ex hoc incurreret
detrimentum. vt j. de sent. excom. relatum. In hac tñ
qōne dicunt aliqui, q̄ adinuicem se impediunt. ff. de
usu fr. l. quoties. Alij, q̄ dño sp̄ obediendum est, quia
trāsuit seruus cum onere suo: nisi fortē timeatur de
adulterio. vide super hoc quod no. s. de spon. sub rub.
de matrim. s. quis sit effectus. ver. est ēt. & seq. Alij dī-
stinguunt, vtrum seruus sciente dño cōtraxerit: & tūc
tenetur reddere debitum: vel eo ignorāte, & tunc est
dño obediendum, nisi adulterium imminet. ar. 63.
di. si seruus sciente. † Quid si dñs vult videri seruum
suum vxoratum alicui, qui ad remotas partes eū du-
cere vult. nunquid potest? dñt quidam, q̄ sic, & vxor
debet eum sequi, sicut & virum leprosum: vt no. s. ti.
j. ver. debet ergo vxor. verius videtur, q̄ hoc non pos-
sit facere dñs: nec eum transferre de vna terra ad a-
liam: matrimonium enim ritē contractum, nec pote-
stare dominica, nec patria, vel vi conditionis appo-
sitā in legato dirimendum est: vt C. cōia vtriusq; iu-
dici j. possessiones. & 54. dist. fraternitatē. j. qui mat.
accu. pos. significante. C. de inoffi. test. filia. & de insti.
& substi. reprehendenda. & de cond. infer. cū testa-
torem. & ff. de lib. exhib. l. 3. & s. de spon. nō est vobis.
nec obli. C. mandati. in re. & de iudic. nemo exterus.
vbi dī, q̄ cuilibet cōmittenda sua sunt: quia expedit
reipublicę, ne quis re sua malē vtat: vt Insti. de his q̄
sui vel alie. iuris sunt. s. pen. & ff. de his qui sui vel alie.
iuris sunt. l. si dñs. vnde si Iudex ecclesiasticus ad de-
nunciationē ipsius serui, & ipsum dñm ex officio suo
cōpescere potest. arg. ff. de offi. pręse. vrb. l. j. s. qd̄ aut.
Argm̄ habes ex superiorib. q̄ si aliqua mulier ex hoc
pacto seu conditione, vel mō detur alicui in vxorē, q̄
debeant simul sp̄ morari, & in certo loco, fortē in do-
mo amicorum ipsius mulieris, pactum seruādum est.
& ar. in his quę not. s. de condi. app. s. quę conditio.
ver. j. ver. de conditionib. In traditione enim rei suę,
pōt quilibet qd̄ vult pactum apponere. ff. de pact. in
traditionib. & contractus ex conuentione legē acci-
piunt. ff. de positi. l. j. s. si conuenerit. & ff. de reg. iu. cō-
tractus. & hoc non est contra l. imō potius fm l. qā si
mul morari debet: vt no. s. de matrimo. s. qd̄ sit ma-
trimoniū. ver. indiuiduā. ergo seruandū: vt ff. de pac.
iuris gentiū. s. prator ait. & pro hoc vī expressum 34.
q. 2. si quis necessitate. & ff. de operis li. qd̄ nisi. s. j. pa-
ctū dico seruandum, nisi aliqua necessitas supueniat
impe-

impedies, ne possit ibi maritus comode remanere. puta propter inimicitias capitales, infirmitatem aeris, vel aliud simile, quod arbitrio Iudicis committo tunc. n. vxor sequetur virum, ne adulterium committatur, quia tunc pactum contra legem inciperet esse. ar. 13. q. 2. vnaquaque. & 13. q. j. admonere. & 31. q. 2. de neptis, & in his q. no. de cle. no. resi. ver. q. sit pena.

6 Et an^t matrimonium a seruo contra

ut separari possit? Si cum serua contraxerit. minime, cum eiusdem sit conditionis, nisi ex causa, vt no. s. de matrimoniis. §. qualiter impediatur. & j. de diuor. §. quot modis, & quibus ex causis. Sin autem alter coniugiu seruus est, & alter liber, & liber non ignorauerit conditionem ab initio, valet matrimonium, vt dixi s. c. §. & cum qua. Sed si ignorauerit, error conditionis in consensum, ita quod matrimonium ab initio nullum

7 est. Quatuor. n. sunt errores. Error personae. Error conditionis & hi duo impediunt ab initio. Item error fortis, vt si credo contrahere cum diuite, & inuenit pauper. Item error qualitatis, vt si is credatur bonus, qui est malus. vel si credatur virgo qui corrupta est, vel sana, qui est leprosa. & hi ultimi errores matrimonium non solunt. vt 29. q. j. §. j. & no. s. de ma. §. qualiter impediatur. sub §. j. & ver. conditio. Sed primi duo soluntur, nisi is qui liber est verbo vel facto, puta cognoscendo carnaliter, scienter in seruum consenserit ex post facto, quia postea non posset dissentire, vt j. e. proposuit. & c. ad nostram. Quid si mater alicuius, vel pater cuius conditione filius sequi debet, iuxta consuetudinem patrie se pro libero gesserit, & filius post mortem patris nec suo, nec patris nomine quonem passus fuerit intra decennium, non soluetur postea matrimonium a filio contractum, ea ratione, quod seruus sit, vt j. eod. licet. Et quod dicit decennium, subaudi maxime. nam idem si per quinquennium, vt no. s. de cland. despo. §. quam penam. ver. pari. in verbo continenti, & in conspectu ecclesie. Vel dic, quod quinquennium sufficit, quo ad hoc, ne nomine suo questionem motam voluerit vitare. ar. Cde. prescrip. lo. tempo. que pro libertate. s. dumdo bona fide habuit. & hoc inter presentes, nisi inter absentes 20. annos desideratur: vt j. e. ti. l. 2. & de prescri. lo. temp. l. vlt. Quod autem dixi, matrimonium impedi per conditionis errorem. intelligas verum, quoniam liber erat credens contrahere cum libera, & ipsa inuenit serua. secus, si crederet seruam eam qui libera est. talis. n. error non impedit: quia verisimile est, quoniam in tale libentius consensisset. ar. s. de conuer. coiu. ex parte. & q. cle. vel vo. veniens. & iunge quoniam no. j. e. ver. qd si seruus credit & intendit. & seq. Quid si quis contrahit cum serua ignoranter, & dominus medio tempore ipsam manumittit, & postea maritus cognoscit, nesciens manumissionem, & credens liberam? Dicunt quidam, quod non est matrimonium, quia est consequentia prioris erroris cognoscit eam. ar. C. ad Velle. si mulier. ff. de mino. de nup. & de precario. sed & si manente. & s. de bapt. maiores. in fi. Da. contra, quia ex quo processit tractatus de matrimonio, & carnalis copula secuta est, matrimonium inducit. ar. s. de despo. impub. de illis. 2. contrarium credo & illud quod dicit Da. locum habet, quoniam scienter cognoscit. ar. 34. q. 2. intellectum. Quid si seruus petit diuortium celebrare, libera contradicente, qui errauerit? respondeo non audit, cum hoc inducitur sit in fauore errantis. vt C. de legib. qd fauore. & arg. s. de despon. impub. de illis. j. §. j. & io nunquam soluet, nisi ad petitionem & instantiam liberi. ar. s. de eo q. dux. in ma. c. j. fm Gof. sed non video quoniam hoc stare possit quia non potest matrimonium claudicare vt quo ad vnum teneat, & non, quo ad alium, quod no. vt j.

e. ver. qd si seruus credidit, & intendit, & seq. Quid si lite pendente seruus exigar debitu a libera. dixit. T. quod potius sustineat excoriationem, nam si redderet, pararet sibi iudiciu, si vero non intenderet, redderet. sed si fornicario coitu ipsam cognosceret, peccaret mortaliter. ergo reddat: Gof. ad hoc s. de rest spo. literas. §. porro. & j. e. proposuit. ad nostram. & de sent. excom. inquisitioni. Hoc potest esse verum: si certus sit de seruitute secus, si habet scrupulosam conscientiam: quia tunc excusetur, si ad mandatu ecclesie solueret. ar. j. de sent. excom. inquisitioni. & optimè probatur hoc j. de frig. & male. fraternitatis. §. j. ad fi. ga lite pendente, nihil est innouandum, vt no. s. vt lit. pendente. §. qualiter. ver. ite si contingat. Alii dicunt, quod reddere debet, sed non exigere. ar. j. de secun. nupt. dñs. Tertij. quod potest reddere, & exigere, quatenusque sit certus pro dubio euentu iudicij. ar. ff. de peculio. qd debet. & de adulteriis. denunciasse. & C. de liberali cau. ordinata, quia nunquam inuenit, quod debeat potius excoriationem sustinere quam debitu reddere. nisi ubi redderet, committeret mortale peccatu. & hac opinionem amplector. Et si queras, quo affectu cognoscit eam? dico quod coniugali, non tanquam libera, non tanquam seruam, sed potius tanquam illam cui quod seruitutis mouet: & sic euentus iudicij declarabit, vtrum cogat vel non eam retinere. ar. C. de iud. re non noua, ergo si contra libertatem pronunciet, habet locum dect. si ipsam postea cognouerit. antea. n. non debet dimittere vxorem propria temeritate: vt s. de despo. impu. duo. in fi. quatenusunque causa manifesta existat. vt j. de diuor. porro. Quid si quis contrahat cum filia serui & libera: cum finem consuetudinem terrarum partus sequatur patrem: vt j. e. licet nunquid celebrabit diuortiu? vt quod sic, si consuetudo terrarum prescripra. ar. j. de cogn. spiri. super e. & iunge quod no. ibi in summa. §. qd sit effectus. ver. alij dicunt. & seq. Quid si contrahat cum ascripticia, nunquid celebrat diuortiu, si errauit? Quidam dicunt, quod non cum inueniat expressum iure canonico, cum hoc edictu prohibitorium sit nam & contrahere possunt, vt C. de agri & censu. l. vlt. & ordinarij. j. in authen. de sanctis. episcopo. §. ascriptior. etiam in vito domino. vt ibi dicit. secus. in seruo. sed contra. scilicet quod non valeat matrimonium in authen. de nup. §. ascripticios. col. 4. & ff. de lib. ho. ex h. l. 2. & C. de agri. & censu. ne diutius. Primum verius credo. Quid si seruus credit, & intendit contrahere cum libera, & tamen contraxit cum ancilla? Dicis quod matrimonium tener, quia non habet quod ei obiciat. 32. quaest. 6. nihil. j. de diuor. significasti. fm Hug. & Gof. Alij dicunt, quod siue erraret in meliori conditione, siue in deteriori, siue in pari, matrimonium non tenet. arg. ff. de arbit. sed si in seruum. nam qui errat. non consentit. ff. de iuri. om. iud. si per errorem. C. de iur. & fact. ign. non idcirco. & error nihil aliud est, quam aliud pro alio putare. 22. q. 2. in quib. 38. q. 6. quauis error autem conditionis impedit & dirimit, vt no. s. e. §. resp. j. Tu dic, quod hoc est verum, quoniam mulier errat. nam si sciat ipsum esse seruum, tenet matrimonium, non obstante errore viri tunc igitur error conditionis matrimonium nullum reddit. quoniam conditio errantis sit deteriori, secus, si melior fiat. sed nec de pari poterit queri. & hac opinio hodie est cois, & iunge quod no. s. ver. qd aut. Quid si liber contraxit cum ancilla ignorans eius conditionem: demum conditio illius detecta consentit ipsam verbo vel facto. j. e. c. si ipsa tamen consentit, nunquid est matrimonium inter illos? Dicunt quidam quod sic ex vna parte. sed hoc placet. quia matrimonium non claudicat. est. n. duorum coniunctio. ut no. s. de spo. sub rubricel. de matrimo. §. j. mulier tamen compelli potest ad consuetudinem ratione fidei data.

arg. s. de despon. impu. de illis. j. s. si. maximè quia mulier malitiosè dissentire vñ, & ideo ad eius petitionē non debet matrimonium solui. arg. s. de eo qui duxit in mat. quā pol. per adul. c. j. sed si cōtraheret cū alio, cōpulsione pendente, teneret matri. serui. sicut no. simile. s. de despon. impu. s. qd iur. ver. qd si pubes. & seq.

De Natis ex libero ventre. Rubrica.

S V M M A R I A.

- 1 Nati seu liberi cuius conditionem sequantur.
- 2 *Seruus quare sequitur ventrem.*
- 3 *Filij nati ex libero ventre, in quibus casibus redigantur in seruitutem.*
- 4 *Ecclesia quæ libertatem tueri debet, eam impugnare non debet.*

NE forte crederet quis filium serui fore seruū, quamuis mater esset libera, eo quod inter seruū & liberū contrahere potest matrimonium, vt s. di. xi. habito tractatu de conditione coniug. immediate, videamus de conditio. natorū. sic patet quare interseritur hæc Rubrica de Natis ex libero ventre, in qua videndum est, Cuius conditionem sequantur nati, seu liberi, Et in quibus casibus filij nati ex libero ventre redigantur in seruitutem.

1 **C**uius conditionē sequatur nati, seu liberi. Et quidem matris: nā si venter libere est, & partus liber erit: cum sp sequatur ventrem: vt j. eo. c. vnico. & C. de rei ven. partus. adeo qd sufficit matrem fuisse liberā, vel tpe: cōceptus. vel tpe partus, dū laborabat, vel medio tpe: quia calamitas matris partui obesse non debet: vt Inst. de ingenuis. de hoc dic vt not. s. de seruis non ordi. s. quid si seruitus. & s. quid libertas. nam qd in hoc tit. deficit, ibi indenies plenius dictū: aliqui aut partus sequitur conditionem patris. s. de speciali consuetudine approbata: vt s. tit. j. licet. & dixi in summa. & s. de seruis non ordi. c. si. aliās aut sp sequitur conditionē ventris. & ita si venter liber est, partus liber erit: si seruus, seruus erit partus. Sed quæ est rō, quare seruus sequatur ventrē: quia fm naturā quodlibet agens, subiecto dēt. dominari. & Apostolus dicit, qd omnis anima debet subesse superiori. s. de censu. omnis anima. vnde & mulier subiecta est viro, tanq̃ superiori & ca. vt. 33. q. 5. mulierem. & c. cum apud. iō partus dēt seq. conditionē patris tanq̃ dñi, & tanq̃ dignioris, & non matris. nam & fm Phyliscos, semen hominis dignius est: & magis operatur in generatione, q̃ semen mulieris, ergo hoc est contra naturā, & cōtra ius, sicut obiecit mihi magister Raymundus Phyliscus. Rñ. Licet vir ponat semen pro maiori parte, vel magis opere: tñ mater nutrit, & in ventre viuificatur partus: vnde fructus sequitur terram, siue sit libera, siue serua. & eius dñi sit: rō. n. patitur alterius effici arborē, q̃ illius, in cuius fundū radices egit: vt Insti. de rer. diui. s. si Titius. & s. qua rōne. ff. de acqui. rer. dom. adeo. in fi. & l. se. nec mirum, si vilius ad se dignius trahit, & ei dominetur: quia modicū fermēti totā massam corrumpit. s. de offi. dele. super qd. s. si verò duo. contrā. s. de cōf. ec. vel alta. qd in dubiis. & adeo partus vtrū sequit, quod fm consuetudinē generalē aliquarum religionum dñi matrum filios natos pro suis petunt: secus, de legit. ff. d. sta. ho. cū legitimē. & l. lex naturæ, nisi cā seruitutis aliud contingat: vt dixi s. ti. j. & quod bona sit similitudo de fundo & de ventre. vide 41. di. nasci.

3 **E**t in quibus casib. filij nati ex libero ventre redigantur in seruitutē:

Si fuerit filium sacerdotis, vt 15. qu. si. cum multq. Itē qd Sarracenis administrat arma capientiū, serui sūt: vt j. de Iud. ita quorundā. Itē qui eisdē vendunt galeas. vel naues. j. de Iud. ad liberandā. Itē si maior 25 annis vendat se ad participandū precium, qd dic vt no. s. de ser. non ord. s. qualiter liber seruus fiat. Item est seruus de iure naturali inuenta. l. pacti. vt 35. di. sexto die: Extra sum. not. qd ecclesia, q̃ libertatē tueri dēt, eam impugnare non dēt, vt hic dicit in fi. simili. s. de rest. spo. cōquerente. & ff. de euic. vendicantē. & ff. cōd. inde. frater à fratre. & si serui. ven. alicuius. 27. di. vna tñ. & 25. di. c. vlt. & 11. q. j. Siluester. & ff. de fideiū. tu. & de rescr. nōnulli. & j. de accus. qualiter. j. fallit in marito, qui alios prohibere debet ab vxore: sed non seipsum. Item contrā. 3. q. 6. quamuis.

De Agricolis. Rubrica.

S V M M A R I A.

- 1 Agricolarum multe sunt species.
- 2 *Differentia quasi nulla est inter ascriptitios, & seruos.*
- 3 *Censitus nomen quomodo accipiat.*
- 4 *Consuetudo quæ est in aliquibus castris, & locis: quod si rusticus decedat sine filio, vel alio descendenti, dominus tantum occupet iure peculij, an valeat.*

Ic fecimus mentionē de duob. generib. hominum. s. de seruis & liberis: sed sunt agricolæ. i. agrū colentes, qd nomen cū generale sit, multas species continet sub se, qd agricolarū. Alij ascripticij, Alij cēfiti, Alij perpetui, Alij coloni conditio nales, Alij inquilini, Alij originarij, Alij simplices coloni, Alij ascriptitij. i. per scripturam solo, siue terræ g'ebæ ascripti. i. ascripti. Fides autē fieri habet de hoc genere ex duabus speciebus obligationū. s. tam scripturæ, q̃ professionis, vel depositionis apud acta: nec scriptura sola sufficit: melius est enim, ex plurib. causis ostendi conditionem: & non solum professionib. neque scripturis homines fortē liberos ad deteriorē trahi conditionem: vt C. de agri. & censu. cū sancimus. sic ergo fit vna scriptura, in qua promittunt domino soli. se nunq̃ à solo discedere: & ex illa ascripticius constituitur: sed tñ per eam solam ascripticius nō probatur: imò alia est scriptura necessaria, in qua confiteatur se esse ascripticiū, & sic habes qd ex istis duab. scripturis probat, sic secunda cōfessio efficacī prætstat. C. ad Vellei. si mulier. & de plus peti. l. vnica. ¶ Est autē sciendū, qd inter ascripticios & seruos penē nulla est differentia. vt C. de agri. & censu. diutius. penē idē dixit: quia seruus potest vendi cū peculio, vt ibi: sed ascripticius nunq̃ sine solo, vt C. de agri. & cē. si. l. 2. Itē ascripticij ēt contra dñi voluntatē in professionib. in quibus ascripti sunt, ordinari possunt. vt in auth. de san. epi. s. ascripticios. serui non. vt no. s. d. ser. ord. Itē ascripticij. & sciente & tacente dño contrahunt matrimoniū: nec cōditiōe liberantur, vt C. de agri. & censu. l. vlt. li. ii. Serui verò si sciente dño cōtrahant, liberi efficiuntur. vt in auth. de nup. s. si verò ab initio. hoc fm leges. nam fm cano. vterq; ēt cōtra voluntatē dñi contrahit, qd dic vt no. s. tit. j. s. j. & in fi. Alij censiti. i. à censibus ascripti, vt C. in quib. caus. coloni. l. 2. & hi eodem mō constituuntur quo & ascripticij. est tñ differentia, sed non certa, vnde quidā dicunt, qd censitus est ille, qd est ex ascripticio natus, sed Azo dixit illū esse censitū, qd rei certē annuatim pstan dā obligatus est, vt C. in quib. cau. coloni censiti. l. 2. verū ascripticius est ad rē incertā obligatus, puta tertiam vel quartā partem fructuū, vel mediā, prout domi.

^a dñs legerit. Et nūquid tales testari possunt? ^a Quidā dicunt, q̄ non, cūm serui dicantur: vt C. de agri. & cē linē diutius. & l. quemadmodum. Azo dixit, q̄ inter seruos possunt, id est, inter eos, qui sunt de familia sua sed non inter alienos. arg. C. de hereti. & Manich. cognouimus. & de incestis & inuilibus nuptiis. si quis. ³ Et est sciendum, quod hoc nomen censitus aliquando largē accipitur. vnde etiam ascripticios comprehendit: vt C. de agri. & censi. dominus. aliquando stri ctē: vt C. in quibus causis coloni censiti. do. l. 2. sicut. & s. exposuimus. Alij perpetui, scilicet quos p̄ditor studiosus diligēs suo colonatui perpetuū acquisiuit: erat enim statutum antiquitus, quod miseris & vili- bus personis redditus certi ex publico assignarentur tempore famis. & tunc qui validi erant, simulates corporis miseriam, & inertiam, & debilitatem, par- tem reddituum percipiebant, & sic veris miseris prae- bendam suam diminuēbant, quos vulgo Itali Spaua- dos vocant, nos Barlotos, siue Ribaldos. hos ergo p̄- ditor studiosus, seu diligens inquisitor simulationem in publicum duxerit, & p̄diderit, si liberti erāt, quia talia fingeant, in suo perpetuū habebat colo- natu, si serui primus dñs eis carebat, & proditori as- signabantur. C. de mendi. validis. l. vnica. quae incipit contractis. lib. 11. Sed hoc totum v̄ correctum fore per auth. de quēstore. qui serui dominis suis sunt red- dendi liberi in opus publicum dandi, vel dñe, q̄ lex antiqua loquitur de simulationibus. authen. verō de non simulantibus, quia a dispensatore saepe validi, cum in validis ad eleemosynam admittuntur, sed cū hi simulatores tam grauiter puniātur, quid iuris pu- tas esse de occupantibus plura beneficia in praeiudi- cium pauperum clericorum, vt s. de praben. quia in tantum. & de rescrip. ad aures. dic vt no. s. de rescrip. s. quē possunt oblixi. sub s. sed quomodo intelli- gimus. ver. pauper. & seq. Alij coloni conditionales, q̄ constituuntur hoc solo, quod per. 30. annos. in solo si ne controuersia fuerint, vt C. de agri. & censi. cum sa- tis, & hęc consuetudo est bona, s̄m Azo. hoc etiam in certis rebus locum habet, vt C. de prescrip. 30. anno. si quis emptionis. Sed Azo contradicit, quia non ex vna sola causa, sed ex pluribus causis liberi homines ad deteriore conditionem sunt trahendi, vt C. de agri. & censi. cum sancimus. & dixi s. ver. alij ascripti- cij. & ideo necesse est, q̄ p̄cedat promissio in scrip- tis, vel sine scriptis, quod perpetuo iure coloniae seu in fundo fore promittant, & postea per 30. annos. ibi permaneant, aliās tempus non esset modus tollendae obligationis, multo minus inducendae. arg. ff. de acti. & obli. obligationum. tamen prior sentētia v̄ confir- mari. j. de iudicis. c. 1. s. j. & s. de immu. ecc. ca. 3. Hos quidam putant esse ascripticios conditionales, qui- bus obuiat lex C. de episcopali aud. l. nemini. & pro- pter aliud dixerunt falsum, quia colonus temporis transcurso liberari potest, vt C. de agri. & censi. cum sancimus. ascripticius minimē, vt C. eo. tit. cum satis. Item colonus conditionem suam non mutat: & si so- lo sit ascriptus. vt ea. l. cum satis: sed ascripticius be- nē mutat, vt eo. tit. ne diutius. Alij sunt inquilini, sed secundum quosdam, inter inquilinum, & colonum nulla est differentia. arg. pro eis. C. de agr. & censi. dif- finimus. Azo contrā, quia propriē colonus conditio- nalis est, qui cum sua familia in fundo inhabitat, nec a fundo recedere potest. inquilinus verō est, qui & si in fundo teneatur, in suburbio tamen commoratur & in eo minus est astrictus, quod in aliqua parte su- burbij domum conducendo in habitare possit, hoc

enim colono non licet. Alij origina- ^a Nūquid tales testa-
rij. s. qui ex colono & conditionali. ri possunt. J Adde
nascuntur: & s̄m quosdam in ipso so- Specul. in c. de inst.
lo. aliter. n. non esset originarius. vt editio. in s. compen-
C. de agri. & censi. cū satis. s. caueant. diosq. ver. s. & ver.
sed si hoc verum esset, colonus domi- seq. & per Ioan. de
num suā prole defraudare posset, du- Ana. in c. multoru.
cendo uxorem ad alia loca tempo- de iudicis.
re patiendi. vnde dixit Azo, quod siue in fundo, siue
alibi nascantur, ad solum tāquam originarij propria,
vel praeidis autoritate sunt reducendi. nam sufficit
quod pater terram alicuius suscepit colendam, vt
ea. l. cum satis. & quod ibi dicit, si in fundo fuerit na-
tus, subaudiendum est maximē. Alij simplices. s. qui
sub certa annua mercede in pecunia numerata prae-
dia colenda accipiunt. aliter enim sine pecunia non
esset locatio. ff. de positi. l. j. si quis seruum. Et horum
quidam sunt partionarij, quidam ad nummum con-
ducti. Qui sunt partionarij, etiam fructibus a solo se-
paratis, sed in eis nullū ius habet. vnde nec furti agēt
sed dominum ad agendum per actionem ex condu-
cto compellere possunt: vt ff. locati. cum in plures. Si
verō ad nummum conducti, statim fructus vt a solo
fuerint separati, usufructuarij intelliguntur facti do-
mini: vt ff. de fur. si apes. & intellige ad nummum cō-
ducti, scilicet quia domino fundi certam pecuniam
reddunt, non dominus eis. & de his speciebus, siue ge-
neribus hominum loquitur j. de iudicis. ca. multo-
rum. s. j. & 2. Quamuis autem genera hominum sic
diuersificentur: tamen consuetudo cuiuslibet terre
attendenda est, & secundum eam sunt iudicandi. nec
certa regula tradi posset: cum in quibusdam regioni-
bus partim naturam ascripticiorum, partim alteru-
trorum superiorum sortiantur. & ideo magis ibi fa-
cient provinciales, si eis consuetudo sua specialis ser-
uetur. vt ff. de of. proconsul. si in aliqua. nec enim vna
consuetudo alterius loci consuetudine subuertenda
erit. 12. dist. illud breuiter. sed tamen in dubio sem-
per pro libertate iudicare debetis: vt s. de senten. &
re iud. ca. vlt. 12. q. 2. cum redemptor. j. eo. ca. vnico.
s. tit. j. licet: & ff. de alien. iudi. mutan. causa facta. l. 3.
& de re. iur. libertas. j. Quid autem consuetudine, q̄
est in castris & locis aliquibus, quod si rusticus dece-
dat sine filio, vel alio descendente, dominus totum
occupat, iurē peculij: dico ipsam seruandam. si prae-
scripta sit: quia & Iudei propter loci consuetudinem
habent sub suo dominio Christianos, vt no. j. de Iu-
de. sub rubrica, de seruis Iudeorum & Saracenorum.
cū hoc prohibeatur in clericis specialiter, de laicis
v̄ concessum. arg. s. de success. ab intesta. c. 2. pōt. n. do-
minus allegare, q̄ ab initio hoc pacto fuerint sic cas-
sati, ad qd̄ probandū inducet cōsuetudinem, quae est
optima legum & dubiorū interpret. sic. s. de consue.
cum dilectus. ff. de vsur. cū in rem verso. & vide sup
hoc qd̄ no. s. de censi. s. quis census. & ad hoc in Leui-
tico. 25. c. vbi dicit, Terra quoq; nō vēdetur in perpe-
tuū, q̄a mea est, & vos aduenē & coloni mei estis, &
vide super hoc qd̄ no. s. de censi. s. quis census.

De Cognatione spirituali. Rubrica.

S U M M A R I A.

- 1 Cognatio spiritualis quid sit.
- 2 Et quot sint eius species.
- 3 Et qualiter contrahatur.
- 4 Effectus cognationis spiritualis quis sit.
- 5 Cognatio spiritualis non egreditur personas illas, cum quib.
contrahitur, vel contrahi intelligitur.
- 6 Consue.

^a Quid sit cognatio spiritualis. Adde doc. in rubri. eo. tit.

^b Compaternitas:]

Quod ad hanc cognationis spiritualis speciem attinet. Martinus eo. tit. in Summa, ita scriptum reliquit: Matrimonium (inquit) esse non potest inter patrem spiritalem, qui leuauit de sacro fonte, & filiam spirituales suscepit, vel inter matrem spirituales, & filium spirituales. Quod si coniuncti fuerint, separandi sunt, vt 30. q. 1. d. eo. qd. interrogasti. & ea cau. q. 2. si quis cum matre. Matrimonium quoque contrahi non potest cum filia copatris, postquam per eam fuimus copatres effecti: sed cum alia sic. Honestum enim esset, & tali coniugio abstinere: contra hunc tenet. 30. q. 3. cap. illud etc. In Summa, matrimonium contrahere possunt omnes filii, & filie duorum copatrum, excepta illa persona, ob quam contrahitur est copaternitas. Nam illa persona nunquam potest copulari alicui filiorum patris sui spiritualis. ead. cau. & qd. super quibus. & extra, de cognat. spirit. c. 1. & c. tua nos. Quid si aliquis non tangit ipsum baptizatum, sed tangere se simulet, & respondeat cum aliis ad alias interrogationes, Abrenuntias facit, vis baptizari, & nomen pueri, cum aliis? Respondeo, non efficitur copater, nisi tangat puerum, vel tenendo, dum baptizat, vel tenendo vel leuando

de sacro fonte, vel tenendo ad confirmationem. Quid si teneat, sed non respondeat cum aliis patrinis intendens per hoc facere, vt non efficiat copater: & sic possit absque maiore peccato cognoscere matrem pueri, aut eam ducere. Dicendum est sine iudicio, quod efficit copater ex quo tenet, vel tangit ipsum & intendit eum tenere, vel tangere, hoc est agere, quod agunt veri patrimi, vbi compaternitas sic contrahitur. Nec credendum est, quod ratio patrinorum sit de substantia rei, quoad contrahendam copaternitatem. Quid de illis qui per simplicitatem, ignorantiam, aut fraudem leuant filios vxorum suarum de sacro fonte? Dicendum est, quod si ex ignorantia vel ex necessitate ob periculum mortis factum est, excusant. Si vero ex malicia, fraude, & dolo non det eis patrocinari: nec ob id alter ab alio subtrahere se debet, nisi possint ad continentiam induci. Sed nunquid is, qui in fraude fuit, amiserit ius exigendi? Dicendum est, quod cum non inueniatur phibitus, non est phibendus exigere ab vxore debitum, prohibitu autem est religiosus, de baptismo copatres habere. 17. q. 1. placuit. Nota ergo quod spiritualis cognatio impedit & dirimit iam contrahendum in triplici specie cognationis, veluti in copaternitate, vt copater, & comatre. Similiter in copaternitate, vt in patre, & filia spirituali, quia non potest quiescere habere vxorem, quam leuauit de fonte. Similiter in fraternitate, vel in fratre carnali, & spirituali forore, quia non potest frater carnalis habere uxorem spirituales. Pater tamen poterit habere in vxorem filium spirituales filium sui carnalis, quia humor a radice ascendit ad ramos. Martinus.

6 Consuetudo approbata per Papam, potest inducere impedimentum, & remouere in his in quibus Papa possit.

7 Commatres duas an aliquis possit habere.

8 Laicus si baptizauit puellam tempore necessitatis, an possit eam habere in vxore.

9 Filius sacerdotis qui baptizauit puellam, an possit contrahere cum ea.

Racaturus

Ma-
gi-
ster de quodam impedimento matrimonij. s. cō sanguinitatis, quæ triplex est. s. spūalis, de qua tractatur hic. & 30. q. 3. p. totum. legalis, de qua tractatur j. ti. j. & 33. q. 3. Itē carnalis, de qua tractatur j. de consan. & affi. & 35. q. 6. p. totum præmittit hic de spirituali tā quā de digniori: quia spūalia digniora sunt, vt not. s. de maio. & obe. s. q. cui etiam præstaret. in qua videndū, Quid sit cognatio spiritualis, Quot eius species, Qualiter contrahatur, Quis sit effectus cuiuslibet speciei, Et an aliquis possit habere duo cōmatres.

Quid sit cognatio spiritualis. ^a Et quidem pro-

pinquitas proueniens ex sacri datione, vt in baptizante, vel ad id. s. sacrorum detentione: vt patrino & filio eius carnali, qui ex hac detentione fit frater spūalis filioli patris carnalis. vt apparet in sequen. & tanguntur hic tres spēs sequētes, q̄ impediūt & dirimūt. vñ versus. Dirimunt frater. j. e. c. j. & 3. & c. veniens compater. j. eo. Martinus. atq; pater. 30. q. 3. c. j. & 3.

Quot eius species. Tres, q̄ oēs tractæ sunt

in descriptione. Prima dicitur compaternitas. ^b & attenditur inter spirituales patrem pueri & carnalem. nā vnus copatrum sp̄ est p̄ spiritualis pueri, & alter carnalis: vnde versus: *Unum semper erit compatrum spiritualis. Alter carnalis nec fallit regula talis.*

& ex hoc apparet, quod singuli filioli singulos patrinos habere debent, non plures, vt 30. q. 4. qd. aut. & de cō. di. di. 4. in catechismo. & c. non plures. quare et vir & vxor non debent simul tenere: vt ibi. & no. j. s. fi. ver. quid ergo. & est rō, quia licet vnus debeat tenere, si plures accedunt, vñ inter ipsos contrahi quasi quādam affinitas spūalis. quare vñ, quod sine peccato commisceri non possunt. Item quia quot patrinos habet filiola, tot maritos amittit. si. no. de despō. impu. & s. quę sponsalia. quod tñ in aliquib. regionib. malè obseruatur, & qd. dixi, quod singuli singulos patrinos habere debent, intelligas respectu baptizantis, vel suscipientis. quia vnus debet esse baptizans, & vnus suscipiens, sed tñ vterque est patrino, nam omnes suscipientes, patrini sunt, sicut & baptizantes: vt probant iura inducta. j. e. s. quis sit effectus. ver. effectus aut secundus. & vt 30. q. j. omnes. Si ergo baptizans repræsentat patrem ab actu suscipiens matrem a passione, vel quasi, quia sustinet puerum: sacm aut loco carnalis copule succedit: sicut ergo monstruosum & impossibile esset, si quis diceretur habere plures patres, vel matres carnales, ita de spiritualib. intelligendum est. & vide qd. no. s. de baptis. s. quot eius species. Secunda dicitur paternitas, & hæc attēditur inter eum qui baptizat, & qui baptizat, siue inter eum qui suscipit, & suscipit. quā potius maternitas dici debeat. arg. in his quę no. s. pxi. ver. de hac habes. j. e. s. q. sit effectus. ver. effectus aut secundus. Tertia dicitur fraternitas, quā attenditur inter filium tuum spirituales, & filios tuos carnales. de hac j. eo. s. quis sit effectus. ver. effectus verò terrius. Licet aut hæ tres species sint, & non plures, tñ s̄m Goffr. in baptismo nouem propinquitates siue attinentiæ aliquę oriuntur, & sunt hæ. Prima propinquitas oritur inter presbyterum baptizantem, & baptizatum, q̄ est filiatio. Secunda inter sacerdotem, & patrem baptizati, & hæc est copaternitas. Tertia inter sacerdotem, & matrem pueri, quę dicitur commaternitas. Quarta quę est inter filios sacerdotis, si quos habet, & baptizatum, & hæc est fraternitas. 30. q. j. oēs. & q. 3. ita. Quinta inter baptizatum & suscipientem de baptismo, & hæc est filiatio. Sexta inter baptizatum, & vxorem suscipientis, & hæc similiter est filiatio. Septima inter baptizatum, & filios suscipientis: & hæc est fraternitas. Octaua inter suscipientem, & patrem suscepti, & hæc est copaternitas. Nona inter suscipientem, & matrem suscepti: & hæc est commaternitas, cōprobatur hæc 30. q. 3. per totum. & q. 4. si quis vnus. & c. spūalem & c. post vxoris. j. e. c. j. & c. Martinus. & c. veniens. & ca. tua. Sed quicquid dicatur, aut est paternitas, siue maternitas, vel filiatio, q̄ cum correlatina sint, eadem species est. nam si pater vel mater vel filius est, & si filius est, pater vel mater est, aut est copaternitas. & sic sunt tres species tantum: ad quarum alteram omnes dictæ propinquitates siue attinentiæ reducuntur.

Qualiter contrahatur. Patet ex p̄missis, quod baptizando & tenendo, vt dixi s. s. j. ver. j. Sed nunquid in aliis sacramentis contrahitur spūalis cognatio? H.

dixit, quod sic. nā sicut sunt 7. dona spūs sancti, sic 7. sunt sacra: siue baptismi dona. & in quolibet contrahitur copaternitas seu cognatio spiritualis, vt 30. q. j. peruenit. ita quod quolibet impedit matrimonium contrahendum, & dirimit. sunt autē hæc. Primum, sacralis collatio. de conse. dist. 4. ex hinc. Secundum, aurium & narium cum sputo, linitio. eo. postea tanguntur. Tertium, in fronte & pectore crucis signatio. eo. postea signantur. Quartum, olei sacri vinctio. eo. de mūm.

mum. Quintum, baptismi ablutio. e. venit. Sextum, in vertice chrismatis vnctio. postq̄ ascendit. Septimū in fronte fixa per ep̄m confirmatio. ca. presbyteri. & respondebat Decr. quē ei contradicit. j. e. cōtracto. q̄ ille filius fuit concubinæ tm̄: quia de alio viro eum susceperat, non de Petro amasio suo. aliās non esset decre. Alij aut, vt Dama. Lau. & T. dicunt, cognationem spirituale contrahi in trib. sacramentis tm̄. s. in catechismo, baptismo, & confirmatione. sed cognatio cōtracta in catechismo pręstat impedimētū matrimonio cōtrahendo: non tñ est adeo valida, vt dirimat iam cōtractum: vt j. e. cōtracto. restat ergo, q̄ per duo tm̄. s. baptismum & cōfirmationem, validē cōtrahatur: vt arg. 30. q. j. si quis filiastram. & c. de his q. & q. 4. non oportet. & c. super quib. & j. e. per totum. & fm̄ hāc opinionem intelligēda sunt dicta c. peruenit. & in catechismo. & in hoc cōcordant Goff. & Ray. Si quęras, quare in catechismo cōtrahatur? valida ratio in promptu est. baptismus. n. ianua est, & fundamentū omnium sacramentorū: vt 32. di. §. verum. in fi. & s. de presby. non bap. c. 2. vnde cū catechismus pręcedat baptismum, sequitur q̄ non est sacramentū, ergo non cōtrahitur cōpaternitas valida per catechismum. Itē ante baptismū nō est filius ecclesię, nec intrare pōt gloriā æternā, vt de consec. di. 4. firmisimē. & c. nulla. ergo non est filius spiritualis. quō ergo per eū, qui filius nō est spiritualis, cōtrahatur spiritualis cognatio? Nullo modo, q̄ antea quęrenda est persona, q̄ ratio, vt ff. de iure codicillo, quidā referūt s. de despon. impu. ad dissoluendū. Tertij, vt Ala. Bazi. & Gul. Naso, dicūt. q̄ in his trib. sacramētis catechismo, baptismo, & confirmatione cōtrahatur spiritualis cognatio, impediēs matrimoniū in vtroq; casu, & dirimens. nā hic tria æquiparantur de conse. di. 4. in catechismo: & 30. q. 4. si quis vnus. nec obit. j. e. cōtracto quia mulier nō tenuit eum in toto catechismo, sed in sola missione sacrati salis, quo catechismi initiatur, vt de consec. di. 3. sal cōlestis sapientiæ. vn de quod dicit litera, in primo sacrati salis pabulo. subaudi, tm̄, & in toto catechismo. Sententia Da. vñ mihi rationabilior. & fm̄ eam expones verba. j. e. cōtracto. quę res vix contra. ma. impe. affin. subaudi, si tñ afferret. & ita quod vix sit, tñ sit. sic ff. de iu. vix certis ex causis, non tñ ideo matrimoniū cōtractū solueret, vt pręcedit, quāuis etiā in toto catechismo tenuisset. cū. n. impedimentum hoc surgat ex cōstitutio ne ecclesię, non est dilatandū, sed potius restringendū, quia quos Deus cōiunxit, homo non separet. ar. op. 33. q. 2. si quis cum matre. §. seq. Tamen quia diffensio magna est, & iura hincinde cōtraria & fortissima, fm̄ diuersas consuetudines terræ, quę scandalū generaret, videretur hoc iudicandū. arg. s. de sepul. certificari. & in his quę no. j. e. §. quis sit effectus. ver. effectus vero tertiæ. & ver. alij dicūt. vel cōsulendus esset princeps super hoc, quia noui casus & dubitabiles p̄ eū sunt terminādi. vt s. de transl. epi. cap. 1. & 2.

Quis sit effectus cuiuslibet speciei? Effectus primus. s. compaternitatis, est, vt impediatur matrimoniū contrahendū, & dirimat iam cōtractum. sed notandū est, q̄ cōpaternitas iam subdiuiditur: quia alia est directa, alia obliqua. directa est, cū ego suscipio filium Bertę mulieris, vel ipsa meū. nam in hoc casu ipsa cōmater mea est directa, & ego compater suus, & ideo inter nos matrimoniū consistere non pōt. vt j. e. veniens. & 30. q. j. c. 1. Obliqua aut, vel indirecta, seu emergens est, qñ vnus coniugum, postq̄ sunt vna caro eff cōti, si

lium aliorū coniugum suscepit. nam cō Quare in catechismo. j. Adde ea. per catechismum. & ibi do. eo. ti lib. 6. in hoc casu ambo parentes suscepti compatres efficiuntur, etiā alteri cōiugum, qui non suscepit. & hoc p̄ obliquū, mediante. s. illo coniuge, qui suscepit. qui vna caro factus est illi cōiugi, qui non suscepit, qñ cōmunicant sibi coniuges actiones, vt 30. q. 4. c. 1. & c. si qs vnus. verbi gratia, Martinus duxit in vxorē Bertam, & Lotharius Thebergam, & eā cognouit, postmodū verō Lotharius leuauit de sacro fonte filium Martini & Bertę. & in casu isto Lothario & Berta mortuis, Martinus & Theberga non poterunt contrahere simul: quia quondam viuente Lothario. cum quo Theberga vna caro facta erat, fuit cōtracta indirecta cōpaternitas inter hanc Thebergam & Martinum: eius filium Lotharius tenuit, ipso Lothario mediante, vt j. e. Martinus. Ber. secus si Loth. tenuisset filium Martini, antequam vna caro factus fuisset cum Theberga. vt no. j. e. §. & aliquis, & sic directa indist. impedit matrimonium contrahendū, & dirimit iam cōtractū, & idem facit obliqua. s. post carnis copulam: mediante altero coniugum acquisita, vnde versus.

Respondo quæ nostrum, cuiusve leuat mea natum.

Ut mea dicatur quæ mihi carne sociatur.

Effectus aut secundæ speciei. s. paternitatis spiritualis impedit cōtrahendum, & dirimit iam cōtractum & sic patrinus nunquam pōt ducere filiolum in vxorē. nec filiulus matrinam, vt 30. q. j. de eo quod inter rogasti. & 33. q. 2. si quis cū matre. & 30. q. 3. ita diligere. Effectus verō tertiæ similiter impedit, & dirimit scilicet fraternitas, siue p̄ximitas spiritualis. vt 30. q. 3. ita diligere. sed super hoc articulo variæ opinionēs, & va riā iura olim emanauerūt. alia. n. dicebat filios duorū compatrum posse simul iungi, siue ante cōpaternitatem nati forent, siue post. vt 30. q. 3. super quib. alia dicebat, hoc verum esse de natis ante cōpaternitatem: sed de natis post, hoc phibebant, vt 30. q. 3. post susceptum. Sed posterius fm̄ canonicā. primus tñ in ordine hodie primus corrigit, quia siue ante cōpaternitatem nascantur, siue post, simul possunt coniūgi, excepta illa persona, qua mediāte, uentum est ad cōpaternitatem. j. e. c. 1. & sic c. super quib. quod debet esse Paschalis primi, licet quidam libri habeant Paschalis secundi, in subscriptione, siue inscriptione, corrigit ca. post susceptum. quod fecit Urbanus secundus, ut patet 30. q. 3. super quib. & c. Pitatiū. & c. nō oportet. & j. e. super eo. & c. tua nos. Vel dic, q̄ prior corrigit posteriorem, quia maiori niti tur ratione. sic 50. di. memor. post. c. dño sancto. in fi. unde posterior. i. primus postpositus corrigit posteriorem. i. ultimū, qui primo pręferebatur. & sic prior erat in usu. sic intelligi pōt, & exponi j. e. c. 1. & sic c. super quib. pōt esse Paschalis. 1. unde & compater licet pōt accipere in uxorem filiā compatris, uel com matris suę, dummodo nō sit filiola sua licet honestū esset, q̄ à tali coniugio abstineret, ut 30. q. 3. illud. Et ideo no. q̄ quod cognatio spiritualis, sicut & cognatio legalis, & publicæ honestatis iusticia, nō egrediū tur personas illas, cum quib. contrahuntur, uel contrahi intelliguntur. quare & filiā filiolæ meæ potero ducere in uxorem, cū nusquam inueniatur prohibitum. & hoc edictum prohibitorium sit ff. de spon. cū apud am Da. T. sed cōtrā. ff. de ritu nup. per adoptio nem. in fi. & Insti. de ritu nup. §. amitam. tñ concordat, ff. de ritu nu. si qua adoptiue. Sol. inter oēs illos, qui in potestate sunt, prohibentur nuptiæ celebrari, usq; ad gradum per l. phibitum. is. n. qui adoptatur, agno-

agnoscit his, q̄ i p̄tate sunt. ff. de ado. q̄ in adoptione. si ergo p̄r meus adoptet filiam aliquā, hæc soror mea est, sed filia sua non est neptis mea, quia remanet in potestate patris proprii. & sic loquitur §. adoptiuē. & Inst. e. §. eius. sed si aliquis adoptat aliquam neptem nuptam carnalē in neptem adoptiuam, transit in potestatem suā, unde si postea adoptat aliquē extraneum in filiū, qui pōt dici auunculus, siue patruus neptis adoptiuæ, inter tales non pōt matrimoniū stare, idē pōt poni in amita, & matertera, & nepote, conuerso modo posito casu. & sic loquitur lex, per adoptionē. §. amitam Sed quæ est ratio, q̄ nō possunt habere amitam vel materteram adoptiuā, sicut & spirituales cū spiritualia fortiora sint, q̄ carnalia. vt §. de trāsla. episcop. inter corporalia, quia si ita est in adoptione, fortius, vel saltem pari ratione debet esse in filiatione spirituali, vt 30. q. 3. ita diligere. unde in casu, isto dicit Imperator, q̄ nihil est, quod magis possit inducere paternā affectionem, & iustam nuptiarum prohibitionem, q̄ huius nexus, per quē, Deo mediante animæ patrini & filiolæ copulatæ sunt, vt C. de nupt. si quis alumna. in fi. Rūdeo, pater acquirit filio tēporalia, & ecōtra. ff. de libe. & posthu. in suis. & Inst. per quas person. nobis acqui. circa principi. quāuis is, cui acquiritur, nō labore, & tñ laborare possit, secus in spiritualib. nam & ipsum regnū Dei proprio labore acquiri oportet. unde etiā filius non baptizatus negligens & cōtemnens nunquā saluabitur per baptismum patris. opera. n. illorum sequuntur illos, ergo q̄ non laborāt, non manducabūt. sed qui egestatē habet, de se cōqueritur, de consecr. dist. 4. cum paruulis & sic patet, quare per vnionem carnis ad vnionē spiritus præcedentē. i. ad cognationem spirituales, hoc est, ad cōpaternitatem vel maternitatem nō pertransitur. quāuis pertransfeatur ad vnionē carnalis cognationis. vt 30. q. 3. post vxoris. sicut ergo per p̄prium baptis. non per extraneū, quilibet saluatur, sic per p̄p̄riam susceptionem, nō extraneam, acquiritur cognatio spiritualis. Itē siue ante cōpaternitatem, siue post nascatur filij. coniūgi possunt, nisi de illa persona agatur, per quā ventum est ad cōpaternitatem, vt patet ex præmissis. & sic hodie tenendū est, quicquid quondā inter se iura discrepare viderentur. fm Da. T. & licet cōsuetudo cōtraria posset impedire matrimoniū cōtrahendum, nō tñ dirimet iam contractū. §. de sponsa duorū. licet & c. per tuas. fm Goff. Alij, dicūt, q̄ etiā hodie seruanda est cōsuetudo. quæ scādalum induceret, nisi seruaret. unde si in aliqua terra matrimoniū cōtractum inter filios duorū comparit post cōpaternitatem genitos, induceret errorē, in populo Dei, maximū scādalum generaret. sic cōtractum remaneret, separandū est: vt §. c. 1. in fi. & ca. super e. ver. ceterū. & ver. itaque. nec ob. quod posset opponi, q̄ matrimoniū fuit institutū in Paradiso, & à dño. vt no. §. de matrimoniis. §. vbi legitur. 26. dist. deinde opponitur, Quos Deus cōiunxit, homo non separet. vt 33. q. 2. quos Deus. quia ex quo Papa hoc approbat. vt in dictis decre. ita debemus tenere. vt 19. di. in memoriā. & c. dist. cōtra morem. & 11. dist. quis nesciat. nā & multa alia impedimenta per cōstitutionem ecclesiæ sunt inducta, quib. interuenientibus, separatur coniuncti à Deo per hominē. sed non debemus dicere, quod homo separet: ex quo hoc fit autoritate Papæ. imō Deus hoc facit. quia Romanus Pontifex nō puri hominis, sed veri Dei vicem gerit in terris. vt §. de transl. epif. inter corporalia. & c. quanto. & ideo pōt de iure §. ius dispensare. inducen-

do impedimentū de nouo, vt in exemplo posito. & iūge, quod no. §. qui cle. vel vo. §. quis vouēs. ver. & hæc locum habent. Adeo. n. hæc consuetudo spectāda est, q̄ licet hodie restricta sit inhibitiō carnalis copulæ ad quartū gradum, & sit in quinto rectē cōtrahatur, vt §. de clan. despon. cū inhibitiō. & §. de consan. & affi. non debet. & c. si. si tñ in aliqua terra abominabile haberetur, q̄ in quinto gradu remaneret cōiuncti, secundū ipsos essent separandi: quia Papa hoc approbat. §. de consan. & affi. quod dilectio. nam pōt de iure. §. ius dispensare remouēdo antiquū impedimentū. quare reitinxit inhibitionem carnalis copulæ, vsque ad quartū gradum, vt dixi. unde si cōsuetudo approbaret, q̄ ego possem cōtrahere cum sorore mea spirituali. i. cū filia patrini mei, vel cum filiola patris mei, sub dissimulatione præteriri debet. vt §. e. super eo. §. verum. & sic ille §. respici prin. decr. Sed alij dicūt, q̄ respicit ver. ceterū. & ver. itaq; respicit pri. dec. Da. dixit. ver. itaque, & c. si. q̄ separatur. intelligi debet ad tēpus, non perpetuū, vt §. de spon. cū Apostolica. in fi. & §. de matri. contracto cōtra interdici. ec. literæ. Alij intelligūt, vt præmissi §. e. ver. sed alij dicunt. vñ tñ intelligere minus subtiliter, quia fm hūc intellectum nimis magnam violentiā facimus literæ nec vaquam fuit intellectus condentis: quia ver. ita ponitur cōtinuariuē & expositiuē, vt natura significationis docet. verum autem aduersariuē. nam hæc dictio ita semper consuevit continuare, & hæc dictio vñ aduersari. quare patet, q̄ illi duo ver. ceterū. & itaque. de eod. Mar. loquūt. ver. aut verū. de alio quare innuit, q̄ vult redire ad primum casum. huic autē intellectu manifestē cōtradicit. §. de consue. c. vlt. respon. j. & c. quanto. de transac. c. vlt. de sponsa duorū. c. si. & quod no. §. de spon. duorū. §. quæ quib. ver. aut utraque de præsentis, sed pōt dici, q̄ ibi loquitur de consuetudine, quæ scādalū non inducit. hæc responsio non prodest, ut patet §. de renun. nisi cū pridem. §. pro graui quoque scādalo. & de uoto, & uo. redem. magnæ. cū ergo. & c. & §. de ope. no. nun. c. 1. §. super e. & de re. iur. qui scandilizauerit. † Ideo dic, q̄ consuetudo approbata per Papam. pōt inducere impedimentum, & remouere in his, in quib. Papa posset sicut est in gradib. canonica institutione prohibitis, & aliis si milib. vt arg. §. de consan. & affi. quia circa. secus in prohibitis. l. diuina. in quib. loquūt. contraria. ad quod accedit quod no. §. de testi. §. & utrum post publicationem. ver. hæc si sit alia causa. sed & consuetudo, quæ scādalum generaret, uideretur posse approbari per Papam. quo ad præterita, etiā ubi ab initio ipse dispensare nō posset. arg. §. de spon. duo. c. si. ibi, in matrimoniis de cetero contrahendis. q. d. secus in iam contractis, quæ fortē sine scādalo separari possent, ad hoc §. de con. eccles. uel alta. aqua. & §. de spon. duorum. licet. in fi. per quam ur, q̄ Papa ibi dispensare possit, alioquin ex sententiis Apostolicorū animæ deceptæ fuissent, alij dicūt, q̄ & præterita si accusarentur. separentur. arg. §. de præb. cū iam dudū. in fi. Irem cōsuetudo, ex quo per Papam reprobat, scilicet quia nullum scādalum inducit: non excusat. §. de consan. & affi. quod super his §. unico. uel pōt intelligi in gradib. diuina lege phibitis, uel in dissensionib. quas no. §. e. §. qualiter cōtrahatur. & dixi in uer. snia. T. Alij uerò sic intelligunt, qd consuetudo, quæ scādalum generat, personas ad contrahendū legitimas, illegitimas reddit, ut §. e. c. super eo. de consan. & affi. quod dilectio. & 32. q. 4. obiciuntur. hoc tñ non posset facere consuetudo, quātumcunque genera-

neraret scandalum, quod personæ illegitimæ legitimæ redderetur, & sic manifestè vñ loqui j. de cōsan. & affi. quod super his. ad fi. & c. nō debet. §. si sed hoc nihil aliud est dictum, nisi q̄ consuetudo effi caciōr. sit contra l. diuinā, q̄ humanam. & ideo nō placet: q̄a contradicūt iura. de testi. licet ex quadam, in fin. & de testi. spo. literas. item quia in dicto c. obiciūtur, mos reddit personas legitimas illegitimas ad contrahendū contra id quod intendunt. ideoq; tene vt no. s. vers. ideo dic. quod consuetudo, & seq.

¶ Et an aliquis possit habere duas commatres. Hæc q̄ incipit tractari 30. q. 4. qui spiritualement. & in illo & duob. sequenti. & c. vlt. probatur, q̄ licitum est duas cōmatres habere, vel duos cōpatres, & quod illicitum est: nam ad inuicē sibi cōtradiciunt. Rayn. soluit hoc modo, quia si vxor mea suscipit filiū Bertæ de sacro fonte, & postea vxorem meā carnaliter cognosco, tunc Berta efficitur mihi cōmater: nec vnquā eam ducere potero vt 30. q. 4. c. 1. & vlt. si aut postea vxorem meā nō cognouero, & nō efficitur Berta mihi cōmater, & ideo mea mortua, ipsam Bertā in vxorē habere non phibeor, vt e. c. post vxores. & hoc dist. Gra. e. §. notandū. & ideo Ioan. & T. asserunt ipsum Gra. in hoc casu errasse, vnde dicūt, q̄ super hac q̄ne ita tenendū est, refert. n. vtrum cōpaternitas, vel cōmaternitas præcedat matrimoniu, vel sequatur. si præcedit, licitè potest q̄s habere duas cōmatres. verbigratia, Maria & Berta factę sunt, postea Martinus cōtraxit cū Maria & cognouit eā. Maria ista mortua, poterit cōtrahere cū Berta. & hæc ex causa, quia per unionē carnis sequentem non transitur ad unionē spiritus præcedentē: vt 30. q. 3. post vxoris obitum. Sin aut sequatur cōpaternitas, siue cōmaternitas, & matrimoniu præcedat, sublinguitur, quia vxor tua suscipit filiū alterius mulieris, illa, cuius filius suscipitur, efficitur tibi cōmater, vxore tua media, quā cognoueras, & iō mortua vxore tua, non poteris eā habere in vxorem, vt dixi in cōuerso casu §. proxi. ver. ob aliquē. Quod si alia mulier filiū vxoris tuæ, quē de alio viro suscepit, tenuerit in baptismo. etiā postquam cū vxore tua factus fueras vna caro, illa mulier est, vel cōmater vxoris tuæ, & non tua, non. n. fuit ibi cōmaternitas acquisita, qm̄ vxor tua nihil agit acquirendo cōmaternitatē illā, sed porius passa est: & ideo mortua vxore tua, talē commatrē vxoris tuæ poteris vxorē habere. Idē est, si filius tuus ab aliquo suscipiatur, quem genuisti ex alia muliere, quia nō est acquisita cōpaternitas tuæ vxoris. & ideo te mortuo poterit habere talem cōpatrem tuū in maritum, vnde in his casib. pōt aliquis habere duas commatres, & aliqua duos cōpatres, vt 30. q. 4. qui spiritualement. & c. seq. Et idem vñ sentire Gra. eo. §. si. quia in casu isto non communicatur passio spiritualis, sicut in precedenti superiori actio spiritualis. vnde versus:

Qua mihi, vel cuius mea, atum fonte leuauit.

Hæc mea commater, fieri mea non ualet uxor,

Si qua mea natum non ex me fonte leuauit,

Hanc post fata mea, non inde uetabor habere.

Ambos compatres facit actio, passio nunquam.

Item quæ est ratio. Rñdeo, vir & vxor per actionē carnalem siue corporalē, efficiuntur vnū corpus, nō vnus spiritus. Cū ergo actio corporalis sit, passio verò mentalis, non est mirū, si actio actionem trahit, & nō passionem, sū Hen. Senen. in actione. n. corpus acquirit quod est idem cum alio coniuge. In passione anima patitur, quæ non dī eadem cū anima coniugis. Item

in actionib. acquirit vxor compaternitatem per tactū prōptij corporis, quod est idem cum marito, in passionibus, aut acquirit vxor per tactum e nati sui quē ab alio suscepit, siue per tactum patrini sui, & qui cum marito nullā hēt cōicationē. non est ergo mirum, si coniuges, actiones tanquā proprias sibi cōmunicant, & non passiones tanquā extraneas. Quid ergo, si alter coniugum proprium filiū suscipiat de sacro fonte. vel filium mariti illegitimum, quē de alia muliere suscipit vxor, an inter se & maritum suum diuortium celebretur?

Certè quicquid dicant cano. antiqui, hodie nō separabitur ppter matrimonium, quia si ignorāter fiat, ignorantia debet esse excusata si in fraudē, fraus & dolus nō debent patrocinari, vt j. e. si vir vel mulier. sed tñ ei qui in fraudē hoc facit, quāuis propositum suū sit sine effectu, est pœnitētia iniungēda, vt j. e. cōtracto. in fi. sed tali interdicitur matrimonium post mortē legitimæ vxoris. vt no. s. de matrimo. §. qualiter impediatur. ver. susceptus. sed necessitate instantē excusata est. arg. j. de homici. c. 2. & adde quod nota. s. de bapti. §. quis possit. vers. sed nunquid patet. ¶ Quid si aliquis laicus baptizauit puellam tempore necessitatis, nunquid eā pōt habere in vxorem? Itē quid si quis in minorib. ordinib. cōstitutus, contrahat cum illa, quā propriis manib. baptizauit, nunquid dirimetur matrimoniu? Vñ, q̄ sic. quia filia sua spiritualis. est 31. q. j. oēs. & ca. de eo quod interrogasti. p quē dixit Ray. persequens. c. q̄ impeditur matrimoniu contrahēdum, sed si quæras, vtrum cōtractum dirimatur, consulas principem, cū nouus casus sit. s. de trasl. episc. c. 1. Dico, q̄ si ipsum cōsulas, meritō tibi obiurgando poterit rñdere. aut non intelligo quid quæris: aut fatua est consultatio tua, nam si suscipiēs separaretur, de quo nulli dubium est, multo fortius baptizans, qui principalis est: & cuius manib. baptizatur. arg. ff. de test. Domitius. & hoc satis pbat dictū ca. oēs. vnde puto, q̄ hic errauit T. sicut sequenti q̄ne, cuius solutio cōprobat istud idē. ¶ Quid si filius sacerdotis, qui baptizauit puellam, & cōtrahat cum puella, nunquid ualet. & dixit q̄ sic. quia hoc edictū prohibitorium est, & fortē officialis Cantuarien. errauit in snia sua, occasione istius opinionis, q̄ potuit inuenire scriptam in summa T. de matr. & iponfa. sub rubrica, de cognatione spirituali. & diuerlis speciebus eiusdem. & sic patet, q̄ antiqui non semper asserunt veritatem, vnde in hac q̄ne & proxi. superiori credo T. malē dixisse, vt j. e. c. vlt. Greg. Quid si filius sacerdotis cōtrahat cum muliere, quā pater suus recipit ad pœnitentiā? Vñ q̄ matrimoniu debeat tolerari. nam presbyter qui cum tali cōmiscetur, punit, si publicum fuerit, ac si propriam filiulam cognouisset, quia si eps est 15. ann. pœniteat. si sacerdos simplex, 12. an. pœniteat. sed tñ nō deponitur. vt 30. q. j. oēs. & c. non oportet. veruntamen quāuis illi canones ita dicant, non contrahitur tanta afinitas inter filios, sicut per baptismum, quare dico tenere coniugium, quia nusquam inuenitur prohibitum, nec ratio subest, quare prohibeatur. arg. s. de spōsa. cū apud.

De Cognatione legali. Rubrica.

S V M M A R I A.

1. Cognatio legalis quid sit.

2. Adoptio

Verum compaternitas. Addetext. & Doct. in c. 1. de cognat. spiri.

Vna caro. J. Adde t. x. in c. lunt qui dicunt. 27. q. 2. tex. in c. quomodo virginitas. 31. q. 1. origina liter. Genes. 2.

Proprium filium suscipiat de sacro fonte. J. Adde text. in c. ad limina. 30. q. 1. & per Abb. in c. si vir. in l. not. de cognat. spiri.

- ^a Quid sit adoptio.] Adde gl. in c. 1. eo. 11. Specul. eo. tit. in §. 2. l. pe. C. de ado. Sanctus Thom. in 3. Senten. dist. 4. 2. q. 2. artic. 1. 2. & 3. b Quis pōt adoptare.] Adde Car. Za. in yub. eo. tit. ff. de adopt. per totum.
- 2 Adoptio quid sit. Adoptio legalis quid, & cur innēta.
- 3 Et quis possit adoptare. Castratum adoptare posse, & cur.
- 4 Et quis adoptari. Pauper an adoptare possit.
- 5 Species cognationis legalis quot sint.
- 6 Arrogatio quid dicatur.
- 7 Et qualiter contrahatur.
- 8 Et qualiter dissoluatur.
- 9 Pater non cogitur emancipare filium.
- 10 Et in quibus casibus cogatur.
- 11 Effectus arrogationis quis sit.
- 12 Matrimonium quomodo & qualiter impediatur.
- 13 Matrimonium an impediatur inter filium adoptivum patris adoptivi extranei, & filiam adoptivam.

Dictum est §. de cognatione spiritali, nunc dicendum est de cognatione legali. Et videamus, Quid sit legalis cognatio, Quod eius species, Qualiter contrahatur, Et qualiter dissoluatur, Quis sit effectus, Quando, & qualiter impediatur matrimonium, vel dissoluatur.

¹ **Quid sit legalis cognatio.** Et quidem legalis cognatio est quædam proximitas ex adoptione pueniens, & quia iure canonico de hac parū tractatur, ad instructionem simplicium, dicamus, Quid sit adoptio, Quis potest adoptare, Quis adoptari.

² **Quid sit adoptio.** ^a Extraneæ personæ in filium, vel nepotem, vel deinceps legitima assumptio, fm T. hoc nō placet, quia nimis generalis & insufficiens, unde dicit Placentinus & Iob. q. adoptio est legalis actio ad solatium eorū facta, qui liberos non habent, penē naturā imitans. ar. C. e. cū cum. & ff. de adoptio. secūdo hoc non placuit Azo. quia & ab his, qui liberos habent, sit adoptio. quāvis aliis facilius cōcedatur, vt ff. e. nec ei. §. eorū. & §. præterea. & l. si quis nepotem. & Inst. e. §. licet, unde dic, fm Azo. q. adoptio est legitimus actus, per quem quis efficitur heres, vel reputatur filius, qui nō est, vt ff. e. l. j. & Inst. e. §. minorē. Sed certē descriptio Placentij, & Iob. bona est: unde dic q. adoptio est legalis actio ad solatium eorū facta. id est, inuenta principaliter, q. liberos non habēt. i. habere nō poterāt. Romani. n. antiqui cōditores legū, & alij solliciti fuerūt, ne quis sine hærede decederet: ne defunctus afficeretur iniuria. vt Inst. qui, & quib. ex causis ma. non possunt. §. j. sic & curarunt, vt qui filios nō poterant habere naturales, saltē filium legālē haberēt. vt patet ff. e. si pater. §. vlti. & l. seq. & l. si ei §. 3. Veruntamen hæc causa fuit cōpulsiva: quia fortē aliquis nobilis dives & potens dedit causam edicto, sicut Calphurnia: nec pp hoc sequitur, q. licet ille nobilis, qui filios habere nō poterat, huic edicto causam dederit, quin possit adoptare, etiā is qui filios habet. arg. ff. de postulan. l. j. §. sexum. ver. origo. & benē dixerūt. penē naturā imitans: ideo. n. natu minor maiorē adoptare nō potest: quia p. monstro haberetur, q. filius foret maior patre: vt Inst. eo. §. minore.

³ **Quis potest adoptare,** ^b patet ex proximis, q. maior: nā minorem natu nō ecōtrā. Item is qui filios habet, & qui nō habet, vt Inst. e. §. fœminæ. necesse est aut q. is qui adoptat, sit pater familiās. id est, sui iuris, & talis qui generare possit: sed & qui

nō pōt, adoptabit tñ dūmodō nō naturaliter impediat, sed & per accidēs, castratus ergo. i. naturaliter frigidus. f. castē natus, non adoptabit, spado aut, scilicet qui cū gladio seu spada amisit fratres, de quo satis loquitur §. de corpore vitia. §. & quæ impediūt. ver. in eunuchō. & j. de fri. & male. §. impotentia. ver. accidentalī. f. adoptare possit. pōt: minor verō sexagenario arrogare nō pōt, nisi causa cognita: quia magis debet dare operā creationi filiorum proprium, sed benē pōt adoptare, vt ff. e. l. 2. §. illud. & l. si pater. §. vlt. & l. seq. & Inst. e. §. sed illud. mulier. aut adoptare non pōt, sed masculus tñ, nisi & mulieri hoc principali rescripto cōcedatur ad solatium filiorū in bello peremptorum, vel fidei catholicæ amissorum, vt ff. eo. nam & fœminæ. & Inst. eo. §. fœminæ.

⁴ **Quis adoptari.** Quilibet, tam masculus q. fœmina, dūmodo sit minor natu adoptionis: vt §. pxi. §. & ff. e. adoptio. 2. Adoptatur autem præsens & voluntarius tantum, vt ff. eo. neque absens.

Quod sunt species [†] cognationis legalis. i. adoptionis. Scire debes, quod nomen adoptionis generale est: transit autē in speciale nomen. & dī arrogatio tñ in generali. & dī adoptio, vt eadē. l. j. in fi. [†] Dī autē arrogatio, quia is qui arrogatur, rogatur. i. interrogatur, an velit habere in patrē arrogantē. Item arrogas interrogatur, an velit habere arrogādum in filium, vt ff. eo. l. j. in fi. & l. 2. Hæ autē duę species. f. adoptionis & arrogationis, ferē in omnib. veniunt: iō dico. Ferē, quia in quibusdā dissonat, & ecce adoptatur filij familiās, nec transeunt in potestatē adoptātis. arrogantur patres familiās, & trāseunt in potestatem patris, vt ff. eo. l. j. in fin. unde versus.

Arrogo qui suus est, & habet meus esse necesse.

Patris adoptio suum, nec patris desinit esse.

Itē adoptio fit cuiuslibet magistratus cōperētis auctoritate, dūmodō apud eum sit actio. f. q. merū imperium & mixtum & iurisdictionē, vt ff. e. l. 2. de off. procons. l. 2. & ideo apud delegatū nō videretur fieri posse. arrogatio autē fit tñ principis auctoritate. Itē in arrogationis requiritur verbū expressiū vtriūque, unde infans nō pōt arrogari, sed adoptari tñ, vt ff. e. l. j. & 2. & l. in adoptionib. & l. etiā infante. Itē aliquo arrogato statim ipse, & res suę, & liberi, q. erāt in potestate sua subiiciunt potestati arrogatoris, vt patet ex superiorib. & ff. e. si pater. Est & speciale in arrogatione impuberis, q. auctoritate principis fit. cōsideratur. n. an arrogas sit maior 60. ann. q. tunc pōt, an velit arrogare plures, qd non permittitur in libertum alienum, vel maiorē se, vel eum q. fuit in tutela sua, vel diuitē, cū ipse arrogator sit pauper. vel inhonestæ uitæ, & in his denegat. sed illa generalis cōsideratio habetur. ut ita demū permittatur, si arrogator naturali cognatione, vel pura & sanctissima affectione ad hoc procedere videatur, ut arrogator satis de seruo publico de restituendis bonis, vel ad quos bona pertuenerint, vt in statu suo permanisset arrogatus, & per hoc puidetur substitutis & legitimis hæredib. arrogati & legatariis & fideicommissariis, qui agere possent mortuo arrogato, qua stipulatione seu cautione omilla, agi pōt vtili actione ex stipulatione, vt sic hæreditas vel legata petatur ex stipulatione tacita vel expressa, vt ff. e. si pater. §. vlt. & l. seq. l. non aliter. & l. his verbis. l. hoc aut: nam actione ex testa. agi non pōt ex pupillari substitutione, vel peti. hæred. cū pupillare testa. emanauerit minima capitū

piris diminutione pupilli, quæ cōtingit per arrogationem, eū mortuus sit pupillus in potestate aliena: secus, si sui iuris decessisset, ut ff. e. nec ei. §. eorum. & Inst. qui mod. testa. infr. §. alio. & §. non tñ. Sed & illud in hac arrogatione speciali notabis, quia si arrogator eū emancipauerit sine causa, vel morte eū, exheredauerit, tenetur relinquere quartā partem bonorū suorū, præter bona, quæ ad partem adoptiuium transtulit, vel ei acquisiuit, quia illa habet præcipua, & hæc quarta cōdictione ex l. peti pōt, ut Inst. e. §. cū aut impuberes. ver. sed & si decedēs. & ff. de inof. test. Papi. §. si quis ex eis. pōt aut arrogator huic arrogato substituere, vsque ad hanc quartā, nō ultra, nec extenditur ultra pupillarem ætatē: & hæc locum habent, siue loco filij, siue loco nepotis fuerit arrogatus, ut ff. eod. si arrogator.

7 Qualiter contrahatur. † Dictū est. §. prox. quia adoptio cōtrahitur imperio magistratus, arrogatio aut auctoritate principis, interrogatione hinc inde facta, utrum vnus velit reliquum pro patre, & filio, ut Inst. eod. respo. j. & §. sequen.

8 Et qualiter dissoluatur. † Et quidem per emancipationē: est. n. emancipatio patris potestatis relaxatio, corā competēti iudice facta. dicta ex eo, q̄ extra manum. i. potestatem patris ponitur filius, ut ff. e. emancipati, & Inst. quib. mod. ius pat. po. sol. §. præterea. fit ergo emancipatio corā iudice dicente eo qui emācipat, quod adoptatū sua manu. i. sua potestate dimittit, & dñ iudex cōpetens ordinarius, & extraordinarius, & etiā qui hoc habet ex consuetudine, ut in dictis legib. & C. de emācipa. l. j. & ult. & ff. de manu. vindi. l. etiā. §. ult. vel privilegio speciali cōcesso à principe. arg. j. de excels. prælato. accedētib. Fit aut voluntate patris, & voluntate filij cōcurrente, & vtriusque præsentia, nec locū habet iniuriosa rapismata, vel figuratę venditiones, sed præmium dimidiæ fructus pōt pater retinere in reb. aduenticiis, nō in castrensi peculio, vel quasi, semper vñ retinere, nisi remittat nominatim, sed tñ emancipando vel pe culium, vel alias res emācipando loco præmij donare præcipitur, ut C. de amācipa. l. ult. & Inst. eo. §. præterea. & C. de bo. quæ libe. l. antepe. §. j. & §. pen. Quid si quis filium absentem emancipare velit, & in fantē, qui consensu caret, hoc facere pōt auctoritate rescripti à principe impetrati, ut tñ hoc intimeriur dici, sub cuius iurisdictione cōsistit impetrās. sin aut cōsensum haberet, cōsensus illius emācipandī absentis requiritur præcedēs vel subsequens, & sic absens emācipari pōt, nec. n. aliās cōcederet princeps rescriptū in præiudiciū alicuius, ut C. de emācip. nec auus & arg. §. de of. deleg. super e. & ad hoc in auth. quibus. mod. na. effi. sui. §. generaliter. col. 8. † Pater aut non cogitur emancipare filiū^a sicut nec filius cogit emancipari, ut dixi, vnde talis actus. f. emancipationis, ut adoptionis, vñ consistere in voluntaria iurisdictione nō in contentiosa. & fit consilio. i. apud iudicē, apud quē filij voluntas cōciliatur voluntati patris, & ecōuerso vñ, q̄ in emancipatione necessaria sit scriptura sicut & cōsensus. & idem in adoptione, quia nec cōsensus nudus acquirit filiationē, nec soluit, nec nudę epistolę. f. sine solēnitare factę, ut C. de proba. non nudis. & de eman. non nudo, & de adoptio. l. ult. & de patria po. abdicatio. ff. de pact. ius agnationis. † Cogitur aut pater filium suū emancipare in casib. Primo, si malē afficit filium suū verberib. cōtra pietatē.

Secundò si cōpellat eum in corpus^a suum peccare. Tertiò filius est arrogatus impubes, & pubes factus probat sibi non expedire, arrogatum esse. Quartus si pater agnouerit legatum sibi tali modo relictum ut filiū suum emanciparet, ut ff. si quis à parente ma. fuerit. l. diutius. & de condi. & demō. si cui. & ff. e. nonnūquam. C. de epi. audi. si lenones, Soluitur etiā adoptio morte naturali. si is qui adoptauit tēpore mortis filij arrogati, sui iuris erat, aliās remanet in potestate illius, in cuius erat Pater. ut Inst. quib. mod. ius pa. po. sol. §. j. & ff. e. si pater. Itē soluitur morte civili. f. cum pater dānatur in metallum, vel in opus metalli. vel deportatur in insulā: nam si relegetur, nihilominus retinet liberos in potestate sua, ut Inst. qui. mo. ius pa. po. solu. §. cum autē. & §. pœnæ. Itē pp delictum etiā sine amissione ciuitatis, ut si cōtraxit incestas nuptias. in auth. de incestiūpt. §. sancimus. Itē indignitate soluitur, quę liberaret curialē à curiali cōdictione. ut si fiat patrius, consul, præfectus prætorio, præfectus vrbis, præfectus orientis, qui augustalis sortē dñ quæstor, magister militum, patronus fisci, princeps agentium in reb. magister sacri scrinei memoriæ, magister sacri scrinei libellorum, magister principū sacrarum epistolarum, & sacrarum cognitionum & dispositionū, vel si fiat epi. ut C. de decur. l. ult. lib. 10. & in auth. cōsti. quæ de digni. §. pe. col. 7. & Inst. quib. mo. ius pa. po. sol. §. filiusfamiliās. Itē si feratur snia cōtra patrē petentē filium, nihilominus in potestate remanet, verūm p emancipato habetur. ut ff. de condi. indeb. l. Iulianus.

11 Quis sit effectus. † Et quidem effectus est, ut acquiratur filiatio, & patria potestas, adeo q̄ pater necessitate famis instante, filium vendere possit, ut C. de patri. q̄ filios di. l. ult. licet uideatur cōtradecere uerbum ibi positum, sanguinolentos, sed exponitur. i. in sanguine puniendos. Item effectus est, ut impediatur matrimoniū. q̄ dicitur no. j. §. qñ. item effectus est, ut filius taliter acquisitus succedat patri. sed hæc oia intelligas fm di. hanc. Cum quis adoptatur, aut per adoptionē, aut per arrogationē. Si per arrogationē, tñc pertransit in potestatem adoptātis, ita quod ab intestato succedit. & contra testamentum querelam habet, cum in hoc casu ius sui hæredis & onus habeat. & antiqua iura remaneāt intacta. Vnde in hoc casu locum habent oia supradicta, ut hæc probantur C. e. cū in adoptiuis. §. ult. & C. de inof. test. parentib. & l. sancimus. §. ult. & ff. e. si arrogator. & Inst. de inof. test. §. causam aut. Si verò per adoptionem, olim idem erat: ut Inst. e. respo. j. & ff. e. l. j. & C. e. cū in adoptiuis. respo. j. sed hodie di. q̄a aut adoptatur ab aopaterno, vel materno, vel ab extraneo. Si ab extraneo adoptatus non transit in potestatem, sed remanet in potestate patris naturalis. nec quicquam prodest talis adoptio, nisi quia ab intestato iura successione habet, ut Inst. e. §. sed hodie. & C. e. cū in adoptiuis. §. sed si quis. utrum aut impediatur matrimonium in hoc casu, vide quod no. j. §. seq. ver. ex hoc patet. Sin aut ab aopaterno, vel materno adoptatur. tunc q̄a naturalia & ciuilia iura cōcurrunt, idem iuris est, qd de arrogato, quia transit in potestatem quo ad institutionem, & alimentorū præstationem, & oia alia q̄ hincinde debentur. & hoc intelligas de auo, uel pro auo. uel alio superiori, à quo rectē descendit: secus puta-

Pater autem nō cogitur emancipare filium. JA dde glo. in l. nec auus. C. de emancipatio. liber. gl. in l. non potest. ff. de adoptioni. do. in c. constitutus. de religiosis domib.

putarem, si daretur in adoptionem alicui de collaterali. ut pro auo, vel fratri, vel filio. sic intellige Inst. e. §. si verò. & C. e. cū in adoptionis. §. si verò. dic ergo ut in ver. superiori. si per arrogationem.

- 2. Quando[†] & qualiter** mpe diat ma-
trimoniū, vel
dissoluatur? Hic notandū est, q̄ triplex respectus habetur in adoptione, nam ibi cōtrahitur cognatio in linea ascendenti, & descēti, quod idem est & in collateralī. Itē affinitas. cognatio descendētium, et ascēdentium cōsideratur inter adoptatē, & adoptatū loco, filij, vel aliorū, qui sunt medij inter adoptantē & adoptatū. nā in hoc loco filij nepotis & pronepotis, & deinceps adoptare licet, licet sint personæ intermediæ: vel habeatur vxor, vel non: sed si non habetur, contra naturā est, quare dixi in descriptione penē naturā imitans, quia nō per oīa. ut Inst. c. §. licet. & ff. e. quæ in adoptionē. & l. & q̄ vxores. Cognatio verò collateralium attenditur inter illū, qui adoptatur, & illos, quib. agnoscitur. i. qui sunt in potestate adoptantis ipsi adoptato ex latere veniētes. ut filij naturales, & legitimi ipsius adoptantis, uel alij arrogati. ut ff. e. qui in adoptionē, & aliis legib. prox. di. & is. Affinitas autē attenditur inter vxorem adoptantis & adoptatū. ibi. n. nulla cognatio est, ut ff. eod. qui in adoptionem. est tñ affinitas. ut patet §. e. uer. ascendētium. similiter attenditur inter adoptantē, & filij adoptati uxorem. Ascendētium & descendētium cognatio impedit matrimoniū contrahendū, & dirimit iam cōtractū, durante filiatione, vel soluta per emancipationē, uel alio modo idem in affinitate legali. ut ff. de ritu nupt. adoptiui. & l. nihil inter est. & seq. quinetiam. & Inst. de nup. §. ergo. & §. affinitas. & seq. Collateralium uerò cognatio impedit matrimoniū contrahendū, & dirimit iam cōtractū, durante adoptione, sed ea soluta nō dirimit, nec impedit iam cōtractū. ut §. e. unico. & 30. q. 3. ita diligere. & c. post susceptū. sic ergo frater naturalis & legitimus non pōt cōtrahere cum sorore adoptata, certē nec patruus adoptiui cū nepte adoptiua, uel pronepote, ut patet §. uer. sic. cognatio descendētium, & uer. seq. pari ratione, nec cū filia patris adoptiui si tñ frater trāsīt in potestātē patris adoptiui, ut quia arrogatus est, uel adoptatus ab auo paterno. vel materno, & habeat filiam in potestate eōtem pore, quo adoptatus fuit, ut patet §. §. prox. uer. si uerò. secus, si ab extraneo adoptatus fuit. itē secus, si mulier fuerit arrogata. nam cū filia talis fratris adoptiui. uel sororis adoptiue cōtrahere pōt, cū nec naturali iure, nec ciuili sint coniuncti. & sic intellige, q̄ filij duorum fratrum adoptiuorum, subaudi, licitē cōiuguntur. & fm hoc nō corrigit. Inst. de nupt. §. fratris autē, & §. duorum. & C. de nup. in celebrādis. licet mens legislatoris fuerit alia, ut patet in l. illa in celebrādis. sed leges legib. cōcordare, promptū est ut
- 13** C. de inof. test. l. una. † Ex hoc vī, q̄ inter filiū naturalem patris adoptiui extranei, & filiam adoptiua matrimonium phibetur, durante adoptione. cū ciuili saltē iure iungātur. sed tñ aliqui cōtradiciunt, cōtra quos facit quod legitur à sensu cōtra. Inst. de nup. §. status. sed pro ipsis facit ratio sequens. Si quæras, quæ sit ratio, q̄ filius naturalis patris adoptiui & aui, & filia adoptiue possit cōtrahere cū filia filie adoptiue, cum ipsa filia adoptiua transeat in potestātē patris? Rñdeo, quia cū mulier neminem habeat in potestate, patet q̄ filia filie nō pōt transire in prāte patris adoptiui, & sic nō agnascit filio naturali. Et ad

hoc Inst. de hær. qualita. & differē. §. itaque. & c. ti. §. illud. & ff. e. si pater. & ideo filia arrogata etiā filio naturali patris adoptiui, seu illegitimo iungi pōt, quia nec iure ciuili ei agnasci pōt, qui non est in potestate, ut Institutio. de patria potestate. secus in cognatione spiritali, ut §. ti. j. c. ult. nam fortior debet esse cognatio Dei, q̄ Imperatoris. ut 30. q. 3. ita diligere. & hæc in ista summa sufficere debent.

De eo qui cognouit consanguineam vxoris.
suæ. Rubrica.

S U M M A R I A.

1. *Mulieres quot modis cognoscantur.*
2. *Consanguinea sponsa si cognoscatur, quid iuris sit. Et quid sit consanguinea uxoris. 3.*
4. *Iudex bonus debet attendere, utrum bona fide fiat confessio contra matrimonium.*
5. *Incestus impedit matrimonium contrahendum, sed noniam contractum.*
6. *Cognoscēs consanguineam uxoris suæ usque ad quartum gradum, committit incestum.*

¶ Lenē iam expediuius. de cognatione spiritali & legali, nunc uidendū est de carnali & legali, sed quia affinitas qñque procedit matrimonium cōtrahendum, qñque sequitur cōtractū sine incestu, qñque cum incestu, quod cōtingit si cognoscat consanguineam uxoris suæ legitimæ, ut sciamus quid iuris sit, de his interferamus rub. de eo qui cog. cōsan. uxo. suæ dicētes, Quod modis cognoscuntur mulieres, Quid iuris sit, si cognoscatur cōsanguinea sponsa, Et quid iuris sit si cognoscat cōsanguinea uxoris.

Quod modis cognoscuntur † mulieres. Et quidem duob. s. spiritaliter, & carnaliter. Spiritaliter, diligendo, uisitando, quod tñ non multum frequētandum est: ut §. de ui. & ho. cle. monasteria, quāuis ergo quælibet bona mulier, tā consanguinea, q̄ affinis, uel extranea religiosa, uel alia diligēda sit, tñ familiaritas nimia, & cohabitatio reprobatur. 18. qu. 2. perniciosam. unde dicit Hieronymus, si cū uiris habitent fœminæ, non deerit uiscarium diaboli ut patet. §. e. ueniens. §. deinde. præcipuē etiā tactus vitandi sunt. inde Romęus de Villa noua.

Ni fugias tactus, uix euitabitur astus.

Hos ergo uita ne moriaris ita.

Greg. quidam presbyter sororē suam quasi presbyter diligens. sed quasi hostem cauēs, ipsam ad se propius accedere nō sinebat. 32. di. presbyter quidam. ad idem §. de præsum. cū in iuuentute. igitur fœminam, quā uideris benē cōuersantem, mente dilige, nō corporali frequētia, quia si bonū est, non tāgere mulierem, & c. fm 10. 32. di. hospitium. & iunge ea quæ nō §. de coha. cle. & muli. §. utrum cohabitatio. Carnaliter uerò cognoscitur mulier duob. modis. s. licitē & illicitē. Licitē cognoscitur vxor à marito modo debito, & horis debitis ad prolem suscipiendam, sic Adam cognouit vxorē suam, Genesis c. 4. si uerò cognoscatur causa libidinis saturandæ, adulterium, dī quod dic ut nō §. de spon. sub rub. de matri. §. quāliter contrahatur. uer. sed & effectus. & seq. sed si modo debito canonicē cognoscitur. Illicitē dī autē cognosci, qñ cum peccato sit. §. e. transmissē. resp. j. ad fi. ibi, illicitam rem cōmittere non expauit. talis autē. Aliqn cognoscitur fornicariē. s. qñ soluta à soluto quem posset habere in virum, cognoscitur. §. de ele. inno-

innotuit. respō. j. s. de fi. presby. c. 2. aliqui adulterine, puta qñ est coniugata, & alij adhæret. j. qui fil. sint leg. causam quæ. j. de adult. per totū. Aliqñ incestuosè putat qñ admittit cōsanguineū, vel affīnē. vt in hac rubr. & j. eod. per totum. j. de diuortij. significasti. Aliqñ contuberniosè, scilicet quando presbyterum admittit, cum quo de facto contraxit. s. de cler. coniuga. sanè sacerdotes. Aliqñ monstrosè, s. cōtra naturam, qd multis modis accidit, et cū vxore: in qb. maius periculū est exprimere, q̄ tacere. Fornicarius aut coitus q̄ libet illicitus largo mō, & gñaliter appellat. vñ cōplectitur adulteriū, vt patet j. e. discretionē. s. nā & fi. j. de diuor. ex literis. & incestū. j. eo. c. j. dormire et dī, quicunq; cognoscit illicitē mulierem: vt j. patet. de adul. significasti. q̄ peccat mortaliter. Psal. Illumina oculos: meos, ne vnquā obdormiā in morte. i. in mortali peccato: seu heu dormitauerūt oēs, & dormierūt.

Quid iuris sit, si cognoscatur cōsanguinea spōsa. Et qdē soluunt spōsalia: vt no. s. de spon. s. & qualiter dissoluatur. ver. itē terrio. corrūpit etiā publicā honestatis iustitia. videor. n. cōmittere quasi incestū. i. verē incestū cōmitto. vt no. j. de adul. s. qd sit incestus & iō imponit mihi pēnitētia paulo maior, quā p adulterio: q̄ incestus adulteriū vincit: vt 32. q. 7. adulterij. quā pacta, vel parte eius, ex dispensatione ecclesiæ potero contrahere cū alia: vt j. eo. c. 2. respō. 1. Alij dicunt, q̄ ibi mater sponsa erat vxorata, & iō commisit sponsus filiæ adulteriū, & ostendit publicā honestatis iustitiā. quare imponitur paulo maior pēnitentia, q̄ pro adulterio. Verū intelligo, sicut dixi: quia & pp solā offensionem publicā honestatis iustitiæ interdicitur matrimoniū in posterū, sicut & pro incestu. vt probat s. de despon. impub. duo pueri. ad fin. ver. si vero legitimē. & iō necessaria est dispensatio, si contrahere velit, vt dixi: & iō qd dicit ipsa dist. 2. j. eo. si spōsa nunquā carnaliter adhæsit, subaudi, maxime quantum ad hoc, qd sequit de dispensatione, q̄ in vtroq; casu dispensat si cōtinere non pōt. vt 33. q. 2. in adolescentia. sed quo ad id qd sequit, est dīa, vtrū cognouerit, q̄ si cognouisset spōsam, antequā matrē spōsæ psumptū esset matrimonium, vñ affinitas superueniēs ipsum non solueret, verū eam filiā, s. sponsam suā, habere non pōt, sine ducere, quia iā duxerat: sed tñ ipsa sponsa habebit ipsum: q. d. ipsa exigere pōt, sed ipse non. vt j. eo. transmissæ nec aliā ducet, ipsa sponsa legitima viuentē, nec post mortē. intellige, nisi timeretur de incontinentia, vt dixi. vel dic nunquā eam s. matrē sponsæ: vel aliam. s. praterquam sponsam, pōt ducere: q̄ si primō cognouit matrē, & secundō sponsam, nunquā eā. s. matrē, vel filiā, vel aliā pōt ducere: nisi si timeat de incontinentia, vt sape dixi. sic intellige j. e. c. 2. s. vnico. & c. ex literis. & sic affinitas pcedēs impedit matrimonium contrahendum, & dirimit iam contractum. vt j. eo. fraternitati. & s. de spon. iuuenis. & not, q̄ de affinitate pcedenti creditur testimonio vnus, etiā illius, q̄ delictum cōmisit, quo ad hoc, vt matrimonium futurum impediatur. vt dixi s. de spō. s. & qualiter dissoluatur. ver. item terrio. secus, si iā contractum esset: quia tunc nō crederet verbo vnus, vt dicam in inferioribus. Si vis scire, an per extraordinariā pollutionē contrahatur affinitas, vide qd nota. s. de despo. impu. s. & quæ sponsalia ver. spōsalia ergo.

Et quid iuris sit, si cognoscatur cōsanguinea vxoris. Et qdē si iā cognouerit vxorē, antequā cognosceret cōsanguineā, incestus cōmittit: sed si primō cognouit cōsanguineā, q̄ vxorē lādīt publicā honestatis iustitia, & adulteriū cōmittitur. ff. de

adul. iudex. s. q̄rebat. & de iniur. itē 2. Si cognoscatur cōsanguinea spōsa.]
apud Labeonē. s. spōsum. & in vtroq; casu vxor monēda est, q̄ continentia feruet, quā si seruare noluerit, bene erit, aliās affinitas superueniēs nō solueret mīmoniu: nec vxor priuabit iure suo, sine culpa sua. & iō maritus exactus debitū reddet, sed nō exiget. qd ē intelligo, si cōtinere possit, aliās delictia ecclesiæ exigere posset, cū contrahere valeat. vt dixi. pxi. s. & probat j. eo. transmissæ. & c. tuæ. & c. Iordan. nec poterit maritus obijcere vxori adulteriū, quā cōsanguineo suo in vxorē de facto in uitā tradidit. & hoc tenendum est hodie: quāuis ab aliquib. Apostolicis fuerit di. vtrū incestus vel adulteriū manifestū fuerit, vel occultum alijs asserentib. inter gradū p̄ximū & remotū fore potius distin. vt j. eo. discretionē. Illud notādū est, q̄ si ambo coniuges confiteantur in p̄iudiciū matrimonij affinitatē p̄cessisse, non creditur eis: quāuis rumor viciniæ hoc acclamare videat, nisi p̄ testes legitimos cōprobet, aliās multoties adinuicem colluderent cōiugati. vt j. eo. sup. e. multo minus credit extraneo, vt j. eo. de illo. & hoc intelligas quoad forū iudiciale: in quo ecclesiā nō iudicat de occultis, vt s. de ele. significasti. secus in p̄nitētiali. nā ibi statit cōfessionī cōiugū, vel et cōiu. & iniungit eis, ne adinuicē misceantur. vt j. e. veniēs. & de sent. excō. inquisitioni. & fm hoc pōt intelligi cōtra. s. de despo. impu. c. attestationes. vbi credit cōfessionī cōiugū, contra mīmoniu, sed reprobatur in fin. illius decre. ¶ Vñ vñ, q̄ bonus iudex debeat attēdere, vtrū bona fide fiat cōfessio cōtra mīmoniu. s. ab illo q̄ instat p̄ mīmonio: & tūc stat ei, vt ibi: aliās cōtra, vñ hic, & j. de diuor. ex lris. nā & iuenio, q̄ si monialis capta sit, & eiecta, & deducta de monasterio a marito suo, & confiteat, q̄ anteq̄ intraret monasteriū, fuerat cognita a marito, credit ei, vt j. de rapt. c. pen. & hoc iō, q̄a nolebāt habitare cū eo, vt ibi dicit, vñ credit ei, q̄a cōfiteat cōtra id qd intēdit, quare nō est verisimile, q̄ mēdaciū dicet. ar. j. q. vlt. sancimus. & s. de pecu. in nra. in fi. sic non ob. j. de rap. c. pen. Aliq̄ tñ exponūt ibi, vel p, & dicētes q̄ sicut nō credit cōiugib. cōtra mīmoniu carnale cōfiteatib. sic nec credit religioso, si cōtra mīmonium spūale, quo religioni ligatus est cōfiteat. s. de reſa. vidua. 27. dist. qd interrogasti. cur. n. erit inferior lex diuina. 12. q. 2. cū deuotissi. Gof. verō not. q̄ aliud est in mīmonio carnali, aliud in spūali. In carnali. n. nō credit cōiugib. si cōfiteat cōtra mīmoniu, q̄a timēdū est de collusione. vt s. no. ver. illud. si verō vterq; vel alter cōiugū cōfiteat in p̄iudiciū spūalis, & p carnali mīmonio admittit cōfessio, vt j. de rap. cū cā. Sed & si agat ad dissoluendū mīmoniu ob causam cōsanguinitatis, vel affinitatis, nō stat cōfessionī eorū, nisi ex fama cōcurrat. 35. q. 6. si duo 33. q. j. requisiti. vbi verō agit ad separationē mutue seruitutis, cōfessionī eorū stat j. de diuor. ex literis. Si q̄ras rōnē, quare in hoc casu stat cōfessionī, & nō credit si cōsanguinitatē cōfiteant. vt no. s. de pxi. ver. sed si agatur. & pbat 31. q. 2. Lotharius. j. de adul. it. telleximus. & 35. q. 6. si duo. hec est, q̄a in primo casu nō timei de collusione, cū separati occasione adulterij cōiuges pmaneāt. vñ altero vinēte, alter cōtrahere nō pōt. 32. q. j. dixit. in scdo uerō. s. qñ separatur occasione cōsanguinitatis, oīno separantur, ita q̄ vterq; cōtrahere pōt. 35. q. 6. si duo. in fi. & ca. 2b isto. quare timēdū est, ne colludāt, fm Gof. q̄a quā q̄s non diligit, facile contemnit. fm 20. q. 4. p̄sens clericus. post medium. ca. & ad hoc facit quod not. secundum Goffred. supra eod. uerſi. Goffred. uerō & uerſicul. si

Summa Host.

V v

verō,

- ^a Quid sit consanguinitas.] Adde doct. in rub. eo. titu. doct. in c. non debet eo. titu. doct. in arbore consang. & affi. gl. in c. postremo. de appo.
^b Et unde dicatur.] Adde doct. in rub. eo. titu.

verò, si credat consentienti contra matrimonium spirituale. & in maximè, quoniam consuetudine displicet matrimonio carnale. sicut not. s. e. vers. unde vñ. Sed hoc non placet, quia si crederet confessioni coniugum, in praiudiciu matrimonij spiritualis, & per carnalis multi & multe religionis existeret: nec video rationem diuersitatis, quare aliud debeat iudicari, in matrimonio spirituali: & aliud in carnali, ut patet s. e. vers. aliqui tñ. nec est credendum illi qui dicit, quod magis vellet seruire, Deo, quam marito adherere: quia posset esse, quod fingeret sibi displicere, ut eius confessioni crederet. & ideo dicit, quod in decre. cum causa de rapto, alia est ratio hic, si qua constabat de matrimonio contracto, antequam intrasset monasterium. subaudi, & de translatione in domo, subaudi, & inspecta fuit, & corrupta reperiatur: unde non est presumendum, quod ab alio corrupta sit: ideo in hoc dubio melius & tutius est soluere spirituale matrimonium, quam carnale: sed & si omnino constaret, quod sibi displiceret, posset habere locum quod dixi, ut s. de presumpt. 3. cum fama. & alijs adminiculis violentis ut ibi. & breuiter puto hoc arbitrari: ut not. s. eo. vers. unde vñ, & vide quod not. s. de clandestini. despon. s. quare. & s. vtrum. & s. hoc posset intelligi 35. q. 6. si duo ubi statur confessioni & fama, si hoc verum est, quoniam bona fide consentitur, vel in foro penitentiali: ut s. ut sic celebretur diuortium, quoad torum, vouente utroque; castitate. vel illud quoniam opponebatur gradus proximus, diuina lege prohibitus. arg. j. de diuorti. porro. in fi. & sic erat scandalum in populo. super quo vide quod not. s. de cognat. spiri. s. quis sit effectus. vers. effectus vero tertiarum. alij dist. inter rumorē viciniae, & famam, quod mihi non placet. vel dic, ut not. j. eo. cap. j. & s. unde.

⁵ In fin. no. quod incestus impedit matrimonium contrahendum. ut j. eo. si quis. & c. ex literis. sed non dirimit iam contractum. ut j. eo. transmissa. sic testis similis simpliciter voto. ut s. qui clerici vel vouen. rursus. & dixi in summa. hoc etiam scias, quod æquè abstinendum est à consanguineis uxoris & proprijs: ideo cum eis incestus committitur. ut j. tit. j. c. j. & 35. q. 3. æqualiter. & q. 5. porro eodem modo & à consanguineis sponsa: ut patet in his quod not. s. eo. s. j. Ergo si quis cognoscat consanguineam uxoris suae, usque ad quartum gradum, incestus committitur. & habet locum quod dixi: sed & si cognoscat consanguineam quinti gradus, vel ultra, non impedit matrimonium. nec amittitur ius exigendi debitum. & idem intelligas, si queratur, an is qui cognouit aliquam fornicario coitu, posset contrahere cum cognata. hodie enim tam consanguinitas quam affinitas & publicæ honestatis iustitia quartum gradum non excedit j. de consang. non debet. Et quia quædam verba, quae hic apponuntur, sunt inusitata, accedentibus de nouo ad ius canonicum scire debes, quod filia uxoris meae dicitur priuigna mea, siue filiastra: ego vero utricus suus sum, filius vero mariti mei priuignus meus est: ego vero nouerca sum sua. maritus autem filiae meae gener meus est: ego vero socer, suus sum, & mater socrus. uxor vero filij mei mea nurus est: ego socer, & mater socrus. ut s. dixi. pbanē hanc j. e. c. j. & c. transmissa. & s. de despo. ad id quod ff. de rit. nup. adoptiuus. s. nunc videamus. Insti. de nup. s. affinitatis. & se. & ff. de grad. cogn. non facile. s. affines.

De Consanguinitate & Affinitate. Rubrica.

S U M M A R I A.

- ¹ Consanguinitas quid sit. Et unde dicatur. 2.
³ Spurius an possit contrahere cum filia illius, qui dicitur pater suus.

- ⁴ Linea consanguinitatis quid sit. Et quot sint lineae. 5.
⁶ Gradus quid sit. Et qualiter computetur. 7.
⁸ Computatio quomodo fiat in linea collateralis. Et quomodo computatio consanguinitatis.
⁹ Matrimonium usque ad quorum gradum prohibeatur.
¹⁰ Consanguinitas nulla inuenitur, ultra septimum gradum.
¹¹ Matrimonium contractum in quinto gradu respectu stipitis, an teneat.
¹² Arbor consanguinitatis quare depingatur. Et quare, sic. 13.
¹⁴ Et quot & quæ sint eius regulæ.
¹⁵ Arbor qualiter sit legenda.
¹⁶ Et quæ circa eam consueuerunt quæri.

Diximus de eo, qui cognouit consanguineam uxoris sue, per quod quædam affinitas contrahitur: ut ergo scias quæ consanguinea prohibetur, & usque ad quodum gradum dicamus de consang. & affi. Et primò videndum occurrit, Quid sit consanguinitas, Et unde dicat, Quid linea consanguinitatis. Quot lineæ, Quid sit gradus, Qualiter computet, Usque ad quodum gradum matrimonium prohibeat, Qualiter arbor, quæ hic consuevit depingi, intelligenda sit, & legenda.

Quid sit consanguinitas. Et quidem attinetia unius personæ ad alteram, pueniens ex eo, quod una illarum descendit ab altera, uel ambe ex eadem. s. m. Da. Vel sic: Consanguinitas est uinculum personarum ab eodem stipite descendentiū uel ascendentium carnali propagatione contractū. Stipitem dico illam personam, à qua aliqui duxerunt originem, sicut Adā fuit stipites Cain & Abel, & filiorum qui ab eis processerunt. s. m. T. uel Isaac, Esau, & Iacob. & ideo iunxi ascendentiū: quia sursum uersus sit computatio: ut ff. de prob. si arbiter. & de gradi. iurisconsultus. s. transeamus.

Et unde dicatur. ^b A consanguine, quasi cōem habentes sanguinem: siue de uno sanguine procedentes. unde & spurij, seu uulgo quæsti, consanguineos habere intelliguntur, siue cognatos, non tñ agnatos: quia ius agnationis à patre descendit, sed talis non habet patrem. ius autem cognationis à matre descendit, quæ semper certa est. ut ff. de in ius uoc. quia semper mater. & ideo retinet ius sanguinis quia sanguis non mentitur, ut hęc pbanē ff. de grad. iurisconsultus. s. nomen. & seq. A unde cognat. hac parte. & l. si spurius. j. Vñ ergo quod spurius possit contrahere cum filia illius, qui dicitur pater suus: quia nihil attinet sibi, cum ius civile ipsum nouerit. ff. de gra. iurisconsultus. s. inter agnatos. & per hoc vñ expressum: quia gradus cognationis computandi sunt, s. m. quod hereditates deferuntur, ut 35. q. 2. & 3. c. 1. & 2. unde qui cum consanguinea sua dormierit sine filijs morietur. ut ibi. & ea causa. & q. quædam lex. & q. 5. ad sedē. ut hanc computationē. & q. 7. c. 1. super hoc uide quod not. j. qui si. sint le. s. an utrumque genus succedat. uer. quid de expositis. & pced. & seq. cum ergo talis filius patrem non habeat, non habet consanguineos ex parte patris, quæ non habet, nec pbari potest. & si non impedit matrimonium inter spurium & filium illius, qui dicitur pater suus: quia nullo iure sanguinis intelligitur ei coniunctus nec aliquis gradus est ibi ar. ff. de iure codicil. quod referunt & s. de despo. impu. ad dissoluendum. & ff. de iniust. rupt. & irri. test. nā & si sub cōdi. rñdeo, & dico pcedētia locū hęc, quo ad ea, quæ pueniunt ex iure civili: sed cum matrimonio sit de iur. natu. ut not. s. de spon. duo. s. quod quib. uer. aut utraq; de pñenti & de spo. sub rubr. de matrimonio. s. ubi fuerit institutū, et inter tales dico matrimonium phibendum, cum pater utrunque naturaliter genuerit. unde non est inspicienda,

cienda, nisi sola coniunctio naturaliter ar. Insti. de 6 iur. na. gen. & ci. in princ. nam & naturalis filius ius d agnationis non habet, & tñ inter ipsum & nepotē patris, matrimonium contractum dissoluit. vt s. de pbat. per tuas. & hoc expressum est, ff. de ritu nup. l. & nihil interest. cum. n. civilis cognatio matrimonium soluat. vt not. s. de cogn. leg. multo fortius naturalis: quia in matrimonio contrahendis non solum quod liceat sibi ius, sed quod deceat sibi honestate, spectandum est. ff. de ritu nup. semper. nomen autem cognationis, aliquando sub iure civili: comprehenditur: aliquando sub naturali: aliquando sub utroque; vt. ff. de gradi. non facile. s. j. hoc dico si gradus pbari possit tum per famam, tum per confessionem coniugum, s. quia vxoratus viuentis legitima vxore secundae adhaesit de facto, & expulit legitimam & sic haec mulier adultera in domum adulteri, & morando cum eo, peperit. vt j. qui fil. sint leg. transmissa. & ca. causam quae. super quo vide quod non. s. mat. s. qualiter. vers. quod si dicat. maxime in gradu tam proxim. ar. j. de diuor. porro. & est expressum, ff. de ritu nup. adoptiuus. s. seruilis. idem est, si publica fama sit, quod maritus sit filius patris sponsae, quauis vulgò quis sit, tñ coniuges coſteant aliter, videtur relinquendi conscientiae suae pro probationis defectum, saltem si dicatur esse in gradibus canonica institutione prohibitis, non diuina. quod dic vt non. s. ti. j. s. ult. ver. illud notandum est. vt soluas contrarietates ibi signatas, sibi hunc intellectum. hic enim non deficit ius, sed probatio. vt. ff. de te. tu. duo sunt Titij. & de cod. & demò. Lucius Titius. nam si pbari potest ius canonicum, potius inspicitur ius naturale. quod aliud. quare vult, quod filij tales alant. vt s. de eo quod dux. in ma. qua pol. per adul. cum haberet. in fin. quod tñ denegant leges. vt infra qui fil. sint legi. per venerabilem. in fin.

¶ Quid linea consanguinitatis. Et quidē collectio personarum consanguinitate coniungarum, diuersos gradus continens. & numeros distinguens. sibi Da. sed T. dixit collectio personarum consanguinitate coniungarum, ab eodem stipite descendentiū, diuersos gradus continens. quod satis idem est.

¶ Quod lineae sunt. Tres ascendentiū, scilicet, de scendentium, & collateralium, seu transuersalium, sicut triplex est diuersitas propinquorum, & consanguineorum. Ascendentium, scilicet illorum, a quibus, de cuius consanguinitate quiritur, originē duxit, sicut pater, mater, auus, auia. Proauus, Proauia. Abauus abauia. Linea verò descendentiū continet in se illos, a quibus descendit is, de cuius consanguinitate quiritur descendēdo: vt puta filius, filia. Nepos, neptis. Pronepos. proneptis. Abnepos, abneptis. Est autem linea transuersalium siue collateralium, quae continet in se illos, qui nobis ex latere conueniunt, a quibus non duximus originē, nec ipsi a nobis: verum tñ ab eodem sanguine propinquat, vt frater, soror. Filij duorum fratrum, qui fratres patruales dicuntur, seu & filij duarum sororum, qui dicuntur consanguinei. Et eorum filij. Et filij filiorum. & hoc siue aequaliter descendant, vt in exemplo posito, siue inaequaliter, vt Patrus, amita. Auunculus, matertera. & ceteri superiores ex transuerso. omnia haec probantur 35. q. 5. ad sedem. ff. de grad. l. j. & l. iurisconsultus. & 35. q. 5. primo gradu. & not. quod dux lineae descendentes unam faciunt transuersalem, vt in hoc exemplo, filij duorum fratrum attinent sibi in linea transuersali. & tñ quilibet eorum descendit recta linea ab auo eorum communi. unde quilibet est in recta linea, alia ab alia. & sic sunt in duabus lineis recte descendentes. & una transuersali. & de omnibus alijs intelligendum est, tam remotioribus quam propinquis.

¶ Quid sit gradus. Et quidē distantia unius personae ab alia in linea consanguinitatis, sibi Da. vel sibi T. gradus est habitudo distantiarum personarum, quae cognoscitur quod agnationis, subaudi, vel cognationis distantia duarum personarum inter se differunt. utraque; approbare potest. Dicti sunt gradus ad similitudinem scalarum locorum vel peluuium: quae ita gradiuntur, vt de proximo in remotiore transseamus: vt ff. de grad. iurisconsultus. s. gradus.

¶ Qualiter computetur. Et quidē in linea ascendenti, vel descendenti. eo modo computantur sibi. leges & sibi can. sibi hac regulam. Persona personae addita ascendēdo, vel descendēdo per carnis propagationem, addit gradum, sed non mutat genus: vel sic, Generata persona gradum adijcit. 35. q. 5. ad sedem. Et sibi legem in transuersali, vt j. apparebit. In ascendenti ergo linea & descendenti computatur, prout not. s. eo. s. quot vers. ascendentiū. & ver. linea. nam pater & mater sunt in primo gradu, respectu cellulae vacuae, quae est in medio arboris: quae vocatur doctores Ioachim. & sic ascende vsque; ad quartum gradum, in linea ascendenti: in linea verò descendenti est filius & filia in primo gradu respectu eiusdem Ioachim. & sic descende vsque; ad quartum gradum, vt totum signauimus. Ideoque haec consanguinitas sibi hac regulam poterit experiri in linea ascendenti, & descendenti: si una personarum, de quarum queritur consanguinitate descendit ab alia, computatis eis, & omnibus personis intermedijs una minus, totus est gradus consanguinitatis. id est si quatuor sunt personae, tertius est gradus, si quinque, quartus est gradus, sibi Vinc. verbi gratia, inter truncum, & ab auum suum, quae est in linea ascendenti, sunt 5. personae, & computato truncum & ab auo, detrahe unam, remanent quatuor: ergo in quarto gradu attinet sibi. Item inter truncum & abnepotem suum computato truncum, & abnepote, sunt 5. personae, detrahe unam, remanent quatuor: ergo in quarto gradu attinet sibi. & sic est videre de singulis descendentes. & ascendentes. ¶ In collateralibus autem linea sit computatio sibi l. vno modo, & sibi canones alio. nam sibi leges consanguinitatis sic inueniunt, si neutra personarum, de quibus queritur descendit ab alia, computa gradus per quos distat uterque; a communi pariete: & quotus numerus est communi pariete detracto, totus est gradus. vnde si una distat a communi pariete per quatuor personas, alia per tres, computatio a communi pariete sunt 8. detrahe ipsum, remanent 7. sic ergo attinet sibi in gradu 7. & obtinet haec computatio, siue inaequaliter distat, vt in exemplo sibi. proxime; posito: siue aequaliter, vt patet in truncum, & pronepote per auunculi sui: & sic de singulis. vnde aliquoties contigit, quod vnus gradus canonicus duplicatur legaliter, duplex quadrupla triplex sextupla, quadruplex octupla. sicut est videre in omnibus cellulis positis in linea transuersali, & in truncum coaequali, et in qualibet alia transuersali & equali. ergo sibi leges frater & soror sunt sibi in 2. gradu: filij duorum fratrum, qui patruales dicuntur, in 4. filij duorum fratrum patruelium, in 6. filij filiorum duorum fratrum patruelium, in 8. sed sibi cano. primi sunt in primo gradu: secundi in secundo: tertij, in tertio; quarti in quarto: aliquoties verò adijcit sibi l. gradui canonico vnus gradus, vel plures, sibi quod gradus distat. sicut est videre in qualibet linea transuersali, & inaequali. ergo sibi l. filius fratris distat a stipite 3. gradu. sed sibi can. 3. item frater fratris nepos distat a stipite gradu 4. sed sibi cano. 3. Item secundum leges fratris pronepos distat

Quod lineae sunt. J. Adde Doct. in arbo re consanguinita. & affinita. & per doc. in c. non det e. cit.

Quid sit gradus. J. Adde Bai. & doc in l. fi. de success. edict.

Qualiter compute tur. J. Adde gloss. in c. licet ex quad. de testib. Doct. in c. non debet. & in ca. fi. de consan. & affi.

^f Vsq; ad quotum gradum. j. Adde Doc in cap. nō debet. eod. titu. & per Doct. in arbore affinit. & consanguini.

à stipite quinto gradu: sed fm cano. quarto. itē fm leges fratris pronepos distat à sorore stipitis quinto gradu, à sororis aut filia sexto, à sororis vero nepte septimo: sed fm cano. idem pronepos distat à qualibet istarū per

sonarum æqualiter. s. quarto gradu. ut oīa hæc pbantur. 35. q. 5. ad sedē. & per totū. ff. de grad. iurisconsul. Ergo fm cano. q. sicut idē c. ad sedē, probat de sola consanguinitate contractant, quo ad matrimonia, non quo ad hæreditates. fm leges sciendum est, q. quoties intransuersalib. lineis duæ inueniuntur psonæ equaliter descendentes à cōi stipite, quoto gradu distat altera earum à cōi stipite, toto gradu attinēt inter se, & sic nō distāt gradu, sed sunt in eodē gradu. arg. 35. q. 5. parentela. ergo filij in eodē gradu attinēt sibi & consanguinei germani & consanguineitertij, & quartij. q. æqualiter descendunt. Sin autem descendāt in æqualiter quoto gradu attinent sibi, & sic remotior addit gradum: vñ nō sunt in eodē gradu, sed distant gradu fm regulā magistrorū approbatā, hāc. s. quoto gradu remotior distat à stipite, toto distat & à quo libet per aliam descendentiū ex eadem: ut infra eodem capitulo vltim. Gregor. sic in sequen. §. dilucidē computatur.

ⁱ Vsq; ad quotum gradū matrimonio prohibeat.

Et certē olim phibebatur vsq; ad septimum gradū, in collateralibus inclusiue, fm illos q. ponunt filium in primo gradu. fm Isidorū verō exclusiue terminantur in septimo: quia ipse ponit nepotē in primo gradu. 35. q. 3. §. hac autoritate: & ibi exponunt magistrī patrē, i. filios. i. nepotes. & 35. q. 5. ad sedem. ad fi. vers. sunt. n. quidā. In ascendenti aut linea & descendenti, vñ consanguinitas in infinitū extendi. vñ secundum quosdā, si Adā hodie viueret, nō posset aliquam ducere, fm Hugo. ut Instit. de nup. §. 1. ff. de ritu nup. nuptiæ. & 35. q. 3. progenie. & de consanguinitate. & c. in copulatione. Alij nō faciūt vim, q. vltra septimū gradū nulla consanguinitas inuenitur: ut 35. q. 5. ad sedē. vers. illa quoq; Sed dic, non inuenitur. i. de facili nō pōt inueniri: quia nō pōt, vel vix pōt pbari, pp breuē uitā hominū. ut ibi ēt dicit & ad idē s. de testi. licet ex quadā respō. i. sed cū certū sit, q. ab Adā oēs descendimus, si viueret in incertis, non incertis locus est coniecturis. ff. de verb. obli. continuus. vnde si posset probari bene dirimeretur. ergo nō deficit ius: sed probatio. ut not. s. eo. §. & unde. & adde j. eo. vers. sed nunquid. in 5. & seq. Tertij, dicunt, q. vltra septimū gradū non reperetur consanguinitas: verū est in linea collateralī. Hodie verō prohibitio coniugalis quartū gradū consanguinitatis vel affinitatis non excedit: sed inclusiue phibet vsq; ad quartū gradū, ut s. de cland. despon. cum inhibitiō, verba cōcilij. Prohibitio quoq; copulæ coniugalis quartū consanguinitatis & affinitatis gradū de cæterō nō excedit: qm in vltiorib. gradibus iā nō pōt absq; graui dispensatione huius prohibitionis gñaliter obseruari. Quid si hodie inueniatur aliqui cōiuncti in quinto gradu: sed tñ contraxerant ante istā constitutionē. dixit T. consulendū principē, cū nouus casus sit cui significādum est tempus quanto simul steterunt, qualitas, psonarum, numerus liberorū: & in quo gradu attinēt sibi, & vtrum timeatur discordia suscitari, vel non, & oēs aliæ circumstantiæ, ut fm hoc instructus respondeat. nec enim debemus peccatum nostrum modis alienis accommodare, ut p eos simul dimittendos peccemus.

ut j. de simo. nemo. 88. dist. quidem 86. dist. culpam. 35. q. 8. de gradibus. ff. de ritu nup. qui in prouincia. s. diuus. 35. q. 3. gradus. hoc dico de sexto gradu, vel septimo. nam quicquid sit in 5. de his nō dimitemus simul manere: ut extra. 3. de consanguini. rux. fm T. & facit pro eo arg. j. eo. q. circa. & qd dicit constitutio de cæterō non excedat. & quia constitutio non respicit præterita: ut no. s. de constitutio §. qñ constitutio vers. in futurum. & sequentibus. & probatur. 31. dist. ante triennū. & 35. q. 3. de incestus. Primus enim consensus illegitimus fuit: & sic non pōt confirmari ex post facto, ut s. de eo. qui duxit in matrimo. quam pol. per adult. c. 2. & 3. & c. cū haberet. arg. ff. de precat. sed si manente. Assensio, id est, si ante constitutio nis ipsius publicationē ambo habuerunt conscientia consanguinitatis, vel alter tantum, & is qui habuit bonā fidem, petijt diuortium celebrari. arg. s. de eo q. duxit in matrimo. quā pol. per adul. c. 1. aliās cōtra, ut in eo. tit. c. veniēs. quia si cognoscit eam semel, ratiō ratificatur matrimoniū, propter bonā fidem alterius, licet postea vterq; intellexit veritatē. argum. s. de coniugio seruo. proposuit. & c. vlti. Si verō j. hos gradus. s. quatuor, hodie inueniantur coniuncti, separabuntur, nulla obstāte diuturnitate temporis: quia tanto sunt grauiora peccata, & c. ut j. eo. non debet. in fin. hoc intelligas, vsque dum consanguinitas recordatur, & probari pōt ut 25. q. 3. progenie, & per totum. & j. eod. ex literis. & no. s. eod. §. & vnde. nec obstat aliqua consuetudo: ut j. eo. qd super his. in fine. quod dic ut not. s. de cognat. spirit. §. quis sit effectus. ver. effectus verō tertiæ nisi sint infideles, qui in fidelitate intra hos gradus contraxerint, & postea conuertantur. tales. n. nō separantur: ut infra eod. de infidelibus. de hoc plenius j. de diuor. §. quot modis. ver. nō solum. ¶ Quid si aliquis contraxit in quinto & quarto gradu respectu stipitis? respondeo, valet matrimonium: quia tales attinent sibi in quinto gradu, siue distant quinto, ut notatur s. eodem. §. proxim. vers. ergo. sic & eadem ratione in quinto, vel tertio, vel secundo. nec obstat. j. eod. q. dilectio, vbi exigitur, quod vterq; contrahentium distat à stipite pari gradu: q. ibi circa dispensationē sit interpretatio: & arctatur: vel multitudini & obseruare consuetudini ad euitandum scandalum: vel differre ut innuit in ibi in fine, fm Goff. Sed nunquid in quinto & primo? non puto. & sic ab nepos, qui quinto gradu distat à stipite, non pōterit cōtrahere cum filia stipitis: sicut nec cum stipite posset, ut patet s. e. §. respō. j. imō ēt vñ, q. in infinitum prohibeatur contractus, prout no. s. eo. §. ver. in ascendenti. & probatur ff. de ritu nup. sororis proneptē ideo ducere prohibeor, q. ei parentis loco sum. ergo in infinitū. Quod ēt taliter probō: in veteri Testamento filij duorum fratrum, qui in secundo gradu sunt, licitē contrahunt: & tamen inter materteram & nepotem, non potest matrimonium contrahi, licet in secundo gradu sibi attineant. ut suprā, de restitu. spoliato. literas. ratio diuersitatis hæc est: quia in primo est secundus gradus transuersalis, in alio descendens. & dicit regula iuris civilis, quod cuius filiam ducere non licet, eius neque neptem permittitur. quod semper verum est in linea rectā descendenti, ut Instit. de nup. §. eius verō mulieri. & s. item amittam. & sic patet, quod cum quibus stipites contrahere non pōt, nec filius eius, vnde. omnes illi, qui sunt nepotes, vel neptes, stipitis nepotē vel neptes filij sui dicuntur, & sic in infinitum, ut in suprā dicta. l. sororis. Et est ratio, quia filia,

& stipes vna caro probatur, adeo quod est, secundum quosdam, inter ipsos nullus gradus reperit. vñ incipiunt primū gradū computare à nepotibus, sñ quos hodie quartus gradus exclusiue phibet, vt patet in his qñ. *l. eo. §. resp. j. 35. q. 3. §. autoritate.* est ergo filius eadē persona cū patre. vt *C. de impu. & alijs sublt. l. vlt. & vox patris vox filij, & ecōtrā.* vt *Insti. de inutil. stip. §. ci q. tuo iuri.* vñ etiā uiuente patre quodāmodo intelligit dñs rerū hereditariarū. vt *ff. de lib. & posth. in suis. iō dñ stipes, patētes, vel germani. i. filij stipitis:* sic enim exponit *l. eo. tua nos.* Et quare nō idē in nepte stipitis, cū hares haredis in infinitū sit hares. *ff. de pe. hared. l. j. & C. de hāre insti. l. vlt. circa prin. qā hāc phibitio non transit in tertiā psonā, sicut nec excōcātio.* vt *no. §. de sint. excō. §. & quē sit pēna.* ver. hāc aut excōcātio. quā. n. rōne dīceres de nepte, eadē rōne & de abnepote te dicere oportet. *ar. op. j. e. tua nos.* & sic falsa esset Gregoriana p & cōtra. *C. de inoffi. test. si qs filium.* Sed mirabiliter contradicit. *l. eo. qd dilectio.* dic q. solutio est in litera. illud. n. contingit pp multitudinē, & cōsuetudinē, quā scandalū generabat in regione illa, de qua loquitur, si in quinto & sexto gradu remaneret coniugati. vñ hodie si idem contingeret in aliqua terra de coniunctis in quarto & quinto gradu, idē fortē esset dicendū si esset standum Gregorianā: vt *no. §. de cōgna. spir. §. quis sit effectus.* ver. effectus verō tertiā. Sed aliqui iudaizantes faciūt vim in verbis indulgentia: qā fuit indultū, q in sexto. & nō fuit dictū, q sexto gradu distantes possent cōtra here. & aliud est, esse in sexto, & aliud distare. is intellectus corrigit *35. q. 3. §. hac autoritate.* & c. pcedēti, contradicimus. & in eadē dec. q dilectio, quia satis apparet ibi, vtrū Papa faciat vim in verbis vel in consuetudine, & multitudine, & scādalo. Itē *l. eo.* non debet. nihil aliud permittere vñ: nisi q in 3. gradu cōtrahere possint, & sic q faceret vim in verbis, falsa esset Greg. nec est dicendū q abrogat, decre. quā loquunt de 6. & 7. gradu. nō. n. iuri derogatur, sed exēplis q ponit antiqua: sed & illa quā pōt ex certa sciētia, vt habeamus materiā ad tractandū quid iuris hodie sit, & qd iuris fuerit quondā. ad hoc 7. dist. fuerūt. qā antiquitatis nihil ignorare debemus, in *Insti. de testa. in prin. j. Computatio aut cōsanguinitatis sic fieri dēt.* Cū vis scire de cōsanguinitate aliquorū, quātum inter se differunt, recurre ad stipitē, seu cōem parentē, à quo traxerunt originē hi, de quorū cōsanguinitate qrit: vt dicas, Comitissa Gebē. peperit Comitissā Sabaudię, & Comitē Guilielmū Geben. q fuerūt fratres in primo gradu. Quid si trūcus in memoria nō hñ? sufficit incipere à germanis: sed nō ab auunculo & nepte. vñ nō liceret incipere à Comite Guilielmo Gebē. à Comitissa prouincię Beatrice: imò sic cōputabis. Comes Guilielmus Gebē. & Comitissa Matilda Sabaudię fuerūt fratres. ecce primus gradus. Comitissa Matilda Sabaudię peperit Beatricē Comitissam puincię: ecce scdus gradus. Comitissa Beatrix peperit reginā Elionor Anglorū: ecce 3. gradus: regina aut Elionor peperit filiū Odoardū: ecce 4. gradus: de quo ponamus, agitur in hac cā. Modò reuertaris ad aliū fratrem, dices ex altera linea. Comes Guiliel. genuit Rodolphū de Gebē. ecce scdus gradus. Iste Rodolphus nō posset cōtrahere cū filia reginę Elionor. sed bene posset cōtrahere cū filia Edoardi. Item pone Rodolphus genuit Henricū: ecce 3. gradus. Itē Henricus genuit Petrus: ecce 4. gradus, q est in 4. gradu cum Odoardo filio reginę Elionor, cuius reginę filiā Petrus habere nō poterit in vxorē: sed bene poterit ha-

bere filiā Odoardi. Nec refert vtrū cōsanguinitas proprijs nominib. vel æquipollētib. designet, vt hāc oīa phant *l. tua nos. & §. de testi. licet 2. fili cert. pet. certū.* Et qā iudex, qui de hac cā cognoscit, dēt esse sollicitus, & discretus, & talis q possit iudicare & sciat: vt *l. eo. c. j. in fi.* Notandæ sunt interrogationes, quas facere debet, et si nō apponantur à partibus. argu. *§. de elect. cū nobis olim. §. pen. qā nec per pactū in hoc renunciare licet.* vt *no. §. de cland. despo. §. quot modis.* super verbo, coniuncti inuelligent, vtrū aliqd impedimentū sit. Iudex ergo faciet testē iurare in præsentiā partiū, postea ipsum seorsum interrogabit quomodo scit parentelā, si testis incipiat à stipire, vel germanis cōsiderabitur, qualiter distinguet gradus, sñ ea qñ. *l. eo. §. resp. i. verfi. cōputatio, & se. nā si aliter q ibi ostēsum est, cōsanguinitatē cōputauerit, vix cōgruē cōputabit.* Queritur etiā si viderit oēs gradus: si dicat sic, quæretur si habebāt se p cōsanguineis, & tenebeāt: sufficit et si dicat, q viderit psonas primū gradus, scdū vel tertij pro cōsanguineis se habere, alias nō valet. Sin aut dicat, q aliquas ipsarū viderit: sed de alijs audiuit: quæretur à quo, vel à quibus, & qñ. Si ab accusatore vel testib. didicit, non valet: si decē testes ab vno didicerint, nō valent. Si duo bonæ famæ à duobus vel decē malæ, non valēt: qā iniquū est, illos admitti, quorum repellereñtur authores. Sed si decē malæ famæ, vel leuis opinionis, à duobus bonæ famæ audierint, nō valēt: ergo necesse, q saltem duo bonæ famæ, & graues hoc didicerint ab alijs duobus æqualis famæ. Dēt et quæri, vtrū ante litē motā testificata didicerit, vel post: si dicat q post, repellitur. Si dicat, q antē: interroget, an præsens fuerit tpe sponsaliorū, an tacuerit, an cōtradicare potuerit: & tunc repelletur: alias admittetur: idē si sciuit spōsalia cōtrahi, & nō cōtraxit, qualitercunq; hoc scierit. Verū tñ, q testis reprobetur ex eo q præsens fuit, & tacuit, non inuenio expressum: qā decre. cū in tua. & *l. qui ma. accusa. pos. nō loquitur in teste: tñ suspectum est eius testimoniū.* arg. *l. de frigi. & malefi. c. j. & suspecti repelluntur. §. de testi. in literis.* Quæretur et, si scit vel credit ita esse, sicut testificatur: si grā, odio, vel timore, vel pōcio inductus testimonium dicat: & oīa hęc phatur *l. e. tua. & qui matrimoniū accu. pos. cū in tua. & §. de cland. desponsatio. cū inhibitio. & §. de testi. quoties. & c. cū in tua. & c. licet. 36. q. 6. de parentela.* Itē quærat, an sit de parētela viri & mulieris, vel extraneus: vt *35. q. 6. cōsanguineos. & dicā plenius de hoc l. qui matr. accu. pos. de hoc et no. §. de testi. §. quis possit. §. hi uerō oēs verfi. itē quæritur de ætate. Illud qri consuevit: an hodie succedat q in sexto vel septimo gradu rōne cōsanguinitatis? dicas q, sic vsq; ad decimū gradū, *35. q. 3. ad sedē. circa prin. nec. oblt. q in eo. c. dñ vltra septimū nō est gradus.* sic enim & hodie dici pōt, vltra quartū nō est gradus. *l. eo.* non dēt. nam respondendū est ad vtrūque, q verū est mīmonii impedlendi, est tñ gradus succedēdi vt ibidē. iō succederet vir vxori. & ecōtrā si oēs cōsanguinei deficerent. *C. vnde vir & vxor. q. n. nō mutat quare stare prohibetur.* vt *C. de testa. sancimus. & de appella. pcepimus.* imò sunt qui dicunt, quod etiam committeretur incestus cum consanguinea in quinto gradu, quia cum duo essent prohibita contrahere, & incestum comittere, non est facta relaxatio, nisi vnus. alterum remanet in sua prohibitionē per l. dictā. & quia quod in vno dicitur, in alio prohiberi videtur vt argumen. *C. de proba. l. martus. aliter tñ dñ in gl. arboris. l. cod. §. seq. sub §. q cō-**

Qualiter arbor.]
Adde Doct. in ar-
bore confa. & affi.
Iniuria an atrox.]
Adde que dicatur
iniuria atrox vide
in c. cum illorū, de
sent. excom. tanta.
de excels. prel. glos.
in c. fin. de do. inlti.
de iniur. in §. atrox.

fuerunt. verfi. 7. q. verius est, vt appa-
ret in his quæ not. s. de eo q. co. con-
san. vxo. suæ. §. quid iuris sit. ver. ergo
si cognoscat.

Qualiter arbor¹³ que

hic cōsuevit depingi, intelligēda sit,
& legenda. Et qdē hic discutiemus:
Quare arbor fuerit hic depicta,
Quare sic depingit, Quot & q̄ sunt

regulę, quarū instructiōe genealogia totius arboris
breuiter explanat, Qualiter arbor legēda sit. Que
consueuerunt queri circa hanc lectionem arboris.
Que notabilia circa hanc eandē lectionem sint scien-
da, & memorię commendanda.

13 **Vare arbor** f̄ hic fuit depicta; certē q̄a vtile &
expediēs visum fuit maioribus nostris, gra-
dus & attinentias cōsanguinitatis oculorū
inspectiōhi subijci. Nā segnius irritat animū dimissa
per aures, q̄ quæ sunt oculis subiecta fidelibus, vt Inst.
de gradi. §. si. sed & quædā alia sunt, q̄ sunt subijciēda
oculis. sagrorū mensuratio & limitatio. C. fin. regū.
l. 3. ff. finū regund. si irruptiōe. 16. q. 3. inter memora-
tos. Iniuria an atrox¹⁴ sit estimatio. ff. de fer. l. 3. Ven-
tris inspectio. ff. de vetre in spi. l. j. in prin. Locorū pu-
dicitie occulta inuestigatio. §. de pba. pposuisti. Mu-
lieris arctatio: & idē est si querat de alia instrumenti
infirmitate, a natiuitate cōtracta. §. de fri. & male. fra-
ternitatis. & ca. ex literis. Eunuchi sectio, vel instru-
mēti virilis defectio: sicut iā probari feci, quia hęc &
consimilia non pnt abscondi oculis. vt no. s. de proba.
§. & quot sunt species. ver. octauō. fit ēr j. de frig. & de
malef. §. vlt. ver. Gof. verō. nā & licet dicat, q̄ oculus
& manus oblectricis plerūq; fallat. 27. q. j. nec ali-
qua. ff. de vent. in spic. l. j. resp. j. n̄ sapius veniūt & di-
lucidāt veritatē, ideoq; hęc arbor a maiorib. depicta
est in decretis. & auct. est, vt 35. q. 5. ad sedē. circa fin.
ibi, taliter ergo & determinatis, &c. & in principi. vlti.
col. ibi, nā & in septē gradib. canonicē visualiter nu-
mere, &c. nō est ergo superflū ipsam depingere. nā
sicut tractatus de cōsanguinitate vtriq; libro cōis est,
sic & arbor dēt esse cōis, quinimō cū iura decretorū
quo ad inhibitionē graduū, & p cōsequens, quo ad pi-
cturā arboris pro magna parte correctā sint per hunc
librū, merito potius hic q̄ ibi arbor depingēda est re-
nouata, sed nec nocebit, imō placebit & pderit lectio
reperita. vt C. de emē. Inst. codic. l. vnica, in medio, ibi
cū nemini venit in dubium, q̄ reperita perlectio p-
bavit hoc satis validum, satisque esse famosum. f̄ Qua-
re sic depingitur, quia cū arbor appelletur, formam
arboris imitatur. nam sicut in arbore fructifera qua-
tuor cōsiderantur, scilicet, truncus, rami, flores. & fru-
ctus, & frondes: sic in arbore scripta eandem confide-
rari oportet. Ioachim enim dicimus truncum. nam
sicut arbor naturalis sursum producit palmites. ex la-
teribus verō ramos extendit, sed deorsum cōtinet pe-
damēta: sic Ioachim sursum erigit lineam ascenden-
tem, & ex vtroque latere ramos collaterales emittit:
sed deorsum loco pedamentorū subdit lineam descē-
dentem. Igitur Ioachim truncū, lineas collaterales,
ramos, attinētiās, fructus: frondes verō quāsdā dica-
mus quæstiones siue auriculas, quæ in antiqua arbore
ponebatur fm cōem literam. vel dic, q̄ Ioachim trun-
cus est, lineæ verō collaterales rami, sicut alij dicunt:
sed frōdes possunt dici cellulę, puncti flores, qui gra-
dus determinant, fructus verō appellabimus ipsos
gradus siue attinētiās, vel psonas. arg. 33. q. 5. tūc sai-

uabit: & fm hoc sit satis congrua similitudo, nec pun-
cti remanent sine nota.

15 **Vot** f̄ & q̄ sunt regulę, quarū instructiōe genea-
logia totius arboris breuiter explanat, quin
que sunt, & hęc. Prima res est hęc: psona pso-
nę addita p carnis ppagationē gradus adiicit, & ha-
bet locū in ascēdēti lineā, & descēdēti. de hac dixi
s. e. §. qualiter cōputet. Scda regula talis est: quot sunt
personę, de qb. queritur cōputatis attinētijs, vna mi-
nus tot sunt gradus, ergo si sunt quatuor psonę, dicas
ibi tertiū esse gradū inter extremos: si quinque sunt per-
sonę, quartū gradū. vt semper vna persona subducatur:
& sic de singulis. & hęc regula locū hēt inter psonas,
quarū vna descēdit ab altera, vt est videre i lineā ascē-
denti, & descēdenti: verbi gra, si quat quoto gradu at-
tinea trūcus pncpoti suo: quatuor sunt personę cō-
putato trunco, subducas truncū, remanet tres psonę.
ergo pncpos attinet trunco, subducas truncū, rema-
nēt tres personę. ergo pronepos attinet trunco, siue
est sibi in tertio gradu, & hoc modo oculata fide po-
tes cōputare de singulis sursum versum. Tertia regu-
la est hęc: si psonę, de quibus queritur, nō descēdant
vna ab altera, sed collateraliter procedant a cōi stipi-
te & sint in lineā æquali quoto gradu, quæuis ista ū
distat a cōi stipite, toto gradu differūt inter se, secun-
dū Goffr. imō toto gradu attinent sibi. sic not. hęc re-
gula per alia verba, & planius s. eod. §. qualiter com-
putentur. verfi. ergo ibi, quoties in transversalibus li-
neis, &c. Quarta regula talis est, si psonę, de quibus
queritur, nō descendant vna ab altera: sed cōiter p-
cedant a cōi stipite, & sint in lineā æquali, quot gra-
du distat remotior ab ipso trunco toto gradu distat
inter se, vt semper computatio fiat ab eo, q̄ magis re-
motus est ab ipso trunco ad ipsum truncū: & hęc duę
dictę proximę regulę locū habent in collateralibus
rām, hoc ēr plenius explicat in d. verfi. ergo. ibi. si aut
descendāt, &c. Quinta regula talis est, quoto gradu
distat aliqua persona a cōi stipite, toto gradu distat a
quolibet descendentiū ab eo. & hęc res locū hēt vsq;
ad finem ad lineā æqualitatis. vt & np. in d. ver. ergo.

16 **Valiter** f̄ arbor legēda sit, ex quo pmissa plen-
fuerūt p̄libata, ad hoc vt plenius intelligant,
debet doctor aperire librū, & scholaris simi-
liter. & debet primō notare cellulā mediā in qua ni-
hil scriptum est, quā Ioachim vocamus, a qua, & ad
quā cōputatio tota pcedit, & reducit, postea debet le-
gere lineā ascendentē, & cellulas ibidē continētes,
dicendo qd scriptū est in qualibet cellula, & notādo
puncta superiora rubra, & inferiora nigra, & numerū
eorū, & qd significant, postea de descendenti, deinde
de collateralī dextera, postea de sinistra, postremō de
singulis descendentiū ab auo, & ab auia, ptauo. pro-
tauia, auo auia, patre, & matre trunci, fiat illud idem
aptē & dilucidē animo, lingua, digito, oculo, & nomī-
nādo, cōputādo, & determinādo, qualiter & quoto
gradu distet inter se, vel sibi attineāt oēs psonę in ar-
bore constitutę, assignet ēr, determinet, & approbet
res suprascriptas, demū qōnes definiat subsequētes

17 **Vt** cōsueuerūt queri circa hanc lectionē arbo-
ris. ecce in primis q̄ritur, quare illa cellula,
in qua est Ioachim vacua depingit. & est illa
ratio, q̄a pro trūco ponit a quo ceteri ramusculi p-
ducuntur. & ideo etiam truncus appellatur. inde est
qui in illa cellula non debent poni duę personę sicut
in alijs cellulis sit, cū enim diuersorū diuersa nomina
fortiant. nā quādoq; vocatur pater, quandoq; filius,
quādoq; nepos, quandoque auus. & sic de singulis, non
potuit

potuit ei congruè nomē imponi, sed dī cellula vacua nominat & truncus, ad hoc 35. q. 5. series. & sed Ioachim dī, & etiā Proteus, pp diuersitatē pprietatum q̄ illi attribuunt, iuxta illud, *Quo teneam modo mutantem Proteus vultus*. Secundò querit, quare Ioachim non pōt cōtrahere cū filia abauī, ex latere trāsfuersali fm regulā positā §. eod. vers. 1. quia, vt ibi dī, persona psona addita per carnis proagatione, gradu adicit. ad hoc cōsuevit dici, q̄rite quos mundi arbor exagitat. nā illa rō nō patet hippis & tōsoribus: pōt tñ dici. fm Goff. q̄ hoc idē contingit, q̄a gradus canonicus compositus est. vnde quis plures sint distātiā in personis, eadem tñ vī attinentia inter Ioachim, & sobolē abauī, ex parte trāsfuersali: q̄ est inter ipsum Ioachim & ipsum abauū: cōsiderato gradu, in quo Ioachim attinet abauo, sicut est videre in bāca. si. n. plures sedeamus in vna bāca: licet vnus altius, & alius plenius, in vnā bāca sedemus. vel planius dicere potes, cū quērit de attinentia superioris ad superiorē, nō cōputatur ascendēdo ab inferiore vsq; ad summū: vt sic postea a summo fiat descensus ad inferiores. q̄ fm hāc fieret multiplicatio graduū, sed ascendit vsq; ad collaterales illius, de quo q̄ritur, vnde in quēstione. p̄missa cōputandum est: non vsq; ad abauum, qui est in summo: sed vsque ad proauū, & sit perueniendum est vsque ad collateralem qui gradum attinet, fm Goff. mihi vī, q̄ hāc quāstio facilis sit, fm regulas. & q̄ solutio regulas destruat. nam qñ queritur de attinentia inter Ioachim, & filiam abauī ex parte trāsfuersali, iam non queritur de linea ascendenti & descendenti, in qua tantum prima regula locum habet: imò de trāsfuersali iniqua, in qua non illa, sed quarta & quinta locum habent: secundum quas planum est videre rationē quā queris. vel dic. vt not. §. eod. §. vsq; ad quotum graduū. vers. quid si aliquis contraxerint. Tertio sit alia quēstio quā not. §. eo. §. vsque ad quotū gradum. ver. quid sit hodie. & seq. Quarrò querit, si personę, de quibus ibi quāsitū est, fuerint separatę, fm quod not. ibi, vtrum de nouo possint contrahere? vī q̄ non. argu. 35. q. 6. ab isto die. dicas contra. argu. §. de eo q̄ du. in ma. quam pol. per adulte. c. j. & ca. veniens. fm Gof. nec oblt. c. ab isto die q̄a loquit qñ per impedimētum qd̄ fuit, & adhuc est, diuortium celebratur. Nos verò querimus hic de impedimēto, quod fuit, sed tñ esse desijt, p̄ cōstitutionē non debet, Quintò queritur, vtrū hodie in quinto, sexto, vel septimo gradu sit consanguinitas. dic vt not. §. vsq; versicul. illud queri. Sextò queritur, vtrum in quinto ex una paret, & in tertio ex altera possit hodie contrahi: dic vt not. §. eod. §. vsque. ver. quid si aliquis. Septimò queritur, an hodie cōmittatur incestus in quinto gradu, & certē non: quia q̄ incestus cōmittatur in talibus, hoc non procedit ex natura coitus, sed potius ex cōstitutione ecclesię quę prohibuit certos gradus, & cōstituit in eis coitu fore incestuosum: sicut & prohibitio matrimonij, nō ex natura matrimonij, sed ex cōstitutione ecclesię procedit. 35. quāstion. j. cum ergo super quo vide quod no. suprā eodem §. vsque. versic. illud queri. & suprā, de eo qui dux in ma. quē pol. per adult. vers. & idē intellexit. Octauo queritur, cum proauus, & proauunculus & propatruus sint in eadē linea & in eod. gradu, quare Ioachim magis distet à proauunculo & propatruo, q̄ proauo? dicas, quia illi dicuntur esse in eod. gradu, respectu abauī qui superior est, non respectu Ioachim vel aliorum inferiorū. Nonò queritur, quantum protendatur consanguinitas in linea ascendenti & descendenti: & vī, q̄ in infini-

tum. & hoc dicunt quidam alij, quos sequitur Goff. dicunt q̄ hodie indistinctam in ascendentibus, quā descendentibus, sed etiam collateralibus gradum quartum prohibitio nō excedit. §. eod. non debet. miror tñ, quomodo ius indistincte loquens corrigat tilud, qd̄ cū distinctione saluari pōt, vel quomodo loquens in genere corrigat illud, quod in specie loquitur, cū potius videat, q̄ in hoc casu nouum trahat ad se antiquum, vt ff. de legiti. sed & posteriores. qd̄ dic ut not. §. §. vsque. vers. in scendenti. Quę notabilia circa eandē lectionē sint sciēda, & memorię cōmēdanda: & qd̄ est. Primū notabile est hoc, q̄ Ioachim cum nulla persona in arbore, posita contrahere potest. Secundum notabile est, q̄ personę positę in vna parte arboris inter se contrahere non possunt, q̄a sibi adinuicem attinēt, & hoc verum est, vsque ad vltimā lineā æqualitatis, quę per filiū coniungitur Ioachim. nam 6. vltimę cellulę ex vna parte arboris non attinent oib. superiorib. sicut occulta fide pōt videri. Tertium notabile, q̄ illi qui sunt positi in vna parte arboris, pōt contrahere cum illis, qui sunt positi ex altera parte arboris, exceptis trib. lineis descendentibus ex illa cellula, in qua continent p̄r & mater. nā illi inter se cōtrahere non pōt: prater abnepotē, qui potest contrahere cum illis, qui sunt in linea sororis, & fratris Ioachim. Quartū no. est, q̄ non fuit necesse arborem ex vtraque parte depingi: sufficisset. n. q̄ depingeretur ex vna parte tñ in modū vexilli: sed fortē factū fuit ad decorē, seu cā venustatis, vel vt sciremus oīa vtriusq; generis sexus. Nā ex vna parte arboris ponuntur nomina descendentium per masculinum sexū, ex altera descendentium per scēmininū. Quintū no. est, q̄ quādā lineę sunt ligatę filo per trāsfuersum, vt innuant, q̄ illę sunt lineę æqualitatis. Sextū no. q̄ licet Ioachim, sicut & quilibet alius, habet quatuor anos, duos paternos & duos maternos: & sic ascēdas in quolibet gradu, duplicabis numerū superiorū, nō tñ oēs illę plonę hic ponunt: nā & illę q̄ ponunt, sufficiūt ad doctrinā. Septimū not. q̄ personę q̄ distant æqualiter à cōi stipite, dicunt esse in gradu, & facere gradu: quę aut inæqualiter, dicunt distare gradu: vt 35. q. 5. porrò, & c. parentelę. vt & no. §. e. §. qualiter cōputentur. ver. ergo. Octauum not. q̄ puncta rubea designāt gradus canonicos, q̄ tali colore & in superiori parte depinguntur pp excellentiam: puncta verò nigra designāt gradus legales, q̄ tali colore, & inferiori parte depinguntur. vt scias quanta differentia est inter canonicā cōputationem, quę tractat de spūalib. & legalē, quę tractat de tpalib. super quo vide quod not. §. qui fil. sint leg. §. qualiter, & a quo. Nonum not. est, q̄ quo ad legales gradus pertinet in ascendentib. & descendentibus gradibus legalib. locū habent duę primę regulę superius positę: in collateralib. verò talis est regula, quot sunt psonę collateraliter à cōi stipite descēdentes prater ipsum stipitē, tot sunt gradus inter extraneos, de quorū attinentia queritur. de hoc aut, & si vis scire quid sit linea, & qd̄ gradus, & qualiter cōputetur, vide qd̄ no. §. §. qualiter cōputentur. §. vsque. nā ea quę hic deficiunt, in eisdem §. & superiori summa plenissimē recolligere potest diligens studiosus.

De Affinitate. Rubrica.

S V M M A R I A.

- 1 Affinitas quid sit. Et eius diuisio. 2.
- 3 Genera affinitatis quot sint.
- 4 Genera affinitatis quol. terinsurgunt.
- 5 Affinitas vsque ad quem gradum prohibeatur.

Summa. Hoff.

V V 4

6 Cen-

- 2 Quid sit affinitas.] 6 Cōsanguineus quo gradu distat ab uxore
Adde Inno. Ioan. mea, toto gradu affinitatis distat à me.
And. & Doc. in ca. 7 Arbor affinitatis qu. liter sit intelligen-
fraternitatis. de eo da. Et qualiter exponenda et legēda. 9.
qui cogno. consan. 8 Regula quæ & quot sunt per quas affini-
vxo. suæ. & p. Ar- tatis gradus & genera dignoscuntur.
chi. in c. i. de spon. lib. 6.

X quo diximus de consanguinitate, videamus de Affinitate. Quid sit affinitas, Quod sint genera affinitatis, Qualiter ipsa gñā affinitatis insurgunt. Vsq; ad quē gradū in singulis generib. phibeant, Qualiter Affinitatis arbor intelligēda sit, & legēda.

- 1 **Quid sit affinitas.** † Et quidem proximitas personarū ex coitu proveniens omni carens parētela. Ex coitu, iō dixi: quoniā tam per fornicarium coitū, quā per legitimum contrahitur affinitas, & insurgit, vt §. tit. j. c. i. & 2. & c. discretionē. §. sed nec affinitas, & c. ex literis. & c. veniēs. & c. tuæ. & 35. q. 3. nec eam fm T. sed Da. contrā qā affinitas ex nuptijs tm insurgit: vnde secundū hoc affinitatis est coniunctio personarū diuersarum cognationū per nuptias copulata: sic vt altera ad alterius cognationis finē. i. metam accedat, ut ff. de gradi. non facile. §. affines. & §. sciendum. ad quam l. saluandam not. Goffre. q. licet ex damnato coitu nō oriatur affinitas, oritur tū inde publica honestatis iniuria: & hoc pbabiliter dici pōt, fm Gof. sed certē non obst. alia ratione: quia illud verum est, quo ad hereditates, & tutelas deferendas: & ne cogatur testimoniū dicere cōtra affīnē, vt ff. de grad. iurif. cōsultus. de test. l. lege Iulia. † Affinitas ergo civilis & naturalis & legitima nō contrahitur, nisi nuptijs interuenientibus: sed naturalis & illegitima bene contrahitur per coitum fornicarium, adeo q. matrimonii impedit & dirimet: & facillius etiā potest probari, q. naturaliter illegitima consanguinitas super quo vide §. de consanguinitate. §. & vnde. vel dic, q. affinitas post matrimonii contracta iniqua est: & improprie sic appellatur, arg. §. de eo qui cog. consang. vxo. suæ. tuæ. ad fin. & c. discretionē. sed per matrimonium contracta æqua est, & rationalis, & iuris. ff. de grad. non facile. §. affines. & §. sciendum. dī autem prima iniqua pp adulterium: quia nec sine illo contrahitur primum matrimonium. vnde & contracta sine nuptijs, iniqua pōt dici, propter fornicationē: & sic rōne peccati iniqua & irrationabilis iudicatur. Dīcti sunt autem affines, quasi ad fines alterius ascendentes, vel affines quasi propinqui, §. e. super eo. imō dīcti sunt affines ex eo, q. duæ cognationes quę inter se diuersę sunt, per nuptias, subaudi, vel per coitū copulant, & altera ad alterius cognationis finem accedit. ff. de gradi. non facile. §. affines.

- 3 **Quot sunt genera** † affinitatis. Tria, sed vnum tm hodie habet prohibitionem. vnde in Concilio generali cum prohibitiones de coniugio in 2. & 3. affinitatis genere minimē contrahendo, & de sobole suscepta ex secundis nuptijs, cognitioni viri non copulanda prioris, & difficultatē frequenter inducāt, & aliquando periculum pariant animarum, cū cessante prohibitionē, cesset effectus: constitutiones super editas sacri approbatione concilij reuocātes, presenti constitutione decernimus: vt sicut contrahentes de cetero liberē copulentur.

- 4 **Qualiter** † ipsa genera affinitatis insurgunt. Et q.

dem per carnis copulā. vnde regula, persona generata ex consanguinitate, psona sociata per carnis copulam mutat gradū, & nō genus attinenti, vt dixi §. de cōsanguinitate. §. qualiter cōputentur. Alia autē regula dicit, psona sociata personę, per carnis copulā mutat genus attinenti, sed non mutat gradū. vñ versus.

Mutat nuptia genus, sed generata gradus.

Verbi gratia: ego & soror mea, attinemus nobis in primo gradu generis consanguinitatis. Petrus cognoscit sororē meam carnaliter, & sic persona Petri sociatur personę sororis meę per carnis copulam. hæc ergo carnis copula mutat genus attinenti, quā alio genere attinet mihi soror mea. §. genere consanguinitatis. alio Petrus, §. genere affinitatis, sed nō mutat gradum: qā in eo gradu consanguinitatis, in eo quo ego sum sorori meę. §. in eodem gradu affinitatis sum Petro, §. in primo. & qd dixi de sorore mea, hoc idē intelligas de qualibet consanguinea mea, in quocunq; gradu, quia omnes mariti cōsanguinearū mearū sunt mihi affines, in primo genere, & illis gradib. affinitatis, in quibus gradibus consanguinitatis vxores eorū attinent mihi. quia si qua est mihi in secundo gradu cōsanguinitatis maritus ipsius est mihi in primo genere affinitatis, & scdo gradu. & si qua est mihi in tertio gradu cōsanguinitatis, maritus est mihi in tertio gradu & primo genere affinitatis: & sic de singulis gradib. qm gradus computatur inter affines, respectu consanguinitatis tantum, vt 35. q. 5. porro. & vide qd nota. §. de eo qui cogno. consanguineā vxo. suæ. §. vlt. in fi. & q. dictum est de maritis consanguinearū mearum, idē intelligas per oīa de vxoribus consanguineorū meorum, qui sunt omnes mihi affines in primo genere affinitatis: & in illis gradibus in quibus mariti earū consanguinei sunt mihi, & ego similiter sum eis affinis in eodē genere, & in eisdē gradib. Itē omnes consanguinei vxoris meę sunt mihi affines in primo genere affinitatis, & in diuersis gradib. fm diuersos gradus consanguinitatis: & similiter oēs consanguinei mei sunt affines vxoris meę, & in diuersis gradibus. sed consanguinei mei non sunt affines consanguineis vxoris meę: ideo pater & filius contrahere possunt cum matre & filia, & duo cognati cū duabus cognatis, & auunculus & nepos cū duabus sororibus, vt hæc oīa probantur. §. eo. c. i. & c. q. super his. & 35. q. 1. sanē ex quo plerunq; multę attinentiæ oriuntur. inde talem exemplū consuevit poni: duę mulieres ducebant duos pueros, qui erant filij mulierum, & filij fratres filiorū suorum, & filij fratres maritorū suorum: & vterque patruus & nepos alterius, quod contingit, si mater & filius Parisiensis cōtrahant cum matre & filio Bon duo enim pueri ex his duobus coniugijs suscepti. & hoc exemplum infallibiliter verum reddunt.

Secundū autē genus per eandē regulā inuenitur. Pone, q. Petrus maritus sororis meę, qui est mihi in primo genere affini & primo gradu, mortua sorore mea, cōtrahit cū Berta: hæc Berta quondā Petro sororio meo p carnis copulā sociata, mutat genus: qā cum Petrus attineret mihi primo genere affinitatis, hic attinet mihi secundo genere: sed non mutat gradū: quia attinet mihi primo gradu secundi generis affinitatis: sicut Petrus attinebat mihi primo gradu primi generis. Vnde mortuo Petro inter me & Bertā matrimonium consistere non pōt, si seruetur secundum genus. & hic contrahitur secundum genus ex vna parte tantū: quoniā per matrimonium

nium consanguineorum vni tantum contracta est
affinitas. Hoc autē fm genus aliquando cōtrahitur ex
vtroque latere: vt in hoc exemplo. P. & Maria sunt fra-
tres: ego accipio Mariam in vxorem, & sic Petrus est
mihi in primo genere affinis. Petrus accipit Bertam
in vxorem: illa est mihi alfnis in scdo genere, & pri-
mo gradu. & hoc genus contractū est ex vtroq; latere
quia uterque cōsanguineorū contraxit. s. P. & Maria.
& idem est, si per omnia inter uxore meam & maritū
sororis meæ. Itē inter maritos duos duarum sororū,
ve duarum consanguinearum, & inter vxores duorum
consanguineorum.

Tertium verò genus affinitatis cognoscitur p
eandē regulā. Pone.n.duo consanguinei at
tinent sibi in secundo gradu consanguinita
tis: pone ꝓ accipiunt vxores, Bertam & Mariam, iste
duz mulieres attinent sibi in secundo genere affinita
tis & secundo gradu, cū Maria attineat sibi in secū
do gradu consanguinitatis: vt patet ex superioribus.
finge inter ipsos diuortium celebrā. deinde Mar
tinus accipit vnā earum in vxorem, s. Berā. iam iste
Martinus Mariæ attinet in tertio genere. quare mor
tua Berta non poterit cōtrahere cū ipsa Maria, q̄ sibi
attinet in 3. genere, & secundo gradu affinitatis. Pri
mum genus dī, quia per primā carnis copulā siue me
diante vna persona cōtrahitur. Scđm q̄a per secundā
carnis copulā siue mediantibus duabus personis con
trahitur. Tertium quia per tertiā carnis copulā siue
tribus personis mediantibus nascitur.

Vsque ad quem † gradū in singulis generibus prohibeatur. Et quibdem primum genus vsque ad septimum gradū olim prohibebatur, sicut ipsa consanguinitas vt probatur expressē 35. q. 3. de affinita. & ca. nullum. & cap. æqualiter. Secundū verò genus prohibitionē habebat vsque ad quartum gradum: ita q̄ non licebat cōtrahere cum affine secundi generis in quarto gradu, sed contractum non separabatur: tñ in secūdo & tertio gradu contractum separabatur: vt 35. q. 3. de propinquis. & c. hoc quoque. Genus tñ tertiū qđ ex vno latere tñ, & ex vtroque aliqn contrahitur. s. proximē. s. secundum autē. & versū. hoc autē. prohibitio nē habebat vsq; ad secundum gradum sicut legitur 7 expressē 35. q. 3. pro duorum consobrinorum. & sic accipit T. a maioribus suis, licet quidā doctores dixerūt tertium genus affinitatis nō esse: peruertētes litem ipsius decreti: & affinitatis arborē destruētes. hoc dicit ppter Ala. qui scripsit tertium genus nunquā prohiberi, & illud c. porro legebat de primo genere affinitatis. Itē scđm genus ex una parte. tñ contractum dicebat, nusquam lege prohibitum. & illa c. 8 de propinquis. hoc quoque legebat de secūdo genere, ex vtraq; parte opposito, & sine dubio male dicebat. Sed hodie non habet prohibitionem, nisi primum genus vsq; ad quartum gradum inclusiue, sicut & consanguinitas: vt not. s. eod. s. quot sunt genera. & eo. s. responso primo. vnde q̄hic scripsi de secundo & tertio genere, plus est ad instructionem, q̄ ad vtilitatem denariorum. est tñ famē vtilitas, quia turpe est patrio nobili ob causas oranti, ignorare ius circa qđ verfatur. Seruius. n. Sulpitius qui p certo post Marcum Tullium primum locum in orandis causis obtinuit, q̄a responsum Quinti Mutij ab eodē cōsulti non intellexit, ab eo, vt dictū est, obiurgatus fuit ff. de origine iuris. l. 1. s. Seruius autē Sulpitius. Illud autē in summa non est pratermittendū, † q̄ quot gradu cōsan-

guinitatis distat cōsanguineus mēsa
ab vxore mea, roro gradu affinitatis
distat à me, vt s̄. dixi. vnde cū de affi-
nitate aliquarū personarum q̄ritur,
& in quo gradu sint, recurrendū est
ad psonā illā, qua mediante affinitas
contracta fuit: & querēdum est quo
to gradu cōsanguinitatis distat illa
persona, de qua nunc agit, fm̄ ea q̄ notauī s̄. de cōsan.
§. vsq; ad quotū gradum. ver. cōputatio. quoto ergo
gradu distare inuenitur in cōsanguinitate, toto di-
stat in affinitate: siue sit primū genus, siue, secūdum,
siue tertiū. ad hoc ff. de gradi. iurisconsul. §. parentes
Cum ergo primū genus tm̄ & vsq; ad 4. gradū tātum
prohibeat: patet, q̄ si duæ sint abnepes in linea trās-
uersali, q̄ vocantur filix filiorū duorū fratrū patrue-
lium, & alterā duxero in vxorē, ea mortua superstitē
habere non poterō: quia est mihi in quarto gradu pri-
mi generis affinitatis: sed filiā filix superstitis ducere
potero, q̄a est mihi in 5. gradu, & sic excedit prohi-
bitā parentelā. Sed nunquid linea rectē descendens
prohibita intelligit̄ in infinitum in primo genere affi-
nitatis, sicut dixi in cōsanguinitate. s̄. de cōsanguini-
tate. §. vsq; ad quotū. & credo q̄ sic. argu. in his quæ
not. s̄. de eo qui cogno. cōsanguī. vxō. suā. §. ult. versic.
in fine. & argu. Instituti. de nuptijs. §. affinitatis. Item
not. q̄ si aliquis est tibi affinis per appositionē tibi fa-
ctam: & generat tibi filium de cōsanguinea tua, filius
ille generatus est tibi cōsanguineus, nō affinis. Si ue-
rò generat filium de extranea, nō cōsanguinea tua, fi-
lius ille tibi nihil atrinebit. per appositionē tibi fa-
ctam, iō dixi, quoniam si aliquis est tibi affinis per ta-
lem appositionē, id est, quod tu appositus sis consan-
guinitati eius: generat filium. ille est tibi affinis, sicut
parens suus in eodē genere, sed in alio gradu. Itē no.
q̄ licet moriatur consanguineus, quo mediante con-
trahitur affinitas, persona, quæ superiuit, remanet
affinis, vt 35. q. 10. fraternitatis. Hęc de consanguini-
tate & affi. cum his que not. in seq. §. j. dicta sufficiant.
de publicæ verò honestatis iusticia, & sobole suscepta
ex secundis nuptijs, de qua fit mentio in Cōcilio gene-
rali, nō debet hic poni: sed dic vt no. s̄. de matri §. qua-
liter impediatur, versiculo honestatis. & versicu. seq.

Qualiter ^{intel} arbor affinitatis ^{ligē.}
da sit & legenda. Et quidem hic videndum occurrit,
quot & quæ sunt regulæ, p quas affinitatis gradus &
genera dignoscuntur. Qualiter ipsa arbor exponen-
da est & legenda, Quæ cōsueuerunt quæri circa hanc
lectionem, Et quæ circa hanc materiam specialiter
sint notanda.

C Votū & q̄ regulæ sunt, per quas affinitatis gra-
 dus & genera dignoscunt: & quidē quatuor
 sunt regulæ. Prima regula hæc est Persona de
 qua querit matrimonii cōtrahēte ac cōsūmāte, orit̄
 primū genus & gradus aff. iuxta gradus cōsanguini-
 tatis inter virū & cōsanguineos vxoris, & inter vxo-
 rem & consanguineos viri cōprobat̄ hæc regula. j. e.
 qđ super his. Secunda regula hæc est; Quo to gradu
 consanguinitatis distat quis à consanguineo suo, vel
 à consanguinea sua, toto gradu distat ab eius vxore,
 vel marito ipsius, vt 3 5. q. 3. de propinquis. & c. quali-
 ter. Tertia regula hæc est: Persona addita p̄sonę p̄sona
 carnis copulā mutat genus, & nō gradū. 3 5. q. 3. S. hac
 autoritate. in c. seq. Quarta regula talis est: Perso-
 na addita personæ per carnis propagationem mutat
 gradum, & non genus. 3 5. q. 5. porro. has regulas pla-
 nius

nus exposui s. eod. §. qualiter ipsa genera.

Qualiter [†] ipsa arbor exponenda est & legenda. Et quidē in medio arboris ponitur quædā linea quatuor continens cellulas. In prima & superiori linea sic debet scribi. Primus gradus. In secunda, Secundus gradus. In tertia sic. Tertius gradus. In quarta sic, Quartus gradus. Ponit aut hæc linea in medio. Inter fratrem & sororē. Et hoc iō, ut detur intelligi qd a consanguinitate ortum habet affinitas: & qd ex utroq; sexu. s. virili & femineo hinc, & inde affinitas cōtrahat, & qd gradus affinitatis contrahatur fm gradus consanguinitatis: sicut notatur s. eo. §. qualiter ipsa genera. & inferius explanantur. Sed & ab vno latere proximē supradictæ lineæ ponitur alia linea, alias quatuor cellulas cōtinēs. In prima & superiori cellula sic scribi debet, **Frater**. In secūda sic, **Fratris filius**. In tertia sic, **Fratris nepos**. In quarta sic **Fratris p nepos**. Ex altero vero latere ponitur alia linea, quæ similiter alias quatuor cellulas continet. In prima & superiori cellula sic debet scribi, **Soror**. In secunda sic **Sororis filia**. In tertia sic, **Sororis neptis**. In quarta sic. **Sororis proneptis**. Fratre ergo vxorē ducente, contrahitur primū genus affinitatis, & primus gradus inter uxorem fratris, & sorore eiusdem: detur sorori filia: oritur secundus gradus: addatur filia sororis filia: ecce tertius gradus. nascitur filia sororis filia: ecce quartus gradus. Idē est in filiis. Ex vno autē latere arboris ponuntur consanguinei feminei sexus: ex altero virilis. Itē filio fratris matrimoniū contrahente, orit inter eius vxorē, & sororem fratris cum suis posteris primū genus affinitatis. & talis gradus in æquali consanguinitatis gradu inueniuntur maritus cū illis personis. & idem omnino, si nepos fratris vxorē duxerit: & idem in pronepote. Horū autē vxores continent in linea illa, quæ est iuxta fratrem: q linea quatuor habet cellulas. In prima sic scribi debet, **Vxor fratris olim relicta**. In secūda sic, **Vxor filij fratris**. In tertia sic, **Vxor nepotis fratris**. In quarta sic, **Vxor pronepotis fratris**. Nec mireris, si in tot variationibus graduū nō dicā mutari genus, sed affinitatis gradus tm: quia genus non mutat per carnis propagationē, ut apparet ex regula posita supra eod. sub §. qd. vers. quarta. Eodē modo ex altero latere arborem explanabis. nam sorore matrimoniū contrahente, oritur primū genus affinitatis inter uirū sororis, & fratrem eiusdem, cū suis posteris. Similiter sororis filia cōtrahente, orit primū genus affinitatis inter uirū ipsius, & fratrem sororis, cum descendibus suis. Idē in sororis nepte. idē in sororis pronepte, affinitatis genere nō mutato, in variatione consanguinitatis: sed gradibus variatis: sicut variantur gradus consanguinitatis cum illa persona, qua mediante, affinitas est contracta. Viros verò istarū continet illa linea, q est iuxta sororē: habet quatuor cellulas. In prima sic scribi debet, **Vir sororis olim relicta**. In secūda sic, **Vir filij sororis**. In tertia sic, **Vir neptis sororis**. In quarta sic, **Vir pronepotis sororis**. Sunt & duæ auriculæ, siue cellulae, ex utroq; latere arboris posite. In vna sic scribi debet, **Relicta relicta fratris**. In altera sic, **Relicta relicta sororis**. Hæ autē duæ cellulae sunt solæ, & lineas nō habēt, & ponunt cā venustatis, seu decoris, vel ornatus. qd dic ut j. nota. sub §. & q circa. de his gradib. & diuersis generib. plenius & apertius not. s. eo. §. qualiter ipsa genera.

Vt cōsueuerūt qri circa hanc lectionē. Prima qō: Quid si hodie inueniat aliqud matrimoniū cōtractū inter aliquos attinētes ī secūdo

genere, & primo gradu affinitatis: q tū cōtraxerunt. an illā cōstōnē, non debet. nunquid separabuntur? Et vī, q sic. nam de hoc matrimonio iudicandum est secundū illa iura, q obtinebāt tpe matrimoni j contracti: ut in authen. ut cum de appella. cog. §. j. col. 8. fm Goff. de hoc dic sicut nota. in simili q. s. eod. sub rub. de consang. §. vsq; ad quotū gradum. vers. quid si hodie. Scda quæstio: Quid si tales, de qbus s. p. ximē q situm est, separari volunt de nouo inter se matrimonialiter cōsentire? Dic ut not. in simili qōne. s. eodem. sub rubric. de consanguinita. §. qualiter arbor. sub §. q consueuerunt. vers. 4. Tertia qō: Cū ex secundo genere affinitatis olim īsūgerēt duo impedimēta, s. affinitatis, & publicæ honestatis iustitia 35. q. 3. porrō. quærit vtrum impedimēto affinitatis sublato, per cōstitutionē, nō debet, videat sublatum & aliud: q si non mutat. quare stare, prohibet. C. de test. sancimus. Dicas q sic. vñ & cōstitutione dict, ut sic cōtrahētes, sin secundo vel tertio genere de cetero liberē copulentur, & iō pater, q hodie vxores duorum fratrum, vel duorum cōsanguineorum, non sunt affines. quare ipsarū maritis mortuis, pōt aliq vtramq; ducere successiue: nō ob. 35. q. 3. porrō. cui est derogatū. Itē reuocata est phibitio de sobole suscepta ex secūdis nuptijs, ut no. s. eo. §. quot sunt genera: quoties. n. vitium ex una radice nascit, consequēs est, ut vna lege tollatur. C. de nupt. si libertā. in fi. ad idē facit. C. de duob. reis debent. l. fin. in fin. & s. de cōstit. transla. Quarta quæst. est, Vtrum hodie in sola publicæ honestatis iustitia, q oritur ex spons. de futuro, vel de p. senti, nō consummatis, locum habeat: vel aliq ēt p illā cōstitutionē, non debet, nō inueniuntur. sublata? De hoc dic ut no. s. de spō. §. q sit effectus. vers. sed nunquid hæc iustitia. & p. cedentibus. Et quæ circa hanc materiam specialiter sunt notāda. Primum not. est, qualiter affinitatis genera cōtrahantur. & quidem de hoc satis apertē notatum est s. eo. §. qualiter ipsa genera, hoc tū sciēdum est, q ad denotandū fm genus affinitatis ponitur in quibuscūq; cellulis, Olim relicta, Olim relicta qōne. d. in arbore antiqua ponebātur hæc verba, Relictus relicta. qbus contrahentib. oriebatur fm genus affinitatis, qd hodie locum nō habet: & iō duæ cellulae ponuntur ad decorem, ut not. s. eod. sub §. qualiter ipsa. vers. hæc aut. vel fortē locum habet, quo ad cōputationē. nam & hodie contrahitur fm & tertium genus affinitatis: sed phibitio est. sublata. j. eo. non debet. fm Goff. Fratre ergo contrahente. oritur primum genus affinitatis, inter eius vxorē, & sororem eiusdem fratris cum posteritate. fratre verò moriente, & vxore fratris olim relicta cum alio contrahente, oritur fm genus affinitatis inter fm, & vxorem, cum posteris suis: mortua vxore, & relicto ipsius cū alia contrahente, oritur inter illā, & sororem, cum sua prole, tertiu genus affinitatis: & hoc designat auricula illa, Relictus relicta fratris idem dicas in alio latere arboris, nam fratre contrahente, orit primū genus affinitatis inter virum sororis, & fratrem, cū sua posteritate, mortua sorore, & relicto ipsius cū alia contrahente, oritur inter illam, & fratrem, cum suis descendibus, secundum genus. mortuo verò relicto sororis, & relicta ipsius cum alio contrahente, oritur inter illam, & fratrem, cum sua prole: tertium genus, & hoc significat illa auricula: in qua scribit, Relicta relicta sororis. Secundum nota. est, q super cellula illa, in qua scribitur, Vxor fratris olim relicta, protenditur filium s. in quo scriptū est, Primū genus affinitatis, & refertur ad cellula illā, in qua scribitur, Soror

Soror: & ab alia cellula foror pducit filum cū eisdem verbis reducit ad eandē cellulā, Vxor fratris, vt de-
noteē, q̄ isti inter se sunt affines: & eodē mō super cel-
lula illa, Frater, erigitur aliud filū, habens eadē ver-
ba. s. Primū genus affinitatis, & retorquet ad illā cellu-
lam, Vir sororis, sumitur filū cum verbis eisdem, & re-
uoluitur ad illā cellulā, Frater: ad ostendendū, q̄ in-
ter se sunt affines. Tertiū not. est, q̄ affinitas est proxi-
mitas personarū ex carnali cōmitione, pueniens, om-
ni carens parentela, quod dic, vt not. s. eo. tit. s. quid
sit affinitas. Quartū not. q̄ affinitas. nō oritur ex nu-
ptijs interdictis. ff. de grad. nō facile. s. sciendū. q̄ dic,
vt not. s. eo. s. quid sit affinitas. & sic quatuor regulis,
& quatuor quæstionib. & quatuor notabilib. exposita
est arbor ista. cætera quæ deficiunt, s. eod. summa ple-
nūs elucescunt. *

De Frigid. & Maleficiatis, & de Impoten- tia coeundi. Rubrica.

S U M M A R I A.

- 1 *Impotētia coeundi quid sit. Et quæ impediatur matrimoniu. 3. 3*
Et quot eius species. 2.
- 4 *Mulier si ita lata sit, quod non possit cognosci, quid iuris.*
Et quid si uitio uulue mortuos pariat. 5. Et quid si natura-
liter sterilis sit, vel vitiosa. 6.
- 7 *Violentia accidentalis quæ dicatur.*
- 8 *Impotentia occulta accidentalis quæ dicatur.*
- 9 *Homo si taliter maleficiatur, quod non possit cognoscere ux-
orem suam, sed bene reliquas, an dissoluatur propterea matri-
monium.*
- 10 *Diuortium qualiter & quando fieri debeat propter impoten-
tiam coeundi.*
- 11 *Corrupta si dicat, quod maritus scelus est, vel defectum mem-
bri patitur, an sit cistandum.*
- 12 *Maritus frigidus si facit uxorem corrumpi, vt dotem lucre-
tur, quid iuris?*
- 13 *Vir si non est maleficiatus, nec naturaliter frigidus, sed quasi
naturaliter frigidus mouetur & erigitur, sed nullatenus per-
ficit, uel habeat duas virgas. & c. quid iuris.*
- 14 *Mulier si dicat, quod uir non potest eam cognoscere, alle-
gans super hoc defectum membri viri, quomodo fieret. Et
quid si allegat magnitudinem membri viri, dicens quod non
potest ipsum tolerare. 15.*
- 16 *Vir si habet membrum nimis carnosum, an propterea solue-
tur matrimonium.*

Riplex est genus hominum, aliud cali-
dissimū, aliud frigidissimū naturaliter,
aliud tēperatū: & qm̄ per calorē aliqñ im-
pedimentū nascit, quo matrimonia cōtrahi phiben-
tur, vt in illo, q̄ p̄ximio calore cognoscit matrē & fi-
liā, vel duas sorores, vel duas cognatas, de qb. plenē
diximus s. de eo, qui cog. consan. vxoris suę. dicamus
de impedimento, qd̄ ex frigiditate puenit: qm̄ male-
ficiatus huic æparatur, apponamus rubricā de Frigi-
dis & maleficiatis. Vel sic: Inter alia impedimēta ma-
trimoniij, de qb. tractare incepimus, frigiditas & ma-
leficiū inueniunt. dicamus ergo de ipsis. Vel sic: Qm̄
in matrimonio tria bona notari consueuerūt. s. fides,
proles, & sacm̄, vt no. s. de matri s. & quare. & prima
duo nō cadunt in matrimonio cōtracto ab illo, q̄ nō
pōt reddere debitū: videamus de frigid. & maleficia-
tis, q̄ nō habēt potentiā coeundi: & q̄ nedū illi, sed &
alij impotētes sunt, dicamus gñaliter de impotentia
coeundi, q̄ matrimoniu nō tā cōstitutione canonica,

q̄ naturaliter impedit. enucleantes, a
Quid sit impotētia coeundi, Quot
eius species, Quæ impotētia coeun-
di impedit matrimoniu, Quæ non
Qualiter & qñ diuortium. ob hanc
causam fieri debet.

Quid sit impotētia coeundi.
Et quidē vitiū seu de-
fectus naturalis, seu accidētalis quo
q̄ impeditur alteri carnaliter com-
misceri. ut in inferiorib. apparebit.

Quod eius species. f. Duę,
nā vt apparet
in descriptione, Alia naturalis, Alia
accidētalis. Sed naturalis aliqñ con-
tingit pp defectū ætatis, tā in homi-
ne, q̄ in fœmina. & sic est cōis vtriuf-
que sexus. Aliqñ pp frigiditatē ni-
miā, & hæc masculina, q̄ tñ in ho-
mine locū habet. Aliqñ pp nimiam
arctationē, & hæc in fœmina. Accidē-
taliū aut, Alia violēta, Alia occulta.

Quæ impotētia f. coeundi im-
pedit matrimoniu, q̄ non
Naturalis impotētia cōis vtriufq;
sexus, est tēporalis. nā adueniente
pubertate expirat. ergo quādiu du-
rat, tñ impedit matrimoniu contra-
hendū. vt 30. q. 2. s. vnico. j. eo. quod
sedē. inde dī, q̄ omne delictū cadit
in impuberē. praterquā delictū car-
nis, quare minor. 14. annis. masculus
de adulterio accusari non pōt. j. de
delic. pue. c. 1. ff. de adulte. si mīpor.
25. an. & breuiter de hac impotētia
& matrimonio taliū, dic vt plenē
no. s. de despon. impu. Masculina ve-
rō naturalis impotētia. s. frigiditas.
in homine perpetua est: & impedit
matrimoniu contrahendū, & diri-
mit iam cōtractum. vt 33. q. j. c. 1. &
2. j. e. c. j. & 2. & c. laudabilem. & talē
frigidū appello castratū. vt j. ver. ac-
cidentalis aut. nec dī in hoc casu ma-
trimoniū contractū dissolui, sed a
principio nullū fuisse. vt in auth. de
nupt. s. si verō col. 4. Fœmina autem
id est, arctatio in muliere, vel aliud
instrumenti impedimentū a natura
cōtractum. j. e. ex literis, aliqñ illud
impedit, & dirimit, aliqñ non, dist.
enim, vtrum possit ei subueniri ope-
re medicorū siue graui periculo cor-
porali, & tunc non impedit, nec di-
rimit, aliās si nullo modo iuuaripos-
sit, vel potest. sed tñ graue periculū
imminet, & impedit, & dirimit. j. e.
c. fraternitatis. s. hoc autē. & s. j. ver. nos tñ. quia non
potest esse vxor quæ apta non est ad viriles amplexus
vel quia instrumentū naturale impeditū est. aut quia
deest competens, quia fortē vix potest mingere, vn-
de perinde est, ac si non haberet. j. e. ex literis. & ca.
fraternitatis. respo. j. s. j. arg. ff. quod cuiusque vnjuer
si. j. ad fi. & qui satisda. cog. quoties. & de autho. ru.
nulla differentia. & s. de trāsl. episc. interc. corporalia.
s. sed neq; unde dicit l. quod mulier, quæ ita arcta est,
vt mater fieri nō possit, non est sana. imō in redhibi-
tione

Ab absurdum fortē ne
mini Iurisperitorū
videtur, si affinica-
tis tractatū subii-
ciamus ex Martino
Summa eod. ti. ru-
bricellam, de Affi-
nitatis transitu. Af-
finitas, inquit, con-
tracta inter consan-
guineos viri, & vxor-
em eius & non trā-
sit ad consanguini-
neos vxoris, nec e-
contrario. Vnde pos-
sunt legitimē copu-
lari, vt de consang.
& affi. ca. quod sup
iis. Quando, n. vir
carnaliter coniūgi-
tur vxori suæ, om-
nes consanguinei
viri efficiuntur affi-
nes vxori & eōuer-
so consanguinei vxō-
ris sunt affines vi-
ro, & in eisdem af-
finitatis, in quibus
cōsanguinitatis gra-
dibus attingit nēpe
vnus alteri. Sed in-
ter cognatos viri, &
cognatos vxoris
nulla ex illo matri-
monio nascitur at-
tinentia, vt d. c. qd̄
super iis. Obserua-
bis interea, q̄ illa pu-
blica honestatis lu-
stia, quæ solum ex
secundo affinitatis
genere oriebatur
sublata est hodie, p-
c. non debet. de cō-
sangu. & affi. Vn-
de hodie vxores du-
orum fratrum, vel
duorum consobri-
norum non sunt af-
fines. Vnde mortui
ipsarum maritis, po-
test aliquis vtram-
que successiue du-
cere, non obstantē
c. cui est hodie de-
rogatū 3. q. 3. por-
rō. Similiter seuoca-
ta est prohibitio de
sobole suscepta ex
secundis nuptiis co-
gnationi viri non
copulanda, prioris
vt d. c. non debet.
Sed & illud notan-
dum est, affinitatē
nō oriri ex nuptiis
interdictis ff. de gra-
da. l. non facile. s.
sciendum Mart.

tione est, sicut & illa quæ nullo mō purgatur, & quæ bis in mense purgatur, quare pater, q̄ semel in mense purgari dēt. Sin aut̄ sanari posset, perinde h̄t, ac si nunquā morbosa fuisset. vt ff. de redhib. act. q̄ritur. §. mulierē. & duab. legib. seq. f. Quid si ita lata sit, q̄ nō possit cognosci. vt de facto fuit apud Crassam. f. Itē qd si vitio vuluæ mortuos pariat. f. Itē quid si naturaliter sterilis sit, vel aliās vitiosa corpore: vel si vitio vesicæ colleq̄ū humorē continere nō pōt: sed in lecto mingit, vel inter coxas, qñ dēt reddere debitū? Non turberis; nā similia & turpiora audiunt: nec sunt talia ab animarū medicis ignoranda. & vī, q̄ hęc impediat & dirimāt, cū duo bona matrimonij deficiāt, & causæ principales, & finales, pp quas matrimonij cōtrahitur, s. fides, & euitatio fornicationis, & susceptio prolis, de qbus dixi s. de matrimonijs. §. & quare præcipuū. munus. n. fœminarū est, concipere, & cōceptū tueri: & tales sunt in redhibi. p̄ter quā illa, quæ naturaliter sterilis est: vt ff. de redhib. act. q̄ritur. respō. j. & §. j. & 2. Dicās, q̄ qualitercūq; impotēs sit ad carnale debitū reddendū, matrimonij impedit, quia decre. non dist. vt j. eo. q̄ sedē. secus, si cognoscibilis sit quocunq; modo: quāuis cōcipere nō possit, vt in lecto mingat, vel mortuū pariat q̄ hoc edictū prohibitum est: vt s. de spō. cū apud. nisi fortē dñs Papa contrariū responderet. Hęc aut̄ oīa intelligas, qñ inter potētem & impotentē contractū est matrimonij ignoranter. nam si ambo sciant impotentia, & volūt simul contrahere, vel post contractū simul remanere, hoc quidē poterunt: non tñ credas, q̄ sit matrimonij: sed est decretum, quia qui talē habere nō pōt vt vxorē, saltē habet vt sororē, æqua lance mulier habebit maritum vt fratrē: vt j. eo. laudabilē. respō. j. vñ. q̄ si ambo. Idē vī, si solus potens sciuit. arg. s. de coniu. lepro. p̄posuit. & c. vlt. & de conuer. cōiu. quidā intrauit. & ff. de l. cōmissoria. l. 2. Quid si vterque ignorat? Habet locū diuortij, vt dixi. Sin aut̄ solus potēs ignorat, in potestate sua erit, utrū velit diuortij celebrari. arg. s. de eo qui dux. in ma. quā pol. per adul. c. j. & c. veniens. & no. si. s. de præb. §. qualiter. Vtrū potens semp̄ præsumitur. ff. de proba. verius. nec. n. credibile est, q̄ potens scienter cōtrahat cū impotente. j. eo. cōsulationi. Sed si scientia p̄betur, cogetur eā retinere tanquā sororē, vt dixi, quia ecclesia Rom. ita consuevit iudicare. sic potes intelligere decre. præcipientē, quam alij dicunt consiliū p̄bentē. j. eo. consultationi. arg. s. de sent. & re iud. in causis. 10. dist. quis nesciat. 11. q. 3. nolite. nec obli. 32. q. 1. integritas. vbi dī, q̄ castitas suaderi pōt, non imperari, q̄ illud verū ab initio, secus ex post facto: vt s. qui cle. vel vouentes. cap. vlt. s. de hap. & eius effectū. maiores. §. itē q̄ritur. ver. verum. in fi. & de statu mo. cū ad monasteriū. in fi. Et pōt dici has decretales intelligendas, qñ tale quasi matrimonij cōtrahitur publicē, & in facie ecclesiæ: nec ipsum quasi matrimonium dēt scienter admittere sacerdos, nisi potens publicē voueat, q̄ ea vi uente nō adhæreat alij: iō postea præcise cogetur. ar. 33. q. 5. qd̄ Deo pari. & j. eo. fraternitatis. §. j. vñ. vel nisi se voto. & de voto solenni & simplici dic vt no. s. q. cler. vel vouen. §. si quis vouens. quis nō. quidam tñ dicunt, q̄ arctatio non dissoluit matrimonij. & sic intelligunt dictum c. j. eo. consultat. oni. sed reprobantur. j. eod. fraternitatis. alij sic exponūt literam. ibi, Romana tñ. ecclesia consuevit, & c. subaudi, consulēdo & monendo: non diffiniendo, vel sententiando. & hęc est communis opin. potest & illud dici, q̄ quamuis matrimonij nō rescindatur ad petitionē sciētis,

qui vel expressum votū emisit, vel saltē tacitū p̄sumit emisisse: tñ si talis cum secunda muliere contraxerit matrimonij, tenebit: quia votum simplex quāuis impedit, nō tñ dirimit matrimonium iā cōtractū qd̄ dic, vt no. s. qui cleric. vel vo §. quis vouens. Sed certē nullum ius dicit, q̄ aliquis cōpellatur talē retinere. Sed qd si consentiunt simul morari? Hoc pōt facere: mulier tñ pōt esse vxor, sed pōt teneri tanquā soror. sicut. n. expressē loquunt dicta iura. j. eo. consultationi & c. laudabilē. respō. j. ad fin. ibi, qd si ambo consentiunt, & c. q. d. viuere pōt castē simul morantes. qd nīnam hoc facere pōt. & si verū esset matrimonium inter ipsos. 33. q. 5. q̄ Deo pari. sed nec coguntur votū emittere: 33. q. 1. integritas. intelligas ergo, q̄ quādiu in eis placebit, sic morabunt, nec ecclesia virū quāuis peccantē cum alia, corrigere poterit de occultis. 33. q. 5. Christiana. sed nec vir. nisi primō ex cā prouocet ad diuortij, cū effectū impetrabit ab ecclesia licentia cum alia cōtrahendi. & hoc quicquid s. not. fuerit, est tenendū. f. Accidētalis aut̄ violentia dī, quæ violentē intert, vt sectio, qua impedit spado. i. is qui spada seu alio gladio virilia amisit, matrimonij contrahere, & si cōtraxerit, separabitur, ex quo sectio p̄cesserat. secus, si post matrimonij cōtractū accidisset, nā ex quo semel tenuit matrimonij, nullo impedimēto superueniente, tollitur. vt no. s. de matrimo. §. j. & §. quis sit effectus. & §. vlt. & de spon. duo. §. quæ quibus. vñ. aut vterq; de præsent. & s. de cōiug. lepro. sic intellige j. eo. qd̄ sedem. & 32. q. 7. illi q̄ sani. & 32. q. si. hi qui matrimonij. & q. j. dixit. Quid si dubitetur, utrū præcesserit, vel non? Præsumitur q̄ impedimētū matrimonij præcesserit. arg. C. de ædil. act. l. 3. & fm hoc sectio impedit & dirimit. super quo vide qd̄ no. s. de cor. vitia. §. & quæ impediēbant. ver. in cuncho. Quidā autē dicunt, q̄ hac impeditur castratus. sic scripsit I. & male: quia castratus idē est, quod frigidus: vnde dicitur castē natus, vt no. s. de cog. §. q̄s pōt adoptare & legitur in Insti. de adopti. §. sed illud. est tñ verū, q̄ promiscuē vtimur his verbis: spado, castratus, eunuchus. sed vera significatio se habet, vt dixi. eunuchus aut̄ ad utrūque se habet, & accedit. s. vt lit. non contest, quoniam frequēter. §. si verō aliter fuerunt tñ qui dixerunt, q̄ spadones contrahere possunt, quia matrimonij in quibusdam est humanitatis solatium. 27. q. j. nuptiarū. argu. 33. q. 6. §. quod Deo pari. & malē. & probau. & probat ff. de iure do. si serua. §. si spadoni. secus, si saltē vnū testiculū quis haberet, quia talis contrahere posset, & sic potest intelligi l. si. ff. de libe. & posthu. sed est quæsitū. §. spadonem. & ff. de ædil. edic. ædiles. §. filius. nam & hic militat. ff. de re milit. qui cum vno. ideo etiam dicit l. q̄ spadonum multa sunt genera. ff. de verb. sig. spadonū. f. Occulta verō accidentalis impotētia est illa, quæ prouenit ex maleficio seu violentia aliqua, & gladio. aliquando enim maleficiantur homines, ita q̄ redduntur impotentes omnibus, præterquā vni. hoc maleficiū vocat̄ sortilegiū, siue factura. & si illa vxor sit, bonū videtur tunc sortilegiū. cū adulteriū videtur. vnde hoc modo fuit maleficiatus comes quidā, q̄, vt fertur, & vt ego intellexi ab his, q̄ veritatē nouerant, p̄ 30. anno. stetit, & amplius, q̄ non poterat cognoscere nisi vxorem suā, sed postea euauit. f. Itē aliquando maleficiatur homo adeo, q̄ non pōt cognoscere vxorē suā, sed bene cognoscit oēs alias, & si tale maleficiū sequatur, matrimonij iā cōtractū nō dirimit, sicut dixi de alijs impedimētis. s. vñ. prox. Si verō maleficiū p̄cedit, & matrimonij sequatur, vt q̄ concubina sua malefici-

clauerat virū amasū suū, ita q̄ alijs impotens red-
debat, sicut multæ inueniuntur, vel quia specialiter
fuit factū maleficiū, ne cum illa, cū qua volebat con-
trahere, posset aliquatenus rem habere, refert verum
impedimētum sit tēporale, vel perpetuū. Si tempo-
rale est maleficiū, nullū præstat impedimētū matri-
monio. Si verò sit perpetuū, impedit cōtrahendū, &
dirimit iā contractū, vt 33. q. j. si per fortiaras. Sed
quomodo sciatur, an sit tēporale, vel perpetuū? Respō-
deo, ab initio quodlibet maleficiū præsumit tēpo-
rale: quia oīs homo pubes creditur potēs ad coitum:
sed ex quo per trienniū cohabitauerunt simul, dātes
operā studiosam carnali copulā: si adhuc durat im-
pedimētū, p̄sumitur esse perpetuū vt J. eo. laudabilē.
& c. vltimo. Quidā tñ. doctorum sentiunt in contra-
rium, dicentes, q̄ nullū maleficiū separat iā cōtractū
nec est ex cōsuetudine. Romanæ ecclesiæ, q̄ separetur
vnde dicunt, q̄ illud capitul. si per fortiaras hodie
non tenet. & est ratio quia omne maleficiū tēporale
solui potest sine diuino miraculo. saltē per eū, qui ip-
sum induxit, q̄a quicquid ligatur, solubile est. argu. J.
eodē, fraternitatis. §. primo. versiculo. nos tñ, & auth.
de nupt. §. nuptias. & facit pro eis exēplū comitis, qđ
nota. §. eo. vers. occulta. Sed opin. istorū omnino est
abijcinda, tanquā dura, & nimis onerosa: qm̄ præsta-
ret materiā homicidio & adulterio, si homo starec
cū vxore, & eā cognoscere non posset, cū esset potens
& idoneus alijs mulieribus. Itē nec semper solui pōt
per illū qui fecit, vel quia maleficus mortuus est, vel
q̄a perditū est maleficiū: vel q̄a maleficus non pōt, vel
nescit deleat. Itē s̄m Goff. rōnabiliter probatur eos
malē sentire: qm̄ dux causæ principales, p̄ quas con-
trahitur matrimoniū, vt dixi §. vers. qđ si ita. & in ta-
li deficiunt: sed ipsi s̄m deficientibus, matrimo-
niū nullum erit: iō tene. vt dixit Tan. sit ēt aliqñ ma-
leficiū, ne mulier concipiat, vel arbortū faciat, qđ dic-
it vt not. J. de homi. §. quid sit homicidiū. vers. post in-
fusionē. & ibi habes de poculo amatorio.

¹⁰ **Qualiter[†] & quando** diuortium ob
hanc causam
fieri dēt. Quidā sapientes dixerunt, q̄ si cā frigidita-
tis, vel sectionis, vel arctationis allegat, statim diuor-
tium celebrari pōt, qm̄ ista impedimenta sunt mani-
festa: t J. eo. c. j. Si verò maleficiū allegat, tunc expe-
ctatur trienniū. in authen. de nup. §. per occasionē. Et
dicit, q̄ quānis probabiliter mouerentur: tñ indistin-
ctē credit trienniū expectādum, nisi manifestissimis
signis & probationibus constet, illos frigidos esse, vel
mulieres arctas. sic intellexit J. eo. laudabilē. Sed &
audeo dicere, q̄ vtriq; errauerunt, saluo honore eo-
rum, nec puto q̄ hoc scripsisset T. si circa hanc mate-
riā perspicaciter studuisset, vnde oībus cācellatis, sic
dist. Si diuortiū celebrari petatur ob impotentiam
coeundi, & masculina impotentia allegat, naturalis
puta frigiditas, aut masculus prouocat ad diuortiū,
aut femina. Itē aut masculus expleuit 18. annum, aut
non. Et si quidē masculus maior 18. an. ad diuortium
prouocat, & vxor confitetur hoc, qđ maritus asserit,
dico tēpus arbitrarīū, aut unus mensis, aut triū, aut
anni, per qđ debent simul morari. & præstabit sacra-
mentū. de quo habes J. eo. vers. sed vir & seq. quibus
elapsis, si per rectum iudiciū ecclesiæ pōt probari vi-
rum impotentē, diuortium statim celebrabit, & mu-
lier nubat in Dño, sed viro indicet, ne aliquā ducat. si
autē duxerit, subaudi, & cognouerit, reus periurij ha-
bebit, & priora cōcubina reparāda erunt ēt ipsa mu-
liere contradicente, si fuit conscia fraudis. argu. ff. ad

leg. Iul. de adult. si vxor. §. Iudex. & §. vlti. Si verò nō
fuit cōscia, pōt eam repellere obiectu adulterij. arg.
31. q. 2. de benedictio. & q. 5. nihilominus. fm̄ Da. Est
autē hoc rectū iudiciū, masculus iurabit se naturali-
ter frigidū, i. se nō posse cognoscere aliquā mulierē,
nec moueri ad voluntatē coeundi. nam si aliquoties
moueret, sed non posset perficere, nō esset naturaliter
frigidus, vt J. dicā. vers. si vir. & vers. seq. mulier iura-
bit, q̄ nunquā vidit ipsum moueri, nec virgā erigi, li-
cet s̄m magistrū meum, eā diligenter manu palpane-
rit, & omnē diligentia adhibuerit, vt opus carnale
sequeretur intra tēpus elapsū a iudice statutū, &
quilibet habebit 7. propinquos, vel si nō supersunt vi-
cinos bonæ famę qui iurabunt, se verē credere qđ cō-
iuges iurauerunt, & sic diuortiū celebrabit. sic intel-
ligo J. eo. c. i. & c. laudabilē. §. si autē. sed hi 7. purga-
tores cognoscere debent cōuersationē personarum.
arg. J. de purg. can. quoties. & c. cū P. Manconella.
& c. cū dilectus. tñ nec illud omitto, q̄ membrū viri
inspiciendū est, sicut p̄ experientia sub edoctus, quod
dic. vt not. J. eo. vers. si. Sed nunquid sufficit, si reci-
piat faciem a duobus, vel tribus propinquis, vel ipsis
deficientibus, alijs bonæ famę, necessarius est nume-
rus septenarius cōpletus? & quidē vī, q̄ duo, vel tres
sufficiāt: quia in ore duorum, vel trium, stat oē ver-
bum, §. de test. cū esset. & c. relatū. Itē quia numerus
cōpurgatorū arbitrarīus est vt apparet J. de purg. ca-
no. quoties, & c. ex tuarum. Itē licet in accusatione
epi Cardinalis requirant 72. testes, tñ tres. vel ēt duo
bonę opinionis sufficere vident. 2. q. 4. p̄sul. & c. nullā.
& §. sed hic vel speciali. & facit ad hoc qđ no. §. de te-
sta. §. quotus numerus. sed nō puto q̄ in tā solenni &
periculosa cā cū nō inueniā ius expressum, a numero
statuto recedere debeamus. arg. C. de fideicom. l. si.
20. dist. de q̄bus. 42. dist. quiescamus. §. de transla. epi.
inter corporalia. §. sed neq; §. de deci. ad audiētiā. ff.
de postulan. l. j. §. pueritiā. J. qui ma. accu. p̄nt. uidet. §.
de sent. & re iud. c. si. nec. n. in hac cā utendū est argu-
mentis remotis, vel cōsuetu. aliqua cōtra cōstitutio-
nē Ro. eccle. §. de sponsa duorū. c. si. & argu. de testi.
licet ex quadā. in fin. Idē dico, si mulier procurat ad
diuortiū, & uir idē confitetur, sed tñ si uir cum alia con-
traxerit, iurantes. §. cōtra coniuges, rei periurij habe-
buntur, & penitentiā agent, & in simul reuertent. ap-
paret. n. modō q̄ cā odij & suggestionē diaboli hoc
factū fuit, vt J. eo. cap. j. §. si autē. & c. laudabilem. in fi.
& 33. q. 1. c. 1. & 2. nec in supradictis n̄r distinguendū
esse, utrum mulier uirgo sit vel corrupta. ex quo utet
que impotentiā confitetur, ut patet J. eo. c. j. respō. j. & c.
laudabilē. §. si autē. secus, si alter neget, ut apparet
in sequentib. Quod si marito prouocāte ad diuortiū
ex hac cā mulier esset se ab eo cognitā, puto stan-
dū uerbo mulieris, nisi uir ea conuinceret per aspe-
ctum, ut in seq. uerbi. quāuis. c. uideat dicere, q̄ in hoc
casu standū sit uerbo uiri, ut §. de spō. impu. duo pue-
ri. uer. si. sed non ob. q̄a ibi siue cognouisset, siue non,
poterat matrimoniū confirmari impediēte ielli-
tia publicæ honestatis, unde credit ei in p̄iudiciū
suū. Sed si mulier se cognitā asserat ab eodē, in casu
isto meritō ei credi dēt, quia, ut credo, uix inueniet
aliqua, q̄ hoc assereret nisi uerum esset, cum sciret si-
bi p̄iudiciū generari, maximē quia tales cōsuerunt
colaphizari stimulis satanæ ut §. de eo qui cog. con-
sang. uxo. suæ. c. Iordanæ. Itē quia cum rea sit, & nihil
præstiterit, absolunda est. vt 6. q. ult. actor. C. de p̄b.
actor. & de eden. qui accusari. nā & multi incurrerēt
periurium, ut possent diuidi ab uxore, & non credi-
tur

tur contra matrimoniū, vt s. de eo qui cog. consang. vxoris suæ. super eo. credendū est igitur mulieri, quæ pro matrimonio confitetur. sic alias exponitur. s. de desti. despō. c. 2. qd̄ dic, vt nota. s. de clandest. despō. s. vtrum cland. vers. 1. & seq. Sin autē maritus asserat se cognouisse vxorē, mulier econtrā dicente, & diuor tiū petente, standū est verbo niri, qui caput est mulie ris: vt s. de despon. impu. continebatur. & 33. q. j. si q̄s acceperit. nisi mulier ipsum conuincat de p̄iurio per asp̄ctū corporis: vt 27. quæstio. j. nec aliqua. s. de pro ba. proposuisti. & cap. penultimo quod dic vt nota. s. de proba. s. & quot sunt species. versic. octauo. sit et p̄batio per in spectationē ergo si mulier sit corrupta, caueat cui nubet: quia statim verbo viri, nec corrupta se potest virginē ostendere, cum non sit: vnde fm. hoc intellige j. eod. cap. j. s. illa aut. & q̄ dicit. cur tā diu subaudi, maximē quia idē. & si ab initio reclamasset, ex quo matrimoniū contractum erat: sed & quia tan diu tacuit, est maior præsumptio contra ipsum. argu. in his quæ not. s. proxim. vers. q̄ si marito. Sed alij di cunt, q̄ ille s. corrigitur per sequentē, qd̄ mihi nō pla cet. nā & posset saluari aliter: vt. s. mulier corrupta cō trahens audiatur. si in nouitate, s. intra duos menses proclamauerit. & si maritus ipsam se asserat cogno uisset, vt j. eo. c. 1. s. fin. & argu. s. de conuer. coniuga. ex publico. sin aut per annū, & dimidiū taceat, postea non audiatur. argu. s. de sponsa. ad id qd̄. & sic expres sim loquitur j. eo. c. 1. s. illa autē. tu verò etiā & hoc obijcias, & dictum s. illa autem. intelligas in corrup ta: sequentem verò in virgine. quamuis in veroque vir mulierem se assereret cognouisse, sed virgo ipsum per aspectum conuinceret: quod corrupta facere nō

11 potest. ¶ Sed quid si corrupta dicat, q̄ maritus sectus est. vel defectū mēbri patitur? & quidē audienda est in hoc casu: vt patet in his quæ not. s. eo. s. prox. vers. accidentalis. & j. eo. s. vers. fin. sed corā quo fiet hæc reclamatio? dic vt not. s. de despō. impu. s. fin. versic.

12 sed coram quo. ¶ Et quid si maritus frigidus ipsam corrumpi faciat, vt dotem retinere possit. Et quid si vxor faciat se corrumpi, vt partus, quem amasio susci piet, in hæreditate frigidi succedat. nā multæ fraudes & diuersæ circa huiusmodi adhibentur: vt patet j. de p̄en. officij. nec ius nec magister posset commodē, si ue de facili huius fraudibus obuiare. multæ namque viæ sunt ad malum hominibus paratæ: vt in authen. de nupt. s. mitiores. vnde si citra hoc ius conderetur de nouo, fortē ipsius obtentu contingeret mille mil lia matrimoniorū legitimorū solui proximo, q̄ in firmitate legitima retineret, quare rectē dictum est, q̄ nullū ius per omnia sufficere potest: vt no. s. in præ mio, versic. qui ergo diuersa. & ideo de duobus malis minus malum eligendū est. & ad ea quæ frequentius cōtingunt sunt iura adaptāda. de rebus dubijs. quo ties. j. eo de regu. iuris. estote. ff. de leg. nam ad ea su per hoc ēr vide qd̄ not. j. de p̄en. s. quibus, & quali ter. sub s. quid de muliere. Sed si vir dicit se moueri ad coitū, vel quia alias mulieres cognoscit: tunc pa tet, q̄ maleficiū allegatur. & ideo per triennium continuū debent simul morari ad præceptū iudicis licet Goffr. dicat, q̄ non est vis in p̄cepto iudicis: quia non inueniē in iure cautū: sed tū, quo ad mentē, vide tur hoc satis cautum per hoc, q̄ debent confiteri pec catum, vt sequitur. ergo non inuenitur, q̄ tēpus, quo simul fuerunt ante confessionem, non debeat com putari. hoc etiam inuenitur satis. j. eod. laudabilem. in principio. ibi, indulgendum sit, subaudi, a iudice. nec oblt. sed concordat. j. eod. litera, quia licet ibi

post octo annos videat, q̄ petitio facta fuisset: tū in telligi pōt, q̄ causa fuit antea diuitius vētilata, & ad præceptum iudicis p̄nitentiā egerūt; & simul coha bitauerunt. sicut manifestē inueniē in 1. respon. ad fin. ibi, qui post plures terminos. subaudi a iudicibus da tos: vt innuit, qui per triennium contineat, sententiā diuortij fertur. & sic intellige. s. quo circa, ergo ad p̄ ceptū iudicis debent simul morari hoc mō. Cōfitebū tur ambo peccata sua: quia aliquā infirmitas ex peccato p̄uenit: vt j. de p̄en. cū infirmitas. & iniungetur eis, recepto sacro, vt simul habitet: & bona fide det vter que operam cū omni diligentia ad debitum carnale hincinde reddendū: vir in perficiendo, mulier in pa tiendo: ita q̄ neuter aliquā fraudē adhibeat: nec per ipsum flet, quo minus carnalis copula subsequat: & si sic post cōtinuū triennium simul cohabitauerunt, & in capite triennij veniāt iterū ad ep̄m, dicentes, & iurā tes, q̄ sicut promiserant, fecerunt, nec potuerunt ef fici vna caro: tunc recepto illorū iuramento, & p̄pin quorū, sicut not. s. vers. si diuortij. & seq. matrimo nium dirimet, & dabit vtrique licentia cōtrahendi, vt no. s. vers. sed quomō. & habes j. eo. c. vltim. 34. q. j. si per sortiaras. Verum dici potest, si simul cohabita uerunt per octo annos, vel circa, & sine præcepto iu dicis, & non reperiatur q̄ vir aliquā cognouerit, tem pus arbitrium erit: quia præsumitur vir frigidus, vt j. eod. cap. vltim. sic intellexit Goffr. sed semper tutius est q̄ a tempore præcepti iudicis, debeat trien nium computari, vt patet ex præmissis. si dicas peri culum ex quo tanto tempore simul steterunt, respon deo, imputet sibi, quia tā diu tacuit. j. eod. cap. pri mo, ff. de exceptio. do. purē. s. fin. Sed quomodo intel ligemus id, qd̄ dictum est de continuo triennio: nun quid intelligi debet q̄ circa hoc debeāt studere die ac nocte? Non puto hanc mentem, sed sufficit, q̄ per maiorem partē anni, maximē per ver continuū, quo cōsueuerunt homines ad luxuriā fortius incitari, si mul cohabitauerunt, & bona fide operā dederunt, ar gu. ff. de aqua quo. & actiua. l. 1. s. duo autē genera. & s. quod autem. ff. de seruituri. vrba. prædiorum fora men. & l. seruitus. quod si infirmitate, vel alio casu im pediatur, videtur tempus restituendū esse. argum. ff. de itin. actūque priuato. l. prima. s. secundo, tertio, quarto & quinto. argum. contra, ff. de statu. libe. cū hæres. s. Stichus. Quid si per maritum flet, quia nō vult cohabitare, vel per mulierē? dicas excommuni candū eum, per quem stabit, & cautionem idoneam exigendam vt cohabitaret. argum. s. vt lite non conte sta. qm̄. s. vltimo. & j. titu. j. cap. 1. 2. & 3. ¶ Quid si vir nō est maleficiatus, nec naturaliter frigidus, sed qua si naturaliter frigidus mouetur & erigitur, sed nul latenus perficit, vel habet duas virgas, vna impedit reliquam, vel quā citō apponit virgam, semē spar git: vel bene immittit, sed non perficit. multa talia, & cōsimilia de facto habui coram me: tam in iudicijs quā confessionib. quotidie poteris experiri. & dicas in talibus, q̄ si potest in iuuari electuariis, vel medi cinis aliquibus, planū est: si non potest in aliquibus ex his, consulendus esset papa, tamen si puella virgo sit, & vterque confiteatur, in omnibus his spectandū erit triennium, quo elapso, quasi naturaliter frigi dus, quem mulieres de prouincia vulgariter deba ruatum vocant, fortē poterit diuidi, fm̄ ea quæ dixi de naturaliter frigido, tamen tutius est, q̄ Papa super his, quæ meritō videbuntur dubitabilia, consalatur. Etia no. q̄ iudex in inferioribus & superioribus ex officio inquirere debet, vtrum vir aliquam de vici

nia cognouerit, vt j. co. c. vlti. an mulier virgo sit: & si mihi credere uoluerit, omnem quam poterit studebit diligentia adhibere, arbitrando psonas hincinde, & statum, & qualitatem, & famam, tam principalium, quam actusfororiorum. & fm hoc via regia incidet. fm qd s. & j. docto: quia totum committitur arbitrio suo. argumen. s. de offi. deleg. de causis. & ff. de vsur. mora. & de testi. l. 3. & de verbo. oblig. l. continuus. & mandati. Lucius Titius. & s. de dona. Apostolica. quia nec per ius oia terminari possunt: & ideo ubi dubitabit, semper consulat principem, qd de tanta re seignius non est agendum 42. dist. quiescamus 61. dist. miramur. s. de transact. c. vlt. & not. j. cod. vers. fin. Vbi autem masculus maior est 14. ann. vel 15. quia in hac aetate consueuerunt esse puberes, vt no. s. de despon. impu. s. & qualiter probeatur. ver. 2. inducitur. sed minor 18. adhuc non habet plenam pubertatem, licet pubes sit. argum. s. de regula. ga & in insulis. plenam enim pubertas est 18. ann. in homine, sed in muliere 17. vt ff. de ado. arrogato. s. non tm. & de alimen. & ciba. lega. l. Mela. j. respon. & Inst. de ado. s. minor. & io in hoc casu, si qm est minor 18. ann. licet m. ior. 14. ann. dico semper triennium spectandum. vel quousq; 18. anni sint completi, vel ultra dari ad arbitrium iudicis, fm quod videbit qualitates personarum, & tempus quo simul steterunt, vt j. eo. cap. si. quicquid allegetur, quicquid confiteatur. & ideo correcta est l. quae dicebat, biennium solummodo expectandum C. de diuortijs. l. in causis: quia edocti sumus ex his, quae inter hoc prouenerunt, & quosdam amplius, quam biennium temporis non valentes, postea potentes ostensos ministrare filiorum procreationi. in authe. de nup. s. per occasionem. verum si elapso triennio iurauerunt, se non posse carnaliter commisceri, & dicant quod vir nullatenus mouet ad coitum, nec inter hoc tempus motus fuit, apparet quod frigidus allegatur, & io si hac de causa celebrat diuortium, & maritus postea contrahat, separabunt contrahentes secundo. fm hoc potest intelligi quod dicit littera j. eo. laudabile. respon. 1. ubi quod ibi dicit. si frigiditas prius probari non possit, quod maritus, subaudi erat 14. ann. vel 15. sed T. dixit, puta, quia manifesta signa & probationes erant paratae. & sic non vult intellexisse litteram, sed errasse, vt not. s. eod. s. respon. 1. nisi forte excuset eum. vt not. j. eo. vers. fina. quae n. aliae probationes extare possent, nisi quod tentet, & det operam efficacem, & tunc edocti sumus, & c. vt s. eo. vers. non tamen ignoro & quod doctores sentiunt cum T. sed ego expono quod habes in l. in causis. imbecillitatem naturae, si quia tardè pubescit, vt s. de despon. impu. puberes. & sic imbecillitas naturae. i. simplicitas seu mollities, quod prouenit ex defectu aetatis non est impedimentum perpetuum. Sed & si in hoc casu dicant coniuges, quod bene movebatur & erigebatur, sed non poterat perficere, tunc apparet, quod ex causa maleficij soluitur, & io dic vt not. s. eo. vers. sed si vir dicat. Porro ubi accidentalis & violenta impotentia allegatur, vt sectio, incontinenti poterit diuortium celebrari, & mulier in Domino nubere, quia hoc occulta fide probabitur, fm ea quae not. s. proximi. vers. accidentalis autem. & de proba. s. & quot sunt species, ver. 8. sit etiam probatio per inspectionem. Si verò impotentia feminea allegatur, vt arctatio, de qua dixi s. s. proximi. ver. feminea. tunc simpliciter fm ea quae dixi, assero matrimonio incontinenti dirimi posse. hoc modo; vocabuntur matronae fide dignae, & expertae in opere nuptiali. argu. ff. de ven. i. in spi. l. j. respon. j. vers. igitur. & super periculo animarum obtestabuntur, & sub fide sua, quod eam. l. arctam cum manu & oculo diligenter inspicient, an sit corrupta, & an possit fieri mater: & si

referant ipsam corruptam. conuincitur accusans matrimonium: sed quia saepe fallitur manus & oculus, poterunt iterum & alia uocari magis expertae, quae et diligentius hoc considerent: vt s. de proba. c. penul. sin autem dicant ipsam virginem, & matrem fieri posse: tunc est impedimentum ex parte viri: & io iudex diligenter inquiret, an vir moueatur ad coitum, vel non: & sic presumi frigiditatem, vel maleficium. & procedet fm ea quae not. s. eo. s. respon. j. & vers. seq. vsq; ad versum. porro, Quid si mulieres asserat ipsam non posse fieri matrem naturaliter? incontinenti potest diuortium celebrari. & dabitur viro licentia cum alia contrahendi: sed mulieri continentia indicetur: vt j. eo. si aternitatis. respon. j. nec obstat. quod dicit in princ. ibi: cum quo per multos annos. narrat. n. factum. nam nec anni profunt, nisi sint assignati per iudicem. fm ea quae not. vers. sed si vir. & episcopus nullum tempus assignat, sed incontinenti sententiam tulit: & dicit Papa, quod iuste processit: licet deceptus fuerit, vt in s. i. eiusdem decre. versum. nos tamen. Si tamen diuortio lato mulier vel vir inueniat, qui possit huius scias referare, siue medico iuuante, siue virilitate naturae, nunc apparet ecclesiam deceptam fuisse retro, io priori viro restituet, nisi votum solenne emisisset, vel religionem intrasset proficendo, vel nisi adulterata fuisset, & maritus exciperet contra ipsam: sed si maritum alium duxerit, quoadiu casus dubitabilis est. i. quamdiu penderis, quia forte credit se iuste separatam, vel quamdiu dubitabilis est, i. quousq; prima vice cognita fuerit. nam postea scire potest, ecclesiam fuisse deceptam, potest adherere secundo: vt j. e. fraternitatis. s. j. & sic sententia lata per errorem probabiliter retractatur, ex quo veritas inuenit, j. de pur. vulga. significatib. & ff. de codi. sine cau. l. 2. quia haec sententia nunquam transit in re iudicatam, vt & s. de sent. & re iud. lator. tenor. consanguinei. sed & si reddatur apta priori per frequentem usum secundum, vi quod primo sit restituenda: vt j. eo. c. fraternitatis. s. vlti. Quid si in prima vice seu post primam vicem, id est, ex quo secundus vir eam cognouit, primus repetat eam, vel ipsa primum virum, apparet ex superioribus. ipsam restituendam. Et quid si non potest cognoscere adhuc ipsam, restituatur secundo. & sic in infinitum, fm lo. T. dixit ipsam restituendam priori viro bis, non tertio: quia nec licet tertio appellare, vt s. de appella. sua. 2. q. 6. si quis in quacunque. C. ne in vna eademque causa. li. tertio prouo. in rubro & in nigro. Vnde tamen, quod si scias eam cognoscit, restituenda sit primo: cum quo per triennium remanebit, quasi presumatur maleficiatus fuisse. fm ea quae no. s. eo. vers. sed si vir ita. quod si interim eam cognoscere potest, cum ea remanebit: alias elapso triennio restituatur secundo siue spe restitutionis primo facienda & hinc casus, in quo quis poterit priuari in re suo sine culpa sua, sed non sine causa: vt s. vt lite non contest. quoniam frequenter. s. si verò. & excusat mulier de adulterio, quia dolo caret: vt 34. q. 2. in lectum. & ff. de adulter. l. penul. & fm hoc potest exponi, quamdiu articulus iste dubitabilis est. s. eod. fraternitatis. s. j. ad fin. Goffr. verò sic not. circa hunc articulum, quod si mulier non erat cognoscibilis primo, sicut secundo: puta quia erant homines diuersae conditionis, & diuersae naturae: tunc non reintegrabitur matrimonium, nec restituetur primo viro: sed si cognoscibilis erat primo cuius similitudo commisceretur, tunc habet locum restitutio, & reintegratio. & hoc planè vident sonare litterae. j. c. fraternitatis. s. j. & facit pro eo opinio virorum magnae auctoritatis, quae no. s. de despon. impu. s. & quae sponsalia. vers. si. quid si adolescens. sed quis iudicabit de hoc, si vtrum sit eiusdem conditionis, & eiusdem naturae: & io quod

quod dicitur ca. fraternitatis. cuius simili, expone, primi hominis: quia secundus est homo, sicut & primus, neuter frigidus, maleficiatus, uterque legitimus etatis: id expone ut secundus. not. vers. videre tñ. Sed & si dissimulando potest notari, in defectu, vel nimia carnositate, seu quantitate, vel in grossitudine lacerum virilis, secundum Vinc. de quibus. dic. sicuti secundus. not. Quid si mulier dicit, quod vir non potest eam cognoscere, allegans super hoc defectum membri viri? In hoc casu dic virum inspiciendum per homines expertos & honestos, sicut dixi de muliere arcta. s. eod. ver. si vero impotentia. quia eadem ratio est utrobique; ergo idem sit ius. s. de consanguinitate. tua. C. de libere. pter. vel exhered. l. j. & ad leg. Falcid. l. si. Nam eunuchi nedum perfectio-
 14 bus sunt, sed et sic nascuntur. ut s. de corp. vitia. c. ex parte Bartholomæi. ad finem. ergo non melius quam occulta fide poterit hoc probari. & ad idem faciunt. & in hoc casu possent intelligi iura inducta, s. de despon. impu. s. & qualiter probetur. vers. j. sic et potest intelligi secundum eod. landa-
 15 bilis. ibi si frigiditas prius probari non possit. & glo. T. quia ibi fecit, & quia reprobauit s. e. ver. ubi autem masculus. licet non putet, quod hunc haberit intellectum, hoc expertus sum in duabus causis de facto, in quibus feci inspi-
 16 ci virum nedum per laicos, sed et per clericos: & inuentum est in una, quod vir habebat membrum ad modum verrucæ, & ita parum, quod vix poterat mingere. & testes erant ad modum cicerum, ita quod vix diligenter palpando poterat reperi-
 17 ri. In alia habebat vir testes super virgā, & ipsam virgā adeo ineptā, quod videbat monstrum, & insuper omnino in-
 20 verbis erat. posset et esse hermaphrodita. sunt & alia quædam signa secreta, quæ audiui ab aliquibus qui scribere
 21 erubescere. sed si iudex vult mihi credere, cum hic non liti-
 22 get de lana, sed de aia, & per inspectionem, & oēs alios modos, & circumstantias superiores & inferiores in
 23 hac materia, tamen ex parte viri, quæ mulieris omnem diligenti-
 24 tiam quæ poterit ad hoc, ut veritatem inueniat, adhibe-
 25 bit. simile no. s. de sponsa. sub rub. de matrim. s. quali-
 26 ter contrahatur. vers. cum vincunt. & s. eod. vers. quod si mu-
 27 lier. Quid si mulier allegat magnitudinem membri viri: dicēs quod non potest ipsum tolerare? dixerunt aliqui, ip-
 28 sam audiendā, si sit inæqualitas innaturalis, considera-
 29 ta aliorum dispositione membrorum. & dicit Auicēna, quod mulier quandoque non est angusta: sed non convenit ei
 30 suus par, & ipsa iterum non convenit pari, & indiget unus-
 31 quisque eorum permutatione. audiui tamen a muliere ex-
 32 perta, quod hoc vix aut nunquam accidere potest. dicunt ali-
 33 quæ talia relinquenda esse iudicio expertarum: ego tamen Pa-
 34 pā consulere hoc casu. Quid si uir habeat membrum
 35 nimis carnosum: audiui ab expertis, quod hæc potest esse
 36 iusta causa. nam & infirmitas, quæ elephantia vocatur, posset
 dare occasionem, quæ reddat et nasum grossum. & hoc de
 facto expertus sum, & ad has duas rationes facit secundum eod. fraternitatis. s. nec tamen. ibi, cuius consimili. & c. quod sedē.
 Quid si ita arcta est mulier, quod nulli est cognoscibilis.
 pter diuinum miraculum vel incisionem grauem? Iusta
 est causa diuortij, ut secundum eod. fraternitatis. s. penult. Quid
 si a viro primo nullatenus potest deflorari. & id separa-
 ta est: sed per frequentem usum secundi reddatur apta pri-
 mo? Hic est dissensio. dicunt. n. cōiter, quod in hoc casu
 non est reddenda primo: & sic intelligunt secundum eod. frater-
 nitatis. s. si alij contra, & hi probabilius dicere uide-
 tur triplici ratione. Prima est, quia per opus humanum,
 absque diuino miraculo facta est primo apta, ut secundum eod. fraternitatis. s. nos tamen. Secunda; quia nunc apparet,
 quod impedimentum fuit temporale, quod ex post facto ces-
 sauit: sed nullum temporale impedimentum matrimo-
 nium dirimit, secundum oēs. Tertia: quia secundum testimonium
 mulierum apparet, nunc ecclesiam fuisse delusam: sic

enim testificantur, quod mulier adeo est arcta, quod nulli vi-
 ro apta est. ut secundum eod. fraternitatis. respon. i. quod testi-
 monium. ex quo a secundo viro cognoscitur, apparet
 falsum fuisse: & ideo sententia retractatur: ut secundum eod. fraternitatis. s. nos tamen. & hoc amplector de iure
 scripto, quamuis tutius sit quod Papa in talibus non ex-
 pressim determinatis, cum noui casus sunt, consulatur.

De Matrimonio contracto contra interdi-
 ctum ecclesiæ. Rubrica:

S U M M A R I A.

Interdictum quid sit. Et a quo fieri possit.

Matrimonium contractum contra interdictum ecclesiæ, an teneat.

Ost alia impedimenta
 matrimonij, consequenter est de ecclesiæ
 interdicto uidendum, quod generaliter impedit,
 sed non dirimit. hic igitur uidendum occurrit, Quid sit ec-
 clesiæ interdictum, A quo fieri possit, Quid iuris sit
 de matrimonio contra interdictum ecclesiæ contracto.

Quid sit ecclesiæ interdictum. Prohibi-
 tio contractus matri-
 monialis, siue præceptum prohibitorium factum: s. quan-
 do prohibet, ne quid fiat. hoc enim interdictum ab
 interdicendo dicitur: secus ab interdictis civilibus.
 nam illa ideo interdicta uocantur, quia inter duos
 dantur: ut Instituti. de interdictis. s. sunt qui putant.

A quo fieri possit. Et quid aliquan-
 do sit a canone. s.

quoniam Papa ex certa scientia constitutionem faciendo pro-
 hibet contrahi matrimonium, & hoc aliquando inducit tem-
 porale impedimentum, & tunc impedit matrimonium,
 sed non dirimit. exemplum secundum eod. s. quid iuris. de ma-
 trimonio, ver. si temporalis. Aliquando uero inducit impe-
 dimentum perpetuum. & tale interdictum impedit &
 dirimit. & de tali loquitur 35. q. 3. contradicimus. & s.
 de consanguinitate. & aff. non debet aliquis iudex, qui de hac
 causa cognoscere potest. cum. n. matrimonium magnum sa-
 cramentum sit in ecclesia Dei, ut s. de spon. duo. c. j. de
 biga. debitum non potest de ipso cognoscere de iure cōi,
 nisi sit episcopus. Sed quæstiones super eo motæ ad ipsum
 erunt perferendæ. ut 35. dist. perlectis. uel ad officia-
 lem suum, qui uocatur missus, uel ab eo specialiter dele-
 gatum. ut s. de frigi. & malef. c. j. de regul. ca. 2. & de
 institutionib. ex frequentibus querelis. & secundum eod. cap.
 2. sed & capitulum, Archidiaconus, Archipresbyter,
 Abbas, uel alius minister ecclesiæ ex speciali manda-
 to episcopi, uel consuetudine prescripta hoc potest, aliter non. sic
 intellige s. de testi. Albericus. & de testi. cog. pterea.
 & quia hæc duæ decre. dicunt. s. capitulum cognoscere
 posse, intelligi potest generaliter sede uacante, tum quia suc-
 cedit in iurisdictione, tum propter periculum anime. s. de
 maio. & obed. cum olim. & ut lit. non conte. qm. in fi.
 s. j. & s. de hæred. ad abolendam. respon. j. sed in alijs ser-
 uatur consuetudo uel privilegiū speciale. ut s. de frigid.
 fraternitatis. respon. j. & de rest. spol. literas. respon. j. j.
 de excels. prela. accedentib. & s. de consanguinitate. & aff. c. j. er-
 go non potest fieri interdictum, nisi ab illo, qui de hac causa
 cognoscere potest, secundum Damas. sed male dixit, quia & a paro-
 chiali sacerdote fieri potest, ut patet s. de clandest. despon.
 cum inhibitis. & tamen talis cognoscere non potest, ut patet
 ex præmissis. duo. n. requiruntur ad hoc, ut aliquis de
 hac causa cognoscat, scilicet quod possit iudicare, & sciat iu-
 dicare, ut s. de consanguinitate. & aff. c. j. in fi. quod quidam intel-
 ligunt saltim per experientiam, quamuis canones igno-
 rant. ar. C. de iud. certi. & in auth. de iud. respon. j. &
 s. j.

S. j. col. 6. q. mihi non placet, quia hic tractatur de periculo animæ. aliud ergo de fundo. unde consulo epō idiotæ, ut perito deleget: idē ē si nescit cōsulere peccatori & sicut spūalis Iudex dēt esse cautus & discretus. ut j. de peni. Deus qui. rñ. j. & c. offic. in fin. & c. oīs vtriusq; sexus. s. sacerdos. Quid ergo, si is qui nescit, sed idiota est, fert sententiam? Vt sententia lata à nō suo iudice. ergo non valet, ut de consue. c. 3. & de iud. at si clerici. & C. si à non competenti Iudice. l. si. & sic ipso iure nulla. examinetur ergo Iudex: & si nescit res pōdere, apparet ipsum non fore iudicē: de hoc. n. aliter cōstare non poterit. ar. s. de ele. congregato. & de eta. & qual. cū sit ars artū. & c. vlt. nec. n. est deleganda, nisi perito & exercitato: 21. di. S. j. & 3. q. 1. c. vlt. & de pen. di. 6. c. j. sed non puto, q. pp hoc solum sit irrita sententia, ex quo hēt ptātem iudicandi quīs scientiam nō hēt, nec ē irritanda, nisi probato errore. sed tunc benē irritabitur. arg. s. de frig. fraternitatis. s. j. & in fi. j. de sent. & re iud. tenor. lator. cōsanguinei. & hoc intelligo, tā de errore facti, q. iuris, & fm hoc qd dīxi s. q. alius non pōt de hac cā cognoscere, nisi qui habet ptātem & scientiam: exponēdum est, nō pōt, id est, nō dēt: & sic est cōsiliū: sed si nō hēt ptātem, tūc nullo mō pōt, imō irrita est: ut s. dixi, qā non à suo Iudice lata. & fm hoc illud verbū, pōt positū. s. d. cōsan. & affi. c. j. in fi. pprie & impprie tenet: pprie, respectu potestatis: & impprie, respectu scientiæ. & iūge quod no. j. de pen. sub rubrica. de remissionib. s. j. de matrimonio cōtra interd.

3 Quid iuris sit

quidē aut interdīctū sit sine cā. & tunc nullū est interdīctum. arg. j. de accu. cū dilecti. S. j. quia sine cā nō lentē transigere p̄tor netminem audiet. ff. de transa. cūm hi. s. vult igitur oratio. & ar. 23. q. 8. accidit. & in his quæ not. s. de libel. obla. s. quid debeat. ver. in personalibus. aut cum cā. & tunc subdisti. quia aut causa est tpalis aut perpetua. Si temporalis, puta interdicitur, nec contrahatur pp ferias. non est cōtrahendum matrimonium: contractum tamen tenet. de hoc not. s. de fer. s. quid no. ver. item licet matrimoniū. & no. q. in hoc casu non interdicitur consensus matrimonialis, qui solo consensu perficitur: sed solennitas nuptialis, fm Goff. & Rayn. ut s. de fer. capellanus. 33. q. 4. non oportet. & c. seq. Itē interdicitur traditio solennis, ut j. eo. nec uxorem. Item carnalis copula, fm Rayn. quod intelligit Goffr. qā est p̄ceptum: secus, qā est cōsiliū, fm ea, quæ not. s. de spon. sub rubrica. de matrimo. s. quis sit effectus. ver. sed nūquid. ego puto, q. hodie est consensus & solennitas interdīcantur. nā his diebus non interponet ecclesia auctoritatem suam: sicut de facto seruari videmus. nec sine auctoritate ecclesiæ est matrimonium contrahendū, aliās penam habet, & clandestinum iudicatur: ut s. de clandest. despon. cū inhibitiō. & sic per consequens omnia sequentia prohibentur: licet matrimoniū teneat, si contrahatur. & idem dicas in omnibus casib. qui impediunt matrimonium contrahendū, sed non dirimunt iam contractū, quos no. s. de matr. s. qualiter impedit. vers. crimen. & seq. Si perpetua, aut vera, aut falsa. si vera, incontinenti separantur. & negotio examinato perpetuum diuortiū fert, & sic pēdentē te, separant. i. separatim morant. ut j. e. c. vlt. & 33. q. 3. contradicimus. & s. de consan. & affi. nō dēt in fi. & de eo qui dux. in ma. quā polluit per adult. cū haberet. in fi. & de spon. duorum. tua. in fin. 33. q. 3. nō oportet. 10. dist. vides. C. de leg. non dubium. 35. q. 3. imperia. li. nisi consuetudo, quæ scandalum generaret, & mul-

tudo contrahentium, vel defectus probationis, vel indulgentia dñi papæ ritē impetrata impedimentis perpetuis canonica constitutione inductis, dispensationē concedat. ut s. de cog. spi. c. j. in fi. & c. super eo. & de consang. & affi. qd dilectio. quia circa quod dic ut not. s. de cog. spi. s. quis sit effectus. ver. effectus vero tertiæ. & s. de eo qui dux. in matri. quā pol. p. adul. in fi. adeo q. si etiam in facie ecclesiæ contrahatur, & ambo parentes impedimentum sciebant, proles illegitima censetur: quod dic, ut s. de cland. despon. s. quam penā. vers. pari. super illo verbo, commenti. ē in conspectu ecclesiæ. & fm hoc etiam intellige s. de despon. impu. ad dissoluendum. Si verò cā, pp quam prohibitio facta erat, non probetur vera, non pp hoc solum, q. matrimonium contra interdīctum ecclesiæ contractū est, dirimēdum est, sed tñ pœnitentia inūgi debet de inobediētia: & ne p̄ceptum ecclesiæ de iusorium videatur, ad tps potest separari matrimonium, & vtriq; interdici carnalis copula. si tñ vterq; habuerit malā fidē. aliās illi soli, cui interdīctū factū erat, & sciens contraxit, vī interdīcēdum, ne exigar, & p̄cipiendum; ut soluat. & sic intellige j. eo. c. j. 1. & 3. & s. de spon. veniens mariota. & cap. cūm Apostolica. quo tempore elapso, liberē possunt simul cōmisceri: & est tps arbitrariū, quamvis decretalis ponat vnum mensem. j. eodem capi. j. in fine. & hoc idē, scilicet separari ad tempus, potest fieri quādoq; contrahitur contra interdīctum ecclesiæ causa factū, siue perpetua sit, siue temporalis, vera vel falsa. & secundum hoc potest exponi separantur, scilicet ad tēpus s. de spon. duorum. tuo. in fin. & 33. q. 4. non oportet. non liceat. Quod autem dixi, pendente lite coniuges ab inuicem separandos, & postea ad tempus: intelligas verum, quando ab initio cōtra interdīctum ecclesiæ expressum factū, ne cōtrahant, est contractū, secus, si sine phibitione aliqua inter se, uel in facie ecclesiæ contraxissent: quia ex quo ius semel acquisitum est, non est turbanda possessio: vel quasi, nisi probatione facta. & sic soluitur s. ut lite pendente. laudabilem. & j. titul. j. cū inter l. veterem. quod dic ut nota. s. ut lite pendente. s. & qualiter. vers. item si contingat. vel dic, quod illa decret. laudabilem locū habet, quando ab initio in facie ecclesiæ contraxerunt, aliās si clandest. & opponatur impedimentum perpetuū, etiam pendente lite, poterunt separari, & debent: quia tunc ab initio cōtra interdīctum ecclesiæ generale contrahitur, quod prohibet clandestina matrimonia contrahi. quod verius credo. ut s. de clandest. despon. cū inhibitiō. respon. j. & s. si quis autem. & 33. q. 4. non oportet. & j. eodem. cap. vlti. Hæc locum habent, quando matrimonium contrahitur contra interdīctum ecclesiæ scriptæ constitutionis, vel contra interdīctū Iudicis inferioris pp. Quid ergo, si contra interdīctum pp interdīctis, & pronūciantis irritū, si contrahatur? vī, q. non valeat. arg. s. de ele. innotuit. in fi. & de p̄bend. inter cetera. s. de despon. impu. ad dissoluendum. in fi. & de spon. duorum. tua. in fin. si enim. constitutio scripta ex causa hoc diceret. irritum esset: multo fortius, si lex viua. arg. ff. de arb. Celsus. & de cōpen. si cū militi. nā & vxor viua fortior est, q. mortua. ut in auth. de instro. cautela. s. si vero tale aliquid cōtigerit, quale in Armenia. col. 6. dixit Goff. q. matrimonium contractum tenet per iura superiora. Mihi vī in hac quēstione, q. recurrendū sit ad intentionem pp, qui ex causa reddit personas inhabiles ad contrahēdum. nam sicut generalem sup hoc condit cōstitutionem, sic specialē, & localem, & per-

Legitimi. J Legitimi filiorum appellacione multos contineri, scribit Mart. in Sum. e. ti. Legitimi, inquit, dicuntur, quod ex legitimis matrimoniis percipiunt. Infti. de patr. pote. in prin. q. et dicuntur liberi homines. vt 3. q. 3. liberi. Legitimi quique dicuntur adoptiui, & arrogati, de quibus habes extra pe. cog. le. c. 1. in gl. Nati et de secundo matrimonio publice in facie ecclesie contracto, legitimi dicuntur, dum modo nati aut post approbationem ecclesie fecus, si ante approbationem ecclesie, & non obest eis, si matrimonium postea separari, extra, qui filii sunt leg. c. qd nobis. & cum inter. Ite nati de matrimonio, qui viuere prima, cum secunda huiusmodi contraxit, legitimi censendi sunt et si hinc mota nascantur, licet amtrimonium separaretur: dummodo ante sententiam conceptus sit, vt extra, c. ex tenore. Est & aliud liberorum genus, nempe legitimum, qui quod legitimus habendi sunt notari ait Mar. eo. ti. qui filii sunt le. ca. tanta. Filii autem, quos Papa legitimat in spiritualibus. consequentes quibusdam co. ipso et in temporalibus legitimiti videntur, ut pote quae spiritualibus minus digna sunt. Nam qui potest quod maius est, potest & id quod minus. Aliis tamen videtur, quod licet Papa legitimando quosdam in spiritualibus. videatur in temporalibus. legitimas, quod ad quendam, puta, vt possit esse iudex, & alios corporales honores habere, quos aliter habere non posset, non tamen eundem potest Papa legitimare, vt succedat patri suo in hereditate: quia hoc esset priuare filium legitimum successione sua. Potest tamen hoc totum facere Papa in terris suae iurisdictionis. vt qui filii sunt le. c. per venerabilem. quo textu princeps potest suorum subditos in temporalibus legitimare. Martin. Dicuntur autem spurii. J Adde Doctores in c. consultit. de ser. non ordin. c. nisi cum priore. in §. spurii. de renun. & ibi doct. Bart. in l. generaliter. in §. cum autem. C. de insti. & sublit.

sonalem. ad hoc 29. di. sciendum. si ergo intendit, quod matrimonium contra tale interdictum suum factum, non valet, nullum esset matrimonium iudicabo, & vide quod no. s. qui cler. vel uo. §. quis vouens. ver. tu dicas. & seq.

Qui filii sint legitimi. Rubrica.

S V M M A R I A.

- 1 Filiorum genera quot sint. Et qui succedant. 3. & qui alantur. 6.
- 2 Spurii qui dicantur.
- 4 Filii seruorum suscepti ex legitimo matrimonio, legitimi non sunt.
- 5 Spurius omnis potest succedere matri.
- 7 Matrimonium inter quos filios sit prohibitum.
- 8 Filiatio qualiter probetur. Et quae sit causa legitimisationis.
- 9 Illegitimi qualiter & a quo legitimentur.
- 11 Papa non potest legitimare, quo ad hereditatem temporalem, nisi in patrimonio B. Petri. Et an possit dispensare cum filio adulterino. 12.
- 13 Impator an possit auferre ius quiritum.
- 14 Legitimus a Papa simpliciter, vel in forma communi, an sit legitimus ad dignitates.

Filius s. de matrimonio, & quod proles est unum de bonis matrimoniis: nec tamen quilibet, quia nec quilibet habetur ex matrimonio: & ideo videamus qui filii legitimi dicuntur. Quot sunt genera filiorum, An utrumque genus succedat, An utrumque genus alatur, An inter utrumque sit matrimonium interdictum, Qualiter probetur filiatio utriusque generis, Qualiter & a quo filii legitimentur, vel sui fiant.

Quot sunt genera filiorum.

Et quidem septem: nam alii sunt legitimi & naturales, vt suscepti ex legitimo matrimonio. 3. q. 4. liberi dicuntur et filii legitimi, secundum legem veteris Testamenti: ex dominis & ancillis, de voluntate uxoris suscepti: vt 3. dicat Ismael. recurrat. Alii legitimi & ciuiles. de his no. s. de cog. lega. Alii legitimi & spirituales. de his no. s. de cog. spiri. Alii naturales tamen. vt nati ex concubina indubitato effectu habita. Alii naturales & legitimi. & hi possunt dici legitimi. J. eod. tanta. Alii spirituales tamen. unde omnes sumus filii Papae, vel quasi. J. de crim. fal. quam graui. Alii neque naturales, neque legitimi, respectu patris, vt spurii. s. nati ex in-

cestuoso, vel per legem et humanam damnato coitu. vt J. eod. §. seq. verbi. spurii. Dicuntur tamen spurii, vt vulgo quæritur, quasi de spuma riuulorum, sive corruuallium nati: quæ autem sit differentia inter spurios, & manzeres, & nothos, de quibus habes J. e. per venerabilem. §. pen. dic vt not. s. de fil. prebyr. illa enim differentia quæ ibi non inuenitur in historiis in rubrica, quibus non est phas ecclesiam Dei introire. Vel potest dici manzer descortu natus: spurius, qui patrem offendit quem nominare phas non est. s. de adulterio natus. nothus vero natus de incestu: naturalis, de concubina. hæc distinctio filiorum, sive pars eius habetur 26. q. 6. deinde opponitur 33. di. si quis vidua. & in auth. qui. mod. na. effi. sui. in j. col. & §. si quis autem. coll. 7. & in auth. vt liceat matri & auia. §. si. coll. 8. 30. q. j. nes. & q. 3. ita diligere. Hæc autem distinctio secundum iura ciuilia & canonica sit. non naturalia. nam sicut ab initio omnes liberi nascebantur, sic naturales. vt probant c. superius alleg. quare hodie et spurii naturaliter generantur: non tamen sunt legitimi. unde sicut medela adinuenta est, vt serui libertatem consequantur: sic quod est illegitimi legitimi mereantur: vt in auth. qui. mo. na. effi. leg. §. no uissimus coll. 6. & q. mo. na. effi. sui. in j. col. coll. 7. vide super hoc quod no. s. de cōsan. & affi. §. & unde dicatur. & de filiis presb. §. quis dicatur filius presbyteri.

An utrumque genus

succedat. Et quidam primi, scilicet legitimi & naturales succedunt, & oibus preferuntur, vt in auth. de suc. ab intest. col. 9. & C. de suis & leg. per totum. & in auth. in successione. & dicuntur legitimi, ex quo publice in facie ecclesie contracte runt parentes quamuis inter eos matrimonium non possit esse: dum tamen alter coniugum habeat bonam fidem. vt J. eodem. cum inter Io. & ca. ex tenore. fecus, si ambo sciunt impedimentum. vt J. eod. referente. Item fecus, si clam contraxerunt, & impedimentum ignorabant: quia tunc non excusantur filii suscepti ex tali matrimonio, antequam esset per ecclesiam comprobatum. Puto ramen, quod si nascatur post comprobationem matrimonij, quamuis antea concepti sint, legitimi erunt. sic intelligo J. eodem. quod nobis. argu. ff. de stat. hom. & ser. & l. qui in utero. & Infti. de ingen. §. j. & sic econtra conceptus ex matrimonio putatio, sed publice contracto ante sententiam: sed post sententiam diuortij natus, legitimus reputatur. vt J. eodem. cum inter super hoc vide s. de clandest. despon. §. quam penam. super verbo, continenti. suscepta. & super verbo, etiam in conspectu ecclesie. Alii ramen hoc largius intelligunt dicentes, quod etiam nati ante approbationem legitimi censentur post approbationem. & facit pro eis fauor prolis. & s. de cland. desp. c. 2. J. eo. tanta. sed contra eos est odium parentum. argu. s. de fil. presby. literas: & mens: & verba concilij generalis. s. de cland. desp. cum inhibito. §. si quis verò. & se. & isto addito temperamento, quod dixi, nec obstat. de cre. a nobis, quia iam responsum est, nec decreta. tanta, quia loquitur in filiis susceptis ex concubina. Sed quod poterit ratio reddi, quod filii suscepti & nati in concubitu legitimentur per consequens matrimonium: suscepti verò & nati in matrimonio clandestino, illegitimi censentur: cum utens matrimonio castè viuat. 31. dist. Nicena. Alios verò luxuriose: & sic plus videtur habere luxuria castitatis, contra. in authent. de restit. & ea quæ parit in 11. mense. §. unum si quidem. col. 4. respondeo. Hoc facit constitutio ecclesie, & diuersa consideratio. prima enim non considerat peccatum, uel odium parentum, sed fauorem prolis: tamen ideoque

Idcoque est tñ fauorabilis dilatanda. secunda verò
considerat peccatum & odium parentum, non fauo-
rem prolis. & ideo restringenda est, & strictè interpre-
tanda. prima etiam à iure civili iuuatur. ff. de concu.
l. j. & licet vterque peccent mortaliter, tñ magis scan-
dalizatur. & magis contemni videtur ecclesia in ca-
su vltimo, q̃ in primo. & iō delinquentes districtius
vult punire. puniuntur aut magis parentes in filios, q̃
etiam in seipsos. ff. q̃ met. caus. isti quidem. & ideo et
in filios punit ipsos. vnde hoc dicitur esse parentum
supplicium: in auth. quib. mod. nat. effi. leg. §. fin. colla.
7. ad hoc j. eo. per venerabilem. §. videbatur. ver. ipse
quoque. & §. fin. & adde quod not. j. eo. §. fin. sub §. le-
gitimantur. ver. si. verè autem. & ver. si. † Hoc etiā no.
q̃ filij seruorum suscepti ex legitimo matrimonio le-
gitimi non sunt, neque quo ad ordines, neque quo ad
hæreditates: quia cum pater nihil proprium habeat,
filius ei succedere non potest: vnde etiam filius sacer-
dotis legitimus patri non succedit in hæreditate spi-
rituali. vt not. §. de fil. presb. Item cōmisso crimine le-
sæ maiestatis matrimonium nō soluitur: & tñ filij nō
succedunt. C. ad l. Iul. ma. quisquis. 6. q. j. §. verum. ver.
si quis. idem in crimine hæresis. j. de hæred. vergen-
tis. Legitimi verò & ciuiles sunt adoptiui. & hi ali-
quando succedunt, aliquando non, quod dic vt nota.
Sic cog. leg. §. quis sit effectus. & ver. si. sequent. Spiri-
tuales autem & legitimi sunt filioli: & hi, quo ad suc-
cessionem, extranei reputantur. Naturales tantum. f.
nati de concubina vnica, quæ in domo & indubita-
to affectu coniuncta est. vt ff. de concu. l. j. & 2. & 3. &
tali quæ in vxorem haberi posset. vt C. de concu. l. vni-
ca. ex testamento succedunt. & si quidem pater legiti-
mam prolem habuit, licet naturalibus, & matri eorū
vnciam relinquere: vel soli concubinae semiunciam,
non vltra. nam quod vltra relinquatur, descendenti-
bus, si supersunt, applicatur. Quod si descendentes de-
ficient, sed ascendentes supersunt, relicta legitima par-
te ascendentibus, q̃ reliquum fuerit, licet distribuere
naturalibus. Sed si descendentes & ascendentes de-
ficiunt, licet eos in solidum instituere. Ab intestato
autem succedunt naturales vnā cum matre sua virili-
ter in duas vncias, non superflite prole legitima libe-
rorum coninge. Sed si proles legitima, vel coniux su-
persint, debent naturales saltem aliā succedentibus
arbitrio boni viri. Sicut autem, & in quantum, & quā-
do succedunt liberi naturales parentibus, ita in tan-
tum, & tñ succedunt parētes liberis, vt par pietas ser-
uetur eis: & idem de naturalibus nepotibus est seruā-
dum. vt in auth. quib. mod. nat. effi. sui. §. discretis. vs-
que ad illum. §. quoniam verò. & C. de nat. lib. l. vlt. &
in auth. ibi posita, licet. Quod autem dixi, q̃ superstes
coniux legitima excludat liberos naturales ab inte-
stato, videtur iniquum: quia agnati excludunt coniu-
gem. vt C. vnde vir & vxor. l. vnica. at naturales exclu-
dunt agnatos in duas vncias, non superflite coninge:
vt §. patet. ergo naturales saltem in duas vncias exclu-
dunt coniugem: quia si vinco vincentē te, multo for-
tius vinco te. vt ff. de diuer. & tempor. præscrip. de ac-
cessionib. sed hic fallit regula illa. & est fortè ratio fa-
uor & honor matrimonialis, propter quē noluit lex
q̃ viuente vxore legitima, naturales succederent in
memoria matrimonij præteriti, nec mulier inde scā-
dalizaretur. arg. C. re. amo. l. 2. ff. rerum amot. l. 2. Itē
fallit regula in alio casu. ff. ad Tertull. l. 2. obicitur.
Item ff. qui po. in pign. habent. Claudius. Est etiam in
mari triplex genus piscium, murena, locusta, purpu-
ra: quorū piscium vnus ab alio vincitur: non econtrā.

nā murena à locusta vincitur, locu-
sta à purpura, purpura à murena. ha-
bet ergo coniux potestatem diaboli,
quia naturaliter obest, & sibi nihil
prodest. Ab initio autem naturales,
sed ex post facto legitimi: quod con-
tingit per subsequens matrimonium,
& aliis modis, de quibus dicitur j.
eo. §. qualiter & à quo naturales & le-
gitimi in omnibus æquiparent. Spu-
rij autem, manzeres, & nothi, c̃ cum
iura agnationis non habeant, vt no-
§. de consangu. & affi. §. & vnde dica-
tur. nec patri succedūt, nec alicui ex paterna linea, &
si quidem talibus relinquatur, restituendum est sobo-
li legitime, aut fratri, aut sorori, aut patri, aut matri,
si prædicti nō extant: si extāt, & dissimulauerūt, vel ta-
cuerunt intra duos menses inuadit fiscus res tales, &
torquet amassā, vt veritatē dicat, de reb. sibi vel aliis
relictis. vt in auth. quib. mod. nat. effi. sui. §. vlt. & C. d̃
natur. lib. j. hæres et institutus si talibus legatū tacitū
conferat, quartam suam amittit. C. ad leg. Falcid. et
ff. de vlt. cum quidam. §. tacito. ff. de his qui vt indi-
aufert hæc. l. hæres qui. & l. in fraudem. imò etiā fin-
d. meum, spurius nulli succedit, sed incestuoso coitu
natus. vt C. ad Orfi. si qua illustris. secus de vulgo qua-
sitis, quia nullius iura sanguinis retinent, & matrib.
succedunt: multò fortius naturalis. idē intelligas de
proximioribus lineæ maternæ. & econtrā sic intel-
ligebat. ff. vnde cogn. hac parte. & l. si spurius. & Insti.
ad sena. consu. Orfi. §. nouissimo. Alij dūt, q̃ illa lex, si
qua illustris. specialis est in illustrib. quib. castitatis
obseruantia p̃cipuū debitu est. vt ibi dī. tali. n. nō suc-
cedit natus de incestuoso coitu, sed aliis bñ succedit,
f. matrib. inferiorib. patri verò siue superiori, siue infi-
mo nullo modo: quia hoc est paternū suppliciu. vt in
auth. quib. mod. nat. effi. sui. §. vlt. colla. 6. ff. solu. mat.
l. si ab hostib. & sic magis punitur in patre, q̃ in matre.
q̃a & hoc fieri debet. vt 32. q. 2. indignantur. Videtur
tamen, q̃ dominus meus dicat melius: quia tales pa-
rentibus non succedunt, vt in auth. quib. mod. natura
effi. sui. §. vlt. coll. 7. sed appellatione parentum pater
& mater continentur, vt ff. de in ius vo. l. 4. §. j. de ver-
bor. signific. si appellatione. & hoc est quod indist. di-
cit de decret. j. eodem. per venerabilem. §. vlti. quia si
tales neque à patre, neque à matre alendi sunt, vt di-
cunt auth. multo minus succedūt. Et hoc intellige de
natis ex incestuoso coitu, per l. canone comprobante
hoc ideo dico, quia secundum canones omnis coitus
prohibetur & dānat, excepto coniugali: vnde fornica-
ti omnib. omnino nō licet. i. nemini, siue clerico, siue
laico aliquo modo licet. §. 8. disti. fornicari. & secun-
dum hoc intellige 35. q. 3. c. j. & 2. & ca. quædam lex. &
q. 7. cap. vnico. Veruntamen satis posset dici, † quod
omnis spurius posset succedere matri. a nisi illustris
sit: vt ff. de inofficioso testam. si suspecta. §. de inoffici.
nam omnis filius illegitimus est. nisi ex iustis nuptiis
susceptus. vt pater in his quæ notantur §. de matri-
moniis. §. vbi. & ad idem de consecration. distinctio.
4. firmissimè. & argumen. j. eodem. per venerabilem.
§. vltimo. in fine. vbi dicit tales priuandos, secundum
l. hæreditate paterna. not. non dicit materna: & ideo
videtur, q̃ in authent. quib. mod. natura. effi. legiti. §.
j. hoc nomen parentum pro patribus tantum suppo-
nat. sed dñs meus intellexit, vt dixi: & vbi inueniebat,
quod spurius agere non posset, exponebat, id est, vul-
go quæsitus, si auderet os ponere in cælum: & iunge

Quo filii legiti-
parētib; ali debeāt,
nō inepre quēri po-
tērit, apud quos alē
di sūt: cui absurdū
nō ērit alios artieu-
los subnectere, qua
in re ita scriptū reli-
q̄t Marti. n̄r, vbi s̄.
Itē fili⁹ maior triē-
nio apud patrē mi-
nor verō triennio
apud matrē. C. de
par. pōt. l. nec fil. us.
ar. extrā de cōuer.
in fi. c. 2. vbi ad hoc
in glos. fili⁹ minor.
Ad reliquos artieu-
los eodēq; miscel-
laneos trāsgredia-
mur. Filiusigit alie-
nare nō pōt, si p̄fa-
milias concessit ad
legitimā admiſtra-
tionē. ff. de iis, q̄ in
fraudem credit. l. si
pōt. Itē filius dona-
re nō pōt, dū est in
patria p̄tate: neq; d̄
reb. suis agere. ff. d̄
do. l. filiusfamilias.
Itē si consentit alie-
natione factā a pa-
tre d̄ reb. maternis.
obligat, si nullū ha-
bet tutorē, vel cura-
torē, s̄ d̄ si filius est,
restituē. C. de res.
in inte. l. si curato-
rē, & extrā, e. cōsti-
tutus. Itē si fili⁹ ex-
heredatus adopta-
uerit testm̄ patris,
nō poterit postea il-
lud impugnare. C.
de inof. test. l. paren-
tib; Itē filius succe-
dit, m̄i siue testatē,
siue intestatē. C. de
bon. m̄i. l. 1. Filiorū
aut appellatiōe ne-
pores & p̄nepotes
cōtinent. ff. de ver.
sign. l. liberorū. Sed
tū, cū agitur de p̄-
na. appellatio filio-
rū restringēda est,
& nō ampliāda ad
nepotes. ff. de ritu
nup. l. 1. & l. 6. dist.
d̄no. Itē filius dēt
esse in p̄tate patris,
& magis q̄ mariti:
nisi in casu, vt Inst.
de pa. po. §. ius asst.
Fili⁹ ēt a cognatio-
ne patris cognomi-
nari dēt, licet patri
seru⁹ sit, & nō a co-
gnatione m̄is. 32.
q. 4. liberi. Martin.
Qualiter probet fi-
liatio. J. Adde gl. &
Inn. in c. Michael. d̄
fi. presby. Inn. in c.
qm̄ contra. de pb.
Ioann. in c. assterte.
de p̄sump. Ang.
de Butr. in c. trans-
missa. qui filii sint
leg. Bar. in l. 1. in §.
primo. ff. de liber.
agno.

quod no. s̄. de successio. ab intestato.
§. si. sub §. certa. & sequen.

Antvtrunq; genus alatur.
Nati ex ince-
stuoſo coitu nequaquam, fm̄ leges,
vt not. s̄. eod. §. proxim. vers. videtur
tamen. & j. eodē. per venerabilem. §.
ultimo. sed secundum canones beni-
gnius agitur, quia volunt, quod etiā
tales secundum facultates vtriusque
parentis, alantur, vt s̄. de eo qui du-
xit in matrimonium quam poll. per
adulterium. cū haberet. in fi. & est
ratio diuersitatis iuris ciuilib; & ca-
nonici: quia ciuile habet originem
ab homine, sicut ius gētiū. vt Inst.
de iure natur. §. ius autem gentium.
& ideo rigidum. sed canonicum a iu-
re naturali procedit. §. di. §. j. & ideo
benignus agit: nec mirum, si vult, q̄
inspecto iure naturali homines filios
suos alant. nā & animalia ex hoc iu-
re foetus pariunt & educant: vt Inst.
de iure natu. in principio. imō secun-
dum ius canon. instante necessitate,
pascere fame morientē: quia si non pa-
uisti, occidisti. & secundum hoc quod
libet genus ali debet. vt 86. di. pascere.
Tamen & secundum §o. distin. nam
minores triennio magis egent so-
latio materno, quam paterno: vt s̄.
de conuers. in fin. ca. vlt. ideo ab ipsa
matre ali debent. quod dic vt notat.
j. de infan. & lang. expof. §. final. qui
parentes alere teneantur. & iunge
quod notatur s̄. de tempor. ordin. §.
& cui. versicul. septima regula, ho-
spitale. *

An inter utrumque
sit matrimonium interdictum. Inter
legitimos & naturales sic. q̄ dic vt
nota. s̄. de consan. §. & vnde dicatur.
Itē inter naturales & legitimos. q̄
dic, vt not. s̄. de cog. legal. inter natu-
rales & spūales. vt no. s̄. spūalis. Quid
de legitimis ciuilib; nūquid possunt
simul contrahere? Vt q̄ sic: quia hoc
edictū prohibitorū est. vt s̄. de spon.
cū apud contra, quia eadem ratio
publicæ honestatis iulitix remanet
inter eos. nam legitimū loco natura-
lium habent, quare non p̄t simul cō-
trahere. ar. 30. q. 3. ita diligere dicas.
q̄ super hoc Papa cōsulendus est, q̄
de nouo emergit, & ideo nouo iure
indiget. ar. ff. de ven. inspi. l. j. in prin.
in dubio tū pro matrimonio iudica-
rē. arg. s̄. de testi. licet ex quadā. in fi.
maximē, q̄ tales prohibitiones mo-
dicę sunt rationis. vt apparet in his
quę no. s̄. q. cle. v. l. v. §. quis vouens.
vers. ergo monacha. & seq. Quid de
expositis & vulgo quæstis? possunt
contrahere cum quolibet: quia non
deficit ius, sed probatio. vt not. s̄. de
consan. §. & vnde dicatur: & ver. seq.

Qualiter probet filiatio vtriusq; Et quidē
maternitas legitima, & naturalis p̄
testes probari potest. s̄. per obstetrices, quę interfue-
runt: vt ff. de vent. inspi. l. j. §. de inspic. & §. seq. pater-
nitas aut probatur per nuptias. nā quicunq; semel ap-
posuerit, marito acquirit, q̄ est dñs ventris. Et est rō,
vt no. s̄. de naris ex lib. ven. §. j. ver. sed q̄ est rō. hoc est
q̄ dicit lex illa: q̄ mater sp̄ certa est: filius aut is est,
quē nuptię demonstrant, vt ff. de in vo. q̄ sp̄. nisi forte
maritus auunculū inueniat, q̄n patet, q̄ suus nō est: vt
ff. de his q̄ sui vel alie. iur. sunt. filiū. ff. de lib. & posth. si
pustumus. §. vlt. & de Car. edict. l. j. §. Pomponius. stat
ēt in hoc casu verbo viri & mulieris. s̄. patris & matris,
si ipsum filium nominent & appellent, & affectū pater
nū gerant erga enm. talib; n. p̄sumptionib; violētis sta-
bitur prima facie, nisi cōtrā probe. vt s̄. de p̄sum. as-
serte. & c. illud. & ff. de adop. l. vlt. §. si verō. maximē si
inueniat in possessione filiationis. pōt tū probari cō-
trā. & sic soluit. C. de proba. non nudis in epistolis. &
de testa. neq; p̄fessio. & ff. de proba. Imperatores. grā
de ergo p̄iudiciū facit p̄ filio p̄fessio patris: vt ff. de
lib. agn. l. j. §. Iul. & quis ab initio negauerit, si tū po-
stea deuictis precib; aliquorū, ipsum tanq̄ filiū tenuerit
nō poterit postea denegare. vt not. s̄. de proba. per
tuas. sed cōtrā j. e. p̄ tuas. imō simile, q̄ ibi stat verbo
viri. & nō solū illi, sed testib; iō vt p̄les legitima repu-
tet. nā & si q̄ aliquē filiū nominauerint, stat eorū ver-
bo cōtrario: nec credit filius in casu, quē habes j. eo.
transmissa. & est rō in illo casu, q̄ si ibi stat verbo pa-
rentū contrario, p̄les non censet illegitima. nā ibi
fuit nutritus puer tpe illo, quo p̄ putatiuus habeat
vxoř legitimā, quā expulerat, & adhebat m̄i puta-
tiue. & iō a vicinia. vt ibi dicit, puer ille, spurius cre-
debat, q̄ in dubio dēt legitimus censeret, ergo exposi-
tus dēt legitimus reputari. arg. s̄. e. lator. & c. ex teno-
re. & tū non p̄sumitur matrimoniū, nisi probe. vt 30.
q. 5. aliter. certē idē v̄ dicendū in exposito: q̄ nō cō-
sueverunt exponi p̄ maiori parte, nisi illegitimi. nam
parētes legitimi licet pauperes, eos nutrit, put p̄r.
arg. ff. de legi. nā ad ea. Itē legitima & ciuilib; p̄ testes
probabit, vt ff. de pb. ab ea parte. C. de ado. l. vlt. & de
emā. l. 4. Itē legitima & spūalis per testes, vt s̄. de cog.
spi. veniēs. & c. vlt. Naturales tū p̄ testes & famā, & re-
cognitionē, & affectionem: vt s̄. de proba. p̄ tuas. C. de
nup. si vicinus. ff. de ritu nup. in liberę. & de cōcu. in cō-
cubinato. 32. q. 4. libe. Quid de spuria p̄nitate: certē
vulgo cōceptus non pōt patrē ostendere, vt ff. de stat.
ho. vulgō natus de adulterio ostendit: sed nō licet no-
minare, vt & ibi. Inst. de nup. §. si aduersus. veruntū &
hoc probat p̄ famā, & affectionē, & nominationē, siue
cōfessionē illius, q̄ dicit filius. ar. §. de pur. c. accedēs.
s̄. de rescr. inter ceteras. & de fi. presb. Michael. & p̄ to-
tū. pōt tū filius sacerdotis purgare se, si sola infamia
laboret. vt j. de pur. ca. accedens. In summa no. est cir-
ca hanc materiā, q̄ ad probandā filiationē p̄dest pa-
rentū p̄fessio. ff. de proba. et matris. ff. de li. agno. l. j.
§. Iul. Item affectio. s̄. de p̄sum. assterte. C. de rei. vro.
act. l. vnica. §. silcat. & arg. C. de ado. l. pe. §. si verō. 33.
q. 4. ea est vindicta. C. de inof. test. si mater. ff. de ritu.
nupt. nō solū. ff. q̄ me. cau. isti quidē. ff. de adul. q̄
in ca. sed licet hac pro filio p̄sumptionē inducant
non tū probationē faciunt, quo ad successionē. & sic
intellige C. de probat. nō nudis. & alias leges cōtrā. s̄.
signatas. sic & si p̄ filiū suū neget p̄sumptio est cōtrā
filiū, sed non conuincitur. vnde nec neganti statur. ff.
de lib. agnoscēdis. l. 3. ff. de inof. testam. sed instituta.
§. j. secundum Goffre. dic vt dixi s̄. eod. §. per totum.

Quali-

Qualiter & a quo filij illegitimi legitimentur, vel sui fiant. Et quid legitimentur per principem tpalem, quo ad tpalia: p spūalem, quo ad spūalia: qā iurisdictiones sunt distinctae: vt in auth. quō oport. Epo. in prin. coll. j. de conse. dist. 3. celebritatē. in fi. non ergo Papa dēt intromittere se de legitimatōne h facienda, quo ad tpalem hēreditatē: sed dēt hoc dimittere Imperatori: vt 8. dist. quō iure. j. e. lator. & c. cām. aliās poneret falcem in messē alienā. vt s. de ele. venerabilē. qd nō est faciēdū. vt. 6. q. 3. c. j. Sed contra, quia Papa ē de tpalib. se pōt & dēt intromittere. j. e. c. j. 20. q. 3. ples. 15. q. 6. alius. 24. q. j. loquūt. H. dixit, q Imperator a solo Deo hēt ptatem in tpalib. papa in spūalibus, & sic iurisdictiones sunt distinctae: vt dnt primā concordantiā, tñ coronā recipit ā papa, & gladiū ab altari, 93. di. legitimos. & ē ante fuit imperiū, q Apostolatus. Ala. & T. dixerunt, q quis imperiū ā solo Deo dicat processisse, executionē tñ gladij tpalis accepit ab ecclesia: quare papa maior est: & vtroq; gladio i vti pōt. nam & dñs vtroque gladio vsus est, & Moyfes, ad hoc s. de iure. nouit. & de maio. & obe. solitā. Ego iurisdictiones distinctas assero: & vtramq; ā Deo processisse: vt dicit auth. quō oport. epōs. tñ quāto alterā magis Deo appropinquāt, tanto maior est: ergo sacerdotiū maius. qd probat ex ordine scripturā. d. auth. & si intellige, q non multū discrepāt sacerdotium & imperium: vt in auth. de alie. aut permut. re. ec. s. si minus. col. 2. non multū discrepant quo ad principiū, vnde procedunt: sed multum discrepant, quo ad maioritātē. inde est, q caput epī inungit, sed armus regis: & epōs chrismate, rex oleo. vt scias, q epī sco. est vicarius capitis nostri. i. Chri. & vt ostēdatur, quanta sit differentia inter authoritatē pontificis, & principis ptatem. vt s. de sa. vn. c. vnico. s. vnde in veteri Testamento, & preced. qā quanta est differētia inter Solē & Lunā, tanta est inter sacerdotē, & regalē dignitatē. vt s. de mai. & obe. solitā. s. pterea. ad fi. Quā verba licet p doctores diuersimodē exponantur: tu tñ dic, q sicut Luna recipit claritatē ā sole, non Sol ā Luna, sic regalis ptās recipit authoritatē ā sacerdotali. nō econtrā: sicut ē Sol illuminat mundū p Lunā, qñ p se non pōt. s. de no. c. sic sacerdotalis dignitas clarificat mundū p regalē, qñ per se nō pōt. s. vbi agitur de vindicta sanguinis. vt no. s. ne cle. vel mon. s. q sunt pmissa clericis. verfi. epōs vnde & l. secularis dēt seruire canonicā. 10. di. lege. j. de priu. c. 2. Per hoc ē innuit, qd septies millies & sexcēties & quadragesies quater, & insup eius medietatē est maior sacerdotalis dignitas, q regalis. Legit. n. sic in 5. lib. Almagesti demonstrati. Ptolemā. 18. ppositā: Manifestū est, q magnitudo Solis continet magnitudinē terrē cēties septuagesies septies, & insup eius quartā, & octauā. In e. Palā est, q magnitudo Solis cōtinet magnitudinē Lunā septies millies & sexcēties & quadragesies quater. & insup eius medietatē. In e. Itaq; magnitudo terrē continet magnitudinē Lunā trigēties. i. 30. vicib. & nonies. & quartā & vicesimā eius: licet & 1. & 3. conclusionē apposuerim, iō qā aliq contrariū asserunt. tñ parer, q p secundā conclusionē quā posui s. e. ver. palā id qd asserui. s. e. ver. p hoc ē innuit. Et in summa huius maiortas cōprobat, Tū rōne ordinis scripturā, vt dixi s. ver. ego. Tum rōne subiecti, qd nobilius & maius est. ar. C. de sacros. ec. sancimus. 12. dist. picipimus. & quanto q s meliorib. pēst, tāto magis ipse maior & honestior est, in auth. de defen. ciui. s. nos igit. col. 3. Tū rōne natural. vt pater s. e. ver. q verba. & seq. Itē cōtra, sicut & s. pter naturalē & humanā rōnem filius Dei incarnatus

& nat' est, sic iurisdictionis spūalis, quā g ecclesiā relinquit cōtra & s. & pter naturam iurisdictionis, trahit ad se principalē iurisdictionē tpalem, si id qd de iurisdictione spūali est, in ea in h cidat. vt patet in his q no. j. ver. salua reuerentia. & s. de ord. cog. ver. sed q est rō. & sic accessoriū spūale fortius est, q ē tpale principale. arg. s. de iur. reur. debitores. & hac est rō etiā naturalis: quare de iuso, etsi incidenter proponatur in foro seculari, non poterit iudex secularis cognoscere. arg. s. de elect. venerabilē. s. pen. & s. de iudic. nouit. s. fi. ad hoc s. de cele. miss. cū Marthā. s. quāsi. & de cōsec. ecc. quod in dubiis. idem puto, si agentī obiciat excōicatio. Idem si obiciatur pēlato, q non fuit canonicē electus, vnde non potest agere vt pēlatus. in his omnib. & similib. puto, q sit ad iudicem ecclesiasticum remittendum. arg. op. in auth. vt clerici apud proprios episcop. conue. s. si verō eccl. col. 6. non sic: id qd de tpali iurisdictione est, contingat incidere in foro ecclesiastico: puta crimē, qd pēnam corporalem inducit. nec. n. pp hoc executio siue processus iurisdictionis ecclesiasticā suspendetur, imō de incidenti vel connexo diffinit. j. de do. inter vir. & vxor. de prudentia. & c. plerunq; j. Po- test & illud dici, q causa legitimatōnis etiā si incidat in foro seculari, principalis est, non accessoria. nō. n. hēreditas trahit ad se legitimatōnem, sed legitimatō hēreditatem: vnde nō sequitur, Iste possidet hēreditatē, ergo legitimus filius & hāres est: vt patet j. e. cām. sed hū seqt. Legitimus filius & heres est: ergo iustē pōt possidere hēreditatē. j. e. qd nobis. iō sicut dos accedit matrimonio. j. de do. inter vir. & vxor. de prudentia. & fi. de iur. do. si quis. s. ibi. ff. man. Iulianus. ff. pro socio. actione. s. si. ff. fami. ercisc. si filia. s. hoc amplius. & l. si maritus. Hāc iura pbant, q ibi debet esse dos, vbi sunt onera matrimonij. sic & hēreditas legitimatōni accedit: in vtroq; ē principalis cā est, matrimonialis. vnde vī, q q pōt cognoscere de principali, s. de matrimonio non pōt cognoscere de accessorio, scilicet, hēreditate vel dote: qā cui denegāt principale. & accessoriū. ff. de reg. iur. cū principale. j. de sent. excōi. cū illorū. licet cōtrariū dicat j. e. cām. 2. So. pōt dici, qd papa voluit regi deferre: sicut ibi innuit, qui ipsarū iudiciū ad se asserit prinere. subaudi, nō tñ sic est. nec ob. qd pcedit ibi: qd ad regē pertinet, nō ad ecclesiā de talibus possessionibus iudicare. dicas. n. pertinet, sicut asserit, vt sequitur: nō tñ ita est. vel dic pertinet, si de ipsis agatur rei vendit. quia fortē actor dicit, q emit eas, vel q sunt sibi donatā, vel quia fuit institutus hāres ā dño, licet non esset filius. sed vbi pertinet ratione filiationis, & legatur legitimatō, nullo modo ad secularē pertinet iudicare: sed benē pertinet ad eum executio, & admittere legitimum, ex quo de legitimatōne fuerit coram ecclesia facta fides. argumentū. s. de ordin. cog. tuam. j. eodem. referente. & capi. per tuas. Hoc tamen legistā vix concederent nobis: sed de rigore iuri & ratione naturali non dubito sic tenendum: nec enim psumitur legitimus, nisi probeat. & sicut nec psumit matrimonium, nisi probeat. 30. q. 5. c. j. salua dist. quā habes s. de clād. desp. s. quam pēnam. ver. pari modo. super verbo. cōmenti. & ē in conspectu ecclesiā: & ver. ibi seq. & est ratio, quia cōstat, quod homines nō nascuntur matri-

Qualiter & a quo filij illegitimi legitimentur. J Adde doct. in ca. per venerabilem. eo. tit. Papa dēt intromittere se ā legitimatōne. J Adde Ant. de Rosel. & Lo. de Sardis in suis tract. de legitimatōne. Et vtroq; gladio. J Adde gl. in verbo, celestis. in ca. 1. 22. di. glo. in verbo, cū ipse i. c. notuit. & iud. doc. in c. si duobus. de app. lnn. in c. licet ex suscepro. de for. cōp. origina liter. Lucā 22.

K Papa verè legiti-
mat.] Adde doc. in
c. per venerabilē, q
fil. sine legit. & ibi p
Zochū & Car. Ale.
in suis repetitioni.

monialiter coniuncti, sed soluti: nō
sp̄ p̄sumuntur soluti, nisi cōtrā pro-
betur, quia qui semel dñs probatur,
adhuc p̄sumitur dominus & filius
suus. C. de probat. siue possidetis. &
qui semel est h̄eres, sp̄ h̄eres p̄sumitur. ff. de mino.
ait p̄tor. aliās, & si sine. §. pen. in fin. & qui semel ex-
cōicatus semper excōmunicatus p̄sumitur, nisi cō-
trā probetur. §. de ele. venerabilem. §. eos igitur. ver.
fuit quoque. nec p̄sumitur ligatus quis, nisi probe-
tur. §. de cler. excō. mi. proposuit. §. penul. & ult. quod
est verū, quantum ad sentētiā excom. eccle. nā quo
ad originale peccatum, quilibet ligatus nascitur, qd̄
in baptismo dimittitur. §. de bap. maiores. §. sed ad-
huc quæritur. & p̄ce. quo ad culpam tñ. nam fomes
remanet. de conse. dist. 4. c. 2. & c. per aquam. Tum q̄a
si per gratiam, vel sordes Iudex secularis ferat sentē-
tiā, ad iudicē ecclesiasticum occasione peccati sal-
tē quo ad p̄nitentiam, recurratur. §. de offi. ordin.
c. j. & de iudic. nouit. §. penul. ibi, cū. n. non humanæ
constitutioni. & c. non dimitteretur peccatum, nisi re-
stituatur ablatum. §. de vsur. cū. tu. §. super his. 14. q.
6. c. j. Tum ratione confirmationis vel infirmationis.
§. de electi. venerabilem. §. j. & 2. quod ad superiorem
tñ pertinet. §. de ele. nihil est. & de maio. & obe. cum
inferior. & breuiter licet personæ seculares quantun-
cunq; imperiales, quantumcunq; regis subsint iudi-
cibus sp̄ualib. sū omniem legem, et quo ad personas.
§. de p̄en. & re. oīs vtriusque sexus, personæ tñ eccle-
siasticæ nunq̄ subsunt, quo ad p̄sonas personaliter. §.
de reb. eccle. non alien. cum laicis. & de conse. eccle. &
patet in his quæ not. §. de immun. eccle. §. j. & 2. licet
quo ad res, aliquoties subsunt. §. de iur. nimis. & de
iud. nouit. & patet in his quæ nota. §. de foro compe.
sub §. liquet. ver. ego dico. & p̄ce. & se. potest igitur
clericus saltē patrimoniale relinquere feudū, quod à
laico tenet saltē de licentia p̄p̄, & sic per consequens,
omne iugum iurisdictionis laicalis à se excutere: sed
laicus nullo modo potest iurisdictionem sp̄ualem de-
clinare. §. de paroc. nullus. quin alicui p̄lato subsit
personaliter: quia nec clericus hoc p̄t. 93. di. nulla ra-
tione. 9. q. 3. cuncta per mundum. & c. per principalē.
cū igitur personæ clericorum nullo casu subsint iu-
risdictioni seculari, laici verò subsunt spirituali. & de
hac maiestate quis sani capitis dubitabit. Tum au-
thoritatib. sanctorum, dicentium, q̄ quanta est diffe-
rentia inter metalli plumbum, & auri fulgorem, & c.
vt 96. di. duo sunt. & c. cū ad verū. ideo quīs iurisdic-
tiones sint distinctę, quo ad executionem, tñ Impera-
tor ab ecclesia Romana imperium tenet, & potest di-
ci officialis eius, seu vicarius ab ecclesia Romana, in
personā magnifici Caroli, qui à Græcis transtulit im-
periū in Germanos. & Papa ipsum confirmat, & inu-
git, & coronat, vel reprobat. & et deponit. vt patet §.
de ele. venerabilem. §. j. & 2. nec. n. lex imperatoris li-
gare p̄t nisi illos, quos Romanorū lex tenet, & eccle-
siæ catholicę sanctio. q̄a extra nō est imperiū: vt in au-
thē. de non alie. aut permu. re. ec. §. pen. col. 2. ergo Pa-
pa superior est. arg. §. de ele. innotuit. ff. de arb. nā ma-
gistratus §. de maio. & obe. cū inferior. veruntñ qd̄ ri-
tē factū est per Imperatorem in tp̄alib. non debet in-
fringi p̄ Papā, nec dēt se intromittere de subditis Im-
peratoris, nisi fortē in casib. sicut dī de archiep̄o, quo
ad subditos suffraganeorū: vt no. §. de offi. or. §. qd̄ p̄-
tinet ad officiū suū. ver. est aut archiep̄s, & seq. & hoc
expressim cōprobat §. eo. per venerabilē. §. rōnib. ibi,
verū ē in aliis regionib. & c. ergo vacāte regno & im-

perio succedit Papa. vt §. de ele. inter vniuersas. & no-
casus §. de foro com. §. quib. ex causis. ver. item in cu-
ria Romana. & seq. nec mirū: q̄a Ch̄s reliquit ipsum
successorem, seu vicariū suū proximiorē & maiorem.
vt §. e. p̄ venerabilē. §. sanē. §. de trāsl. quāto. Ergo quo
ad maioritatē, vnū caput est tñ. §. Papa. nā vnus debet
tñ esse caput nostrū Dñs sp̄ualis, & tp̄alium: q̄a ip̄sus
est orbis, & plenitudo eius: vt §. de deci. tua nobis. q̄a
oīa cōmisit Petro. §. de ma. & obe. solitā. & de elec. si-
gnificasti. §. si. & Petrus vtrūq; gladiū habuit. vñ dixit,
Ecce duo gladij hic. iō ē dñs dñorum nō sine cā dixit
Petro, Et ibi dābo claues regni cēlorū. & no. nō dixit
clauē, sed claues. §. duas, vnam q̄ claudat, & aperiat, li-
get & soluat, quo ad sp̄ualia: aliā qua vtrāq; quo ad tp̄a-
lia. licet hoc verbū multis aliis modis exponat, vt no.
§. de p̄e. sub rub. de remis. §. j. ad hoc §. eo. p̄ venerabi-
lē. & rōnib. 40. di. c. j. 21. di. in nouo 20. di. §. j. cū. n. vnū
corpus simus in Ch̄so, p̄ mōstro esset, q̄ duo capita ha-
beremus. vt §. de offi. ord. qm̄. hoc ēt expressim innuit
96. di. Cōstantinus. si dicas, Cōstantinus nō potuit cō-
cedere. rñdebo, ergo nec populus p̄tatem suā in prin-
cipem transferre. qd̄ tñ falsum esse cōstat. sup̄ qd̄ vide
qd̄ no. §. de conse. §. quis possit. ver. itē populus. & seq.
Sed & illud priuilegiū quo ad maioritatē factū, respi-
cit cum de iure ita debeat esse: vt patet ex his q̄. & §.
no. Dicit tñ Vicen. Lau. & Tan. q̄ Papa nō p̄t legiti-
mare, quō ad h̄reditatē tp̄alem, nisi in patrimonio
B. Petri, vt §. eo. p̄ venerabilē. in fi. rñ. j. Io. dicit, q̄ hoc
verū est directē, sed indirectē hoc p̄t, siue p̄ cōsequē-
tiā: q̄a eo ip̄so q̄ aliquem legitimat, quo ad sp̄uales
actus, vñ p̄ cōsequens legitimatus, quō ad tp̄ales, nā si
maiora concedunt, ergo & minora, vt §. e. p̄ venerabi-
lē. rñ. j. de deci. ex parte 3. sic & aliās admittit indire-
ctē, p̄ consequentiā, qd̄ directē denegat. ff. de auth. tu.
l. j. & 2. q. 3. itē serui. rñ. C. de tēp. in inte. res. p̄tēdē. in
fi. & ff. de p̄e. moris. circa princ. C. si aduer. trāsl. §. j. sed
illud certū est, q̄ Imperator legitimare p̄t, quo ad
tp̄alia, nō quo ad sp̄ualia. ar. 101. di. puenit. §. de deci.
tua. & §. Salua reuerentia aliorū, mihi vñ, dñm Papam
habere p̄tatem legitimandī, quo ad sp̄ualia, & tp̄alia,
& ipsum solū, vt innuit §. e. p̄ venerabilē. rñ. j. ibi, p̄fer-
tim, & c. cū. n. cā matrimonialis sp̄ualiter p̄tineat ad
ecclesiam, adeo q̄ secularis Iudex de ip̄sa cognoscere
nō p̄t, et si inciderit nec de legitima filiatiōe, vt §. e.
lato. & c. cām. 2. & §. de ord. cog. tuā. & patet in his q̄
no. §. de h̄eret. §. qualiter deuiter. ver. pe. & si. denegat
cognitio, multo fortius dispensatio. ar. C. de his qui
ve. ata. impe. l. 2. & 3. & 4. qu. 6. quis. & c. dudū. & §. de
sen. excō. cū illorū. imō dicit c. q̄ ad illū solū pertinet
institutio, ad quē spectat examinatio. 2. q. 3. §. hic cōl-
ligitur. arg. ff. de reg. iur. cū principale dicat tñ, qd̄
Imperator legitimat. i. tanq̄ legitimū ēt p̄riū ad h̄-
reditatē suā admittere p̄t: & et hoc p̄t cū filio suo
pprio, nō tanq̄ cū filio, sed tanq̄ subdito dispensare.
vt ar. §. e. p̄ venerabilē. §. j. in fi. & ff. de adop. si consul.
& ff. de offi. p̄cō. l. 2. ar. ff. ad munici. Imperatores. Sed
K Papa verè legitimat, & illegitimat, cū. n. fm̄ leges
filij duorū fratrum ritē contrahāt: vt Inst. de nupt. §. itē
duorū. & C. d̄ nup. cel. & et fm̄ l. diuinā quā Iudai ser-
uant. §. de conse. de infidelib. papa huiusmodi matri-
monij illegitimū fecit: & sic filij suscepti ex tali ma-
trimonio hodie. & fm̄ leg. & fm̄ can. illegitimi cēsen-
tur, & ab h̄ered. repellunt, vt §. de cōsan. nō dēt. & no.
in summa §. & vnde dicat. multę enim personę prohi-
bentur l. cano. contrahere, q̄ lege diuina non prohi-
bentur, vt §. de restit. spol. literas. §. opinioni. nam fm̄
legem diuinā h̄ tātum personę prohibentur, scili-
cet ma-

cet mater, nouerca, soror, neptis, amita, matertera,
 vxor patris, & vxor fratris, filia & priuigna. 3. o. q. 3. pi
 ctatiu. 8. q. j. olim. 35. q. j. §. j. & c. j. & adde quod no. §.
 de rescript. §. quas vires, ver. aut de factis. & ver. Apo
 stolus. Si verò illegitimos fecit, quāto magis poterit
 legitimare: nam & fm l. filij suscepti ex matrimonio
 contracto inter senatorem & libertā, illegitimi sunt.
 idē inter pupillā & tutorem, vel libertum suū. idē in
 ter Iudicē & subiectam, cū qua contraxit tpe regimi
 nis. vt ff. de rit. nup. si qs in senatorio. & l. tutor. & se.
 & l. si qs in aliquo. & multa alia exēpla poni possent, q̄
 omnia p ius canonicū sunt hodie exsufflata. Sed hoc
 intelligas in filiis susceptis ex matrimonio, in quo di
 spensare pōt. f. qū impedimentum à iure canonico in
 ductū est, vt patet j. e. c. vlt. vbi Papa censet legitimos
 fore filios infidelium, ad fidē conuersorum, quis in se
 cundo vel in tertio gradu contraxerint, vt §. de con
 fan. non debet. vbi restringit inhibitionē: vñ sunt legi
 timi, qui olim illegitimi censebant. ad idē 35. q. 3. q̄
 dā lex. & c. qd̄ scripsi. §. de confan. q̄a circa. † Nunquid
 ergo cū adulterino filio dispēare poterit, vel cū illo
 q̄ susceptus est ex matrimonio in primo vel secundo
 gradu, in descendenti linea cōtracto, q̄a nec in prin
 cipali posset: vt §. de transact. c. vlt. non. n. pōt ponere
 os in celū: sed cum filio sacerdotis posset. q̄a talis con
 stitutione canonica prohibetur matrimoniū contra
 here. & sic intellige j. e. per venerabilem. rñ. j. & expo
 ne adulterinis. i. sacerdotilib. vt §. 6. di. Cenomanen
 sem. §. de fil. presb. c. pen. & vlt. secus in spuris & man
 zerib. quia tales legitimari non possunt. vt j. c. per ve
 nerabile. §. vlt. Dic tñ, q̄ etiam cum talibus dispensa
 re potest, & sic legitimare. i. ipsos, ac si legitimi essent
 ad honores suos spirituales admittere. sicut dixi §. d̄
 Imperatore. Quamuis autem hoc facere possint prin
 cipes, non tñ conuenit eis, q̄ priuilegium hoc conce
 dant in praiudiciū illorum, ad quos hāreditas deu
 luenda esset, si dispēatio non fieret. arg. C. de emā.
 nec auus §. de offi. dele. super eo. & de sta. mona. in sin
 gulis. §. porrò. Quāuis ergo Imperator si dñs ¹ omniū
 t̄palium. C. de quadri. p̄scr. benē à Zenone. & ff. ad l.
 Rhod. de iac. de precario. non tñ debet priuilegium
 concedere in praiudiciū alterius. vt in d. l. C. de emā. 14
 m l. nec auus. Pōt tñ dispensare seu legitimare, ^m si vult
 idem Papa, quo ad ecclesiastica & secularia: vbi habet
 t̄palem iurisdictionem, & in aliis casib. vt §. dixi. & ar.
 9. q. 3. cum cuncta. & c. per principalem. §. de appel. si
 duob. quod intelligas sic: ne fiat praiudiciū illi, ad
 quem iam deuoluta est hāreditas. verū eo, qui ius
 hēt, consentiente, proderit legitimatio, quo ad oīa.
 ar. C. de pac. l. fin. aliās non proderit: nisi quo ad spiri
 n tualia ^a & honores seculares, & actus legitimos, & in
 quib. non vertitur priuatum interesse. secus si ad hoc
 non est deuoluta hāreditas, sed deuoluenda: vt §. de
 conf. quia circa. 35. q. 8. de gradib. ff. de rit. nupt. l. qui
 in prouincia. per spirituale ergo legitimatiōe neu
 ter principum debet praiudicare, vt ius acquisitū au
 ferat, sed vterq; impedire pōt, ne acquirat. arg. C. de
 iure delib. sancimus. §. sed si legatarij. & de cond. l. vlt.
 13 prope fi. † Imperator aut pōt auferre ^a ēt acquisitum
 ius, sed fortē nō sine peccato, nisi ex magna cā fieret,
 vel nisi donandi animū habeat: sed ea quæ no. §. de p̄
 scrip. sub rubric. de p̄scri. rer. immo. §. qui exigant.
 sub §. verum. ver. sed nunquid maius peccatum. sed Pa
 pa non pōt nisi casualiter. licet per generalem consti
 tutionē solus Papa legitimet, & illegitimet. & sic gñā
 liter ptās solius pp̄ est specialis, quo ad secularia, in
 q̄b. vertitur priuātū interesse solius Imperatoris, nisi

in calu : sed quoad ecclesiastica, so-
lus pp. cōis aut est vtriusque, quo ad
secularia, in quib. non præiudicatur
alicui : hoc saluo, q̄ per Papam verè
legitimatur aliquñ, sed per Imperato-
rem nūq̄, licet aliquis per ipsum tā
quam legitimus admittatur. Quic-
quid aliās scriptū inueniat, hoc pu-
to ius strictum, & rōnem. vnde qđ se-
quitur j. de modis legiti. improprie
ponitur legitimatio. quare sp̄ expo-
nendum est, vel saltr̄ intelligendum,
legitimantur. i. tanq̄ legitimi admit-
tuntur. In his ergo dedignant sacra
leges canones imitari. vt notat. s. in
procemio. §. vnde habuit originem.
ver. est ergo hac nostra sciētia. Quid
si Imperator faceret legē, vel indul-
geret rescriptum, q̄ spurius succede-
ret, non obst. ll. prædictis: Rūdeo, for-
tè valeret: quia prædecessores nō po-
terūt sibi legē imponere, vt s. de ele.
innotuit. C. de legib. digna. ff. de arb.
nā magistratus. Ipse est mundi dñs,
& omnes nationes sub eo sunt, & oīa
dare pōt ex certa sciētia. vt ff. ad leg. Rhod. de iac. do-
mine Imperator. aliās incipit, de precario. & C. de iu-
dic. Iudæi. & de quadri. præsc. benè à Zenone. 8. q. j. in
apibus. 9. q. j. §. hoc si quis. ver. volumus. 63. distin. A-
drianus. 33. qu. 8. conuentor. 8. dist. quo iur. ff. ne quid
in loco publi. l. j. §. meritò. & §. si quis à principe con-
trarium teneas: quamuis enim possit illegitimos ad
hæreditatem suam admittere, tāquam legitimos, si-
cut præmissi: tñ non pōt super hoc generalem legem
condere, quia multi sunt qui nō curarent vnde filios
haberent, ex quo scirent, q̄ sibi succederent: & sic ta-
lis lex esset causa multorum mortalium peccatorū. er-
go abolenda esset. s. de præscrip. c. si. j. de pœni. cū
infirmas. gratiam tñ pōt facere per rescriptū, vt di-
xi. & iunge qđ not. j. de dona. inter vir. & vxor. sub ru-
bri. de dotib. promit. §. j. ver. sin aut peccatum collatū
sit. Illud solet quæri, † vtrum is, quem Papa simplici-
ter & in forma cōi legitimat, videatur legitimatus,
quo ad dignitates. & dicit Goff. q̄ nō. Itē quid si quo
ad dignitates legitimat, nunquid potest in ep̄m pro-
moueri? dicit Goff. q̄ non: sed ad personatus, & alias
dignitates minores tm̄ habet hac indulgentia exten-
di. vt s. de concess. præbē. & eccle. non vacan. dilectus
nam citra episcopatum sunt aliquæ dignitates. §. de
fil. presby. nimis: ad quas restringenda est hac indul-
gentia. quia odiosa. ff. de libe. & posthu. cū quidā. s.
de consan. quod dilectio. & s. de transi. licet. sed Goff.
in solutione huius quæstionis consentio. Sed vbi sim-
pliciter & indefinitè legitimat, sicut in px. superiori
quæst. quæsitum est, contrariū potest dici: quia perin-
de est, ac si ab initio fuisset natus de legitimo matri-
monio. hoc. n. facit. l. mortua. j. e. tanta. multo fortius
& viua. ff. de cōsti. prin. l. beneficia. sicut. n. simpliciter
restitutus ad oīa restituitur: C. de sen. p̄sis. l. j. sic sim-
pliciter legitimatus ad omnia legitimatus intelligi
debet: arg. 19. di. si Romanorum. j. de priuil. quia cir-
ca. ff. de offi. præfec. vrb. l. j. respō. j. nec mireris, si ma-
gis operetur, & plenius intelligatur simpliciter & ge-
neraliter legitimatio, q̄ certa: q̄a & alias cōtingit. s. d
do. pastoralis. hoc quo ad impedimenta canonica: se-
cus, de aliis, vt patet ex his q̄ not. s. e. ver. ego. & p̄bas
j. eod. tanta. & vide quod nota. s. de fil. presby. §. quis

possit. ver. quid si dispensetur cum aliquo. & seq.

Egitimantur aut filij naturales. i. tanq̃ legiti-
mi admittuntur, si pater inter viuos offerat
filium seruitio ciuitatis, ex qua oriundus est:
de seniore vel noua Roma. i. Constantinopolitana, &
offerat eos curiæ ciuitatis, cuiuscunq; Metropol. vel
si pater filiã suã copulauerit officiali curiæ alicuius
dictarũ ciuitatũ: vt C. de natu. li. l. 3. & Insti. de nup. §.
pen. & pōt eos instituere hæredes in solidum, vel pro
parte, si non supersunt alij naturales & legitimi: tunc
enim æquã lance eos instituere. i. nō minus relinquet
legitimo, q̃ tali legitimo, vt in auth. quib. mo. nat.
effi. sui. §. & qm̃ hoc aut intelligas, qm̃ naturales ex li-
bera sunt suscepti. nā si ex ancilla, q̃uis manumittan-
tur, non tñ offerant, si legitimi supersunt: vt in authē.
quib. mod. na. effi. sui. §. si quis igit. ver. & iste modus.
Quod aut dictũ est de filio oblato curiæ, idem obser-
ua de filia naturali matrimonialiter copulata curia-
li ciuitatis: de qua, vel de cuius nico ipse est oriundus,
vel ciuitatis Metrop. curiali, si oriundus sit alterutra
legaliũ ciuitatũ. Quid. n. interell, utrũ per filias, vel
generos cōsulat cōmoditatib. ciuitatũ, & utrũ lex no-
uos faciat curiales, an foueat quos inuenit, vt C. de
na. li. l. 3. Est tñ necessarium, vt oblationi factæ, vel co-
pulationi filij & filiæ consentiant, ne inuiti transeant
in p̃tatem: & si quidā consentiunt, quidā renunt, cō-
sentientes tñ admittuntur, vt in auth. quib. mo. nat.
effi. sui. §. generaliter. sed si filij, qui nō consenserunt,
reperiant possessores paternarũ opum, licet eas alie-
nauerint, omnimodo ad condi. in qua p̃ eos esse vo-
luit, amplificatis opib. inuiti coguntur accedere. vt
C. de na. liberis. l. 3. §. hoc huiusmodi. Itē si filij semet
ipsos offerant, idē est, ac si per parentes, nisi legitima
proles superesset. in auth. quib. mod. nat. effi. sui. §. &
iste modus. sed tñ p̃ ipsos offerre potuisset, vt dictũ
est. Itē filij per oblationē legitimari succedunt patri
ab intestato, nō tñ aliis cognatis ex parte patris, nec
ipsi sibi. vt in auth. quib. mod. nat. effi. sui. §. filium ve-
rō per huius cām, Verē autē legitimantur naturales,
qm̃ pater cum matre eorum contrahit. & licet in hoc
casu scripturam exigat: ut Insti. de nup. §. vlti. & C. de
na. liber. l. cum quis. & l. nup. & licet distinguat simi-
liter, vtrum concubina serua fuerit, uel libera, quia
si serua, & manumittantur, non efficiuntur legitimi
nisi nati post matrimonium: si tñ extant legitimi, ex
alia vxore suscepti. vt in auth. de trien. & semis. §. vlt.
col. 1. nos tñ indistinctē dicimus, et priores legitima-
ri. vt §. e. c. j. & c. tanta. in princi. & in authē. vt liberti
de cetero. §. si quis aut. coll. 6. nam idem dico, et si ser-
ua sit. q̃uis. n. filij ex ancilla suscepti nō sint legitimi,
quo ad successionē, vel alios actus ciuiles: tñ sunt le-
gitimi. i. de legitimo coitu nati. q̃a inter tales est ma-
trimoniũ, fm̃ nos. vt no. §. de coniu. seru. veruntñ si ui-
uente vxore legitima, susceperim prole de aliqua mu-
liere, q̃uis post mortem legitimæ possim cum adul-
tera contrahere, cui nec fidē dedi, nec de facto cū ea
contraxi: nec ego, nec ipsa machinati sumus in prio-
ris mortem, fm̃ ea quę no. §. de eo qui dux. in ma. quā
pol. per adul. tñ proles ex adulterio suscepta legitima
effici non pōt. §. eo. tanta. in fin. Legitimantur et filij
naturales sine oblatione, deficiente prole legitima, si
p̃ principi preces offerat, vt fin. sibi legitimi succes-
sores, et sine matrimonio, & mulier concubina iā de-
functa sit, vel occultet, vel aliās venire phibeatur, uel
matrimoniũ quoquo mō impediāt, puta sacerdotio:
dū tñ princeps preces admiserit. in auth. q̃b. mo. nat.
effi. sui. §. illud tñ. idē si p̃ in testamento suo dixerit

istos sibi velle succedere, si tñ filij post mortē eius sup-
plicauerint principi, & ostenderint testm̃. tñ. n. prin-
cipis & legis dono hæredes erūt, dūmodo patris vo-
luntatē amplectant: vt in p̃dicto tit. §. si verō is qui
solūmodo. Itē et si pater non supplicauerit, nec filius,
nec in testamēto voluntatē suã declarauerit, dum tñ
in testamēto publicē vel manu propria scripto habē-
ti subscriptionē triũ testiũ fide dignorum, siue sub ge-
stis monumētorũ dixerit hos filios suos esse, nec adie-
cerit naturales: & si plures sunt filij, & alteri tñ hoc
p̃buerit testimoniũ, sufficit aliis ex eadē matre natis,
vt licet mat. & auia. §. ad hoc. col. 8. & hoc intelligas,
si legitimus nō superest, & qm̃ mater talis est, q̃ pōt ha-
beri in vxorē, & q̃ tenetur in domo propria. vt in eo.
§. & §. si verō non hæres. & pōt esse concubina liberta
propria, & extranea, & ingenua, et si corporis q̃lū fa-
ciat, & quē in obscuro loco est nata. nam si sit honesta
mater familiās, cogit eā habere in vxorē, aliās l. Iul. d.
stupro tenet. & quia concubinatũ per l. nomē assum-
psit, extra poenā legis est, & sola animi destinatio con-
cubinam cōstituit, & cuiuscunq; ætatis haberi pōt:
nisi minor sit 12. an. et in illo loco, i quo administrat,
vt ff. de concu. l. 1. 2. 3. 4. & 5. & C. de concub. l. j. & hoc
fm̃ leges humanas: sed canones concubinam habere
nulli permittunt. vt no. §. eod. §. an vtrunq; genus suc-
cedat. ver. spurij. sed quæ poterit. nec p̃sumitur ma-
trimoniũ, nisi probetur: vt not. §. de matri. §. qualiter
contrahatur. & accedit quod no. §. de adul.

Qui matrimonium accusare possunt, vel
testificari. Rubrica.

S U M M A R I A.

1 *Copulatos dimittere aliquos contra statuta hominum,
tutius est, quàm legitima coniunctos, contra domini sta-
tuta separare.*

In quo in superiorib. plenē exposui
mus, qualiter, & a quo ma-
trimonium cōtrahatur, & qualiter impe-
diatur, benē est, q̃ videamus qualiter dis-
soluatur: sed quia diuortium fieri non debet regula-
titer, nisi libello accusationis oblato, & intentione,
q̃ ibi continet, plenē probata, q̃a tutius est aliquos cō-
tra statuta hominũ dimittere copulatos, q̃ legitimē
coniunctos contra statuta dñi separare. vt §. de testi.
licet. 2. in fin. ante tractatũ de diuor. de accus. & de te-
stifica. videamus: & sic apponamus rubricā, q̃ matri.
accus. possunt, vel testificari. Sed & q̃a q̃nq; agitur ad
matrimonium coniungendum, † q̃nq; ad disjungen-
dum. Et ad disjungendum aliqñ hoc modo, q̃ quili-
bet contrahere potest, vt qñ separantur pp̃ maleficiũ,
vel pp̃ consanguinitatē. Aliqñ datur alteri tñ licen-
tia contrahendi, & alteri prohibetur: vt qñ dirimitur
pp̃ frigiditatem hominis, vel arctationem mulieris.
Aliqñ autem neutri datur licentia, sed agitur tñ ad
excludendam mutuam seruitutem, & carnale debi-
tum denegadum: vt in accusatione facta ex causa for-
nicationis, seu adulterij, aliqñ etiam causa religio-
nis intrandæ: de singulis per ordinem videamus.

Si mulier petat in virum aliquem, vel ec̃ouer-
so petitorio vel possessorio, an & quali-
ter sit restitutio facienda. Rubri.

S U M M A R I A.

1 *Mulier si petit aliquem in virum, & contrā, an detur
(libellus.)*
2 *Et quomodo formetur.*
3 *Libel.*

3 Libellus quomodo formetur, si mulier agat possessorio.

4 Expensæ factæ à muliere extra domum, an sint à marito solue. de.

5 Induciæ deliberatoræ dari debent porrecto libello.

I mulier ¶ petit aliquem in uirum, & e contra, licet secundum consuetudinem quarundam ecclesiarum non porrigatur libellus, tamen melius est, & tutius, quod detur, ita quod is qui impeditur, sciat quo, & super quo, & qualiter, & sic deliberet, quia libellus est de substantia iudicii, ut no. §. de libel. obl. §. utrū libellus. & auth. offeratur. indist. loquitur. & arg. ad hoc 2. q. j. legum. & §. de libel. obl. c. 1. debet ergo Iudex esse discretus, qui de hac causa cognoscit, ut no. §. de matrimo. cōtra. contra. interdi. eccl. §. à quo fieri possit. & ver. seq. & cetera matrimonia diuersis modis firmetur, ut no. §. de matrimoniis. §. si. & aliud in sponsa de futuro, aliud in spōsa de Presenti. ut no. §. de spon. duorū. §. quæ quib. præiudicet. curare debet, ut certā sniam ferat. ut Inst. de act. §. curare. 1. q. 3. graue. ¶ Itē qd aliud est, si mulier agat petitorio. ut si dicat, Agit Berta cōtra Martinum, dicens qd cū ipse Martinus eam desponsauerit per uerba de presenti, seu ipsam laudauerit, & in eam cōsensit tanquā in uxorem. & ipsa in eū. dictus Martinus ipsam tenere renuit ut uxore, quare petit dicta Berta eundē Martinū sibi in maritum adiudicari, & eū compelli, ut sibi tanquā uxori adhæreat, & ut eā maritali affectione pertractet intra lectum, & extra, ut probatur §. de spon. c. 1. & c. ex parte. & c. veniens. mariota. sed & in hoc casu aliquā procedit Iudex ex officio. ut §. de spon. ad id qd. Vel sic pōt formari libellus, Agit Berta cōtra Martinū, dicens qd cū sponsalib. inter eos cōtractis eam carnaliter cognouerit, ipsam tenere renuit, ut uxore: quare petit dicta Berta, & c. ut §. cōprobatur. §. de cognat. spiritua. c. ult. & de spon. is qui fidem. & de testi. ex tenore. ¶ Aliud est si mulier agat possessorio. in hunc modū, Agit Berta cōtra Martinū, dicens qd cū dictus Martinus cum ea matrimoniū legitime cōtraxerit, & eandē in domū suam traduxerit, idē Martinus, ipsam Bertam propria temeritate à se abiecit, & quasi possessione maritalis uinculi, seu sacramenti, spoliavit. unde petit ipsum uirū sibi restitui, & se in eandē quasi possessionem reduci, in quaerat, antequā abieciisset eandē. ad hoc §. de diuor. porro. & §. de resti. spo. ex cōquestione. ex transmissa. & de off. dele. causam matrimonij. Est tñ differentia inter modos agēdi: quia si mulier agit petitorio, pōt maritus excipere cōtra ipsam de cōsanguinitate, vel quouis alio iusto impedimento. ut §. de cognat. spiritua. c. ult. & de ordine cognit. c. 1. secus si possessorio agat: quia tūc generaliter non ob exceptione aliqua, fit restitutio. sed tñ & in casib. de negatur. quod dic ut no. §. de rest. spo. sub §. in casib. aut. ver. nono. & seq. & vide super hoc specialia. quædam, quæ no. §. de matrimo. sub §. ut aut. Vtrum aut possit uxor recurrere de petitorio ad possessoriū, dic ut no. §. de cau. pos. & propri. sub §. his igitur. qualiter facienda sit restitutio, dic ut no. §. de restitutio. spolia. §. quis sit effectus. quid habeat necesse probare petens restitutionē. dic ut no. §. de rest. spo. §. j. ver. ergo spoliatus. Est tñ notandū, qd si mulier propria uoluntate exierit, non pōt petere restitutionem, nisi tunc demū, qñ ueniens nō admittitur per maritū, ut ff. de acquir. poss. clā possidere. §. qui ad nundinas. & l. si id qd §. vlti. & de vi, & vi ar. l. j. §. siue aut. & sic uiltima mora nocet, ut ff. de peti. & com. rei ven. l. il-

lud. ¶ Quid ergo de expensis factis à muliere extra domū? Certum est, qd maritus ei puidere debet, fm quod dos est, quia ubi dos, ibi onera matrimonij. ff. de iur. do. si is. §. ibi & pro socio. l. actione. §. ult. & fa. erc. si maritus. & l. si filia. §. hoc amplius. & ff. sol. ma. l. si cū dotem. §. sin aut. prope si. quiniō si non habet dotem, vel eam amisit sui culpa, imputandum est ei. & ideo debet, ei expensas facere. cū sit pars corporis sui, & socia diuinæ & humanæ domus. ut no. §. de matrimoniis. §. j. & §. ult. quare tenetur ei puidere fm facultates suas, & dignitatem, quia uxores coruscāt prædiis maritorū. ut in auth. de consulib. §. si verò nō est copulatus. col. 4. arg. ad hoc 23. di. c. Archidiaconi. & 23. q. 2. admonere. & §. de renun. ad supplicatio nem. & de arate & qual. accepimus. & de præbend. cū fm. sicut cōtra vī qd si maritus oīa bona dissipauerit, recuperat mulier dotē, de qua ambo & liberi sustentantur. ut C. de iure dotium. ubi. & §. de dona. inter uirum & uxore. per ueltras. quia nō ad imparia iudicatur, ut §. de diuor. gaudemus. §. sanē. & ff. de re iudicata. non tñ. & legib. sequētib. Sed in præmissa qō ne nō puto maritum teneri, nisi ad expensas, quas fecit, ex quo ipsam uenientem nō admisit. & iunge qd no. §. de accusa. §. quis possit accusare. sub §. admittitur. uer. hoc aut quod dictum est. in his autē omnib. adulterium obstat. ut §. de diuor. significasti. nisi mulier possit replicatione adiuuari. ut ibidem, & §. de eo qui cogn. consangu. uxo. suæ. discretionem. §. j. & 2. & §. de adul. c. pen. & ult. ff. soluto matrimonio, uito atque uxore. Si ergo mulier propria uoluntate exiuit, non auditur petens restitutionē, quia ipsa se priuauit. ut 32. q. j. de beneficio. Sed qm agens necesse habet probare intētionem suā. ut C. de edendo. qui accusare. §. ut ecclesi. bene. ut nostrum. scire debes, ¶ qd porrecto libello induciæ dari debēt deliberatoriæ. ut no. §. de lib. obl. de dilationib. & probatur 3. q. 3. offeratur. & c. de induciis. die aut adueniente, uel etiā antequam assignetur, iurabit quilibet stare mandatis ecclesiæ, & de ueritate dicenda, sicut generalis cōsuetudo seruatur. & probatur. §. de despō. impu. attestations. & de appel. qōni. & de elect. dudum. Gre. §. partib. & §. tandem. & c. cū dilectus. §. j. & 2. licet: aliās sacramentū calumniæ in his spiritua lib. non prætetur, ut §. de iurō calumniæ. literas. nā hoc iurm. §. de ueritate dicenda, in qualibet causa necessarium puto. ut 31. q. 2. si uerum est. & §. de iureiur. ex literis. & tñ respondendū est. fm quod quilibet credit uerum fore, nec deierat, quāuis aliter se habeat res. ut no. §. de iureiur. §. quot comites. uer. in ueritate. Gost. tñ aliter notauit quod dic ut no. §. de iuramento calumniæ. §. qñ. uer. unum tñ non omittas & uer. j. & seq. Debet ergo interrogari primo agens. secundō reus, utrum sint uera ea quæ in libello continentur: si uterque asserat, planum est, qd iniungetur eis, qd simul reuertantur, nisi aliud canonicum obstat, ut §. de clandest. despon. c. 2. & de consangu. & affi. c. 1. & interrogabitur alteruter alterutro præsentem, ar. §. de iudi. at si clerici. & de dolo & contumacia. prout. & §. de uerb. signifi. forus. circa fin. aliter non obesset confessio. ut no. §. de cōfess. §. qualiter intelligatur, uer. præsentem aduersario. sed quidam sigillatim & secretō siue seorsum eos interrogant, & male. si tñ agatur in forma iudicii, nisi fortē hoc faciat Iudex cautus, ad extorquendam melius ueritatem nec aduocatus debet respondere ad factum. ut §. de iudic. pastoralis. & si quis dubitauerit probabiliter, inducias impetrabit, secundū ea quæ no. §. de iuramento

ramento calumniæ. §. quā prastandū sit. uer. sed nūquid, q̄ si maritus cōfiteatur contractū, sed excipiat de adulterio, & uxor cōfiteatur adulteriū, habetur ei fides contra se, vt §. de diuortis. cap. ex literis. sed aliud, si ambo coniuges confiterentur impedimentū pp̄ quod omnino matrimoniū separatur. ut §. de eo qui cogno. consangu. uxoris suę, super eo. sed si maritus matrimoniū negauerit, tūc incumbit probatio mulieri. & per quos testes cōueniet hoc probari, vide & dic ut no. de testib. §. quis possit esse testis. uer. ubi aut. Quid iuris sit, si deficiat in probatione omnino soluitur & relinquitur mulier cōscientię suę, & utrum cōtrahat, necne. vt §. de iureiu. mulieri, utrū aut in hoc casu sit deferendū iur̄m, dic ut no. §. de iureiu. sub §. nec redeundum. §. & in quib. uer. quid de causa monachationis. & hoc scias, q̄ mulier ad oīa restituenda est, ita q̄ gaudeat pacifica possessione, & plena securitate. ut 3. q. j. reintegrandā, sed si mulier ex aliqua causa uerisimili dicat se virum suū habere suspectum, cū uir eam sibi petat restitui, ad officiū iudicis spectat, iubere cauere sufficienti cautione, q̄ in lecto, & in mensa, & in omnib. tractabit eā, sicut uir debet tractare uxorem, nec lædet in persona, uel reb. uel aliquo modo eam dehonēstabit, salua correctione maritali & honesta. & hāc cautionē debet maritus prestare per iur̄m. vt 3. q. j. de benedictio. Forma iur̄i hāc est, dicet. n. iudex marito, Ab ista die in antea istam coniugem tuā, quā iniuste dimiseras, ita tenebis, sicut maritus suā coniugem debet habere in dilectione, & debita disciplina, nec eam p̄ ullum malū ingenium ā te separabis nec ea uiuente aliā accipies. sic Deus te adiuuet. & hāc sancta Dei Euangelia. vt 3. q. 6. ab isto die in antea istam coniugem. Sed si mulier non confidit de iur̄o uiri, quia forte uir parum timet iur̄m, illā cautionem debet prestare, quā magis timebit. s. pignoraticiā uel fideiussoriam sub pœna promissa. vt arg. §. vt lite non contest. qm̄ frequenter. in fi. & de restitutione spoliatorū. ex transmissa. & c. literas, in fi. de p̄sumpt. literas. §. fi. & ff. manda. si mandato Titij. §. ult. 2. 3. q. 5. prodest. & q. 4. ea vindicta. quia sicut ibi v̄r, illa pœna infligenda est, quā magis timeatur. & in his iudex ex personis dicta & facta pensabit. vt C. si quis Imperatori maledixerit. l. vnica.

Quis admittatur ad Accusationem matrimonij. Rubrica.

S V M M A R I A.

- 1 *Diuortium quando petitur propter errorem, soli coniuges admittuntur.*
- 2 *Maritus & uxor admittuntur ad accusationē matrimonij.*

Quod Stendimus qualiter agat ad matrimonium cōiungē dum, nunc videamus qualiter agatur ad disiungendum, dicētes quis admittatur ad accusandū. Sciendū est igitur, q̄ si agatur ad matrimonij vinculum disiungēdum, Aut impedimentū perperuū, q̄ proponitur, non est peccato subiectum: puta de frigidityte, arctatione, vel maleficio agit: ad hoc soli coniuges admitti debēt, cū nec aliorum inter sit de hoc agere. vnde & innuit extraneis, possunt simul morari. ut §. de frigi. cōsultationi. dūmodo castē uiuant. 3. q. 5. q̄ Deo patri. aliās de adulterio accusari possent. §. de offi. ordin. c. 1. † Item ubi pp̄ errorem petitur diuortium, soli coniuges admittuntur.

arg. §. de coniug. seruo. proposuit. Itē qn̄ agitur ad tri separationē. vt no. §. de diuor. §. quot modis. ver. j. Aut tale est impedimentū, quod peccato subiacet: puta agitur de cōsangu. uel affi. ubi quilibet admittendus est: & sic actio nel accusatio ista pupillaris v̄r: ut §. de cogn. spiri. tua nos. quia huiusmodi cōiunctiones nefariæ sunt, & coitum incestuosum inducunt. vt apparet in his quæ no. §. de eo qui cogno. consanguini. uxoris suę. Veruntamen decretū dicit, q̄ extranei repelluntur, dum aliquis de cōsanguinitate super est: tales. n. f. proxi. puta pater, mater, soror, frater, patruus, matertera, & tota eorū procreatio ceteris p̄feruntur: ut plenē p̄bantur hęc oīa 3. q. 6. cōsanguineos. §. de senten. & re iudi. tenor. & hoc intelligas tū de accusatione, q̄ testificatione. & ratio est, quia testes qui melius ueritatē sciunt, sunt aliis p̄ferendi. ut ff. de test. Domitius. & tales plus laborāt in scienda genealogia sua, tū chartis, tum recitatione maiorū: ut j. e. ut C. de integ. resti. mino. de tutela. & de libe. causa. si filium. ad idē ff. de adul. l. j. §. fi. & l. si maritus. & C. de adult. l. quāuis. Tamen in multis locis hoc non obseruatur, & malē, dum tñ proquinq̄ super sint honesti & antiqui, & bonę famæ: q̄ si ita nō est, sunt extranei sine suspitione. sed si tales deficerēt tunc etiā uicinos bonę famæ admitterem. & sic intellige §. de cog. spiri. tua nos. arg. §. de frig. laudabilē. & c. fi. quod intelligo, nisi fama crederet. tuc. n. etiā extaneum admitterē. arg. in his quæ no. §. e. sub rubricella quæ exceptiones. uer. sed nunquid is. & seq. & ff. de accusatio. §. quis possit accusare. & denunc. §. quis possit denunciare. & de inqui. §. qn̄ procedatur & §. de cogn. spiri. tua. §. quis sit effectus. uer. effectus uerō tertiæ. & uer. alij dicunt. & seq. † Item maritus & uxor admittuntur ad accusationem. arg. §. de diuor. porro. & c. significasti. & §. de sent. excomm. inquisitioni. & qm̄ hoc intellige §. de consanguin. c. & non debet in fine. ubi habes, quod nullo tempore obstante, accusator auditur.

Libellus Accusationis. Rubrica:

S V M M A R I A.

- 1 *Libellus accusationis quomodo formetur.*
- 2 *Matrimonium improprie dicitur accusari.*

Go Petrus † consanguineus Guilielmi in tali gradu, accuso matrimonij, puoco ad diuortij, quatenus de facto consistit inter ipsum Guilielmum, & Margaritam uxore suā, & puto pronūciari matrimonij inter ipsos nullum fuisse. & utriq̄ dari licentiam cū alio cōtrahendi. hoc illa ratione: quia, p̄dicti G. & M. attinent sibi in quarto gradu cōsanguinitatis, & hoc offero me legitime p̄baturū. & cōprobatū j. c. 1. & c. in super. & §. de cōsangu. ca. 1. & c. non debet. & de testi. series. & de proba. iurani. & de resti. spolia. literas. §. propterea. & seq. Verū illud scias, q̄ matrimonium improprie d̄r accusari, qm̄ huius accusatio uel actio, & si de crimine sit, non tñ est criminalis, sed mista inter criminalem & ciuilem. §. de procu. tuæ. sic & querela inofficiosi testamenti mixta est. unde plerunq̄ uocatur querela ut ff. de inofficioso. testa. l. j. eo q̄ qui querelam proponit, petitionem hereditatis exercet. vt ff. de inofficio. testa. qui de inofficioso. & sic sapit naturam ciuilis actionis. aliqñ uerō nocatur accusatio. C. de inofficio. testam. cum qui. multæ & aliæ mixtę sunt: qd̄ dic ut no. §. de procura. §. in quibus. & scias, q̄ ubi cunque

cunque de perpetuo impedimento agitur, siue à cōiugib. siue ab extraneis, petendum est vt pnūcietur matrimoniū nullum, & vt coniuncti nefariē separētur. per scripturā aut non pōt abiens absentem accusare. j. e. a nobis. 2. q. vlt. per scripta. nec denuncia- re. j. de accusa. inquisitionis, fm Goff. alij contradicunt, vbi de fœdere matrimonij agitur, cū cōtuma- cia exigente, recipiantur testes cōtra absentem, s. vt lite non cōtest. c. 1. & c. qm. §. j. & 2. vel dic, quod tūc habet locū denūciatio. arg. s. de spō. impub. ad dis- soluendum. Oblato libello, quilibet iurabit stare cū datis ecclesiæ. s. quilibet cōiugum. nā citadi sunt, cū factum principaliter eos tangat. s. de testi. spol. ex li- teris. j. de accus. illa ppositōrū. aliās nō valeret snia: si is ordo iudiciarius nō seruaretur. sic intellige s. qui filij sint leg. per venerabilē. §. j. sed si cōtumaces appareāt, tunc nō vsquequaque seruatur ordo iudi- ciarius. quod dic vt nō. s. vt lite nō cōtest. §. itē vbi agitur de matrimonio. & citationes scribi debēt, & taliter fieri, q̄ probari possint. ar. j. de sent. excom. sacro. quod dic vt nō. s. de dolo & contuma. §. quali- ter cōprehendatur. ver. dico nō esse credendū. & de prob. §. quid debet pbari. super verbo, sunt in scrip- tis redigenda. & si hi, quos negotium principaliter tangit, defendere nolūt: puto quod accusatio publi- canda sit in ecclesia. & si quis affinis vel cognatus ve- lit defendere matrimoniū, audietur. & demū his de- ficientib. quilibet extraneus admittetur: sicut dixi in accusatione. s. §. ostendimus. arg. ff. ex quib. causis. in pos. eat. hoc aut. & de damno infecto. l. 4. §. prator. & ex quib. cau. ma. in integr. rest. ergo. quinimō etiā inuitis coniugib. puto defensorē audiendū. arg. ff. de liberali cau. l. j. 2. & 3. & de appel. non tm. & hoc pe- roptimē cōprobatur s. qui filij sint legi. perlatum. & j. c. 1. Si ergo aliquis appareat defensor, audietur, & poterit repellere accusatorē ante litem cōtesta. s. de despon. impub. ad dissoluendū. sed lite cōtestata mi- nimē, cū hęc exceptio dilatoria sit. s. de senten. & re- iu. Inter monasteriū. si nullus defensor apparet, iu- dex de plano inquirat. & si corā eo probetur impe- dimentū, inter coniuges sniam diuortij feret, adhibi- tā grauitate, quæ adhiberi debet circa tautā sniam: quinimō & hoc facere pōt, nullo accusatore cōparē- te, nimia infamia orta. sed semper citandi sunt quos res tangit: & publicandū est, an aliquis velit accusa- re, vel defendere. sic intellige j. de diuor. porrō. in fi. & de accusa. qualiter. 2. §. debet & ea quæ nō. s. de clā- dest. despon. §. quot modis. ver. 4. super verbo illo. cō- menti inuestigent. & sequen. s. de proba. sicut con- suetudo. & cad. ad nostram.

Quæ Exceptiones competant contra Accusa- torem matrimonij. Rubrica.

S U M M A R I A.

1. *Matrimonia legitimē contracta etiam obtentu patriæ potestatis, non debent dirimi.*
2. *Repulsus ab accusatione, an sit repellendus à denunciatione.*
3. *Episcopus officio suo debet inquirere, si infamia orta sit.*
4. *Iudex quando ex officio procedit, alore apparente, & nullo defensore comparente, quid agere debeat.*

Dictum est quis accusator admitta- tur: dicamus quib. exce- ptionib. repellatur. Primò pōt obiici, q̄ extraneus est: vnde non est admittendus, aliquo de parentela bonæ famę superstitē. vt dixi s.

§. ostendimus. Secundò, q̄ est excōicatus. vt s. de ex- cept. exceptionem. Tertiò, q̄ non est matrimoniū, ne- que sponsalia, atate impediēte. & ideo quod nō est accusari non pōt: vt s. de despon. impu. ad dissoluen- dum. Quartò, quia nō prosequitur publicē accusa- tionem suā: sed clā porrigit libellum suū, vnde nō est audiendus, cū iurare noloit, nec voce propria aliqd depromat: vt j. e. a nobis. j. de accusa. inquisitionis. ver. nec ad petitionē. & 2. q. vlt. p̄scripta. Quintò, quia accusat gratia turpis quæstus: puta vult extor- quere pecuniam à marito, qui vxoris vehemēs ama- tor existit, vnde & in hoc casu mater repellitur: vt j. e. significante. 2. q. j. prohibetur. C. de inof. test. filia. & de institut. & substitut. reprehendēda. & de condit. in- stitu. cū testatore. j. Nec. n. matrimonia legitimē con- tracta etiā obtentu patriæ potestatis dirimi oportet. vt ff. de liberis exhi. l. j. in fi. & l. seq. & arg. s. despo- sa. non est vobis. Itē quia malo zelo mouetur genera- liter, quia habet odio alterum ipsorū coniugū, vel ex aliqua iusta causa & probabili est suspectus: vt j. de accu. cū P. Manconella. c. dilectus. vel quia est per- iurus, vel aliās infamis. vt j. de accu. cū oporteat. s. de spon. cū in tua. Item quia sciuit q̄n matrimonium cōtractum fuit, & sciebat impedimentū, & tacuit: etiā si clandestinum erat. nā ex quo certus erat, non debuit certiorari. s. de ele. cū inter vniuersas. & ff. de actio. empt. & vendi. l. j. in fi. Vel quia nihil opposuit, intra tempus in ecclesia assignatū, q̄n banna edebā- tur in ecclesia: vt s. de spon. cū in tua, de clande. des- pon. cū inhibitiō. Excusatur tñ. si erat extra puincia sine diocesim, vel quia denūciatio non potuit ad eū peruenire, puta quia infirmus erat nimis. vel furio- sus, vel impubes, vel si iurare voluerit, quod postea didicit impedimentū, nec ad hoc ex malitia proce- dit, quāuis hoc audierit etiā ab his, q̄ p̄sentes fue- runt, & tacuerūt: vt j. e. cū in tua Sed cōtra, quia il- li, à quib. audierunt impedimētum, nō admittētur: ergo nec isti. absurdum est. n. illos admittere quorū repelluntur authores. & s. de test. licet. 2. & j. de, he- reti. fraternitatis. Solutio: illud in teste, hoc in accu- satore: ratio diuersitatis hæc est: quia accusator non probat, sed testis, quare matrimonio p̄iudicium non paratur. Quid si tēpus lapsū est, sed adhuc nō est matrimonium cōtractum? dico eum semper au- diendū te integra. i. antequā matrimonium cōtra- ctum sit, vt ponis quātumcunque siuerit. vt s. de spō- sa. cū in tua. arg. s. de elect. in causis. §. fi. s. de con- sangui. & affi. super eo. & de eo qui cogno. cōsangu. vxor. suæ. de illo. Quid si ideo tacuit, quia nō habe- bat p̄bationē paratas, imò v̄ repellendus arg. s. de cōsan. & affi. c. 1. & 2. q. 7. plerunque. sic nec repellē, si ideo tacuit, quia vidit alium accusantē, quē vult docere p̄uaricatū fuisse. ff. de p̄uarica. l. 3. cōtra quia nudo verbo potuit impedire, vt s. de sponsa. p̄- terea. 2. j. Sed nunquid is qui repellitur ab accusatio- ne, repellendus est à denunciatione? arg. s. de iureiu. quemadmodum. §. fi. & s. de despon. impube. ad dis- soluendum. nā ad denunciationē canonicam, quæ circa cōmittendum peccatum attenditur, quilibet admittitur. s. de cog. spiri. tua. ad quam admittitur etiā is qui accusare non pōt. s. de iureiu. quemadmo- dū. ad fi. in qua etiā qualiscunque noticia sufficit. 2. q. 5. hoc v̄. & in qua turpitudine propria non obli. s. de sponsa. p̄terea, & in qua iusm p̄cedens non impedit. 13. di. nerui. Sed hęc in denunciatione enā- gelica non procedunt, fm Goff. quod dic vt nō. j. de accusa. sub rubricella, de denuncia. §. quis pōt. verfi. Goff.

- ² Omni exceptione maiores. J. Adde gl. Inst. de inutili: stipul. Car. Zab. in ca. mulieri. de iureiur. Bar. in l. admonendi. ff. e. ti. Alexand. de Imol. consilio. 18. inci. Vifo processu causæ vertentis inter Antonium, in primo volu.
- ³ denunciare. † Verum episcopus ex officio inquirere potest, si infamia orta sit, vt j. de diuort. porrò. sicut & facit. quando aliquis accusat, & nullus appareat defensor. vt dixi s. proxim. rubricella, prope fin. argumen. s. de off. ord. c. 1. † Iudex aut qñ ex officio pcedit, auctore apparente, & nullo defensore comparente, debet esse cautus, nam debet attendere vtrum coniuges diligant se adinuicem verè: & tunc confessio amborum præiudiciū parat cum aliis adminiculis in primo gradu & secundo, vel fictè, tunc etiā nullam præsumptionē inducit, fm ea quæ no. s. de eo q cog. consangu. vxor. suæ. §. & quid iuris. uer. illud notandū. attendere debet etiā, vtrum accusator uel testis sit notorius, excōicatus, sacrilegus, fornicator vsurarius, & sic ipsum ex officio suo repellit. ar. s. de test. testimonium. & de exceptio. exceptionem. attē dat etiā, an fama est, q sint consanguinei, quia & hoc adminiculum præbet. s. de sponsalib. cū in tua. 25. q. 6. si duo j. de diuor. porrò. & semper in dubio p matrimonio iam cōtracto iudicet, vt s. de test. l. 1. in fi. & ff. de pœnis. absentem. Item si sniam diuortij tulerit, debet tradere literas, quæ totum processum contineant. vt dicam j. de diuortijs. §. vlt. uer. debet autem iudex sententiam. & seq.

Qui testes requirantur in accusatione matrimonij, & quibus exceptionibus repellantur. Rubrica.

S V M M A R I A.

- 1 Testis si non uult iurare, repellitur.
- 2 Et quomodo debeat iurare.
- 3 Denunciatio aliquando fit in scriptis, aliquando sine scriptis.

Via in accusatione matrimonij.

- Testes desiderantur, videamus quales debeant esse. Et certè bonæ opinionis, & omni exceptione maiores, a non domestici, nec familiares nimis, & suspecti, vt s. de cōsanguinitate & affinitate. c. 1. & de testi. in literis. & c. licet. & j. e. in sup. & breuiter, qui non pōt esse accusator, de quo dixi. s. proxima rubricella, nec testis. vt j. de acc. cū oporteat. Admittuntur ergo consanguinei, & etiā extraneis præferuntur, qñ quæritur de cōsanguinitate, vt j. e. vñ quod dic ut no. s. sub rubricella, quis admittatur. & hoc verum est, qñ quæritur, vtrū matrimonium, quod prætextu cōsanguinitatis accusatur sit dirimendū, uel non. sicut dicit dicta decre. vñ. 35. q. 6. c. 1. idē est, si quærat, an filii aliquorū possint cōtrahere. & cōsanguinitas opponantur. s. de spon. cū in tua. j. e., cū in tua. Si verò agatur, vtrū matrimonium sit cōtractum, tunc habeat locum dist. quæ habetur. s. de test. super e. est ergo hoc speciale in matrimonio, vt patet res admittantur in testes, & sunt multa alia spalia, qd

dic ut no. s. de spō. sub rubricella de matrimonijs ad fi. sub §. vt aut. ver. est. n. fauorabile. & seq. † Repellitur aut testis, si noluit iurare, ut j. e. a nobis. s. de testibus. nuper quantūcūque religionis sit. ut ibi. nec credo, q in hoc valeret renunciatio partiū. arg. s. de eo qui cognō. consan. vxor. suæ. super eo. & in his quæ no. s. de clandest. despon. §. quot modis. uer. 4. super illo uerbo cōmenti, utrum aliquod impedimentū. Secundo, tertio, & quarto repellitur, sicut s. dixi de accusatore. & qualiter inquiri debeat, dic ut no. s. de consangu. §. usque ad quotū gradum. uer. & quia iudex. † Debet aut iurare testis, q ueritatem pro utraq; parte, nec gratia, nec amore, uel odio, uel pecunia, dicet ut s. de te. quoties. quæ hic deficiunt circa testium receptionem, & examinationē, in ti. de testi. plenissimè not. In summa notandū est, † q denunciatio aliquā sit in scriptis, aliquā sine scriptis, sed melius & tutius est ut in scriptis fiat, sicut dixi s. de accusa. & ar. s. de restitu. spolia. literas. & j. e. a nobis. & magis propriè dī matrimonium denunciari q accusari. cū nec inscriptio fiat. sed denūcietur, ut a peccato recedat. & pōt fieri in hunc modū. Ego Petrus denuncio uobis dñe Episcopo, matrimonium, quod tractatur inter Martinum & Bertā, cōtrahi non debere, quia sunt cōsanguinei, uel affines in quarto gradu. & hoc scit talis & talis. uel si iam cōtractum sit dicet. Matrimonium quod cōtractum est inter Martinū & Bertam de facto, nō debet tolerari de iure, pp talē cām: & eā scit talis & talis. nec puto q hic sit necessaria trina monitio. quæ exigūt, qñ alias denunciatur crimina, ut dicam j. de acc. sub rubri. de denuncia. §. qs pōt. uer. in utroque. & seq. & est ratio, quia quantumcūq; admoneretur, nō posset eā dimittere propria temeritate. ut j. de diuor. porrò. & c. seq. Itē quidam distinguit gradus in libello. arg. de test. series. & de consangu. tua nos. sed hoc nō puto necessarium in libello, sed in testimonio tm. Itē in his libellis plures causas puto posse adiici indistinctè, quia cū de periculo animæ quærat, nō refert ex qua causa periculum euitandum probetur. de hoc dixi s. de libelli obla. §. quid debeat continere. uer. T. dixit.

De Diuortijs. Rubrica.

S V M M A R I A.

- 1 Diuortium quid sit.
- 2 Et unde dicatur.
- 3 Et quot modis, & quibus ex causis fiat.
- 4 Libellus in actione diuortij quomodo formetur.
- 5 Separatio tori si sit facta, an adhuc remaneat matrimonium.
- 6 Ius mariti in quatuor consistit.
- 7 Maritus uolens accusare uxorem suam de adulterio, an audiatur.
- 8 Paria delicta mutua compensatione abolentur.
- 9 Sententia diuortij si lata sit ex causa fornicationis ab uxore commissa, & maritus inciderit in idem crimen, nunquid cogetur uxorem recuperare.
- 10 Coniuges si fornicantur, unus spiritualiter, alter temporaliter, nunquid fiet compensatio hinc inde.
- 11 Vir si adulteretur occulte, uxor autem manifestè, nūquid poterit uir accusare uxorem, & dimittere sine peccato.
- 12 Iudex cauere debet, ne raputet testem idoneum lenonem seu socium, uel participem eiusdem criminis.
- 13 Diuortium qualiter fieri debeat.
- 14 Iudex debet sententiam diuortij partibus tradere in scripturam publicam redactam.

Quoniam

Voniam accusatione premissa, & facta responsione, & habita probatione, sententia diuortij ferenda est: dicamus de diuortiis. Quis possit sententia diuortij fere, dic vt no. 3. de matrimonio tractato contra interdictum ecclesie. §. a quo fieri possit. hic aut videndum, Quid sit diuortium, Et vnde dicatur, Quod modis, & ex quibus causis fiat, Qualiter fieri debeat.

1 Quid sit diuortium. Et quidem inter virum & uxorem legitime separatio facta. Legitimè ideo dicitur, quia scriptum est: Quos Deus coniunxit, homo non separabit. si violenter, sine lege, absque ratione. non enim homo separet quos poena dñat, quos reatus accusat, quos maleficium contra. 33. q. 2. quos Deus.

2 Et vnde dicatur. Et quidem dicitur diuortium a diuersitate mentium, vel quia hi, qui matrimonium distrahunt in diuersas partes eunt, vt ff. e. l. 2. & ff. de verb. signi. inter stuprum. §. diuortium. & l. inter diuortium.

3 Quod modis. & quibus ex causis fiat. Et quidem aliquando fit quantum ad tori separationem tantum, quandoque quantum ad fœdus matrimoniale dissoluendum, Quantum ad tori separationem fit, quando vir vel mulier fornicatur. vt 32. q. j. dicit Dñs. & q. 7. interueniente oēs accusationes. Verum talis adultera accusari potest, quo ad poenam legale vel canonicam infligendam: & tunc quilibet admittitur, vt tractatur §. de adult. in summa. sed quo ad diuortium separandum non admittitur aliquis, nisi maritus. vt no. 3. r. j. sub rubricella, quis admittatur. sed is audiendus est, & debet libellum porrigere continentem nomen mariti accusantis, & uxoris accusatę, & illius cum quo adulterium dicitur perpetratum, & locum, & annum, & mensem, in quo perpetratum est. & sub quo consule, sed non cogitur quis diem apponere, vel horam. sed & nomen iudicis, coram quo accusatur, apponendum est: licet non proprium, saltem appellativum. Inde versus:

*Conjule, mense, die, coram pratore professus,
Tu deferre reum, crimen, loca pone sodalem,
Et licet hora, dies, non mensis, prateratur.*

Vt ff. de accusatione libellorum. & 2. q. 9. libellorum non tantum debet maritus se inscribere. i. ad poenam talionis se obligare, ne ipso succubente effectum voluntatis suę consequeretur, sed tantum per procuratorem potest causam agere, & vxor, sed defendere, quia hæc qō nō est merè criminalis, sed mixta, tutius tñ & melius tractatur in presentia principalium personarum, vt omnia hæc probantur §. de procu. tu. 2. q. vlt. 33. q. 2. admonere. ¶ Libellus igitur potest commodè concipi in hunc modum, Anno Dominicę incarnationis mille simo, trigesimo nono, Dño Gregorio nono summo Pontificatui presidente. & dño Hugone epō Dignen. regnante, 10. Calen. Decembris, indictione 12. Ego. Martinus accuso Bertam vxorē meam de adulterio, apud te dñe Falco, iudex Dñi Dignen. Epī, quia dico illam comisisse adulteriū in Burgo Dignen. in domo Guliel. mēse Nouembri presentis anni. cum Petro Andrea, quod offero me legitimè probaturū, ideo peto ab eius cohabitatione, & ea seruitute, qua ei sum ligatus, aq̄solui, & dotem ecc. libra. quam ab ea consecutus fui. cum centū libris, quę faciunt tertiā partem quantitatis dotis, cū ipsa Bertam liberos nō habeat, mihi adiudicari, & in his eam mihi cōdemnari. Sed si Berta liberos habeat, tñ non petet nisi

dotem quā percepit, sibi adiudicari. ¶ Quid sit diuortium. ¶ Adde gl. in c. 1. 32. q. 7. l. si concubina. ff. rerū amo. doct. in rubr. de diuorti. ¶ C. ad Mul. de adulte. auth. si adulterio. Sed hoc notandum est, quod si dotem petat, inscribere debet, quo ad ipsam: vt in auth. vt liceat matri. & ania. §. quia verò plurimas. coll. 8. alia aut substantia sua applicatur fisco. vel monasterio, in retruditur. vt in auth. ut nulli iudi. §. adultera. col. 19. Sed pone vxorem filiamfam. nunquid maritus adhuc lucrabitur dotem perfectitiam, quę ad patrem redire debet: vt no. 3. de dote post diuortium resti. §. cui datur. vers. sed & ista actio. & seq. & vñ quia intelligitur proprium patrimonium mulieris. ff. de mino. denique. ad fin. nec dos in bonis patris est. ff. de col. do. l. j. in fin. & l. pe. nam & dos sequitur filiam siue emancipatam siue exheredatam. & C. de rei vxor. actio. l. vnica. §. videamus. & alias facit filia conditionem, patris de teriore. ff. rerum. amo. l. 3. in fi. in uer. sed & si pater. & vñ cas. sl. C. ad l. Iuliam, de adulte. l. si ad fi. Sed contra, quia non potest pater defraudari dote per filiam. ff. de diuortis. si filia. & in auth. de nupt. §. est quoque col. 4. arg. C. de pactis. filius. & de reb. credi. nec filius siue per stipulationem, siue per l. redeat ad patrem. C. de iure dotium si genero. & l. si dotem. & de rei vxor. 2. l. vnica. §. accedit. de pactis conuentis ex morte. & arg. pro hac via. ff. solu. mat. filiq. quia soli, patri, cōpetit exercitium actionis, licet consensus filię exigatur. ff. solu. matrimo. non solu. Solutio si dos recusatur, sit ad patrem, non lucratur ipsam maritus, sed si non sit recusura, bene lucrabitur. ff. solu. mat. l. 2. & sic intellige. C. e. tit. consensu. §. si verò causam. & sequi. fm Iulianum. ¶ Sed nunquid & si separatio tori facta sit. adhuc remanet matrimonium, & sic nō est locus petitioni dotis, arg. in his quę no. 3. de matrimoniis. §. quis sit effectus. & ideo vñ quia uiuente filia nequeat pater recuperare dotē: & habes optimum simile in prelato vasallo alicuius principis. nam si prelatus committat feloniam contra dñm, amittit. ecclesia feudum quandiu prelatus uiuit: sed postea recuperat: vt in l. feudorū. de capitulis Corradi regis. §. si clericus. veluti Epō. Sicut aut maritus potest accusare vxorē. sic & vxor maritum: quia quantum ad hoc, nō ad imparia iudicatur. vt §. c. gaudemus. §. sanē. & 32. q. j. si quis vxorem. & q. 5. præcepit Dñs Christianę. & q. 7. Apostolus. cōtra arg. 32. q. 7. quid in omnib. & c. vxor. sed ibi falsa litera. veruntamen facilius auditur vir quā mulier. ut in prox. ca. vir. n. habet priuilegium, quod iure mariti. si sine inscriptione metuque calumnię intra 60. dies. vtiles potest accusare vxorē, quod vxori denegatur. vt 32. q. j. §. hoc in mulierib. & l. seq. 4. q. 4. §. aliquando. Quod autē mulier accuset in hac causa, quō ad poenam canonicam, habes §. ut lit. non contest. ca. 1. secus in poena legali, ut no. 3. de adult. §. quid sit adulterium. in fin. sic intellige. 32. q. j. §. hoc in mulierib. ¶ Ius aut mariti in quatuor consistit. Primò, quia ex solasuspicionē adulterij ream facit. 4. q. 4. §. aliquando. C. de adulte. quamuis. §. de adulteriis. maritis. quod intelligas de presumptione violenta, fm Goff. 32. q. j. dixit. §. de presumpt. literis. Secundò, quia præfertur aliis uolentib. accusare. ut dicta l. quamuis. & ff. de adult. si maritus. Tertiò, quia non inscribit salvo eo quod dicitur. de procu. tu. nouo tñ iure cū maritus agit ad poenam legalem in foro seculari contra vxorem inscribere tenetur, ut in auth. vt liceat matri. & ania. §. causas. Quartò, quia de calumnia non punitur.

^b Paria delicta. *¶* Ad de l. i. ambo. ff. de compensatio. gl. in c. cum super. de cōf. praben.

- ⁷ Goff. *¶* Generaliter ergo auditur maritus volens accusare uxorem suam de adulterio, dicente Dño in euāgelio, qd nullus debet dimittere uxorem nisi causa fornicationis, ergo hac causa pōt eā dimittere etiā propria auctoritate, & si petat restitutionē, obstat exceptio adulterij, vt *¶* e. gaudemus. §. san. & §. fin. quod dixit T. verum esse, si sit crimen notoriū, vel ibi mulier hoc confitetur, ut *¶* e. significasti. & c. ex literis. aliās si occultum sit, non obstat talis exceptio petenti restitutionem. ut *¶* de rest. spol. Item cū qs. *¶* m T. & c. in literis. & c. ex conuentione. *¶* e. porro, respon. j. licet obstat in petitorio. 37. q. 2. Agathofa. *¶* m Ala. Alij dicunt, qd in utroque obstat exceptio adulterij, quāuis occulti, dum tñ in breui possit probari. arg. §. depositi. bona fides. §. si. & C. de compensatio. l. h. Dicat, qd exceptio occulti adulterij, cuius probationes offeruntur paratæ, obstat petenti restitutionem, quo ad torum. ar. §. de resti. spol. literas. §. propterea. nam & si intra 7. dies probari possit, notoriū dñ, vt in auth. d. n. de senten. excom. extra. c. solet. §. in prima. quib. elapsis, plana fiet restitutio. nisi fuerit facta fides, & sic pōt intelligi. 32. q. 2. ecclesiastica historia. Et hoc intellexit Goff. de adulterio cōmisso post electionem, nā cōmissum antē non obest petenti restitutionem, ubi quis ppria auctoritate dimisisset uxorem. ut conuincitur *¶* e. significasti. *¶* de adulte. intelleximus. & arg. 35. q. 6. multorum. 33. q. 2. seculares. & sic *¶* m ipsum, non licet viro uxorem dimittere auctoritate ppria, etiā ob causam fornicationis. ad quod facit quod no. §. despon. §. ult. ad si. sed contradicit ei. 32. q. j. dixit. dñs. & per totum. ideo intellige *¶* m quod no. §. ab illo ver. dicas. vsque ad uer. & hoc *¶* m quem intellige oīa iura superius allegata. secundū hoc obstat mulieri restitutionem petenti adulterium, hęc qō. no. *¶* ex literis. & de adult. c. si. sed qūque iuuatur mulier exceptione vel replicatione, ut *¶* de eo qui cog. confan. vxor. suę. discreptionem. §. nam & si. Primus casus est. si & ipse eodē vitio laborat. nam si in casu p̄cedenti vir excipiat de adulterio, ipsa replicabit de eodē vitio, & si maritus accuset, ipsa excipiet. ut 32. q. 7. nihil iniquius. & q. 2. per totum. & *¶* e. significasti. & c. ex literis. & ita cū maritus non debeat esse vxori author tollendi bonos mores. non debet ab ea exigere castitatem quā ipse non seruat, vt ff. de adul. si vxorē. §. iudex *¶* Imō
- ^b paria delicta ^b mutua compensatione abolentur, vt ff. solu. mat. viro atque vxore. *¶* de adult. c. pen. & ult. ff. de inof. testa. in arenam. Secundus est, si ipsemet eā prostituit. nam obstat sibi exceptio, vel replicatio leuocinij, vt *¶* de eo qui cog. confan. vxor. suę. discreptionem. & ff. de adult. l. 2. §. si publico. Tertius est, qū caret dolo. puta quia credebatur virum defunctum, & ita duxit alium. nam legitimo veniente. eam recuperare cogitur, dummodo ex quo habuit notitiam vitæ viri, non permiserit a secundo cognosci. vt 34. qu. 2. cum per bellicam. *¶* de secundis nupt. dñs. eadem ratione excusatur, si latenter ab alio cognoscatur, quem credebatur maritum suum, quia marito nimis dormiente. qui in summitate camere iacebat, venit aliquis & intravit cum ea in lectum, & concubuit cū ea tanquam maritus, super quo credetur sacramento suo, habito respectu ad honestatem, & aliās proba-

biles coniecturas. ut 34. q. 2. in lectum. arg. 35. q. 3. extraordinaria: eadem ratione excusatur ea, quæ secū dum ritum suū libello repudij recepto alij nubit. nā talem fornicationem non poterit ei maritus obicere, utroque postea ad fidem cōuerso, secus, si cū alio fornicata foret, ut *¶* e. gaudemus. §. pen. & ult. & ita adulterium sine dolo nunquam cōmittitur, ut ff. de adulte. l. pen. Quartus est, si uiuit oppressa. ut 32. q. 5. proposito. ff. de adult. uim passa. & l. pen. quod intelligas de ui absoluta non conditionali. oēs. n. causationes Apostolus amputauit 32. q. 2. oēs causationes. Quintus, si reconciliauit eam sibi post adulterium cōmissum, uel eam adulterantem scienter retinet. ut 32. q. j. c. 1. 2. & 3. sero. n. reprobauit, mores, quos semel approbavit. ut ff. de adult. si uxor. in fin. in quo casu reus est leonicij. c. qū sine reconciliatio- ne scienter talem retinet, & qū eam sibi reconciliat debet ipsa mulier duob. annis, uel trib. pœnitere. & quandiu illa pœnitet, abtineat se ab ea. ut 32. qu. j. si quis. & c. si quis. & c. apud. & si non perseverat in adulterio, sed pœnitet post pœnitentiā, pōt eam retinere maritus. ut eadē causa. & q. ea. non erit. nec eo inuito pōt mulier religionem intrare, quia eam inuitā pōt reconciliare, etiā si snia lata sit. & intra duos annos ipsam a religione, quā intravit, reuocare, ut C. de adulte. auth. hodie. & §. de conuer. coniu. gaudemus. nec proderit mulieri exceptio rei iudi. ut ff. de excep. rei iudi. euidenter. nec tñ debet ipsam sæpe reconciliare. ut *¶* de adulte. si uir sciens. utroque autē casu bigamus efficitur. quod dicit no. §. de biga. §. qd sunt species, uer. §. & ner. nono. & legitur 34. dist. si cuius. & c. seq. antiqui uerō faciūt de tertio casu tres & si hoc facere uolueris, notare poteris septem casus. *¶* Quid si snia diuortij lata ex causa fornicationis ab uxore cōmissa, maritus incidat in idem crimē nunquid cogetur uxorem recuperare? Quicquid allegatur, dico qd sic. quia res de facili ad naturam suā redit. arg. §. de of. delegat. super qōnum. §. porro. & ff. de pactis. si unus. §. pactus. & seq. & arg. ff. de condi. in deb. naturaliter. nam pro marito faciunt duo, adulterium ab vxore. commissum, & senten. rei iudicatæ, quæ de iure ciuili est, p vxore faciunt plura, adulterium. s. a viro cōmissum, per quod exceptio adulterij vxoris tollitur, periculum incontinentiæ. vinculum matrimoniale, quod nec fractum erat p̄ceptū Apostoli, contra quod nulla exceptio. s. ciuilis tñ pdesse debet: vt *¶* de coniug. lepro. c. 2. in fi. & xquitas a iure naturali descendens. non est ergo mirū. si omnia hæc exceptionem rei iudicatæ tollunt cū fortiora sint. vt arg. §. de frigidis. fraternitatis & de sentē. & re iudica. lator. tenor. consanguinei. & arg. ff. de pact. si vnus. §. pact. si ne peteret. debet ergo p̄nunciare pro muliere cuius iura portiora sunt. arg. §. q clewel vouen. veniens. de treuga & pac. ca. 1. & C. de iuris & facti igno. l. j. & de edicto diui Adri. tol. l. ult. §. de postu. p̄æl. bonæ. 2. §. si. *¶* Quid si vnus coniugum fornicatur carnaliter, alter spiritualiter nunquid fiet cōpensatio carnalis & spiritualis fornicationis hinc & inde? Non uir, nam hæc fornicationes diuersarum sunt specierum. unde non cōpensatur, sicut nec de specie ad quantitatem fit cōpensatio. ff. de cōpensationib. si conuenerit. sed contra quia fornicationes istę similes sunt, & idem quo ad diuortij operantur. 28. q. j. idolatrio. & c. iam nunc. & multo fortius idem operari debent, quo ad reconciliationē, quia prouiores debemus esse ad coniungendū, q̄ ad separandum. arg. §. vt licet non cōtestata. c. 1. in fin. & hoc

hoc no. Goff. ad idem. §. de test. licet ex quadam. in fi. tu dicas, q. si accusetur quis de spirituali, & excipiat de carnali, in accusatione nihilominus procedet: & si cōuincatur accusatus, nec reuerti voluerit, nec cōpensatio admittetur, sed post cōuersionem cōpensatio locum habet, si aut super carnali proponatur accusatio, & de spirituali excipiat. exceptio admittetur, & super ea primitus pcedetur, & si de ipsa appareat, & lapsus non pœniteat, vltius minimè audietur, ad quod accedit quod no. §. de ordi. cog. & §. de hereti. §. qua pœna. fm hoc intellige iura inducta superius p & contra, & ad hoc fauor fidei & animarū pericula nos inducunt, quæ & probantur §. de cōuer. in fi. ex literis. §. de excep. exceptionem j. eo. de illa. & ca. quanto. & c. gaudemus. ¶ Quid si uir adulteretur occulte, uxor aut manifeste, nunquid uir potest accusare uxorem, & dimittere sine peccato? Nō, quia uxor non deficit ius excipiendi, sed probatio. ff. de adm. nistr. tuto. duo. sunt Ticij. forte, nisi uir egisset pœnitentiam, & non uxor. 32. q. j. & 2. fm Goff. sed nūquid dignè pœnitēs pōt repellere a censurā? Vt q. sic. ar. 30. dist. ferrum. imò post Christi cōsortium adulter non vocatur. 22. q. j. non erit. dicas cōtra, quia pœnitentia non tollit actionē, nec accusationem. 23. qu. 2. admoneremultominus exceptionē. ff. de superficieb. l. j. §. quod aut. ff. de reg. iu. in viro. §. cui damus. Item q. vir dimittat uxorem in casu isto, lex est. 32. q. j. dicit. sed qd legis est in pœnitentia nō deletur. sic nec in baptismo. 26. dist. vna tñ. quod etiā peccatum nō est solui. inter peccata credi nō debet. 26. dist. deinde. fm Goff. & iunge ea quæ no. §. de dona. inter virū & uxorem. sub rubrica, de dote post diuortium rest. §. si. Sed si nulla istarum supradictarū exceptionum maritus repelli pōt, concessabitur lis: & fient positiones. & si mulier cōfiteatur, habebitur ei fides contra se. vt §. e. ex literis. & §. de adul. c. pen. quia nec vinculo matrimoniali paratur præiudiciū. & sic non obstat. §. de eo qui cogno. cōsan. vxo. suæ super eo. si negauerit, recipiuntur testes, quos iudex diligenter examinabit: q. rando à quolibet teste, ubi uidit, & quo tempore, si vidit nudum cum nuda in eo. lecto iacentes, si se agitant, si opus illud exercentes, si uterque erant apte ætatis ad illud opus exercendū: si vidit cōmiserentes. & si qua secretiora putauerit inquirenda, si de nocte uidit eos cameram intrare, & mane egredi, si pluries hoc contingit, si fama loci hoc habet, si strepitum audiuit tenui pariete distans, cū ipsos vidisset intrare, si solus erat. & tunc nō pbatur. si alijs erat. cum eo, & tunc pbatur. dūmodo & ille alius in hoc ipso intratur concordet. Inquiret etiā si per tenebrosa & obscura loca & suspecta viderit personas, de quibus agitur, sæpius simul conuersari, & vagari solum cū sola. & de fama loci. hæc. n. adminicula sunt quæ uis non faciāt probationem plenā. hæc oia comprobantur §. de p̄sumpt. illud. & c. literis. & c. 3. & de testib. præterea, ¶ Caueat aut Iudex, ne lenonem, seu socium, uel participem eiusdē criminis testem idoneum reputet, quod qñque ex confessione eiusdem testis deprehenditur. sed participes repelluntur. vt §. de testib. vestib. veniens. & C. de testib. qm. & no. §. de testib. quis possit. uer. Item in causa cōis criminis. & seq. vnde quod dicit de crer. §. de testib. præterea cōscios, expone. i. certos: quia distabant tenui pariete, vt dixi. & no. q. si maritus deprehenderit uxorem in adulterio, etiā cum sacerdote, pōt tenere vtrumque intuitum, & sine excōicatione. per 20. horas, vt vocet testes, p quos possit probare adulteriū. vt ff. de

adult. capite. & in hoc casu licet manus iniicere sine metu excōicationis: vt §. de sent. excom. si verò alicuius potestatis. §. vlt. Si ergo accusans deficit in probatione, absoluetur accusatus: & debet esse cautus iudex. §. q. si testis dicat de adulterio cōmisso alio mēse, vel alio loco: vel cum alio quā cum illo, de quo in libello cōtinetur, non faciat scribi: quia nec de illo agitur: sed potius dicat talis testis iuratus super tali facto nihil scit de eo, super quo producit: si aut dilucidè probetur, quia tales requiruntur probationes. vt C. de proba. l. vlt. & de pœni. qui sniam. tunc feret sniam diuortij. Effectus eius snie hic est, q. maritus absoluit ab eius cohabitatione, & seruitute mutua: & adiudicatur sibi dos: quia secundū petitionē, quā no. §. formanda est snia: vt §. de simo. licet Heli. §. de ordi. cog. cum dilectus. §. vlt. C. de fideic. lib. l. vlt. ff. cōi diu. vt fundus. pōt intrare religionem ea inuita. 27. q. j. Agathosa. & in seculo viuere cōtinenter. aliās. n. recuperare cogitur, etiā si iurasset eam nō recipere: vt §. de iureiu. tua nos. & §. e. ex literis. secundum quod T. intellexit, q. ibi lara fuit snia: quia dicit q. cum cōsilio capituli continentia indixit vtrique Ep̄s, subaudi secundū T. sniam diuortij ferendo, quo ad torum, sic snia tales ferendæ sunt de consilio ca. vt 15. q. 7. Ep̄s. & c. nullus. 86. dist. si quid de quocunque. veruntū vinculum matrimoniale non dissoluitur. vt no. §. de matrimo. §. quis sit effectus. exceptiones aut supradictæ cū peremptoriæ sint, obicij possunt quicunque ante sniam. ut C. de senten. rescindi. non poss. peremptorias. & sic de nouo emergāt, etiā post sniam, secundū quosdam. arg. §. de off. dele. in fin. nuante. quod non puto verū, saluo eo quod no. §. eo. uer. quid si snia diuortij. Item effectus iste est, ut maritus dotem lucretur. ut §. e. ti. j. plerumque. cū tertia parte quantitatis eiusdem dotis, si mulier liberos non habet. C. de adul. aurihen. si adulteriō. Non solū propter fornicationē carnalem separatur matrimoniu, sed etiā pp spirituale. sed dist. vtrū alter duorū infidelium cōuertatur ad fidem nostrā: vt quidem si alter eum relinquat, quia non vult sequi eum qui recto tramite incedit. uel ideo uult sequi eum, ut eum trahat ad mortale peccatum, uel cū eo cohabitet in contumeliā creatoris, soluitur ius matrimonij circa eum, qui relinquitur in fide, & expone ius matrimonij, ius quod pueuit ex matrimonio. i. quo alter alteri tenetur reddere carnale debitum. ideo pōt dari licentia cōtrahendi: ut §. e. quanto. ad si, relpon. i. & hoc casu intelligitur authoritas Apostoli, dicentis: Si infidelis discedit, discedat: quia non est frater uel soror subiectus seruituti & in huius. 28. q. j. infidelis. & si contraxerit antequā alter cōuertatur, tunc in ipso contractu secūdo soluitur ius matrimonij. i. uinculum matrimoniale: quia nō erat ratum: sed si cōuertatur infidelis, anteq cōtraxerit cōuersus fidei matrimoniu, cogit cōuersus antiquus nouū conuersum recuperare, quāuis dum erat in infidelitate, libellus repudij missus fuerit, quia tale repudiū ueritate euangelij reprobatur. nec obstat, q. de nouo conuersus cum alio in infidelitate contraxisset & quo carnaliter cognitus fuisset, licet obesset adulterium cum alio non marito. saltem putatio cōmissum, ut §. e. gaudemus. §. qui aut usque ad finem. nec ob. q. in secundo gradu, nel tercio cōsanguinitatis. uel affinitatis. sibi attineant, ut §. e. gaudemus. respon. j. & c. ult. & §. de cōsan. & aff. de infidelib. nam & filij ex tali matrimonio geniti sue ante conuersionem, sue post, ex quo oēs conuersi sunt, legitimi repu-

reputantur: vt s. qui filij sint legi. c. gaudemus, puto tñ in hoc casu, q̄ antiquus conuersus possit intrare religionem, inuito nouo conuerso, ex quo antiquus fuit licentiatus per ecclesiam, arg. s. de conuer. coniug. c. vlt. Sin aut̄ alter dictorū fidelium labatur in hæresim, licet maior appareat contumelia. Creatoris, nunquam tñ relicto dabitur licentia cōtrahendi. & p hoc obuiatur malitiis quorundā, qui plerunq̄e fingerent hæresim, & ab ipsa postquā relictus nupsisset, resiliēnt, & nuberent cui vellent, quare cogetur relictus adhærere reuertenti, si snia diuortij lata non fuerit, quo ad torum, vt j. e. quanto. §. j. & seq. & est ratio diuersitatis, quia inter fideles matrimoniū ratū est & verum, sed inter infideles non est ratum, quamuis verū sit, q̄ dic vt no. s. de matrimoniis. §. qualiter. ver. quis sit effectus rati. pōt ergo snia diuortij ferri, quo ad torum, pp carnalem, vel spirituale fornicationē, semper tñ coniuges permanent, vt j. e. c. 2. nā ex quo matrimoniū semel tenuit, & cōsummatū fuit inter fideles, nunquā pōt vinculum dirimi, nisi morte. 3. 2. q. 7. c. 1. & 2. & in auth. de nup. §. deinceps. sed pp fornicationem pōt accusari, quo ad mutuā seruitutē, & si snia lata sit, non cogitur relictus cohabitare reuertēti, siue ipsum recipere: vt j. e. de illa. quod verū est, si relictus vult religionem intrare, aliās cogetur. vt s. de conuer. coniug. c. vlt. sit etiā separatio, quo ad mutuā seruitutem, per introitū religionis. quod dic, vt nota. s. de conuersione coniuga. §. qualiter. & iunge quod norat. s. de conuer. infidelium. §. qualiter conuerti. versicul. notandum. est autem. & sequent.

Et qualiter fieri debeat. Patet ex premis-
sis, q̄ qñ agit de crimine adul-
terij, quo ad tori separationē, in omnib. ordo iudi-
ciarius strictissime seruandus est. sed qñ queritur de
fœdere matrimoniij, nō vsquequaque seruatur. i. nō
per oīa. vt s. vt lite nō cōtest. c. 1. quia altera parte,
absente per cōtumaciam, recipiuntur testes, vt s. vt
lit. non contest. qm̄ frequenter. §. j. & seq. Sed vtraq;
parte præsente seruandus est ordo iudiciarius, vt pa-
tet s. vt lite. non contest. accedēs. 2. §. si. & in his quæ
no. s. ti. j. sub illa rubrica, libellus. ex quib. aut̄ causis
fiat diuortium, querendo de fœdere matrimoniij. s.
vtrum tenuerit, nec ne, patet ex his quæ no. s. de ma-
trimo. §. qualiter impediatur. & in suo tractatu de
quolibet spacialiter no. & sicut dixi, q̄ in causa ma-
trimoniali seruatur ordo iudiciarius, vtraque parte
præsente: sic est in causa appellationis. vt patet s. de
testament. Raynaldus. & C. de temp. appel. l. vlt. §. il-
lud. † Debet autē iudex sniam diuortij partib. trade-
re in scripturam publicā redactam, ne filiis suscep-
tis ex secundo matrimonio, p̄batione deficiente, valeat
p̄iudicium generari. & si hoc nō fecerit, poterunt
testes, qui snia interfuerunt, publicari. & qualiter de-
bet fieri publicatio, no. s. de fid. instrum. §. de publi-
catione. & ne aliqua dubitatio vel intricatio oriatur
debet iudex ponere totum p̄cessum. s. qualiter libel-
lus oblatus fuerit: & illos, ad quos pertinebat citaue-
rit, & ipsis p̄sentib. litem cōtestari fecerit, & quod
viderūt iurare testes, ei denūciauerit. & p̄positis hīc
inde diligenter auditis, & allegationib. deliberatio-
ne habita, atque consilio, cum peritis, & studio. cir-
ca libros sniam tulerit, uel qualiter libello oblato
accusationem in ecclesia publicauerit. & his ad quos
pertinebat contumacibus & nullo defensore appa-
rente, ex officio processerit, & testes receperit, & di-
ligenter examinauerit, & sic consilio habito sniam

tulerit. de quib. omnib. erit à testib. qui interfuerunt
snia, inquirendum. & si non p̄bant processum, snia
non valebit. cōprobatur hoc s. de testi. significauit. &
c. Albericus. & de rest. spo. cū ad sedem. in fi. & de p̄-
ba. qm̄ contra falsam: & qui filij sint legitimi. per ve-
nerabilem. §. j. C. de re iudic. gesta. Sed si processus in
nullo impugnetur, nec aliquid fuerit quæsitum, oīa
præsuntur solemniter acta. vt s. de test. sicut Insti.
de fideiussorib. in fi. & de hoc plenius dixi in titulo
generalis de testib. & de senten. & re iud. Quid si snia
lata non sit in scriptis nunquid valet? Dicūt quidam,
q̄ sic. sic s. de tes. Albericus. sed certē non dicit, quin
in scriptis recitata fuisset, sed q̄ non fuit redacta in pu-
blicā scripturā, quare videretur dī. vtrum altera
pars fuerit cōtumax. & tunc valeret. vel præsens, &
tūc non valeret. vt C. de senten. ex peri. re. l. j. & 2. qō.
j. in primis. in fi. & vt dixi s. e. §. respō. j. uel dic, q̄ non
refert, dūmodo de ueritate cōstet, quia nec ista snia
transit in rem iudicatā, quod dic vt no. s. de senten.
& re iudic. sub rubrica. de snia. §. qualiter p̄ferri de-
bear. uer. quid de causa matrimoniali. & §. quo reme-
dio. sub §. hoc tñ notandū. Itē in summa no. q̄ si uxor
machinata sit in mortem uiri, & conata fuerit, quam-
uis uir, q̄ aliquem occiderit, defendendo si sine pœ-
na sit, tñ mulier post mortem uiri sine spe coniugij,
permanebit, ut j. e. c. 1. & sicut per l. iudicium. de ma-
iorib. sublatum est: quod nō tolerabat q̄ mulier pp
unum malū morem posset repudiū libellū mittere,
sed plurib. coadunatis & coniunctis tñ, puta, si singu-
lis dieb. erat ebria, uel in lecto solita erat mingere,
uel turpiora & horribiliora facere. ad hoc C. de diu.
l. ult. §. ul. sic hodie nec ex un a sola causa, nec plurib.
simul iunctis quārcunque horribilib. licet libellū
repudiij mittere, cum talē repudiationem. in Euan-
gelio ueritas detestetur, ut j. e. gaudemus. §. qui autē.
& sic cessant oēs leges, quæ loquuntur de libello mit-
tendo, fornicationis sola causa excepta, ob quā etiā
infidelis pōt mittere libellum repudiij, & uxorem dī
mittere, non tñ aliam ducere, & sic pōt intelligi j. e.
gaudemus. §. pe. & ult. & de hoc no. s. e. proxim. §. sub
§. generaliter, quod dicit no. s. de spon. §. ult. de ma-
trimoniis. §. quis sit effectus. & j. de adul. §. quæ pœ-
na. uer. sed & secundum legem diuinam. & seq.

De Donatione inter virum & uxorem. Rubrica.

S U M M A R I A.

1. Iudex qui de matrimoniali causa cognoscit, cognoscere
habet de accessoriis.

Voniam iudex de matrimo-
niali causa
cognoscit, cognoscere habet de accesso-
riis, sicut de donat. inter uir. & uxor. fa-
ctis utrum ualeant, nec ne. & de doti. resti. bene est,
vt post tractatum de diuortijs de his accessoriis, vi-
deamus quid iuris sit. sed quia diuersa sunt genera
donationum, quia aliquā dat sponſus sponſe, aliquā uir
uxori, hunc ordinem seruabimus. ut nihil de contin-
gentibus omittamus. Primò tractabimus de dona-
tionibus propter nuptias & sponsalitiis, Secundò,
de dotibus promittendis & constituendis, Tertiò,
de don. simplicibus inter coniuges uetiris, Quartò
de dote post diuortium restituenda, quæ est secun-
da pars huius rubricę.

De

De Donat. propter nupt. & sponsa-
litiis. Rubrica.

S U M M A R I A.

- 1 *Donatio propter nuptias quid sit. Et quomodo fiat. 2.*
Et qua actione repetatur. 5.
- 3 *Donatio pp nuptias improprie appellat sponsalicia largitio.*
- 4 *Donatio & dos propter nuptias potest quancumque au-*
geri, & diminui ex voluntate.
- 6 *Sponsalicia donatio quid sit.*
- 7 *Et quare reuocetur.*

Nunc hic videndum est, Quæ sit do-
natio ppter nuptias, Qua-
liter fiat donatio propter nuptias, Quas
actione repetatur, Quid sit sponsalicia
donatio.

1 **Quæ sit donatio** propter nuptias. 2 Il-
la quam sponsus spon-
sa facit, vel alius eius nomine, & alij nomine sponsæ fie-
ri potest: vt ff. de iure dot. professicia. tñ. j. §. q. si quis
patri. & §. sed & si curat. & §. sed & si pponas. §. sed
& si pater. sicut ergo marito datur dos, nec aliquados
est sine matrimonio, vt dicam j. de dotib. promit. sic
uxori datur donatio propter nuptias: nec sine matri-
monio esse pot. vnde hæc donatio antipherna vocat,
ab anti, quod est contra, & pherna, quod est donatio,
siue dos, vt, C. eo. l. vlt. & j. eod. nuper. in fi.

2 **Qualiter fiat** donatio propter nuptias. Et
quidem fieri potest ante nu-
ptias, vel post, marito dicente, Tale quid dono tibi pp
nuptias, vel in dotalitium. & sufficit q. in possessione
mulier inducatur, non tñ perciperet fructus: imò ma-
ritus ad sustentatione sui, & uxoris. Aliàs cum æqua-
litas hincinde requiratur, nullam vtilitatem conse-
queretur maritus ex dote recepta, cum tantum de per-
cipere mulier de suo. & sic dos non sustineret onera
matrimonij, qd esse debet, vt ff. de iure do. sed is. §. ibi.
& j. de vfu. salubriter. quoniam dico sufficere, q. nu-
do. solenni tñ verbo fiat donatio, quia stipulatio sola
requiritur. in auth. de æqual. doti. §. hoc igitur. coll. 7.
aliàs sequeretur, q. pauperes non possent uxores du-
cere aliqua dote data: cum æqualitas hincinde requi-
ratur, nisi forte inueniret amicum, qui sibi comoda-
ret pecuniam diti gratia. i. vt diues videretur, quous-
que tradidisset, & postea recuperaret, vt ff. comoda-
ti. sed mihi. §. vlti. & l. seq. vel dic, q. potest consuli per
ea quæ not. j. eo. sub proxima rub. §. quis constituat do-
tem. ver. aliquando. non tñ exigitur insinuatio, quan-
tum ad mulierem: licet excedat summam quingento-
rum aureorum: sed quod ad virum, requiritur, quia ni-
si insinuatio facta sit, non lucrabitur dotem: et pacto
locum habentem vltra quingentos solidos. & sic specia-
lis fauor mulieris non protenditur ad virum. sed ius
coe tñ sibi seruatur. C. eod. auth. eod. decursum est. & in
auth. vt spon. lar. respon. j. col. 9. & vt fratrum filij. §. il-
lud quoque. col. 9. † Et not. q. ibi improprie appellat
donationem pp nuptias sponsalitiā largitatē. sic hæc
eadem improprie vocatur dos. j. eo. & si necesse: & c.
nuper. rñ. j. ad qd ergo sit hæc donatio? Rñdeo, vt mu-
lieri optima sit consultum in dote sol. mat. quia de
ea satisfiet mulieri, si maritus nō habebat aliundē. vn-
de si immobilis sit maritus, eam alienare non poterit
nec obligare, vtpote alienam. vt in d. auth. §. hoc igi-
tur. & sequē. Item quamuis mulier possit renunciare
tacite hypothecæ, et constante matrimonio: non tñ
iure, quod habet in donatione pp nuptias, nisi secun-

do consentiat: vt C. ad velleia. etiam a Definita pp nupti-
as donatione. reli-
quum est, vt videat
musei? introducē-
da cōm: quia in re
ita scribit Mart. eq.
tit. in Summa. Do-
natio, inquit, pp nū-
ptias iuducta est, vt
subueniatur mulie-
ri per eā, quia solo
matrimonio p do-
nationem pvidebit
mulieri, vt salua sit
ei dos sua. Aliter vñ
rō, sicut soluto ma-
trimonio, dos credit
ad mulierem, sic &
donatio pp nupti-
as credit ad virū, vel
eius hæredes. C. de
pact. cōuenic. l. peni-
& si. nisi ex pacto d
dote lucranda, vel
cōsuetudine appro-
bata. §. obtineat.
extra de don. inter
vir. c. fi. & ca. dona-
tio. §. si tñ. Et iusmo-
diū dat donatio ohm
ante nuptias dice-
bat, hodie. verō pp
nuptias, quia fit &
ære, & post nuptias,
vt Instit. de don. §.
est & aliud. mulier
enī primo facit do-
nationem viro pp
nuptias. i. dote cō-
stituit: vir autē sa-
cie aliā donationē
uxori. C. de do. an-
te nup. cum mulie-
re. Hæc autē non indi-
get insinuatione, il-
licet summā 500. au-
reorū excedat. C. e-
tit. auth. eod. decur-
sum. id quod mulie-
ri, viro non itē pro-
derit: quia si pactū
fuerit factū de do-
te, & donatione lu-
crandi, mulier in do-
natione lucrabitur
vltra quingētos in
dote. d. auth. eod. de-
cursum. Donatio
autē ppter nuptias
fit a sponso, vel ab
alio e. nom. nē spō-
sæ, vel alij pro ea. ff.
de iur. dot. l. professi-
cia. §. quid & si qd.
Donationis autē p-
pter nuptias fructus,
non vxor, sed mari-
tus percipit, ad sui

uxoris, familiarisq. sustentationē, & propter onera matrimonij supportan-
da, sicut nec in dotalib. reb. C. de iur. do. l. in reb. Aliq. verō donationes, p-
ter supradictas prohibentur sunt inter virum, & vxorē, ne mutuo se amo-
re spoliēt. ff. de don. inter vir. & vxor. l. 1. Sed hoc de illa donatione in-
telligitur, ex qua donarius locupletior fieret. & iō donator pauperior
fieret. c. donatio extra. e. Aliter secus in casu. ff. e. tit. l. si sponsus. §. si mari-
tus & C. e. l. si maritus. Sed quamuis donatio inter virū & vxorē constāte
matrimonio non valeat, si tamen talis donatio eius obitu confirmatur,
extra de don. inter vir. & vxor. donatio. C. e. tit. l. 1. & 3. Si autē fiat do-
natio cā mortis eo animo, vt non efficiatur statim donatarius dñs, sed
mortuo donatore tñ, quid iuris sit, vide in l. si interim. ff. e. tit. Donatio
propter nuptias quandoque tacite, qñque expresse reuocatur. Tacite re-
uocatur per diuortium, vel nuncium repudiij. ff. eo. tit. l. cum hic status. §.
si fuerit. Expresse verō per poenitentiam in morte. d. l. cum hic status. §.
1. Sed & si res donata alienetur. C. eod. tit. l. si maritus. Martinus.

4 §. *fin aut donatio.* † Potest autem donatio & dos pp nuptias quâdocunq; augeri ex voluntate, sed & dimi nui, vt C. eodem. si constante. hodie verò altera par te augente, necesse est, qd & altera augeat. ita qd si ma ritus nullos creditores habet, mulier potest augere in rebus quibuscunq; aliâs ne quid fiat in fraudē cre ditoris, necesse est, quod mulier augmentum præstet in rebus immobilibus, si ipsas habeat, & sic à paren tibus. nam si res immobiles habeat, & dicat se augmē tum fecisse in pecunia, & creditores negant, nullo in hac parte vtetur priuilegio dotis aduersus credito res alios anteriores: vt in authentic. de æqual. dot. §. aliud quoque. colla. 7. sed si creditores confiteantur, cur non vteretur mulier priuilegio: nam cuilibet ha betur fides contra se. §. de diuor. ex literis. 14. quæsti. 1. §. j. ff. de interr. ac. de æta. §. j. Debet autem dos redi re ad mulierem, nulla consuetudine obstat: quia pu blicè interest, mulieres indotatas non remanere. ff. solu. matri. l. j. sed per pactum, quod hincinde factum sit, æqualiter ipsam amittit: donatio autem propter nuptias ad maritum vel eius hæredes, & dos ad hæ re des mulieris reuertitur, nisi pactum impediat, vel cō traria consuetudo terræ, sic intellige j. eod. c. si. vni co. vel fortè in vtroque casu consuetudo impedit re petitionem: quia consuetudo debet esse communis, sicut & lex. vt 4. distin. erit autè lex. nam consuetudo legem imitatur. vt Instit. de iure naturali. §. ex nō scri pto. primum dictum tamen benignius videtur, quod non memini illud verbum in legibus posse reperiri. Quare videtur, qd dñs Greg. illud opposuit in fauorē mulierum. vnde non est retorquendum in lesionē ea rum. C. de legi. quod fauore. & arg. in auth. de æqua li. dot. l. j. §. his consequens. col. 7. ff. de bo. dam. l. vlti. §. penul. ff. de iure dot. l. j. ff. de priuileg. credit. l. 1. §. si sponsa. & l. interest. nam & relatio ad proximum di cendum facienda est, & maritus potest sibi acquirere vi dum ex multis causis, ex quibus mulier non posset, quæ fortè compelleretur meretricari. nec viris debe tur tantus fauor, quantus mulierib. vt in dictis iurib. & patet C. e. si p sponso. & in dubio pro dote interpre randum est. ff. de re. iur. l. in ambiguis. prima. & ff. de iu. dot. in ambiguis. & l. nuptura. in fi. & faciūt ad idē iura inducā. j. rubrica seq. de dot. promit. §. quid iu ris. de pactis. & seq. & sic de consuetudine gallicana quæcunque acquirit maritus, cōstante matrimonio, sibi & vxori suæ cōiter acquirit, vnde & soluta matri monio sunt cōiter diuidenda: vt j. eo. c. 1. alias aut de iure cōi præsumitur viti esse, quicquid vxor habet, ni si probetur, qd aliunde quæsierit. ff. de donatio. inter uirum & vxorem. Quintus Mutius. C. eo. etiam.

5 **Qua[†] actione** repetatur. Et quidem si do natio cōsistit in specie, & tra ditio facta fuerit, petetur directā rei vendicatione, si non interueniat vtili. sic intellige in authent. de æqua lit. dotis. §. *fin aut sub potestate.* vbi autem in quanti tate promissa, ager personalis exceptio: & sic ager mu lier contra hæredes mariti pacto existēte. Quid ergo si nulla donatio facta est ex parte, sed mulier tm de dit dotē. nam neq; qualitatē, quā dixi, approbat con suetudo: nūquid soluto matrimonio agat mulier ad donationē sibi adiudicandā, quæ facta non est? Qui dā dāt, qd potest agere mulier ad tantam quātitatem, quanta est dos: vt C. e. auth. dos data. sed dñs Azo con trà. nam dos nō debet cedere lucro mariti, nisi ex qui busdam pactionib. vt C. de rei ven. acti. §. illo. nō ergo donatio pp nuptias peti potest: vt det hoc ipso qd dos data est, cum æquis pãsib. ambulent: pōt tñ agi con

stante matrimonio, cōdictione ex lege, vel iudicis of ficio, vt constituatur donatio pp nuptias: si tñ mulier dotē dederit, vel obtulerit, & cum res sit mobilis eam consignauerit & deposuerit: at si p dilationē dos non datur, & donatio denegatur. vt in auth. vt exacti. instā te dotis. §. vlt. coll. 6. ergo constante matrimonio, pōt sibi consulere mulier, & pactum de dote extendē ad pactum donationis propter nuptias, aliâs soluto ma trimonio non poterit peti donatio, quæ nulla fuit.

6 **Quid[†] sit** sponsalicia donatio. A sponso spon sa: vel econuersò facta collatio. sed econuersò. s. qd sponsa sponso conferat, rarò cōtingit, quia fœminarum genus auarissimum est, vt C. eo. si à sponso. & ff. de donat. inter vir. & vxor. si ex stipulatu. & ad Velleia. seq. conditione. sed & si ego. in fin. Huic autem donationi licet simpliciter fiat, id est, non pro pter nuptias, inest tam semper tacitè cōditio nuptia rum. s. si matrimonium sequatur, ita qd si non stetit p donantem totum recuperat per conditionem sine ca su, vel retinet si adhuc non tradiderat: vt C. eod. cum veteru. Si vero steterit per casum, dist. vtrum spon sus sponsæ donauerit: & tunc si non interuenit oscu lum, totum reuocatur. osculo autem interueniente, resoluitur donatio pro parte dimidia tantū. vel spō sa dedit sponso, & tunc totum reuocatur. interueniat osculum, vel non interueniat, ut C. eo. si à spōso. & est fortè illa ratio: quia spōsa vtroque casu dicitur dare osculum sponso: non recipere. sit enim gratia sponsi, vt ad propria alacrior redeat. sed sponsa semper gra uatur, & verecundia afficitur, seu rubore: quare vtro que casu sit interpretatio pro muliere. sic tñ valet do natio, si ante matrimonium contractū fiat. nam si cō stante habet locum, quod dicā. j. in rubric. de donat. simplicib. Quid si dubitetur, vtrū donatio facta fue rit ante matrimonium, vel post? distin. vtrū donauit spon sus sponsæ in domo sponsæ: & tunc vī facta ante matrimonium. & tenet donatio, an donauerit ei in domo propria. s. propria ipsius viri, cum iam tradu cta esset. & tunc vī facta constante matrimonio: qua re nō valebit: vt C. e. cum in te. Et licet solo consensu matrimoniū contrahatur, tñ fortè, quantum ad hanc probationem, non videtur constare, quousque tradu cta: quare in itinere poterit ei donare: vt ff. de don. in ter vir. & vxor. l. pen. §. j. Hæc aut donatio sponsalicia ex ingratitude reuocatur, sicut & aliæ donationes simplices: vt not. §. de don. §. qualiter reuocetur. im propriè aut & contra idioma sermonis, donatio spō salicia, donatio propter nuptias plerunque vocatur: vt nota. §. eo. §. qualiter fiat. versu. & nota.

De Dotibus promittendis, & con stituendis. Rubrica.

S V M M A R I A.

- 1 **§.** Dos promissa qualiter petatur. Et quid sit dos. 4. Et qualiter diuidatur. 6.
- 2 Specialia quot inueniantur in dote promissa.
- 3 Maritus si cauit se recepisse id quod nō recepit: quid iuris.
- 5 Mulier si cautiones feneratoricias concesserit marito loco paraphernalium, & hoc publico instrumento ascripserit, cui competant actiones.
- 7 Dos qualiter constituatur, & quis eam constituat.
- 8 Et in quibus rebus consistat. 9. & 10.
- 11 Commodum vel incommodum aucta dotis vel deteriorata ad quem pertineat.
- 12 Periculum euictionis dotis ad quem pertineat.
- 13 Pacta in dote quando apponantur, & a quibus, & quis sit

quis sit eorum effectus.

14 *Filia si paciscatur sine patre faciendo conditionem patris meliorem, prodest patri.*

Via dos præstatur, sicut donatio pp nuptias, & qua s. dictum est mulieri, & aliquando habet initium à stipulatione, aliquando à pollicitatione: quia pollicitatio est solius offerentis promissio: vt ff. de pollicitationib. l. 3. licet abusuè & æquiuocè pollicitatio recipiat promissionis nomen: vt ff. de æd. edic. l. sciendū. §. j. De his videamus dicentes, Qualiter petatur dos promissa: si incipiamus à stipulatione, vel pollicitatione, Quot specialia hic inueniuntur, Quid si maritusauerit se recepisse id quod non recepit, Quid sit dos, Qualiter diuidatur, Quis constituat dotē & qualiter constituatur, In quib. reb. consistat: ad quem pertinet commodum, vel incommodum auctē dotis vel deterioratē, Ad quē pertinet periculum euictionis eius, Quid iuris de pactis in ea appositis.

Qualiter petatur dos promissa. Et quidē si stipulatio intercessit. Et certum promissum fuit, repetitur cōdictio: ne certi: si incertum, agitur actione ex stipulatu. vt In situ. de verb. obl. si aut nuda pollicitatione promissa fuit d. iure: in aliis actio nulla daretur: vt C. locati. si ibi q. alias, si tibi quæ: aliud in dote. vt j. eo. §. quot specialia. dat ergo ex stipulatu marito, vel proli eius, ad hoc vt dos tradatur, qñ incepit à promissione: fecus, si incepisset à donatione: quis quidā contradixerint per l. C. de iur. doti. l. j. & cōpetit ex stipulatu siue vt ilis præcessit stipulatio, siue minus vt ilis, siue nulla: vt C. de rei vxor. act. l. vnica. Rñ. j. §. pē. n. fingit. l. stipulationes. vt ff. de ad op. his verbis. & si cui plusquam p. l. fal. nisi. §. item sciendum. cū ergo dicat l. j. in actio ne huius, ex vtroque latere inesse tacitam hypothecā patet q ex actio dat vtrinq: sed qd dixi, actionē hanc locū habere, et si inutilis præcessit stipulatio, nō est simpliciter intelligendum. Quid. n. si stipulor mihi fundum in dotem dari, & domus promittat: certē nō valet, imō inepta est rōne dissensus. qd ergo s. dixi, locū hēt, qñ inepta est rōne ineptæ conceptionis. oportet enim in rem qualitercūq: cōsentire: vt dixi s. de cōtrahen. emp. §. & de quib. reb. ver. cū aut dixerim. & seq. Quid si dos euicta fuerit? Dixerunt quidam, q si vxor dedit marito, & tradidit, agit maritus, contra vxorem de euictione, actione ex stipulatu, vt C. de rei vxor. actio. l. vnica. §. & vt plenius. ibi, de reb. dotalib. euictis, & ideo corrigitur. C. de iur. do. l. j. sed certē in dicto §. nō dī, q detur ex stipulatu, re euicta, sed q tacita hypotheca detur contra eum, vel eam, qui vel q promissit dotem, siue faciat animo donandi: siue p se, siue dicat se non teneri, siue putet se teneri: relinquatur. n. pietatis causa, ex qua solutum repeti non pōt. vt ff. de cond. causa. data. si donaturus. §. si quis indebitam. ff. de iure do. promit. resp. j. & l. quemadmodum. §. pater. & de cond. inde. cū is. ver. si mulier.

Quot specialia hic inueniuntur. Primò, q ex nudo pacto oritur actio. C. de dot. promiss. ad exactionem. Secundò, q valet promissio, si ita dicat socer, Promitto, q dabo tibi dotē non adiecta specie vel quantitate, arbitrio tuo: vt C. de dot. promiss. si cum ea nec ob. l. j. eiusdem titu. quia ibi non interuenit promissio, & constabat eam nō interuenisse: licet in instrumento continerēt de promissione facta. legatum aut sic relicum nō teneret. ff. de leg. 2. l. j. ff. de iure dot. cū post. §. gener. Tertiò quia pactū tacitè præsumitur interuenisse: nā

si voluntate donātis plura scripsisti in instrō te accepisse nomine dotis, q acceperis, psumitur pactum subsequutum de his petēdis q defunt: vt C. eo. si volente. Quartò, in promissione paterna simpliciter facta, quia si simpliciter facta fuerit à patre promissio, psumit, q de reb. propriis promiserit. q si p in instrō dixerit ex reb. paternis, & maternis, vel aduentitiis, dotem soluendā, & p non est soluendū, fieri debet solutio de bonis filiorum. sed si soluendo est, d bo nis propriis soluet, ut C. eo. l. vlt. secus fortē, si alius extraneus promittat. nam & in auia habemus, q ea q impendit de patrimonio neptis, potius vī expendisse q suo. ff. de neg. gest. Nescennius. & idem in tutore, vt ff. de admini. tuto. cum post mortem. §. j. Quintò, quia tacitè hypothecæ insunt, & sic tacitè obligantur res promittentis dotem, sicut & suscipientis. & hodie oēs omnino dotes actione ex stipulatu petuntur: vt C. de rei vxor. actio. l. j. resp. j. & §. vt plenius.

Quid si maritus canerit se recepisse id, qd nō recepit. Hic debes scire, q dotē in quantitate facit numeratio, in specie aut facit pstatio, non promissio, vel scriptura, quantū ad hoc, vt mulieri repetitio dēt: nec em̄ repetere pōt, nisi se ipsa dederit dotē, vt C. de do. cau. nō nūme. l. j. & qui potiores in pig. ha. asiduis. & hoc est verū, nisi silentiū possit marito imputari, vt quia tacuit toto tpe matrimonij constantis. sed non durauit per biennū, & eo soluto per annū. si aut biēnio durauit, sed citra 10. annos, & ita tacuit toto tpe constantis matrimonij, soluto matrimonio habet exceptionem ipse, & hē res suas intra tres menses tū, q si matrimonium vltra 10. annos durauit, & sp tacuit, imputat sibi, & hē redi suo, nisi sit minor 25. an. nā si minor est, iuuatur beneficio restitutionis in integr. vt C. de do. cau. non numerata. l. vlt. & anth. ibi posita.

Quid sit dos. Quod à muliere, vel eius parte, marito, vel eius patri pponera matrimonij dat, vt perpetuò sit penes eū. i. q diu durat matrimoniu, nisi maritus vergat ad inopiam. vt no. j. de dot. post diuor. resti. §. & qñ cōpetit. & dī dos pherna. i. donatio, q pp matrimonium conceditur. & sine ea non pōt esse: nec prohibetur pp matrimonium, sicut simplex donatio. vt C. de dot. ante nuptias. cum multq. & ad hoc vt dos sit, oportet q matrimonium contractum sit, non solū de facto, sed d iure: vt ff. de iure dot. l. 3. Sunt & alie quædam res, quæ paraphernales vocantur, & à muliere iuxta dotē in domo viri inferunt: sic dictæ à para, quod est iuxta, & pherna, qd est dos, & si ea mente inferantur, q fiāt viri eius erunt, alias mulieris. sed in dubio præsumitur mulier eas sibi retinuisse. & iō depositi cōueniet maritus, vel et mādari, si uiro custodiā cōmisit: & similiter poterūt vēdicari. sed si dñum translatū sit in maritū, agēt cōditione certi, vel sine cā, vel ob cā. & hē tres appellātur apud Gallicos peculiu, ut ff. de iur. do. si ego Seiz. §. dotis. De his autem non debet maritus

Summa Host.

Yy 2

se in-

Ex nudo pacto. Ad de gl. in c. i. literatu rā. de voto. Inn. in c. nouit. de iud. doc. in c. i. d. pac. Bar. in l. fidei. i. §. q cento. ff. de fidei. Bal. in auth. ad hęc. C. de v. fur.

Quid sit dos. J. Dotis definitionem ex Marti. desumpisse vī Host. sic n ille de finit: Dos, inqt, est qdā donatio à parte mulieris patri vī ri facta, pro oncrib. matrimonij sustinēdis. Patris ver. erit meritū vīus est. Nā dos aliqñ à muliere ipsa, qñque a patre, qñq: ab extraneo mulieris nomine, vt in l. si cū dotē. ff. sol. ma. Sed non solū viro, sed & eius patri, vel alier no mine dari solet. Aliā quoq: definitio nē vīus est tradidit se Mar. nī in Sum. e. tit. in hæc verba: Dos, ait, est quasi propriū patrimoniu filie. citat in eā rē. denique. §. Pōponius. ff. de mī no adduci et pōt. l. Pōponius Philadelphus ff. fami. l. er ciscan. Martin.

c Quod ad dotē pro
fecticiā attinet. Mar
tinus ibidē scribit
ad partē redit mor
tua in matrimonio
filia. C. sol. mari. l.
dos. Si tū liberi ex
tarēt, tunc in actio
nem succederēt: q
dos est propriū pa
trimonium mulie
ris. vt l. deniq. §. pō
ponius. ff. de mino.
Atqui liberorū pri
ma est successio.
Inst. de hēre. quali.
& d. ff. §. sui aut. Si
verō diuortiu fiat,
patre viuo, & filia,
dos patri reddēda
est, & filia. ff. solut.
ma. l. 2. vel saltē fi
lię. Si verō dos esse
aduenticia, mulie
ri tū reddēda est.
ff. sol. ma. l. quociens.
§. 1. Sed & si mulier
non decedit siue li
beris, tūc dos rema
net penes liberos.
ff. sol. ma. l. post do
tē. Sed si sine libe
ris decederet, dos
indistinctē ad patrē
rediret. C. de rei vx.
act. l. vnica. §. si ea.
nō solū aut solut.
to, sed & constantē
mōimonio, dos re
peti pōt in casu, si
qñ vir ad inopiam
c vergit. C. de iu. do.
l. vbi. vel est dos se
questrāda, cū vir
suspectus est de dis
sipatione. ff. sol. ma.
l. si cūm dotē. §. si
maritus. in fi. & de
seq. posses. c. fin. Sed
hoc quibuldā non
placet, cūm vxorte
neatur alere mari
tum suū egentē. ff.
de iur. do. l. mutus.
§. inanē. Et expo
nunt leges p̄dictas,
non de viro, qui ad
inopiam vergit, sed
de illo, q dilapidat
bona sua, extrā, eo.
ti. per vestras. Si dos est in possessionib. i. in reb. immobilib. statim, solu
to mat. restitui dēt, si verō in reb. mobilib. tūc intra annū restitui dēt.
d. l. vnica. §. cū aut. Fructus si ante matrimoniū sunt p̄cepti, augeat dotē:
si aut pōt, cedūt viro. ff. de iu. do. l. dotis fructus. Maritus aut nō est in do
te reddēda, nisi inquantū facere pōt, habita ratione, ne egeat. Aequali
tas verō inter dotē & donationē p̄ nuptias in quatuor casib. obserua
tur, in constituendo in pacto, de lucrando, in agendo, in quantitate. Sed
in hoc vltimo membro equalitas sū cōsuetudinem obseruatur. C. de
pac. conuen. l. ex morte. & auct. ibi posita, equalitas. Si verō dos estima
ta detur, tam lucrum, q̄ damnum ad maritum pertinet, sicut ad rei em
ptorem. Nam estimatio venditionem facit. ff. de iure do. l. plerūque. &
l. seq. Sed si inglimata deī, ad mulierē spectat p̄ter fructus, qui cedūt
marito, pro oneribus matrimonii supportandis. C. de iur. doti. pro one
rib. Item lucratur maritus dotem, & vxor donationē p̄ nuptias, atq;
ex pacto conuēto. C. de do. ante nup. l. fin. §. pactum. Lucratur quoque
ex cōsuetudine extrā, de do. inter vir & vxor. c. donatio. §. sanē. Nota
tū, q̄ vbi pactum interuenit de dote lucranda post mortem, tenet illud
pactum, siue alter moriatur, siue religionem ingrediatur. C. de epis. &
cler. l. Deo nobis. Lucratur et dotem maritus propter adulterium, vt ex
trā, de do. inter vir & vxor. c. plerūq. et si cōsuetudo obstat, extrā, de
cōsue. c. ex parte. C. de iur. do. si dotem. Expedit autem mulierib.
res suas saluas habere, vt nubere possint. ff. sol. ma. l. 1. Obseruabis po
stremo fundum dotalem cum vniuersitate transire. ff. de iur. do. l. 1.

se intromittere muliere inuita, quia
quamuis videatur bonum mulieri, q
se ipsam viro cōmittit, res ēt eiūsdē
pari arbitrio gubernari: tū æquitas
quæ contrarium vult, in hoc casu p̄
fertur, vt C. de pact. cōuentis. quæ su
per dote. l. hac l. ¶ Quod si mulier no
mina. i. cautiones phernaticias ma
rito concesserit loco paraphernarū,
& publico instrumento hoc ascripse
rit, actiones quidem competunt mu
lieri: sed tū maritus eius nomine eas
mouere poterit sine cautione rati,
cū certum sit, eum habere manda
tum. sed & mulier hoc exigere pōt
per se, vel per aliū quē voluerit, ante
quam maritus exigat. & maritus in
hac exactione adhibere debet eā di
ligentiam, quā propriis reb. præstat:
& si mulier fecerit sibi pro his specia
le pignus à marito obligati, eo dēt
esse contenta, aliās omnes facultates
viri pro his obligantur tacitē, vt C. d
pact. conuentis super dote. l. vlti. In
aliis aut reb. quæ nec dotales sunt,
nec paraphernales, agit maritus, q̄
uis non constet eum habere manda
tū: canerat tū de rato. sed si mulier
in vna re eum permittat specialiter
agere, in aliis videtur prohibuisse. vt
C. de procurat. lege maritus.

Qualiter dos diuidatur. Et quidem
alia profecticia, alia aduenticia. Et
dicitur profecticia, quæ à patre, vel
auo, vel proauo, vel superiorib. tan
quam à patre profecta est. l. de bonis
eius: nec refert, vtrum filia vel deinceps
in potestate sit, vel emancipata:
quia non eius potestatis, sed nomen
parentis facit dotem profecticiam.
ergo profecticia est, siue ipse dederit
vel alius mandato eiūdem, vel eius
nomine, & eo ratum habente, vel cu
rator suus, si prodigus sit. sed si repu
diavit hæreditatē, vt gener sibi sub
stitutus admitteretur, & eam in do
tem haberet: Iulianus probat hanc

non esse profecticiam, quia nihil erogauit, sed no ac
quisiuit. idem in legato comprobatur hoc. ff. de iure
dot. profecticia. respon. j. & §. j. & vlti. Sed fortē Iulia
nus veritatem simpliciter est locutus. aliud fictione
iuris, quia patris facto dotem constitutam, negari nō
potest, & duo actus videntur interuenisse: quia pater
primitus hæreditatem adierit, vel legatum accepe
rit, & postea in dotē dederit. vt ff. de fundo dot. si nu
ptura. §. vltimo. & Institutio. per quas per. nobis ac
quiritur. §. j. sed si pater non tanquam pater, sed extra
neus dederit dotem, non est profecticia: vt si pater
voluntate filia in dotem dederit, quod ei debebat:
vel si extraneus parenti donauerit, vt pro filia sua in
dotem det. erunt igitur istæ aduenticiæ quæ non pro
ficiuntur à parente: vt ff. de iu. do. profecticia. §. sed
si patri. & §. vltimo. ideo benè apposui rubricam, de
dotibus promittendis & cōstituendis in plurali, & in
genere: quia plures sunt eius species, & varia earum
iura. vt C. de rei vxori actione. in ex stipulatu actio
nem transfusa. l. vnica. §. accedit. & de iure dotium.
l. aua.

7 Quis cōstituatur dotem, & quali
tuatur. Et quidem à qualibet muliere, nomine suo:
vel ab alio extraneo, nomine eiūsdē. & hoc constitui
tur ex voluntate. vt ff. eo. promittendo. in. j. sed ex ne
cessitate constituitur à patre, auo & superiorib. sed
non à matre, nisi hæretica sit. vt C. de do. pmiss. l. vlti.
ibi, neque. n. & c. & ff. de coll. dedit. & C. de iur. do. ne
que mater. & de hæret. cognouimus. Item constitui
tur ex necessitate à tutoribus & curatoribus. l. pro di
gnitate natalium, & facultatibus: vnde si ultra facul
tatem promissum est, ipso iure non tenet promissio,
vt C. de episcop. audien. tam dementis. & ff. e. quæro,
& l. siue generalis. hinc est, q̄ si pater dare iusserit do
tem filia arbitrio tutoris, videtur electum arbitrium
boni viri. nec est difficile hoc æstimare ex dignitate,
& ex facultatibus ex numero liberorum, vt ff. de leg.
3. si filię. & ff. e. cū post. §. nuptiis. Quod autem dixi,
promissionem dotis ultra vires hæreditatis à tutori
bus vel curatoribus factam non valere: intelligendū
est, quando bona fide promiserunt: quia de æquitate
gaudent exceptione: vt ff. de admin. tut. cū post. §. j.
sed si animo donandi vel decipiendi, hoc facit tutor
vel curator, tunc tenet in præiudicium curatoris. sed
si minor fecit promissionē ipso iure nulla est, quod ad
hoc, qd̄ ultra facultates pmissum est, vt ff. e. siue gene
ralis. & hoc intellige, qñ promissit ducenta, & nō ha
beat, nisi centū, secus si ducenta haberet, licet centum
deberet, quia tunc tenet promissio. sed restituitur, vt
ff. de mino. si ex cā. §. in dotis. sed hæres mulieris non
restituitur, cū ipse suo & cōi iure dotē repetere pos
sit. sed contradicit lex, q̄ dicit eum restituendum. C. si
aduersus dotē. l. j. sed illud intellige, qñ mulier fece
rit pactū de lucranda dote. vel dic, q̄ agitur pro fru
ctib. præteriti t̄pis. arg. ff. de vsufru. q̄situm. Aliās non
prohibet mulier vniuersa q̄ hēt in dotē, dare. vt C. de
iur. do. nulla. nisi decepta sit. l. q̄vlti. facultates pro
missit, ut dictum est, vel nisi iō, quia nimis festinauit,
l. quia nup̄it ante t̄ps. vt C. de secū. nup̄. hac edictali.
rñ. j. vel nisi habeat filios, quib. facit iniuriā: quia ma
gis dat in dotem secundo marito, q̄ relinquat cuilibet
filiorum: vt in dictis legib. vel nisi dos inofficiosa
sit: vt C. de inof. dot. l. vnica. ¶ Constituit et dos stipu
latione vel nuda pollicitatione: vt no. 3. §. qualiter pe
rat. & cū adiectione psonæ, vt si mulier pmissit 10. in
dotē, & ea soluere marito suo, aut Titio. hoc. n. Titio
solui

solui pōt: sed maritus tenetur qui sibi stipulatus fuerit. nec mirū: quia & maritus eā ali creditori suo delegare posset: ut ff. e. si mulier ita dotem. & Inst. de inu. tit. stipu. si quis alij. Promittitur dos ēt aliqñ purē, ali qñ sub conditione expressa, vel tacita. nā hęc cōditio sp̄ tacitē inest, si nuptiæ secutę fuerint. Quare si nūc ius remittatur, defecisse vī cōditio: nec cōualefcit stipulatio, licet postea nupserit: quia stipulātes sic de primis nuptiis intellexisse credunt: ut ff. e. stipulationem. & l. ēt licet. & l. dotis promissio. Aliqñ ēt, p̄mittitur solui ad diē vel vsq; ad certū tps, vnde si fiat promissio solutionis faciendę vsque ad annū, numeratur annus ā die matrimonij cōtracti: ut ff. e. tali facta stipulatione. sed si tps apponatur incertum: ut, si mihi promittat dotem, qñ morietur, non valet promissio: quia extenditur ad hoc tps, quo matrimonium nō sit futurum. si verō simpliciter promittat, ego postea facio pactum de non petēdo q̄ diu vixerit. valet vtraque pactio: ut ff. e. Iulianus scribit. sic mulier non pōt prętere solutionē, vsque ad tps mortis suę, quia nulla dos, q̄ onerib. matrimonij seruire nō posset. aliud in patre vel extraneo: quia ibi bñ pñt prętere vsque ad tps mortis suę: & est rō, quia possent mori matrimonio constante: vel si p̄niteat eos, cū conualuerit, cōtradiceat donatio. ut ff. e. l. si p̄ mulier. Traditione ēt constituitur dos, siue tradat res marito. vel alij nomine suo: dum tñ marito pręcipiēte: vel postea ratum habente. aliās spectat periculum ad mulierē, sed ipsa repetere pōt quod dedit: ut ff. eod. quemadmodū. §. j. nec refert, an res naturalis tradatur, vel incorporalis quasi tradatur: ut si cōstituerit marito vsum fructū in fundo suo dotis cā, quo casu si maritus amittat vsum fructū nō vtendo, mulier nihil petat, cū ad ipsam reuerfus sit. & iā vt culpent alij te. f. maritū: qā negligēs fuit: me. f. vxorem laudare necesse est. f. ipsum virum, cū ex negligētia sua lucrū habuerit. sin aut mulier alienauerit proprietatem rei, q̄ sine eius emolumento plenior est facta, dotis exactione tenet ei maritus. nā si vsum fructū nō amisisset, nō vtendo commodo mulieris, cederet eius restitutio: quia & si non protinus ad eā transfret: tñ vel precio vel beneficio sine incommodo mulieris ad proprietatē reuerteret, qā proprietatē ā marito emeret, & sic illa pecunia dotalis efficere. sed & si vir vsum fructū nō amiserit mulieri habēti fundū ceder vsum fructū, & sic cū p̄prietate cōsolidabit. & si mulier nō sit fundi dñā, hēt actionē cōtra virū, vt dimittat ā se vsum fructū, qā mulier eius precium cōsequi ab illo sperat, aut cui ius alij magis vult facere gratiā, q̄ ad inimicū proprietariū trāsferre, vt C. e. cū in fundo. §. qd si mulier. Sed et si mulier habens vsum fructū in fundo viri, dimittat eum ā se, vt vir plena proprietate fruatur: si matrimoniū morte vxoris soluit, nihil eius hāredi restituet: qā vsum fructuarij morte extinguit vsum fructū. sed si morte viri vel diuortio ex cā lato soluat, tūc vsum fructū restituit mulieri. ut ff. eo. cū in fundo. rñ. j. Acceptilatione ēt cōstituitur dos, f. qñ mulier accepto fert marito suo debitori, cā dotis cōstituendę. & tunc ēt inest cōditio, si nuptiæ sequant, ut ff. e. promittendo. §. acceptilatione. & l. licet. rñ. j. nec refert, vtrum mulier accepto ferat, an extraneus, quia tūc vī quidā breui manu acceptilatum, & ā muliere in dotē datū, aliās per liberā personā non acquiri cōditio. si verō nuptiæ sequantur, reputa obligatio acceptilata fuit solu. matr. non ipsa est restituēda, sed erit dissoluenda intra sua tpa. si verō obligatio fuerit in diem, vel conditionalis, & constante matrimonio dies venit, vel cōditio extitit:

idē vt pridē, aliās soluto matrim. restituēda erit obligatio in statu pristinum. ut ff. eo. l. j. §. j. quia obligatio prima, adueniente die, extinguit per acceptilationē, sed obligatio, q̄ sequit acceptilationē, nō extinguitur. ut ibi probatur. & ff. de sol. sicut acceptilatio. Nō solum acceptilationi solēni, sed simplici remissione debiti constituitur dos. & si erat quantitas ad ipsum in dotem erit, & restituetur intra sua tpa, vt ff. e. sin aut erat species, & illa species erat viri, quadā breui manu pōt res ipsa videri peruenisse ad virū: & si erat ancilla, partus eius soluto matrimonio restituet mulieri, tanq̄ dotalis. si aut species nō erat viri, magis vī ad eū liberatio peruenisse, q̄ ipsa res, iōq; si erat ancilla debita: partus eius mulieri nō debet ut ff. e. si sponsa lib. §. j. idemq; est, si mulier nuptura filio meo mihi p̄mittat in dotem, id qd filius meus sibi dēt, nisi appareat mulierē sensisse, vt in dotē conuertat id, qd oportet me p̄stare nomine filij per actio. de peculio, vel de in rem verso. ut ff. e. nuptura. tunc n. spectabit quantū sit in peculio, vel in rem verso tpe p̄missionis, si post nuptias facta sit promissio si ante spectat quantū fuit in peculio tpe nuptiarū, postea secutarum. idē si mulier mihi promittit alienatiū, q̄ filius meus sibi dēt, vel q̄ sibi debeo. sed hoc vī datum in dotem id, quod p̄ debet, quīs dist. vtrum facta sit promissio ante nuptias, vel post: ut §. & ff. e. si p̄. §. j. & l. q̄ si nuptura. De legatione ēt constituitur dos, sed refert vtrum deleget patrem, auum, vel proauum, vel extraneum, si patrem, nullus iudex audire debet mulierem quę vult, q̄ imputeat marito, quia cū. f. patrem ad solutionē faciendam non iusserit, multo minus cur ipsam nō conuenit, ibi ipsamet fecit promissionem. si uerō extraneum delegauit, qui ipsi mulieri obligatus erat, non ex cā liberalitatis, imputat marito, q̄ ab eo non exegerit, si factus sit non soluendo. idē si ex cā liberalitatis obligatus erat. in 10. & 10. promissit: qā quis si cōueniretur ā muliere, cui dederat, nō condemnaretur ultra id, qd facere posset, tñ ā marito, cui nihil donat insolidum conueniret, ut ff. de re iudi. Nefennius. sed si talis debitor promississet uiro soluere, id qd mulieri debebat, nō poterat, adiecta quantitate, tunc non vī promississe id solū qd mulier ab eo poterat extorquere, quia uerba cū effectu intelligenda sunt. ut ff. ne qs eū q̄ in ius uoc. ui. ex. l. penu. §. docere. sed quis mulier non posset ab eo extorquere, nisi in q̄tum facere posset, ut ff. e. si extraneus. illud tñ imputat uiro, si ipsum per acceptilationem liberauit, ut ff. e. uir ab eo. sin autem accepto ferat delegatū iussu mulieris, ipse quidē perdit dotē, & res mulieri perit, si accepto ferat post nuptias. mulier tñ tenetur mandatī actione, & hoc ipsum conuertet in dotē, ad qd mulier iudicio mandati remanet obligata: unde qd dixi, rē mulieri perisse, p̄ consequens efficit. nā si ceperit de dote agere debito merito, secū cōpensabit id in quo erat obligata marito: q̄ si maritus ante nuptias accepto ferat, & postea nuptiæ sequant, nihil vī in dotē esse. & ita res mulieri perit. sin aut nuptiæ non sequantur, nulla est acceptilatio, deficiente cōditione, vel tacitę inerat p̄missioni dotis, p̄ consequens & acceptilationi, ut ff. de iure dot. debitor mulieris. & l. non. n. & l. sine. si tñ mulier uelit conuenire debitorē, quē sponso delegauit, pēdente cōditione nuptiarū, nō pōt, ut ff. e. si debitor. f. m. Azo. nunqd ergo promitteti dotē cōpetit hęc exceptio. f. q̄ non condemnet, nisi in quantum facere pōt. in hac quæstione tam iura, q̄ doctores diuersificare videntur. tu tamen dicas referre vtrum mulier cui facta est donatio, agat, puto matrimonio soluto, cū

to, cum ipso constante non fuisset exacta dos: nec est imputandum marito, qui non fuit in mora petenti: & sic exceptio cōpetit. sic pōt intelligi. ff. de iure dot. si extraneus ibi, ut cūq; id est, aliquantulum. sū qd se quitur parcendū marito, qd eū non p̄cipitavit ad solutionem qui donauerat: qd non imputatur, si nō venit cū sacco paratus. ff. de solu. qd dicimus. ergo si fuit in mora, imputabitur. exponere ergo qd dicit in fil. legis. qd alius. si donaturus, eius. si mulieris periculo ait, cui acquiritur: cū nec in mora exigēdi fuerit maritus. & ipsa nunc agat. Sed & qd s. dixit: ibi, quicūq; in id qd facere possit, si conuenisset, subaudi, mulieri, cui donatio facta fuit. hoc enim diuus pius, & c. & nihilominus legit ff. de re iu. inter eos. §. is quoq; & l. cū ex cā. Quid si maritus agit matrimonio cōstāte, & is qd dotē p̄miserat, & cōtra quē agit, socer erat nihilominus in fraudē factū fuit, durāte m̄rimonio, hęc exceptio cōpetit. ff. de re iu. sicut aut. & l. sed hoc ita. soluto verō m̄rimonio, & cōstāte, si p̄missio facta fuerit fraudulenter: puta qd p̄misit dotē maximā, quam sciebat se soluere nō posse filiā suā aliās nō ducturo, in solidū condēnabitur. sū hoc intellige sū has leges, ff. de iu. do. l. pe. ibi, ceterū si manēte affinitate, & c. & l. si extraneus. ibi, sed & si p̄, & c. nec ē in hoc casu contrariū pactū seruandum est, ut patet in his qd nō s. e. ver. sed qd. Si verō is, contra quē maritus agit, erat extraneus, dist. quidā, utrū p̄missio primō facta fuerit mulieri, qd talē postea delegauit marito, & tunc in solidū condēnatur. sic intelligunt. ff. de re iud. Nescen- nius. ibi, & quid de eo, qd p̄ muliere, & c. vel utrū mari- to, & non mulieri p̄missio facta sit: & tunc condēnabi- tur, in quantū facere pōt. & sic intelligūt. ff. de iu. do. si extraneus. alij dūt, qd refert, utrū is qui p̄misit hoc ex necessitate fecerit, puta qd erat debitor mulieris. & sic in solidū condēnat: vel ex mera liberalitate, & sic cōpetit hęc exceptio. sed hoc reprobat in d. l. Nescen- nius. ubi dicit, qd donat volebat: & sic nō faciebat hoc ex necessitate. tu dicas ipsum indistinctē in solidū cō- denandum. nā quo ad extraneum attinet, sp. i. indi- stinctē, hoc verum est. ut ff. de iu. do. l. pe. in prin. & d. l. Nescennius. nec. n. dicit, qd primo mulieri dederit vel p̄miserit, sed & pro muliere cui donare volebat ma- rico eius dotē promisit, ergo non est is in dist. quā alij faciunt. Nā etsi de muliere nihil dictū sit, tū ipsi acqri accipiemus, ad quā rei cōmodum respicit. sicut dicit d. l. si extraneus. in fin. quā alij pro se inducunt. sed tu expone ipsam, put. nō s. e. ver. nunqd ergo extraneus. igitur sp. indistinctē in solidū condēnabitur, nisi pa- ctum contrarium obest. ut ff. de pact. si qs crediderit. vel solue, sicut Azo. ut nō s. e. ver. delegatione. ibi, idē si ex cā liberalitatis, & c. Sed qd si is, qd nō condēnan- dus est in id, qd facere pōt, paciscat, qd in solidū condē- netur? Dicas qd si hoc priuilegium cōpetebat fauore p̄sonę, puta p̄ erat, vel socer, vel maritus, nō valet pa- ctum. sic intellige. ff. sol. ma. alia cā. §. eleganter. & seq. si autē rōne contractus cōis hincinde, sicut in p̄ socio, & tutelę tenet pactum. sic intellige ff. pro socio. verū. §. j. & seq. ff. de re iu. si conuenerit. & l. p̄ce. Quid ergo in liberali cōtractu, dicas nō valere pactum. arg. ff. de redhi. act. ad res donatas. §. de censu. ex parte. & s. d. l. alia. §. eleganter. & hoc non sic interpretamur, ne qs a munificētia retrahat. ar. C. ad l. rebe. sancimus. & de rescin. vendi. rata. Sed qd si mulier agat cōtra supradi- ctum extraneū, matrimonio constante, sū casum quē habes C. de iu. do. vers. adhuc. dicendum est, qd & hio in solidū condēnetur, cū vices mariti gerat. ar. ff. si qs cau. si eum. §. qui iniuriarum. & ad hoc fauor mu-

lierū, & onera matrimonij. & qd is qui p̄misit, potuit legem apertius dicere, nos inducunt. arg. ff. sol. matr. l. j. & ff. de pact. veteribus. arg. §. qui mat. accu. pos. vi- detur. §. de sent. & re iud. c. fin.

In quibus ^{† reb. consistat. Et quidē in reb. pro priis: & in his, in quib. aliquis hēt} utile dñum, puta feudalib. reb. si sic acceperit, qd sibi & heredib. suis feudum sit concessum: licet in his non possit assignare dotē vxori suę, sine consensu dñi. Sed & si qs accepit ab alio terrā aliquā, qd diu vixerit, tm possidendam, nec talē in dotē pro filia dare pōt, nisi dñō consentiente. ut j. e. nuper. ad hoc C. de litigiosis. l. vlt. C. mandati. p. diuersas. & C. cōia de leg. auth. res. 10 qd subiacet, qd faciunt, pro, & contra. † Itē consistit dos in pecunia, & in reb. corporalib. & incorporalib. ut s. proxi. §. item in reb. immobilib. & specieb. æstimatis, & non æstimatis. sed si in æstimatione decipiatur al- teruter, ēt maior 15. ann. ēt sine alterius dolo, ēt non vltra dimidiā iusti precij, ut aliquid in dotē specia- le constituatur, succurritur ei: quia nō cōuenit aliquē lucrari cū iactura alterius. ut ff. e. l. j. §. vlt. Si ergo mu- lier decepta est, qd seruum minori æstimatum in do- tē tradit, restitueretur in integrū, ut vel suppleatur iu- stum precium: vel seruus reddat data electione mari- to: & hoc si seruus viuitaliās vel mulier dēt esse cōten- ta æstimatione, nisi dolo mariti fuerit decepta, vel nisi mulier minor fuisset, qd ante mortē serui potuit inue- nire emptorē iusti p̄cij, ut ff. eo. si res §. j. sed hoc qd dixi dolo mariti, est fortē sū opinionē Scauolę, quia principis cōstitutio aliud dictare vī. C. sol. ma. l. si cir- cūscripta. In casib. in quib. ēt habetur dos pro consti- tuta, nō sit, dos. n. qd prius, in matrimonio data est, ver- titur in posterius matrimonium, nisi aliud probet cō- uenisse: qd si non diuortium, sed iurgij fuit, dos eiusdē matrimonij est: ut ff. e. l. dotē. & l. qd si non diuortium. hęc si mulieris erat, actio de dote prima. nā si erat ex- tranej, non conuertit in secundū matrimonium dos, nisi consentiente stipulatore dotis. ut ff. e. stipulatio d. dote. Qd dixi dotē prioris matrimonij in posterius cōuerti, intelligas patre mortuo. nā si sup̄est, cōsensus patris requirit. ar. sol. ma. l. 2. vel fortē sū cano. secus est, cū filia inuito patre possit nubere. arg. in his. qd nō s. de spon. §. qualiter contrahat. & ar. j. e. prudentiā. & de sec. nup. c. pe. & vlti. Imō certē quis matrimonium teneat, non vī hęc dos accessoria: sed debet sibi impu- tari is, qui cum ea contraxerit. puta quia maritus vi- lis persona erat. arg. C. de spon. l. pen. & de nup. viduę. & l. in cōiunctione. Sed si cum voluntate patris cōtra- xerit, nō licet patri quicq; diminuerē de dote prioris m̄rimonij: ut in auth. de æqua. dot. §. quia verō iā legē scripsimus. col. 7. posita. C. de rei vx. act. auth. sed quis. nec. n. standū est voluntati filię: cuius consilium cōtra propria cōmoda plerūq; laborat. ut C. de spon. l. pe. & accedit. ff. de pact. do. l. j. §. pacta. Pōt ergo quilibet res in dotē dari, minor tū immobilia dare nō potest, nisi decreto interposito. ut C. de adm. tuto. lex. Item assignari debet secūdum dignitatem & facultates, ut nō s. §. proximo. respon. j. & uerfi. sequent.

Ad quem pertinet ^{commodum vel incommodum au} & dotis, vel deterioratę. Si quidem dos æstimata fuit periculum pertinet ad maritum, nisi res ante nuptias ex toto periret: ut ff. e. plerūq; §. si aut. & de pericu- lo. & cōmo. rei ven. qd si pendente. sed si dos in æstima- ta fuit, pertinet ad mulierē & periculum & cōmodū. ut ff. eo. plerūq; resp. j. & §. j. & 2. idemque est, & si dos sit æstimata: sed electio reseruata est marito expressi, vel ta-

vel tacite, ut aut rem, aut æstimationem præstaret. cum 13
 em alternatiue obligatus sit, sua est electio, nisi in co-
 trariu actum sit. ut ff. eo. plerumq; §. ult. & C. de condi.
 inde. l. ult. idem & si æstimata sit dos, non ut præstet æ-
 stimatio: sed ut appareat, quantum deterior facta sit
 sol. mat. ut C. de iur. do. si inter virum: & in hoc casu si
 maritus sic æstimatā ancillā receperit, & cām dete-
 riorationis culpa contingentis, vel sine culpa: non tñ
 periculū perēptiōis in se suscepit, nō retinet partus
 ancillæ. idē si periculū perēptionis, sed nō deteriora-
 tionis in se suscepit, sed si utrunq; casum in se susce-
 perit, s. deteriorationis, & peremptionis: tunc retine-
 bit partū. ut ff. e. si emancipata. & C. solu. ma. l. 2. & iū-
 ge qd no. §. e. §. si quis constituat. ver. traditione. Sin au-
 tē doti æstimatæ contingat augmentū, si qd cōtractū
 sit, putā aliuuio, vel simile, idē est in lucro & in dāno.
 Si verō augmentum sit secretū: putā fructus si perci-
 piatur, cōstante matrimonio, pertinet ad virū, si tñ su-
 stinuit onera matrimonij, alias secus. ut ff. e. dotis. rñ.
 j. §. sed si fructus. & sol. ma. in insulā. §. vsuras. & de ex-
 ce. doli. l. ult. rñ. j. Hoc in fructib. & fetib. animaliu: se-
 cus in partu ancillarū: quia non est in fructu: ut ff. eo.
 plerumq; §. serui. & l. cum post. §. ult. & de vsuris. in pe-
 cudū. & Insti. de rer. diui. §. in pecudū. Itē secus in his
 quæ nō ex re, vel opera serui dotalis acquirunt. ut de
 rei vxor. act. §. cūq;. Itē secus in arborib. decidendis: q
 non fuerunt cēduæ vel germinales. Itē secus in lapici-
 dinis & inuētis, & cēsis: si tales sunt, ut ibi lapis nō na-
 scatur. nā si tales sunt, ut renascantur ibi, quales sunt
 in Gallia & in Asia, fructus earū pertinet ad maritū.
 ut ff. e. dotis. & so. ma. l. si ante. & l. diuortio. §. si fundū.
 Sed nunquid hoc verū est, vbi qs onera matrimonij
 sustinuit et ante nuptias: puta puellā nondum nubilē
 duxit, & cam aluit, & sustentauit? & pōt dici de æqui-
 tate, q sit. Si verō post nuptias percipiatur fructus ex
 p̄dio, pro portione eius tps, quo ad matrimoniu stē-
 tit in vl. anno, fructus pertinet ad virum, pro alia aut
 portione, qua non stetit matrimoniu, restitunt mul-
 lieri deductis impēsis, qā nec aliter dicuntur fructus:
 & cōputatur primus annus matrimonij, quantum ad
 hoc, de quo hic quæritur ab eo tpe, quo ista duo con-
 currunt. s. q matrimonium contractum est, & p̄dium
 datū est in dotē, ut ff. solu. ma. de diuisione. & l. si ante.
 & l. fructus. & l. diuortio. rñ. j. & §. impendia. & §. ult. se-
 cus aut est in pecunia data in dotē. nec. n. eius vsuram
 præstat maritus, nisi post annū. ut C. de rei vxor. acti. §.
 exactio. Cum aut dos est æstimata, omne cōmodum &
 incōmodū spectat ad maritū post matrimoniu cōtra-
 ctum. ut C. de iur. do. cum dotem. & no. §. e. §. respon. j.

Ad quem † pertinet periculū euictiōis eius?
 Ad mulierem. dist. tñ: si enim æsti-
 mata est, tunc agetur exempto: si post nuptias periit,
 si ante mulieris dānum est simpliciter. ut C. de iur. do.
 l. j. sin autem. & l. quoties. & ff. e. plerumq; §. sin autē.
 Quod aut consequetur maritus, siue sit simplum, siue
 duplum, in dotem conuertetur: quia & si vera sit ven-
 ditio, non tñ est simplex: imō sit dotis causa. ut ff. eod.
 quoties. Sin autē dos fuit inæstimata, & dationes do-
 tis præcessit pollicitatio, vel promissio de dote dan-
 da, aget vir contra promittentem ex stipulatione, vel
 pollicitatione: quia non est datum quod dari debuit,
 ut per euictiōnem declaratur: ut ff. de verbor. obligat.
 vbi. §. ult. & de actio. emptio. & vend. l. ratio. sed si do-
 nationem nulla præcessit pactio, non tenetur mulier
 de euictiōne: nisi dolo dederit rem alienam, vel aliq
 obligatam. tunc. n. in onere matrimonij non famosa
 actio de dolo, sed in factum cōpetit: ut C. de iur. do. l. j.

Quid iuris † de pactis in ea appositis, qñ ap-
 ponantur, & à quib. & quis sit effe-
 ctus. Qñ apponantur, ante nuptias, & post. ff. eo. rñ. j.
 non tñ in omni casu, neq; ab omnibus hoc pactū fieri
 potest, si enim vir cum vxore paciscatur cōstante ma-
 trimonio causa donationis & pactum conferatur in
 tps matrimonij, non valet: ut si vir conuenit vxori da-
 re fructus annuos, vel mercedes fundi dotalis: verun-
 tñ si cōsumpsit in propriis usib. id quod donatum est,
 habet exceptiones, quia & actionem haberet ad petē-
 dum, si tantundem de suo proprio cōsumpsit, ut ff. e.
 quidam. & l. inter sacrum. §. conuenerit. & de don. in-
 ter uir. & uxor. quod autem. §. j. & l. si id quod. §. ult. &
 l. si stipula. & est ratio, ne donationes inter vir. & uxo.
 factas confirmari contingat. eadem ratione nō ualet
 pactum appositum, ne agatur ob res donatas, uel im-
 pensas necessarias ut ff. e. conueniri. Sin autem pactū
 collatum sit post matrimonium solutū, tenet, nisi in-
 uiteretur aliquis ad furādum, ut si demum nascitur hęc
 actio, ut ff. e. cōueniri. & rerum amo. l. rerum quidem.
 sed post diuortium fieri potest pactum de reb. pridē
 donatis, uel amotis. ut ff. e. ob res. & iunge quod not.
 §. de consue. §. qualiter probari. uer. fin. & §. qui fil. sint
 leg. §. qualiter & à quo. uer. qd si Imperator faciet le-
 gem. Sed & si conuenit uir cum uxore ante matrimo-
 nium, uel postea, ut quoquo modo sol. ma. liberis in-
 teruenientib. dos apud uirum remaneat, si quidē sol-
 uitur morte mulieris, & liberi suscepti fuerunt, serua-
 tur pactū. sin aut soluatur matrimonium morte uiri,
 nō seruatur, quia fieret conditio mulieris uolentis se-
 cundo nubere deterior. ut C. e. l. 2. & l. inter uirū. & l.
 quis p̄. sed si diuortio soluatur, tenet pactū. ut ff. de
 dote p̄le. l. j. rñ. j. Hac eadem rōne. s. quia deterior sit
 conditio mulieris, uolentis secundo nubere, nō ualet
 pactū de dote ulteriore die reddenda, nisi post diuor-
 tiū fiat, & ex cā, ut ff. e. l. licet. & l. de die. & l. Attilicin.
 & est rō, qā & si ante nuptias fieret hoc pactum, tñ ali-
 qua est cā amoris futuri, sed diuortio facto, nō cōsue-
 uerūt se diligere diuertentes, quis pleriq; cum bona
 grā discedant, ut ff. de do. inter uir. & uxo. cum hic sta-
 tus. §. diuortiū. uñ etiā si ante nuptias pactū fuit, & iis-
 dem tps. reddat dos, q soluta fuit, & tps solutionis us-
 que ad quinquenniu differat, nō ualet pactum, nisi p̄
 hoc fecerit de consensu filia, q sibi hares extitit: ut ff.
 eo. Attilicinus. & l. alind. Pōt ergo mulier paciscendo
 facere cōditionem suā meliorem, nō deteriorem, pu-
 ta si apposuit terminū, p̄piniorem, nō ulteriore. ut
 ff. e. idē. sed & si postea apponat terminū legalē, ualet,
 qā redit ad id qd sibi ius & natura cōcessit, ut ff. d. pa-
 si unus. §. pactus. uer. q si nō ut tolleretur, & si paciscatur
 ut fructus pcepti ulteriori anno lucret mulier, ualet
 pactum, ut ff. e. Bebius. §. ult. deteriorem igit facit con-
 ditionem, qñ paciscit de dote nullatenus reddenda,
 uel ulteriori die reddenda. ut ff. e. si p̄. §. ex pactis. & l.
 ut aut. & l. liberis. rñ. j. uel si paciscatur maritus solum
 modo dolum p̄stet, nō culpā, & est hoc pp utilitatem
 nubentium, alias. n. pōt remitti culpa, licet nō dolus.
 ut ff. de cōmodo. si ut certo. §. interdum. & depositi. l.
 j. §. si cōuenit. Sed & si pacisci pōt, ut periculum nomi-
 nis debitoris legati pertineat ad maritum. nam & ut
 dos æstimata, q est periculo uiri, sit periculo mulie-
 ris, pacisci pōt. ut ff. e. Pōponius ait. & l. cum maritus.
 facilius. n. remittit culpa uiri circa personā extraneā,
 q cum res sibi traditur in dotem. Quid si inter uirum
 & uxo. fiat pactum nō animo donandi. etiā cōstante
 matrimonio. bñ tenet. uñ si sit utile mulieri, pōt paci-
 sci ut fiat pmutatio dotis de pecunia ad rem, & de re

ad pecuniā: vt ff. de iu. do. ita constante. & l. qd si fuerit. & ff. e. si mulier. Sic & valet pactio, vt p̄dia æstima-
ta in dotē conuertant: & tenet maritus de dolo & cul-
pa. vt ff. e. cū maritus. rñ. j. idēq; si fiat pactum, vt quā-
ti plus venierit p̄dium, id in dotē sit, valet. nā & si mi-
noris precij sit, mulier supplebit. & si dictū sit, q̄ quā-
ti venierit, tanti in dotem sit: valet, siue vēdatur plu-
ris, q̄ valeat, siue minoris. q̄ si culpa mariti minoris
venerit, id ipsum mulier consequetur: q̄ si maritus nō
vendat, præstabit iustā æstimationē, vel eā q̄ facta est:
vt ff. eo. si pater. §. pen. & vlt. Itē si cōuenerit, vt fructus
in dotē conuertant, & mulier onera matrimonij su-
stineat, valet: vel si maiorem pecuniā dedit, vt ma-
ior pars fructuū in dotem conuertantur. vt ff. e. si cō-
uenerit. Itē si paciscatur, & fructus soluatur credito-
ri mulieris, si pactum sit ante nuptias, valet: sed dos
diminuit, si matrimonio constante, nō valet: q̄ pura
donatio est: vt ff. e. libris. §. vlti. Sed etsi mulier dedit
viro fundū. c. æstimatum. & eundē reddat maritus so-
luto matrimonio. vel c. data mulieri electione. & ma-
ritus postea vendat fundum, ducenta tenetur mari-
tus, vel ducenta reddere, vel fundū. c. æstimatū. & hoc
verū est, si vēditio facta fuerit de voluntate mulieris:
aliās si sine voluntate venierit, omnino tenetur resti-
tuere fundum, fm pactum: vt ff. eo. l. vlti. tñ. j. Item pōt
pacisci de fructib. dotis vxori dādis: vt ipsa tñ de suis
se alat: sed quod ultra fructus dotis datur, renocabit.
vt ff. de don. inter vir. & vxor. ex animo: nec. n. ista est
donatio, sed quasi quēdā cōpensatio: q̄ & si nihil do-
tis habuerit maritus, dēt tñ necessaria exhibere. & im-
putabit sibi, q̄ mulierē recepit indotatā: vt ff. de don.
inter vir. & vxor. si q̄s pro vxore. ff. e. inter socerū §. cō-
uenit. Itē & si nō fruct⁹ dotis vir dederit vxori, sed fa-
ciat pactum de nō petenda dote promissa, & ipsa fa-
ciat pactum de sustinēdis onerib. matrimonij, valet:
q̄ si mulier postea dederit ēt summā marito, vt eam
alat, postērius pactū seruabit: vt ff. eo. si p̄. §. ex pactis.
Interponuntur ēt pacta super dote reddenda: & hoc
ita demū valet, si fiat consentientib. omnib. qui do-
tem repetere possunt: aliās non. vt ff. eo. l. j. §. pacta. sed
dist. nam si extraneus dotē dederit, pōt quodlibet pa-
ctū apponere incōtinenti in ipsa datione ex quo de-
dit, nō pōt, nisi cōsentiente muliere: vt ff. e. ob res. C. si
extraneus. est autē extraneus q̄libet, q̄ nō hēt mulierē
in ptāte: & talis p̄sumitur donare, nisi expressim sibi
reddi stipulet. vt C. de rei vxor. act. §. accedit. & de pa-
ctis cōuentis sup dote ex morte. in si. sed p̄ qui eā hēt
in ptāte, stipulari sibi pōt dotem reddi, q̄ncunq; ante
nuptias dando dotē: post nuptias autē nō pōt nisi in-
cōtinenti. ff. so. ma. quoties. simplex ēt pactio incōtinē-
ti facta non nouat actionē dotis, patris, & filia, per l.
cōpetentē. vt C. de iure do. auia. & no. j. de do. post di-
uort. restit. cui datur. ver. & est alia. & p̄cedenti. & §. &
q̄n cōpetit. Quid autē, si pater ex interuallo stipulet
sine consensu filie, cū iam utriq; per legē sit acquisi-
ta actio? certē soli patri nocebit pactū & p̄derit: vt si
pactus est de dote vltiore die præstanda. nec. n. no-
cet filia, nisi cōsenserit. vt ff. e. cū dos. & l. aliud. hoc
tñ p̄ ēt ante diē nomine filia agere pōt, sicut & in tu-
tore dī. C. de bo. q̄ lib. l. vlti. §. sin autē patre. & §. filius
autē. & de bonis maternis. l. j. & de admin. tut. §. qdā.
sin autē pactus est de dote citiore die p̄standa, com-
modū eius rporis erit patris: vel si in initio conuenit
de nō repetēda, postea cōuenit de repetēda, solus ipse
aget. si verō sola mulier de dote experiatur, nō p̄de-
rit ei, neq; nocebit pactum patris. ff. sol. ma. l. 2. C. sol.
ma. l. 2. P̄ ēt sibi & certæ personę cōsulere pōt. sine ab

eo vel filio suo petatur dos, vel ne petat cōstante ma-
trimonio: q̄a v̄ dictum, ipso socero viuēte. nā si intel-
ligeretur, vxore viuente, nō valeret, q̄a fructus dotis
nō sentirent onera matrimonij. vt ff. e. auus. & l. cū
p̄. & l. ult. §. vlt. & si maritus nō petit socero mortuo,
tenebit culpę nomine. vt ff. e. ob res. §. vlt. Pōt ēt paci-
sci incōtinenti de dote sibi reddēda, vel tali filio suo
expressim nominato filia mortua & dabitur filia v̄li-
lis actio, si p̄ & filia p̄mortui sint: & si dixerit p̄ qd
p̄mortuo illo filio restituat h̄redib. suis: v̄tilis est
stipulatio: ut ff. e. si ita conuenit. & l. cū p̄. † Quid si
ita paciscat sine patre, faciendo cōditionē patris me-
liorem, p̄dest & patri, q̄a per filiā patri acquirit, non
per patrē filia. s. directē. nam & q̄nque utilis datur a-
ctio. s. q̄n sibi pater tanq̄ h̄redi uoluit, p̄uidere. sed si
filia fecit pactum, quo conditio dotis fiebat deterior
ipsi agenti emancipatæ, vel patre mortuo, ob. q̄nque
exceptio, ut diceb. j. de dote post diuort. resti. §. & q̄n
competit. ubi ponuntur casus, in quib. defertur ei a-
ctio dotis, & uer. huic uerō. sed utili patri non noce-
bit pactum, filia p̄mortua. sed si ea uiuente & consen-
tiente repetat, adiecta persona filie, sibi oberit. ff. e. cū
dos. licet uideat cōtradecere. ff. sol. mat. l. 2. ubi dicit
nec eā actionē amissā, quā habet adiuncta filia per-
sona. sed ibi loquit, q̄n filia fecerat, qd maritus p̄mi-
serat extraneo dotē reddi, ut ita sibi & patri p̄iudiciū
pararet. qd non potuit. sed si hęc filia cum marito suo
paciscatur ad actionē sibi parandā, puta p̄mittendo
ei p̄nā, si ipsa uel pater, ab eo dotē repetat, nō nocet
patri, nisi adiuncta filia agat. tūc. n. ex qualibet cā ne-
cesse hēt filiā defendere, ex qua cōueniri posset, licet
maleficium sit, puta furtum, uel iniuria. ut ff. rerum
actio. l. j. §. vlt. & hoc cū p̄ non remanet obligatus
ex persona filij ex illo contractu, ex quo ipse agit p̄
filij personā. tunc. n. siue cum filio, siue sine eo agat, p̄
filio respondet. ut C. de compen. l. si constante. & cō-
modati. l. pen. ff. de pig. actio. l. si seruos pignoratos.

De Donationib. simplicib. inter coniuges veritis. Rubrica.

S V M M A R I A.

- 1 *Donationes inter coniuges quare prohibita sunt, quo iure.*
- 2 *Donatio inter sponsos & sponsas valet.*
- 3 *Donatio facta concubina, an teneat.*
- 4 *Donationes quare valeant ab initio.*
- 5 *Donationes causa mortis sunt tres.*
- 6 *Donationes quedam sunt concessæ inter virum & uxorem. Et quatenus renocentur. (tur. 9.)*
- 7 *Et qualiter. 8. Et inutiles qualiter ratihabitione confirmentur.*
- 10 *Renocatio per diuortium qualiter fiat.*

X quo uidimus de don. licitis, uideamus de illicitis, scilicet de his quæ fiunt inter uirum & uxorem, constante matrimonio, dicentes, Quare prohibita sunt donationes inter coniuges, & quo iure, Quare donationes ab initio ualēt, & sic per consequentiam scias, omnes alias inutiles fore, Quatenus renocentur, Qualiter renocentur: qualiter inutiles ratihabitione confirmentur.

Quare prohibita sunt donationes inter coniuges, & quo iure. Et certē morib. ne mutuo amore inuicem spolia-
rentur, non tēperantes donationes, sed profusa erga
se facilitate abutentes, nec esset eis studium liberos
potius educandi. Est & illa ratio, quia si ualerent,
multo-

multoties matrimonia discuterentur. i. separaretur, nolente donare eo qui posset. & ideo matrimoni uenalia forent, quare maiores nostri donationes prohibuerunt, amorem honestum solis animis aestimantes, famamq; cōiunctorum consulentes, ne concordia, precio conciliari videretur, neue melior in paupertate decideret, & deterior ditior fieret. ut ff. e. l. j. 2. & 3. in princip. Hoc, si matrimoniū de iure tenet: aliās. n. de iure stricto valet donatio: sed fas non est eā ratā tenere, ne melioris conditionis fiant delinquentes, q̄ non delinquentes. ut ff. e. l. 3. §. videamus. C. eo. si ex voluntate. Sic ergo dabitur repetitio donanti, si utrūque putabat matrimoniū valere: sed si sciebat utrūque non valere, vel solus donator, fiscus repetet: quia indignus est is, cui donatum est, ut retineat: ut ff. eo. cū hic status. §. ult. & de leg. j. l. ult. arg. cōtrā. j. e. & si necesse. & s. qui filij sint leg. c. pen. j. Tenet aut donatio inter spōs & spōsas: etiā si ducta fuerit in domū quā per statū uxor non poterat esse: ut ff. e. cū hic. §. si quis spōsam. & l. inter eos. quod dicas verum, nisi sit proxima pubertati: sicut ea quē nō. s. de matrimon. §. ult. ver. p̄sumptōrū. & de despon. impu. §. & quā sponsalia. ver. quod aut dixi. Sin aut dubitatur, utrū matrimonium teneat, vel non, dic ut nō. s. de don. ppter nuptias. §. quid sint sponsalia. ver. quid si dubitetur. j. Sed nunquid donatio cōcubinæ facta tenet? Vtrūque, nisi miles sit is qui dedit: ut ff. e. l. 3. §. sed si aliquid. in fi. & de dona. l. affectionis. & C. e. si ancillā. Quid de clerico donante cōcubinæ? b dic ut nō. s. de dona. §. & cui. Sicut autē phibitā intelliguntur donationes inter coniuges, & sic inter illas personas, quā coniuges aliquo modo contingunt, per patriā potestatem, quod quatuor modis cōtingit. s. quia vnus cōiugum est in potestate tua: uel quia tu es in potestate sua: uel quia tu & ipse estis in potestate eiusdem: uel quia tu p ipse habetis cōiuges in potestate. & iō duo consortes sibi donare nō possunt. si ergo aliquo istorum modorū cōtingit maritum alicuius, nō poterit ei & uxori suā donare: & qui uxore aliquo de p̄dictis modis cōtingit, marito suo donare prohibet: sed si nullus istorum modorum intercessit, donatio, non phibetur, ut in focru & nuru sibi adinuicem donantib. dī. Item qui cōtingunt coniuges per potestatem, etiā sibi adinuicem donare nō possunt. nō ergo pōt vxor mea donare filio meo. nisi quod ad proprietatē: quia vltus fructus patri quareretur: nisi ipse filius meus miles sit: tunc. n. quod ad oīa, vel valet donatio: s. quia & filius meus miles de castrensi peculio pōt donare uxori meā, cū in eo paterfamilias intelligatur p̄bantur hęc oīa ff. e. l. 3. §. qui in eiusdem. vsque ad §. non tamen. & C. eo. nec inter eas. ff. de ma. l. vsque.

Quæ donationes ab initio valēt. Hoc scire debes, q̄ phibentur donationes oēs omnino, per quas donās pauperior, recipiens ditior efficitur: aliquo autē istorum deficiente, donatio tenet: ergo si maritus nō sit pauperior, donatio valet: putā maritus institutus repudiā hereditatē donationis causa: ut vxor substituta acquirat hereditatem. uel ab intestato succedat. Idē quē si hac de causa legatum repudiā, uel si rogatus sit restituere hereditatē uxori suā: & ipse restituit, nulla quarta detracta scienter, talis donatio nō improbat: secus, si errasset in facto: quia tunc haberet indebitē solutā quā rē repetitionē: ut ff. e. si sponsus. §. si maritus. & §. si quis. Itē si maritus rē alienā uxori suā bona fide donauerit, valet donatio: quia nō sit pauperior: & vxor eā poterit vltucapere. ff. e. sed &

si constante. & nō. de hoc s. de p̄f. a Nunquid donatio cōcubinæ. j. Adde Bar. in l. affectionis. ff. de dona. Bart. in l. donationes in concubinam. ff. e. Abb. in c. fi. de dona. inter virum & uxore. Quid de clerico donante cōcubinæ. j. Adde doc. in c. fi. & in c. relatum. c. l. de testa. Ioan. And. in c. de his. de sepulch. Io. And. in regula. si ne culpa. de reg. iur. lib. 6. in Merc. Per. de Anch. cōfil. 248. inci. Dubium facit. si constante. & nō. de hoc s. de p̄f. a crip. sub rubrica. ti. pro donato. Sed & si donator fiat pauperior, recipiēs autē tēporaliter locupletior nō fiat tenet donatio: ut si alteruter alteri. locum aliquē dederit sepulchri causa, & si recipiens corpus intulerit, facit locū religiosum: sed si non intulerit, quāuis locum vēdiderit, nihilominus donātis remanet. Sed & si recipiens ibi inferatur, quāuis mero iure ipso p̄mortuo, videat donatio tacitē reuocata, benignius tñ est ut eā dicamus valere. Idē si donet ei ad oblationem faciendā, vel ecclesiam fabricandam, vel ad alias pias causas: ne moueat te quod hoc fecisset, nisi à marito recepisset: quia nihilominus valet, cū ipsa locupletior nō fiat: & tñ fieret pauperior, si de suo errogaret. ut ff. e. sponsus. §. cōcessa. & sic summa est ratio. quā pro religiose facit. ut ff. de relig. & sumpt. su. sunt personę & arg. s. de testa. c. ult. & de dol. & cont. c. 2. Itē valet, si ad unguenta emēda uir dederit uxori, cū uxor locupletior non fiat: uel ad alios colores emēdos. nam in cameris mulierum pixides inuenies, & rerum mille colores: ut dicit Ouidius. nec refert utrum eandē pecuniā uel tantundē de sua ibidē erogauerit, ut ff. e. quod autē. §. si maritus. Itē nec locupletior est, si donauerit ei seruum causa manumittēdi, ut C. e. si maritus. sed anteq̄ libertas imponatur, remanet seruus donātis, & si post certum tēpus fieri debuit, manumissio antea facta nō valet. & si intra certū tēpus. eo lapsa fieri non pōt, resoluit etiā hac donatio diuortio interueniēte. & si talis erat seruus, qui d iure manumitti nō poterat, nō tenet donatio, nec constitutio ne diui Marci unquā arripietur in libertatē, cū dñi um translatus nō sit, ut hac p̄bantur ff. e. quod aut §. pe. & ul. & l. si ante. Sed & si donator pauperior fiat & recipiēs locupletior, tenet donatio, si in fine finiti matrimonij sit collata, ut si maritus uxori oō donauerit mortis causa, sed quousque mors secuta sit, remanet res donātis. ut ff. e. si eum. §. ult. & l. & quia. & l. sed interim. & hoc generaliter intelligas, qualitercūq; fiat donatio causa mortis. ut ff. e. sed interim. §. sed quod dī. nisi ita fiat, quod nullo casu reuocet. tunc. n. ut donatio inter uiuos, unde nec Falcidia detrahitur ex ea. ut ff. e. ubi ita. j. Sunt autē tres species donationis causa mortis. una cū q̄ nullo metu p̄fenti, sed sola cogitatione mortalitatis donat, alia; cū quis donat imminēte periculo, tertia qñ donat, ut statim fiat res accipientis, pp̄ imminēs periculum, uel demum morte secuta. ut ff. de dona. causa mortis. l. 2. & istæ tres species inter uirum & uxore cadunt. sed morte demum secuta uident ab initio ualuisse. etiā si sic fiebat donatio. ut statim fieret res accipientis, ut ff. de dona. causa mor. si mortis causa inter uirum & uxorem. & ff. e. si seruus, sed fallit hoc in tertia specie donationis, causa mortis. s. qñ ita dantur, ut fiat res accipientis, demum morte secuta, quia ille retrō nō trahitur, quāuis morte cōfirmetur. & in hac donatione, quā retrō nō trahitur, patiuntur quādā regulę exceptionem, ut dicit lex in qualibet regula. ff. de regulis iuris. l. j. uideamus ergo primitus casus huius donationis, quos animaduertit Marcellus, secundo regulas, quę recipiunt exceptiones in hac specie. Est autē primus casus, qñ maritus filia suā uxori donauit, & ipsa eo uiuo facta fuit sui iuris, uel ecōtrā uxor donat

nat marito suo filiofa. eo uiuente sui iuris factio. nam res pleno iure pertinet ad eum, cui donata est: quia sui iuris est eo tempore, quo donator moritur: per contrarium. si tempore donationis erat donatarius paterfam. sed si tempore mortis filiofa. inueniatur, nihil queretur filio, sed patri, in cuius potestate inuenitur. Item si is, cui alter donare volebat, interposuerit filiofa. vel seruum alienum, ut ei principaliter donaretur, & eius fieret res, sed recipiens postea tradat ei, qui eum interposuerat, quasi valeret donatio, & traditio facta interposito, sed talis interponens decipitur in cogitatione sua: sed dist. lex, utrum ille interpositus sit. sui iuris tempore mortis donantis. & tunc tenet donatio, & traditio, alias quæretur patri vel domino, secundum prædicta. ut ff. e. sed interim. §. sed quod dist. & §. maritus. usque ad illud §. Marcellus. In his igitur casibus. fallunt illæ regulæ, quæ dicunt tempus contractus inspiciendum, an valeat: vel non valeat: & quæ dicunt spectari tempus contractus, ut acquiratur patri, si filius contraxerit. eo tempore, quo in potestate erat. ut ff. de verb. oblig. si filius. & Inst. de inutili. stipulat. §. j. & sic non spectatur initium factæ donationis, sed tempus mortis illius, qui donauit: & sic regulæ prædictæ exceptiones recipiunt: & est ratio, quia licet donatio causa mortis sit pactum vel quasi contractus, tamen habet similitudinem legatorum quibus. per omnia comparatur ferè. ut Instut. de dona. §. hæc mortis causa donationes, sed in lega. spectatur tempus mortis testatoris, conditio personæ. legatarij, ut acquiratur ei, si sui iuris est, vel patri, si est in potestate: sicut ergo in transmissione legatorum spectatur tempus mortis testatoris, sic & in donatione causa mortis tempus mortis donatoris, ut ff. de re. iud. q. leg. & de pig. si legata. & quoniam dies leg. cc. si post. §. ult. & de don. cau. mortis. l. ult. & licet assignata varietate euidetur appareat regulas vitari, tamen, & si nulla varietas status interueniat, nihilominus recipiunt exceptionem. Et quid si interpositus iste tradit rem sibi donatam interponenti, donatore uiuente, & postea donatore uiuente decedat interpositus? distinguit lex, an fuerit interpositus ab eo qui donauit, & tunc res ipsius statim facta est, & ideo traditio eius egit aliquid, ut tamen pendeat donec mors sequatur. an interponatur ab eo, cui donabit, & tunc donatio euanesceat, quia nullo momento fuit interpositi. quia sicut non possum transferre dominium in coniugem meam: ita nec interpositum ab ea. sed si iste interpositus dicatur ab ea interpositus, ut procurator non donatarius, nunquam in eum transit dominium in casibus. §. no. quæretur dominium interponenti, & non ipsi. ut ff. de acqui. rerum do. si procurator, rem. sed si interponitur ab eo qui donat, nihil impedit in eum transire dominium, ut statim dixi. & procedit hæc quod in his speciebus. donationum, quas §. diximus trahi retrò, nisi in casibus. superius dictis in illo, uersis. est autem primus, &c.

Et & alia donatio, quæ confertur in tempus soluti matrimonij. & ideo tenet ea. §. quæ fit diuortij causa. sepe. n. conuenit, ut propter sacerdotium, vel sterilitatem, aut senectutem, aut valetudinem, aut malitiam satis commodè retinere matrimonium non possit, & ideo fit diuortium bona gratia, & dissoluitur matrimonium. ut ff. e. vitricus, §. j. & l. sed interim. §. si. & l. uel senectutem. & l. & ideo. hoc potest intelligi, si uterque uouerit castitatem, & intret religionem, habita di. utrum sint iuuenes, uel senes. secundum ea quæ no. §. de conuers. coniugatorum. qualiter possit conueri. Idemque si fiat donatio in hoc casu deportationis, vel exilij futuri. ut C. e. l. sed & si mors

l. inter uirum. Quod dictum est de donationibus. prohibitis, idem intelligendum de uenditionibus. nominatim. simulatis. si uero uenditio uera est, sed de precio remissum donationis causa, dist. utrum ille qui uendidit, erat alias uenditurus. & tunc tenet uenditio, sed reuocatur quod de precio immisum est, uel non erat alias uenditurus. & tunc nulla est uenditio, ut ff. e. sponsus. §. circa. Porro inter uirum & uxorem quædam donationes. sunt concessæ, etiam si non sint collatæ in tempus soluti matrimonij, quauis donator fiat pauperior, & recipiens locupletior. §. in casibus. Primus casus est. si uir uxori dederit in refectionem domorum cõbularum, inquam extructio exposulat, ut ff. e. quasi uir. Secundus, si donauit uxori annuum vel menstruum & tradidit ad sui sustentationem. usque ad vires dotis. nam quod ultra traditur, reuocatur, nec maritus ex promissione poterit conueniri, siue dedit pecuniã, cuius lucrum uxor habeat, uel fructus prædij. ut ff. e. si ex anno. resp. §. j. & l. de fructibus. & c. e. sicut. Tertius, si uir seruis, uel animalibus. uel uestibus. alterius usus fuerit, uel in domo sua gratis habitauerit donationis causa ualet donatio. ut ff. e. si uir. Quartus, si uir pro uxore uestigal soluerit, maxime si causa uiri perficitur uxor. uestiges aut uxoris, & ministrorum eius maritus soluens, repetere non potest. non. n. donat qui necessariis oneribus succurrit. ut ff. e. si quis pro uxore. Quintus, si serui uiri uxori operas prestiterunt, uel econtra. non. n. amare, tanquam inter infestos ius prohibet donationis tractandum est, sed inter coniunctos maximo affectu & solam inopiam timentes. ut ff. eo. si id quod. §. si quas. Sextus, si uir soluit in presenti, quod in diem debet uxori, ut ff. eo. sed si uir. §. quod uir. Septimus, quoniam uxor donat marito gratia honoris uel dignitatis adipiscendæ, eatenus est ratum donum, quatenus gratia dignitatis supplendæ opus est, idem est, si gratia non dico honoris, sed quasi honoris detur, puta gratia clauij lati, quia non merè dignitas erat, uel ut equestris ordinis fiat, uel gratia ludorum. §. præparatorum autoritate publica. non tamen dico, quod ualeat, si donaretur, ut in alea luderet, ut ff. e. quod adipiscendæ. & l. nam. & l. nuper. & accedit ff. fami. ercisc. si filiam. §. Neratius autem. Octauus, quoniam sit donatio inrer Imperatorem & Augustam, quia imperialis contractus uicem legis obtinet. ut C. eodem. l. pluraliter.

Quatenus reuocentur. Eatenus quatenus hæc duo concurrunt. si in quantum donator pauperior & accipiens factus est locupletior: ut ff. e. si sponsus. §. ult. si ergo ex pecunia sibi donata uxor comparauerit sibi prædium, uel locuples intantum, quanti est prædium. non tamen ultra id quod donatum est, ut ff. e. quod autem. §. idem diuus. & l. uxor marito & l. si id quod. §. si ex 10. secus, si maritus soluerit pro uxore creditore eius animo donandi. tunc. n. eatenus uel locupletior quatenus ære alieno liberata est, ut eod. sicut mulier. Quid si mulier pecuniam sibi donatam in rem sibi utilem, uel necessariam consumpserit? locuples uel si in uoluptariam non tenetur. ut ff. e. sed si uir. §. non uel. & l. quod autem. §. si maritus. Hoc autem. §. quantum intelligatur locupletior, tempus litis contestatæ consideratur, ut ff. eo. quod autem. in princip. & §. idem diuus. Et est no. quod quamuis hæres accipientis non teneatur, si accipiens in uita sua consumpsit in rem, nec utilem, nec necessariam, tenetur tamen hæres, si ipse met consumpserit. ut ff. ad leg. Falcid. quod de bonis. §. ex donationibus. & hæc omnia uera sunt, si unus coniugum alteri donauit per se, uel per personam interpositam, ut ff. e.

ff. e. l. 3. §. si nam tñ, q. si uterque alteri donauit, & uterque locupletior factus est, vtriusque donatio reuocatur, si uerò neuter factus est locupletior, neutrius donatio reuocatur, sint aut vñs factus est locupletior. alter non, neutrius donatio reuocatur cōpensatione hincinde admittit, si matrimoniu constat, uel per diuortium sit solutum. Idem si soluat morte illius, qui non est factus locupletior. sed si soluit morte illius, qui factus est locupletior. reuocata est donatio in eum collata, ut ff. e. quod autem. §. si uir, & vxor. & l. cū hic status. §. quod ait.

8 Qualiter reuocetur. † Reuocatur aut donatio in vxorem collata directē, siue per obliquū. si. n. viro & alij obligata erat in solidum, & uir accepto ferat mulieri, neuter liberatur, quia cū expressum sit inuoluntarium neque ualet quod tacitē inest. Si aut accepto feratur cū reo mulieris, ipse quidem liberatur, mulier per cōsequens non est obligata. Et generaliter tenendū, est, q. inter uirum & vxorē aut pertinentes ad eos per potestatem per se, aut per interpositas personas acta donationis causa nō ualeant, q. si aliarū extrinsecus, rerum personarū ue causa cōmixta sit, ita q. separari non possit, donatio non impeditur, ut ecce tenebatur mihi vxor mea cum alia ad rem indiuiduam pstandam ex cōi pradio, uel in cōi eorum pradio erat iam imposita seruitus, puta iter uel actus, uel uia. ut ff. ad l. Fal. l. j. §. si usufructus aut habent rem diuiduā, pōt separari persona & res. vñdē fñ quod distinctū est, & dictū, & liberari poterit extraneus, & nō mulier. ut ff. e. si sponsus. §. si maritus. & §. generaliter. Fit etiā reuocatio donationis, si res corporalis tradita fuerit, per directam rei uēdicationem si acceptilatu est, nulla est acceptilatio, & ideo pristina actione agitur, si fuit promissum, nulla est promissio. ff. e. l. 3. §. sciendum. Fructus autē restituentur, vbi donatarius sciuit donat ionē non tenere: sin autē credidit eam ualere, lucrificat eos. ut ff. de vfuris. l. fructus. & ff. eo. de fructib. Est autē notabile, q. donatio qñque cōcurrit cum iure cōi, & ideo non tenet: sed reuocatur. nā si donationis causa uir uel vxor nō utatur seruitute decennio, uel vicennio, admittitur: verū post diuortium, subaudi, uel ante, uel subaudi maximē condicetur. Itē si aliqua exceptione in iudicio submoueri uoluerit donationis causa facta absolutione per iudicem, ualet quidem, sed condicetur, ut ff. eod. si sponsus. §. si vxor.

Qualiter† inutiles ratiū ab itione confirmatur. Hic notādum est, q. donatio reuocatur expressim, reuocatur & tacitē. expressim, per pēnitentiam, subaudi, uerbis expressam & supremam. nā si vxori donauit, deinde pēnituit, mox desit pēnitere, ualebit donatio, quia hic sicut in legatis solemus dicere, ambulatoria est voluntas, usque ad uitā supremā exitum. & hāres donatoris actionem habebit, si euidenter appareat, donatorem in uita sua reuocasse, sed in dubio pēliuor erit iudex ad pronuntiādum donationem ualere nec datur hāredi potestas reuocandi ex persona sua, ut ff. eo: cū hic status. §. ait. & §. pēnitentiam. & de hac materia not. plenius §. c. §. quā donationes. sub §. sed & si donator. & ver. seq. Item expressim fit reuocatio si maritus re obligauit donatā, uel alienauit quoquo modo, ut C. e. si maritus tuus. Sed quid, si ad hoc eo animo fuit, ut donatum uellet fingere mulierem in possessionem precariā remanuisse paratā satisfacere creditorib. ualet donatio. nam & si ab initio rem ob-

ligatam hoc animo dedisset, ualere: quia mulieri, uolenti satisfacere, dabitur doli exceptio. quinimō & si satisfecisset. i. satisfacere promississet per doli exceptionem assequeretur, ut creditor sibi mādēt actiones ei cōtra maritum cōpetentes: ut ff. e. cū hic status. §. si maritus. Tacitē autē fit reuocatio per diuortium, nisi in diuortio iterum uoluerit donationem, ualere. plerique. n. cum bona gratia discedunt, plerique cum omni offensione. sed si nō fuit diuortium, sed fruiusculum, ualebit donatio, fruiusculo quiescente. Quid tñ, si diuortium factum est, deinde restauretur, quia ecclesia reperit se deceptam fñ decre. §. de frigidis. fraternitatis. & in diuortio uel mutata fuit uoluntas, uel eadem durauit, nunquid tenebit donatio, si donator decedat cōstante matrimonio, & pōt defendi, q. sic. ar. ff. e. sed interim. §. si maritus. & l. cū hic status. §. si diuortium. & C. eo. a marito. Itē fit reuocatio tacitē, cū socer cōcōscero donauit, & alter eorum, uel uterque, copulatos emancipauerit. ut ff. e. l. cū hic status. §. sicut. licet. peruenerit ad eunice sum, a quo incipere potuerit. Item tacitē fit reuocatio, si prius decedat is, cui datum est, q. ille qui donauit. nam & si ille qui donauit, prior decedat, confirmatur donatio morte. Quid ergo si simul moriatur naufragio, ruina, uel incendio, uel simul ab hostib. capiantur? dici pōt donationem ualere. & hoc ex uerbis orationis defenditur. ait. n. oratio, si prior uita decesserit, qui donatum accepit, nullius momentis fit donatio: sed si inuicem decesserint, nullus prior. idē & si simul capiuntur, & neuter reuertatur. q. si vnus redierit, alter non is uī superuixisse, qui rediit. & hac eadem in donationib. causa mortis factis locum habent, ut ff. e. cū hic status. §. si ambo. Et quod dixi in pērioriente donatore, seruatur, ut si damnatus sit in metallum, uel in seruilem cōditionem ex qualitate pēnæ deductus. utrobique. n. confirmatur donatio, si non excedat legitimam quantitātē quingentorū, solidorum, uel si excedat, & fuerit infinita, sed si non fuerit infinita, nō cōfirmatur silentio donātis, imō expressa cōfirmatio necessaria est, & expressa uoluntas, ut sic non uideatur ab initio ualuisse. nam ubi silentio cōfirmatur, fingitur ualuisse ab initio. ut C. e. donationes. Sin aut maritus damnatus nō fuerit in metallum, licet fuerit deportatus, & sic retinuit libertatē, quāuis ciuitatem amiserit, donationes adhuc manent in pendēti, quia nec matrimonium his casib. dissoluitur, & sic per mortē cōfirmatur. ut C. e. res uxoris. hāc fñ l. nam fñ canon. qui in hoc casu praualent. idem intelligas de damnato in metallū, uel in uirtutem, quod deportato quia nullus casus. matrimonium sequēs ipsum uinculū matrimoniale soluere pōt: ut no. de matrimoniis. §. quis sit effectus & de coniug. lepro. uer. aliās autē. Secundum supradicta intelligas §. e. donatio. resp. j. & quicquid dictum est, de donatione inter uirum & uxorē phibita eadē penē intelligas de donationib. inter parentes & filios factis, Hęc. n. iuris impossibilitate phibentur, cū una eadēq. persona astimetur filius & pater fictione iuris. ut C. de impu. & ali. substit. l. ult. sicut uir & uxor sunt duo in carne una, ut §. de conuer. con iug. ad Apostolicam. & ideo nō ualet donatio facta a patre in filium quia uī de una manu ponere in alteram, nam manus filij est manus patris, sicut & uxor Inst. de inuri. stipula. §. ei qui tuo. iuri. & de hoc no. §. de consang. §. usque ad quorum gradum. ver. & est ratio. Fallit autem in casib. si in dote & donationib. propter nuptias, quę quis pāsisib. ambulat, ut dixi §. de

de dona. propter nuptias. §. qualiter fiat. ver. fiebat & seq. & descendunt de bonis patris: ut ff. de collat. do. l. ult. Item cum donat mobilia filiofam. eunti in castra ut C. famulique eriscunda. si filius. Item valet remissio usufructus in reb. aduenticiis. Item donatio facta in alimenta, ut C. de bonis quæ liber. cum non solū. §. ubi aut in vnum. & se alias non tenet mero iure, si tñ donauerit pater filio cōferendo in eum supremū iudicium, uel tāquam extraneo cōfirmatur morte cum eadem determinatione, qua ostendit cōfirmari donationem factam inter virū & uxorem: ut C. e. donationes. Et quod dicit l. donationē trahi, retro silentio cōfirmatam, intelligas quantū ad fructū perceptionem, ut eos intelligatur suos fecisse, ut ff. de leg. 2. cum pater. §. pater filia. vel ut non teneatur de dāno dato, non quantū ad hoc, ut dñum ab initio videatur fuisse translātū. cum. n. expressa voluntas hoc nō potuerit operari, multo minus tacita, quare remanet res in bonis donantis tēpore mortis. & iō venit percipienda in fami. ercis. iudicio, ut C. de inofficioso. testam. si pater. sed si datum esset, ut in peculio haberet. non veniret percipienda, sed diuidēda pro hereditaria portione. ut C. de coll. si donatio. In summa hoc non pratermittes, q̄ licet dixerim cōfirmari donationes cōiugum inter se, vel parentū in liberos hoc vñ habere locum tñ in donatione, per traditionem cōpletam. nam si promissio in suis finib. stetit, nō putauit Papinia, cōueniri posse donatoris hāredē licet durante voluntate donator decesserit, nisi vir p̄miserit uxori aliquid annuum ad sui sustentationē dari. ut ff. e. stipulata. sed fortē opinio Papiniani corrigitur per orationem Diui Seueri, qui ait donationis obligationem esse civilem p̄mortuo donatore. ut ff. eod. l. cum hic status. post principium.

De Dote post diuortium restituenda. Rub.

S U M M A R I A.

- 1 Dos qua actione petatur, uel repetatur.
- 2 Actio repetitionis dotis cui datur. 4. Et in quantum datur. Et quando competat. 6.
- 3 Differentia que sit inter patrem & extraneum.
- 5 Expense necessariae quæ dicantur.
- 7 Prædium dotale quod dicatur.
- 8 Et quid quasi dotale.
- 9 Præiudicium dotis quod sit.
- 10 Res mobilis dotalis an possit alienari.
- 11 Actio de dote contra quem datur.
- 12 Condemnatio in actione de dote, qualiter formari debet.

In prima parte rubricellæ satis expeditum est, qualiter p̄mittatur & constituatur dos, & etiā donatio propter nuptias, ut patet in specialib. rubricis, quas de hac materia posuimus. sed quia sol. matrim. sicut ad mulierem, uel hāredes eius redire debet dos, & donatio p̄ nuptias ad uirum, uel hāredes suos, nisi in casib. ut j. e. c. ult. §. vnico. & no. §. eo. sub rubrica. de don. propter nuptias. §. qualiter fiat don. ver. debet aut dos. videamus de dote post diuortium, subaudi generaliter, & in casu etiā constante matrimonio restituenda. s. patri mulieris, dicentes, Qua actione repetatur dos, Cui datur hæc actio, Et in quantum datur, Et qñ competit, Quid sit prædium dotale, Et qñ, & quo p̄iudicio gaudeat, Et cōtra quem datur actio de dote, Et qualiter condemnatio in ea formari debet.

Qua actione repetatur dos, uel etiā petatur. Et quidem actione ex stipulatu, sublata rei ux. act. & a tributo. actione ex stipulatu, quod in ea bonum visum est, ut C. de rei ux. actio. l. vnica. resp. j. unde hoc casu est ac. ex stipulatu bonæ fidei. Quamuis sit aliās stricti iuris, ut C. de rei ux. actio. §. sed & si non ignoramus.

Cui datur hæc actio. Marito uel eius patri ad hoc ut dos tradatur. si. n. a datione dos inciperet, locum hæc actio non haberet, licet quidam cōtradixerint, ut C. de iure dori. l. j. & competit actio ex stipulatu, etiā si stipulatio non interuenerit. C. de rei ux. actio. l. vnica. quod dic, ut no. §. e. sub rub. de dotib. p̄mittēdis & cōstituendis. §. qualiter petatur. Sed illa actio ex stipulatu cōpetit mulieri pro dote repetenda, & hāredi eius, siue ipsa dederit dotem, siue alia persona extranea, nisi extraneus, qui dotem dedit, eandē dotem incontinenti pactus fuerit sibi reddi, sed si pater, uel auus, qui filiam uel neprem habet in potestate, dotem constituit, tunc cōis est actio patri & filia. & et pater plusculum habet. s. exercitium de cōsensu filia tēpore litis cōtestata, quæ tñ filia semper uñ consentire, si non habet iustā causam cōtradicens. ut ff. soluto matrimonio. l. 2. §. ult. & l. si pater sine, & l. nō solū. & l. dotem. & C. de rei ux. actio. §. accedit. Qñ que etiā agit pater sine consensu filia, qñ. s. filia latitat, ne patri cōsentiat, sed & arbitrari debet iudex, utrum filia bonæ opinionis sit, & pater leuis, & tunc repellat patrem. uel ecōtra filia leuis, pater bonæ famæ, & tunc admittatur, ut ff. solu. matrim. l. 2. & l. si cum dotem. §. e. autē tempore. Hoc si filia in potestate est: aliās si emancipata, uel sit ex hēredata soli filia incipit competere actio, ut dosei in quartā computetur, uel conferatur, si decesserit pater intestatus. ut C. de rei ux. actio. §. videamus. & §. & hoc. & hoc est mirabile. q̄ actio ex stipulatu, quæ est ex contractu, non transit ad hāredem, etiā lite contestata, si cut aliās. ff. de operis libertorum, si operarum, quod uix alibi reperitur. nā aliās personalis est hæc actio, & perpetuū hāredib. datur, & in hāredes, ut C. de rei ux. actio. §. maneat. † Est & alia differentia inter patrem, & extraneum, ut extraneus accipiat oīs ille qui nō habet mulierem in potestate: quia pater incontinenti paciscendo de dote sibi soli reddenda, non immutat tunc actionē acquisitam, per l. ipsi patri, & filia nec eam innouat, nisi stipulatio intercedat, secus, si stipuletur incontinenti. i. qñcunque ante matrimonium, postea non, ut ff. solu. matrim. quoties. & est ratio, quia stipulationes consueuerunt nouare, non pacta simplicia. extraneus autem incontinenti paciscendo acquirit sibi actionem p̄scriptis uerbis. & est ratio, quia sibi non erat cōsultum, per l. ff. de noua. cum. n. nec in hoc casu est actio nouata, uel sublata filia, quia nulla quæstia erat, sed si incontinenti non paciscatur, mulieri uñ donasse, ut §. e. sub rubricella, de dotib. promittēdis. §. si. uer. interponuntur etiā pacta. Patre autem p̄mortuo, agit filia: ut C. de rei ux. actio. §. uideamus. Item filia p̄mortua, agit pater, ut C. soluto matrim. dos. nec diff. extet liberi, uel non, ut C. de ux. actio. §. si leat. arg. C. de bonis quæ liber. l. 2. ff. de iure dotium succursum est sed hoc uerum est, fm Martinum & pla. si matrimonium soluitur diuortio, secus si morte quia tunc succedunt liberi tanquam in proprium patrimonium, mulieris, ut ff. de minori. denique. §. sed utrum. in fi. & Inst. de hāredum quali. & diff. §. si autem. & hoc est

est verum, si filia erat materfam. nam si esset filiafam. idem videbatur. M. C. quod non posset maritus retinere dotem, etiā obrentu liberorum. sed B. & Iob. indist. intelligunt, ut dist. Consuetudo tñ snā M. ad haret, siue sit materfam. siue filia. Hoc aut norandū est, qd vbi redit ad patrem iure potestatis, non licet patri diminuerē ipsam dotē filia secundo nubere volenti, nisi fortē substantia sua aliqua clade vel fortuna diminuta sit, quia tunc nō cogitur ultra virtutem substantia, ut in auth. de aquali. do. §. quia verō iā. coll. 7. quod dic, vt no. §. e. sub rubrica. de dotib. promittent, & constit. §. in quib. reb. ver. in casib. & sequ. Quid si uiuente patre filia nō nupserit, cum extraneo instituto dotem percipiet, sed si instituat hares, vnā cum fratribus dotem conferret, ut C. communia vtriusque iudicij. l. fin.

4 Et in quantum datur. † Ad id repetendum qd datum est in dotem, & eius accessiones, ut no. §. eod. sub rubrica, de dotib. promittent. §. ad quē pertinebit cōmodum. Nec pōt obijci huic actioni edictū de alterutro. scilicet ut uxor sit contenta uel relicta a marito, uel dote, debet. n. utrumque consequi, nisi maritus p dote ei relinquerit, vt C. de rei vxor. actio. §. sciendū. Item nō obijciuntur mali mores vxoris, nisi sint de specificatis, per l. per quos debet amittere dotē. ut C. de rei vxor. act. §. taceat. Item nō obijciuntur amotio rerum mariti, nisi fortē hincinde quantitas cōsistat, ubi quidem pōt fieri cōpensatio. ut C. de rei vxor. ac. §. sed nec & de compensa. neque. & ff. sol. matri. rei iudicari. §. j. Item nec obijciuntur res donatæ a marito. cū propria actio competat. ut C. e. §. taceat. Itē non obijciuntur impensæ factę, dist. tñ si necessitate factę sint, & dos in quantitate & specie consistit, ipso iure minuunt dotis quātitatem expensæ in specie factę, quod si dos in sola specie consistit, puta fundus datus fuit in dotem, & tot expensæ factę sunt semel vel plures, quod fundi estimationi æquiparantur, ipso iure definit fundus esse dotalis, nisi mulier sponte intra annum obtulerit viro æstimationem impensę, quod si quantitas expensarū non est tanta, quāta fundi æstimatione, nulla parte definit fundus dotalis esse, sed tñ retineri pōt, nisi impensæ soluantur, ut ff. de iure dotium si is qui stichum. §. pen. & ult. sed si expensæ viles fuerint, & sine uoluntate mulieris factę sunt, habet locum actio negotiorum gestorum, si aut eius uoluntate actio mādati locum habet, si sint viles, uel necessarię, in uoluntariis aut siue voluptariis licet fiant uoluntate mulieris, actio non dat, sed p mittitur de ductio operis fieri, sine læsione tñ prioris speciei. ut C. e. §. sed nec ob impensas. † Sunt aut expensæ necessarię, quib. non factis res deterior futura est, uel omnino peritura. Viles verō, quæ rē meliorem reddunt, sed deterio rem esse non sinūt: uoluntarię aut, siue voluptarię sunt, quæ duntaxat ornant, & ad delectationem fiunt, non etiā fructum augent, ut uiridaria, aquę salientes, incrustationes, picturę, solicationes, ut ff. de uerb. oblig. impensę. & accidit. ff. de impensis in reb. dota. factis. l. j. 2. 3. & 4. & per totum. Nedum aut competit hęc actio ad id, qd datū est in dotem, sed etiā ad id, quod exactum est in iudicio nomine dotis. quare si maritus p uenictio nem dulpum consecutus sit, & duplum reddet, ut ff. de iure do. quoties.

6 Et quando competat. † Et quidē regulariter solu. matrimonio, ut dicit rubrica in reb. immobili-

bus statim, secus si in pecunia consistat. quod dic, ut no. §. e. §. qualiter condēnatio. Item diuortio factio, quo ad thori separationem culpa uiri, nam sicut culpa vxoris dotem lucratur uir, ut §. e. plerunque. & no. §. de diuortijs. §. quot modis. uer. libellus. & seq. Fit etiā qñque exactio matrimonio non soluto, puta uiro deportato, cuius affectionem uxor non mutauit. Item qñ maritus uergit ad inopiam, ut C. de iure dotium. vbi. & l. in reb. §. ois autē. & de repudijs. l. j. & l. consensu. §. hoc nisi. de qua tñ debet alere maritum egentem. ff. de iure dotium. mutus. §. manente. alias non datur hęc actio constante matrimonio, quāuis maritus soluere possit, nisi ut uxor se & suos alar, aut fundum idoneum emat, aut in exilium, uel in insulam relegato parenti præstet alimoniam: aut egentem uirum fratrem, sororemue sustineat. ff. de iure dotium. mutus. §. manente. & solu. matri. l. quāuis. Quod aut di. i. dotem exigi possit, constante matrimonio, ubi maritus uergit ad inopiam, intelligas qñ euidentissimum est, mariti cuiusdam ditissimi, facultates sufficere non posse, ad exactiōem dotis, & aliorum onerum, quę uiro imminent, ut ff. solut. matrimon. si constante. Hodie aut intelligitur uergi ad inopiam, quo ad exactiōem dotis ex quo maritus incipit sua substantia malē uci, in auth. de æqua. do. & illud quoque. colum. 7. & dixit Azo hoc exaudiendum, sñ opinionem, uel famam cōem. §. quia cōter dñ malē incipi gerere factum suū, ut ff. de fundo instructo le. l. cum de lanionis. §. aliam. Goff. dixit hoc intelligendum, si dilapidet, alias pp sola inopiā non redderetur. & sic intelligitur authē. Sed hoc tñ uñ destruere quēdam decre. quę dicit, qd maritus etiā pauper & inops pōt petere dotem, & ei restituenda est sub ea cautione quam pōt præstare, quia satis pōt ei modicum dotis credi, cui creditum est corpus vxoris ut §. e. per uestras. sed dic qd ibi loquitur, qñ uir ab initio pauper erat, diligens tñ & bonus paterfa. & ideo non habetur suspectus, ut Inst. de suspe. tu. §. pe. & ult. vnde in hoc casu idem dicit l. cuius auctoritate dñs Inno. III. pater iuris, in hunc modum rñdit, hanc l. habes. C. ne fideiuss. dotium dentur l. 2. superiora uerō intelliguntur, qñ pauper est, uel inops, & hoc uitio prodigalitaris: ut §. de consue. c. pen. in hoc enim casu nō restitueretur ei, sed potius auferetur ei, & mulieri restitueretur, uel si mulier suspecta sit, uel etiā uir ignotus & pauper, & timeatur de fuga, cōmē dari debet alicui mercatori, ut de parte honesti lucrari onera matrimoni supportentur. negociatio. n. honesta est licita, ut §. de raptori. excommuni. & C. de episc. & cler. l. 2. Et hoc est quod dist. idem dñs Innoc. in dicta decreta. per uestras. prope finem. ibi, uel saltem alicui, & c. vnde super illo uel subaudiendum est vt pñmissi ubi. n. maritus suspectus est, non est ei tradenda dos, etiā sub fideiussoria cautione. & est duplex ratio. Prima quia satisfactio animi tutoris maleuolum non immutat, ut Inst. de suspect. tuto. §. nouissimē. & ff. de suspect. tut. quia satisfactio. Secunda est ratio, quia fideiussores dotium dari prohibentur. sed circa hoc disting. utrum detur a muliere marito p dote sibi præstanda, & tunc ualet, ut ff. de iure do. promittendo. & l. mutus. respō. j. uel a marito vxori pro dote restituenda, & tunc si ante matrimoniū uel constante matrimonio detur, nō tenet datio sic rubrica innuit, C. ne fideiuss. do. den. l. j. & 2. & j. eo. p uestras. Quidam tñ dicunt, qd maritus non cogitur dare, si tñ dederit, tenet ad exemplum testamentarij tutoris, ut Inst. de satisfda. tutor. §. sed si ex testamento

^a Vtrum prædium sit rusticum, vel urbanum. Adde in l. do. tale. ff. de fundo do. tali. gl. in l. e. iure. ff. quib. mod. pignus. ta. contra.

mento. Sed certè rubrica prohibitoria est, & sic non valet quod contra factum est: vt ff. ne quid in loc. publi. l. 2. respon. j. & §. j. & no. s. de benefic. ecclesiæ, & ne sede vacā. rubrica autē phibet marito, ne det vxori. auth. tex. prohibet, ne petat, quod sit vtriusq; causa, ne scilicet causa perfidie generetur. si ergo sit contrariū, non valet. C. de legib. non dubium. ff. de dona. inter virum & vxorem. l. 3. §. sciendum. & de fideiuss. cum lex. similē. ff. de arbitr. sed si in seruum. §. 2. Sed & quidam dist. vtrum ex certa scientia renunciatum sit. l. & tunc valet datio, aut per ignorantiam, & tunc nō valet. ff. si quis. §. pen. Sed non est illud uerum in prohibitis, ex causa matrimonij, quia matrimonia debent esse libera. vt §. de sponsa. gemma. & no. s. de spōsa. §. quid sint sponsalia, nec fiet fraus de persona interposita, sicut no. s. de cōtrahenda emptio. §. qualiter rescindatur. sub §. illud aut. Verum dñs Innoc. velle, q. sub cautione tradatur, quā maritus præstare pōt. j. e. per uestras. ergo sub fideiussoria si ipsa præstare possit, sed exponē sub ea cautione. f. nuda, quā pōt, subaudi de facili præstare: vt quā pōt. i. debet: quā aliam præstare nō debet, vt dictum est. & sic facit pro & loquitur de potentia iuris, nō facti duplex. n. est potentia, vt §. de rescriptis. suscitatus. sed si maritus sol. matrimonio, fideiussorē dederit, tenet datio, vt ff. soluto matrimo. si constante. §. quoties. & C. de rei vxor. actio. §. cū autem. Licet aut dixerim, dotem posse exigī, solu. matrimonio, & quāque eo constante, aliter tñ & aliter sit exactio. nam solu. matrimo. ita fit, vt mulier de dote exacta quicquid voluerit faciat: sed ubi fit matrimonio cōstante, non habet mulier licentiā alienandi. sed pōt vti fructib. ad sustentationē sui, & mariti, & filiorum, vt C. de iure dotium. vbi. Mulier etiā quāque exigit dotem per rei vendi. solu. matrim. scilicet quā res datæ fuerunt inæstimatæ. idem pōt matrimonio constante, si maritus malē inchoauerit vti substantia sua: vt C. de iure do. in reb. idem dic & de reb. æstimatis. quod intellige, quā vir non est soluendo ad æstimationem præstandā, sicut dñs in re emptā ex pecunia donata, quā uir, cui donata erat. factus est non soluendo. vt ff. de dona. inter virū & vxorem. l. 8. vxor marito. In his aut reb. habebit mulier rei vendi eat, utilem, mariti. n. est dñum directum de subtilitate legis, & de iure naturali: vt Institutio. de rerum diui. §. per traditionem. & C. de rei vendi. dñce. & de iure dotium. in reb. nec obst. quod ibi dicit naturaliter res in dñi mulieris permanisse, hoc. n. pro marito verum est. s. q. ipsa intelligatur dominā rerum dotium de iure naturali, quia ex his alitur. & sustentatur, & pp. promiscuū vsum vñ dominā sicut filij quodāmodo dicuntur dñi, uiuente patre, ut nihil de se eis præterquam administratio, ut C. de furtis. quāuis. ff. rerum amotarum. l. j. Inst. de hæredum qualitate, & dif. §. sui. ff. de liberis. & posthu. in suis. sic ergo quantum ad hoc, mulier dominā intelligitur quodāmodo: & ideo dñs hanc rei veritatem non esse delatam siue confusam, ppter subtilitatem legis, quā dicit trāsferri dñum in maritum: & tñ talis subtilitas, quo ad cōmodum, vel incommodū, non quantum ad subtilitatem legis. notari pōt, vt ff. ad Velleia. aliqñ. Huicve rō utili rei vendi. quæ datur mulieri, matrimonio cōstante, obicitur vlcāpio triennij & præscriptio lōgi tempor. ex quo mulier pōt mouere actionem, vt C. de iure dotium. in reb. §. vlt. secus in dotali prædio inæstimato, quia illud nec alienari pōt, neque præ-

scribi. vt C. de rei vxor. actio. §. & cū lex. C. de fundo. do. etiam. & l. si fundum. super quo videndum quid sit prædium dotale, quando, & quo priuilegio gaudeat.

⁷ **Quid sit prædium** dotale. Et quidem cum hac duo cōcurrunt. scilicet quod matrimonium secutum est, & traditio prædij interuenit, vt no. s. de dotib. promittent. §. q. constituat. ver. traditionem, nec dist. utrum prædij sit rusticum, uel urbanum. nec utrum totum datum sit in dotem, uel pars eius, ut ff. de fundo dotali. l. do. tale prædium. l. j. & §. j. & §. dotale. Vñ tñ. q. & sine traditione fiat dotale prædium, vt ff. de fundo dotali. l. si fundum, quia alio possidente, & vlcāpiante fundum mulieris, dederit eum in dotem: & sic cōpit esse dotalis, ut ibi dñs. sed intellige, quā mulier induxit eum in possessionem, volens ei dñum acquiri: & sic acquisitum fuit ei dñum, licet non possessio. sic ff. de acqui. rerum do. liber. homo. §. quicquid tñ. & de dona. inter uirum & vxor. si vxor. filio. Verū regulare est & frequētius cōsuevit accidere, ut per traditionem vacuæ possessionis trāsferatur dñum in accipientē: vt C. de distr. pig. qui prædium. & de proba. cū res. alij dicunt, q. in illa l. si fundum. fuit cessa actio. sed certè tunc nō diceretur fundus dotalis, sed actio cessata, nec est marito acquisitū dominū, vt ff. de iure do. si spōsalib. §. si. & ff. fami. ercisc. l. planē. Item dotale est prædium, quā est inæstimatum: æstimatum. n. empti facium est, vt C. de rei vxor. actio. l. vnica. §. & cū lex Iulia. uisi æstimatum esset, vt apparet, quanti factum esset deterius, vel nisi sic æstimeretur, vt mulieris sit electio q. repetere malit. vt ff. de fund. do. l. q. si fundus. & C. de iure do. si inter uirum. Nec refert, an mulier det in dotem prædium quod habet, uel Titius sibi debet. sed si Titius debet prædium, aut tō. in potestate sua. est quod malit. præstare, si aut debet prædium, aut Stichum mortuo Sticho, prædium debetur, si fundum. Cornelianum, aut Sempronianum, alterum præstando liberatur. sed si Cornelianum alienauerit, non debet Sempronianū alienare. quod si fecerit de facto, & postea Cornelianū recuperet, & ipsum præstet, vñ Sempronianum ab initio rectē alienatū. vt ff. de fundo do. si marito debitori. & l. erit. Prædium aut quā si dotale censetur quā traditur sponso. matrimonio nondum sequuto. Item si legetur dotali seruo. vt ff. de fundo do. l. 3. & 4. Itē solu. matrim. nam & si maritus sit in seruitutem hominis redactus, vel seruitutē pænæ, dñs tñ, vel fiscus, ipsum alienare non pōt: quāuis fiscus semper idoneus successor sit, & soluēdo. vt ff. de fundo do. l. 1. etiam directo.

⁹ **Quando & quo** priuilegio gaudeat. Et certè priuilegium magnum est, quia nō pot. alienari. et s. dixi. quod uerum est, nisi necessitate instante. vt puta socius. qui habebat prædium cōe cum muliere, prouocat maritum ad diuisionem, ipse aut maritus prouocare non pōt: ne alienatio voluntaria videatur, vt C. de fundo do. mariti. ff. de condi. furti. l. & ideo. Item alienatur de necessitate, quā maritus non vult cauere de dāno infecto, sed q. per vniuersitatem transit ad hæredem mariti. cū sua tñ causa, ne videlicet alienetur. vt ff. de fundo do. l. j. Item si expediat mulieri, vt in pecunia conuertatur: velut cum alio prædio permute- tur. vt ff. de iure dotium. l. vlt. aliās aut nec prædium alinari pōt. nec seruitus remitti, ne per hoc conditio prædij deterior fiat, ut ff. de fundo do. lex. & l. sequē. aliās est §. & incipit Iulianus. & l. sed nec. Et uerbū alienationis latē accipitur pro quolibet contractu, per

per quem dñum transfertur: vt C. de fundo do. l. j. & ff. de verb. signifi. alienationis, & no. s. de reb. eccl. non alie. §. quid sit alienatio. imò largius. f. pro quo libet contractu. f. per quem ius in re constituitur: vt ff. de reb. alie. non ali. l. fin. vnde vsucapio & præscriptio hoc nomine cōtinetur. f. intelligas quo ad hoc, ne inchoari possit. nam si prius inchoata fuit, bene p¹²ficitur. vt ff. de fundo do. si fundum. & de verb. signifi. alienationis. nec prodest consensus mulieris. vt Inst. quib. alie. licet, vel non. respon. j. licet secus in donatione pp nuptias, vt s. de contrahen. empr. & vendi. peruenit. & in auth. ut immobilia ante nuptias. coll. 5. & de equali. do. §. vlt. coll. 7. quod dic vt no. s. de iureiu. §. quo censetur. ver. nedum super vsuris. Quid ergo, si dotale prædium fuerit alienatum? certè constāte matrimonio pōt ipsum maritus vendicare, veniēs contra proprium factum, quia nec processit de iure. vt C. de agri. & censi. quemadmodū. lib. 11. matrimonio aut dissoluto, reuocabit mulier alienationis, nisi solu. mat. paciscatur, ne petat, vel nisi hæres extiterit marito. & deductis legatis quantitatem. dotis est habitura de hæreditate mariti, nam quod ex hæreditate seruare non pōt, à possessore vēdicabit, vt ff. de fundo do. l. dotale. §. si vxore. prodest etiā possessori, q̄ p¹⁰diū dotale lucro mariti cessit, vt ff. de fundo do. fundum dotalem. † Sed nunquid res mobilis dotalis alienari potest? In seruo expressum est, q̄ potest à marito manumitti, dum tamen soluendo sit. vt ff. de seruo pig. da. l. j. & idem fortè in aliis, aliās frustra vī scripta. l. Iull. in fundo do. si idem esset in aliis reb. mobilib. & quod in vno vetatur, in aliis permissum videtur. vt ff. de fundo instru. l. quæsitum. §. idem respon. Item non est delata subtilitas. l. quia mulier in rebus dotalib. habet hypothecariam actionem, vt C. de iure do. in reb. quare patet, q̄ nō est directè dñā, res. n. sua nemini obligari pōt, nisi alius habeat ius in re. vt ff. de except. rei iudic. l. pe. §. j. & ad Treb. debitor. & de pig. act. si rem alienam. vtile ergo dñum non impedit hypothecariam actionem: sicut aliās. C. ad Trebell. auth. contra rogatus. Item non est delata subtilitas. l. quia solus vir pōt inbere seruum dotalem adire hæreditatem. & nō mulier, nisi restituatur ei matrimonio constante: vt ff. sol. mat. seruus dotalis. & solus vir vendicat rem dotalem, vt C. de rei uend. doce. ga maritus obligatus est ad restitutionem rei dotalis, & tenetur de dolo & culpa & scuitia quasi pro reb. alienis, & thesaurum inuentum quasi in alieno restituit, p̄ dimidia. vt ff. sol. matri. diuortio. §. si fundū aliās incipit, si uir. & l. si constante. §. si maritus.

¹¹ **Et contra quem** detur actio de dote. Et quidem actio, quæ marito competit, datur cōtra promittentē, siue pro se promiserit, siue pro alia: siue faciat animo donandi, siue non, siue putet se teneri, siue non intelligitur. enim relictum pietatis causa, ex qua solutum repeti non pōt. vt ff. de cond. causa data. si donatarius. §. siq̄s indebitam. & de iure do. promittēdo. resp. j. & l. quēadmodum. §. pater. & de condi. & demon. cum his. §. si mulier Datur etiā mulieri contra maritum, & hæredem suum, ad dotem repetendam actio. ut no. s. §. cui datur. ver. sed & ista. in fi. Actio aut quæ datur mulieri, magis priuilegiata est, q̄ illa, quæ datur uiro, licet. n. vterque habeat tacitam hypothecam, in hypotheca mulieris præfertur creditorib. tempore priorib. in tacita hypotheca, ut ff. qui po. in pigo. ha. l. vlt. quod dic ut no. s. de pig. §. qualiter contrahatur. uer. conuentionalium. quod non repetitur in hypotheca

uiri circa res promissoris dotis. Item hoc priuilegiū non datur hæredi mulieris extraneo. sed filio eius tñ vel nepoti, ut C. de priuil. dotis. l. vnica. & qui po. in pig. ha. l. vlt. Itē mulier habet aliqñ rei uen. in rebus dotalib. vt no. s. §. quādo. ver. mulier. etiam quod nō reperitur in viro circa res promissas in dotem.

Et qualiter † condemnatio in ea formaridebet. Et quidem si res immobilis & inestimata data fuerit in dotem, incontinenti fit condemnatio, in reb. aut mobilib. vel se mouentibus vel etiā incorporalib. post annum: quod tñ ad finis necessarium est, statim exigitur, vt ff. soluto matrimonio. si filia. vī tñ velle hæc litera, q̄ continuò agi possit, licet non soluatur ante rēpus. olim aut soluebat. annua bima, trima die, vt ff. de pact. do. l. aliud. Si ergo immobilia statim soluto matrimonio, non restituntur, tamē maritus & hæres ad fructus & pensiones, in mobilib. aut. & se mouentib. uenetur ad vsuras post annum, & vecturas nauium, siue iumentorū, & operas seruorū. vel quæstus ciuiliū annonarum, vt C. de rei vxor. actio. §. exactio. & fortè dies pro dñō siue muliere interpellat. ut ibi innuit. Habet aut maritus beneficium, ne cōdemnetur ultra q̄ facere possit, imò habenda est ratio ne egeat, quia absurdum esset, q̄ muliere uideret mendicantē, quem toties uidit s. pectus suum exagitantē, non tñ deducit as alienum. Item maritus aliqñ in solidum cōdemnatur. f. si in odium mulieris desit facere posse. uel diminuit substantiam suā, uel si mulier eum conueniat, q̄ dolo malo diminnerit res dotales. Vel q̄ eius dolo interierit res dotalis, ut C. de rei uxor. ac. cum aut in exactione. & ff. solu. matrim. l. etiā. §. licet. & l. & l. maritus. & de re iud. non tñ. & l. sicut aut. & l. sed hoc. & l. inter. in fi. & l. cum procuratore. & l. & l. si fideiussor. §. si maritus. l. sciendum. & de re. iur. l. in cōdemnatione. Aliās aut habet prædictū beneficium, nec ipsum amittit ratione pacti, quia cōtra bonos mores est tale pactum, ut ff. solut. matrimo. alia. §. j. Item nec ratione snā, quia quāuis in solidum cōdemnatus sit, adhuc retinet beneficium. ut ff. de iud. Nefennius. §. ult. cauere tñ debet de residuo soluendo, si perueniat ad pinguorem fortunam. ut C. de rei ux. ac. §. cum aut. Sed & maritus aliqñ obiicit cōpensationem, propter res amotas. ut C. rerum amo. l. j. vnde uidendum est de actione rerum amotarum. Qñ locū habet, Cui deē Et cōtra quē, Et inquātū, Qñ intenteē, Et qualis sit.

Rerum amotarum. Rubrica.

S V M M A R I A.

- 1 **Actio rerum amotarum quando locum habet.**
- 2 **Et cui detur.**
- 3 **Et contra quem.**
- 4 **Et in quantum.**
- 5 **Et quando intentetur.**
- 6 **Et qualis sit.**
- 7 **Dos restituenda est mulieri matrimonio soluto.**

De actione rerum amotarum qñ locum habet. † Et quidē quatuor sunt necessaria ad hoc, ut locum habeat. f. q̄ res mariti ab uxore dolo malo amoneatur, uel econtrā: ut ff. rerum amota. contra §. item cū. & l. mulier. & l. permitteudum. uxorem accipe, & nutum pronurum, si tñ uir suus si in potestate sui patris, nam si est emancipatus cōi iure. tenebit nurus socero suo actione furti ut ff. eo. contra. respō. j. l. nihil. §. uxor. Secundò requiritur, q̄ matrimoniu. teneat

teneat de iure. Tertiò q̄ matrimonium cōtractū sit unde concubina actione ista nō tenetur. vt ff.e. si concubina. Sed non refert, vtrum res amotæ essent propriæ vel pignori datæ, vel dotales. vtrum propriis. manib. amoueant, an cōsiliū vel auxiliū datū sit, vt amouerentur, & sufficit, q̄ celatæ sint vel cōtractæ. vt ff.e. si concubina. §. res. & §. ult. & l. sed & si diuortij. & l. si rem quā. & l. ob res amotas. Quartò requiritur, q̄ dolo malo fiat, aliās cessat, cū nascatur ex delicto. i. ex furto, licet quidam estimauerint cōiuges inter se non cōmittere furtum, pp̄ cōem vitæ societate, quin vicissim res unius ad alterū pertineat. Sed alij melius senserunt. f. furtum inter se facere sicut inter patrem & filium, sed non esse furti actionē. vt ff.e. l. j. & l. si mulier. §. ult. Ergo generaliter vbicūque actio furti inter extraneos cōpetit, habet locum hæc actio inter coniuges. In casu tñ non sit furtum. & tñ datur hæc actio, vt cū seruus mulieris iussu dñæ diuortij causa res mariti amouerit. hic. n. non facit furtum: quia nihil tractat causa lucti sui. nec vī opem ferre furtū, facienti. cū mulier non facit furtum, & licet seruus in facinorib. dictis dñæ non deberet obtemperare, tñ hic habet locum hæc actio. vt ff.e. l. si mulier. §. si seruus. Quid si solu. matr. res mariti cuiusdam amoueāt? Locum non habet hæc actio, sed furti agitur, vt ff.eo. & ideo. respon. j. in honorem ergo matrimonij turpis actio vel poenalis, vt furti. vel rerū amotarum, nō datur matrimonij cōstante. vt C.e. l. 2. & ff.e. l. 2. Exigitur igitur, q̄ fiat amotio cōstante matrimonio causa diuortij, & quod secutum sit diuortium, vel q̄ fiat causa sperata mortis, & sequatur mors, tñ ff.eo. si mulier. respō. j. & l. rerum quidē. si ergo mulier res amouerit, cū de viri vitā desperaret: & vir mortuus fuerit, datur hæredi suo actio rerū amotarum, & de pet. hære. & ad exhibendum. q̄ si mortuo viro res amouerit ante hæreditatem aditam, non facit furtum, ideo vendicabitur res, aut veniet in hæreditatis peti. vt ff.eod. contra. §. sed & si morte.

Cui detur † Et quidem coniugi, cuius res amotæ sunt. & hæredib. eius. vt ff.e. mulier habebit. & l. Marcellus. rñ. j. & l. si mulier. §. vl.

Et contra quem. † Et quidē cōtra coniuem quondā amuentem siue ex ppriæ personæ facto cōueniatur, siue alterius. puta serui sui, vel alterius, cui exstitit hæres: qđ mirabile est: quia sic deberet mihi teneri actione furti vxor mea, sicut is tenebatur, cui successit. Itē si seruus suus mihi furtū fecerit, deberet mihi teneri actione furti noxali, sed in vtroque casu pp̄ reuerentiā personarū furtiua tñ cōpetit cōdictio, & non furti, actio, vt ff.e. & ideo. §. si seruus. Itē cōpetit contra patrē ex persona filia. fa. vt videlicet condemnetur, in quātū locupletior factus est, vel dolo malo fecit, quo minus fieret. Sed si agatur de dotē nomine filia, in totum defendere tenetur, vt ff.e. & ideo. §. ult. & l. de dolo. & l. Titia. & sic multa cōsequimur defendēdo, quæ non possumus cōsequi agendo, sic ff. de cōpens. l. si cum filio fa. & de redhibi. ac. si seruus mancipium. & si cer. petat, cū fundum. §. seruus. Et quod dixi de filia fami. seruatur in filio fa. amouente, Itē hæredes amuentium tenentur cōditione furtiua, sicut hæredes furis, sed tñ non omnino sic, quia hæres furis tenet, etiā si nihil ad eum peruenit. sed is hæres tenetur in tñ, in quantum ad eum peruenit: vt ff.eod. contra. §. item hæres. & Cod. eod. l. vltim.

Et in quantum. † Et quidem vt res restituatur. nec dist. an hæres

extet. vel deserit extare casu, vel sine casu, puta mulier res amotas diuortij tēpore comedit, vendidit, vel donauit, vel quauis alia ratione cōsumpsit. vt ff.e. si concubina. §. non solum. & l. & ideo. §. item verum est. Quid si res non restituatur, estimatur res quanti actor in litē iurauerit, non. n. æquum est inuitum, precio alterius suas res vèdere, vt ff.e. si cū dos. §. si mulier. & l. non. n. Et si quidem prestita sit estimato rei ab amouente, & postea desinat possidere. habet actio nē in rem, quia emptoris loco habendus est. vt ff. eo. si pp̄ res. Hoc si ille. qui agit rerum amota. p̄bauit intentionem suā. sci. res amotas fuisse. si aut non p̄bauit. permittit ei. l. deferre sacramentū reo, vt iuret, diuortij causa nihil amotum esse, dū tñ actor prius de calumnia iuret. Iurare aut cogitur reus, si ipse dicat, amonisse, secus, si dicatur q̄ filius amouit, ex eius persona agitur cōtra patrem. hic. n. pater de facto filij nō cogitur iurare. cum sit iniquū de alieno facto iurare alium Idcirco nec hæres eius, qui amouisse dī. iurare cogitur. nec licet reo referre sacm, non magis, quā si furti conueniretur, vt ff.eod. Marcellus. §. qui rerum & §. vltim. & l. non magis.

Quando intentetur. † Et quidē soluto matrimonio sed & si pēdente iudicio reintegretur matrimonium soluitur iudiciū rerū amotarū, & si reintegrato matrimonio, iterū matrimonium accusatur facto diuortio, iterum manet actio rerum amotarū, ob res amotas causa prioris diuortij. Itē ob impēsas & donationes in priore matrimonio factas, vt ff.eod. reintegratum. & l. vltim.

Et qualis sit hæc actio. † Et quidē personalis, perpetua, & prætoria est. vt ff. rerū amotarū. l. si mulier. §. hæc actio. In summa nō est prætermittendū, q̄ soluto matrimonio. debet red dī dos mulieri, & donatio pp̄ nuptias marito, & quæ cōiter obuenerunt, diuidenda sunt, & qui cognouit. de matrimonio, & de eius accessoriis cognoscere debet. vt j. e. c. 1. & 2. & c. de prudentia. & c. ult. in si. sup quo vide quod nō s. de dona. inter vir. & vxor. sub rub. de rō. pp̄ nuptias. §. qualiter fiat. ver. dēt aut. Quod aut dixi, q̄ Iudex debet cognoscere de dote, intelligas qñ fuit petita & p̄bata quantitas ante sniam. & idem credo, si maritus petat mulierem in vxorē, quā dicit secum contraxisse, & dotem p̄misse. in vtroq; enim est rō: quia cōmittitur principale, & accessorium. ff. de iurisd. om. iudi. l. 2. §. de of. deleg. præterea. & c. prudentiam. §. pen. & ult. & c. suspicionis causa. & eadem die post sniam pōt in hoc Iudex supplere. vt ar. ff. de re iud. Paulus. aliās die lapsa petatur, vel etiā eadem, cum nō constet de quantitate, non vī, q̄ Iudex ecclesiasticus debeat se intromittere. arg. s. de of. deleg. in literis. ff. de re iud. Iudex. & fm hoc possunt intelligi iura quæ cōradicere videntur. j. e. c. 2. §. de cōiug. seru. c. 2. in plerisque tñ regionib. ecclesia indist. has causas audit, etiā si principaliter moueantur, qđ pōt de consuetudine. vt s. de iudiciis. nouit. respō. j. ad si. & vide quod nō s. de for. compe. §. ex quib. causis sub §. ex p̄missis. patet. sed & hoc de iure est, vt nō s. qui filij sint legi. §. qualiter & a quo. ver. pōt & illud dici. † Dos igitur restituenda est mulieri, matrimonio soluto. sed obstat aliqñ consuetudo. j. e. c. si. §. aliquā pactum, ut ibidem. quod dic ut nō s. c. sub rub. de dona. pp̄ter nuptias. §. i. uer. debet aut dos. & p̄cedētib. Obstat aliqñ adulterium, ut j. e. plerunque. inde est, q̄ si quis nuptias incestuosas scienter contraxerit dos, & donatio propter nuptias confiscari debet si utrumq;

utrumq; faciebat impedimentū. ut C. de incestis & inutilibus nuptijs. qui contra. nisi Papa pp bonum pacis aliter disponat, ut j. eo. & si necesse. vel dist. ut not. j. eo. ver. quid ergo. Itē de bonis suis testari non pōt adultera in extraneos, sed fm ius Codicis in descendentes, licet vsque ad tertium gradū, s. pronepotem, in ascendentes vsq; ad fm, s. auum, & in persona lineæ collateralis vsq; ad tertium gradum, puta fratē & patruum, sed ab hereditate arcentur, q. incestis nuptijs contrahendis consilium pbuerunt, aliās autem vocantur personę isle ēt ab intestato, ut C. de incestis & inutili. nupt. si quis. Excusatur autē is qui in facto errauit, dum tñ in comperto errore abstinerit. Itē iuuatur quis obtentu minoris ætatis, dum tamen scilicet maior abstinerit. C. de incestis nup. qui contra. sin aut in iure erratum fuerit, quantum ad penā adulterij, non excusatur masculus, vel femina, sed mulier ab incestu excusatur in totum. Item masculus, si errauit in gradibus canonica cōstitutione prohibitis, siue iure ciuili, puta quia credebatur aliquā posse nubere suo tutori, quod lex phibet, fm canones minimē. sin autē errauit in gradibus, vel impedimentis diuina lege phibitis, tunc non excusatur masculus in totū, sed quō ad penā releuatur. ut ff. de adulterijs. si adulteriū. §. non unquā, in fi. ibi, cum in adulterio, & ca. & §. stuprum autē. in fin. nec obstat in C. de interdicto matrimon. inter tuto. & pupil. l. j. quia ibi clām fuit contra ctum, vñ præsūmit scientia. secus, si palā, q. tunc præsūmit bona fides, ut ff. de ritu nupt. l. vlt. & §. de clā. despon. cum inhibito. Quid ergo si alter sciuit impedimentum, alter ignorauit? Vtiq; quantū ad scientē, habet locū supradictæ penę. Itē quantū ad inhibendā repetitionē, doris, vel dotationis pp nuptias, sufficit q. is qui uult repetere, sciuit impedimentum, & sciebat a iure prohibitum. nam si sciret impedimentum, sed errabat in iure, cōpetit repetitio, non actio de dote, sed condictione ob cām, vel sine cā. ut C. de condi. ob cām. dā. l. j. & ff. de condi. sine cā. auunculo. & fm hoc pōt intelligi, j. & si necesse. Sed Placen. dixit, quod & si non errasset, in iure repeteret; cum cā matrimonij data sit, & causa secuta non sit. & sic non vñ datum tam ob turpem causam, quā ob nullam, ut dicit Lauunculo. & fortasse opinionē eius secutus est Papa, j. eo. & si necesse. sed inspecto iure ciuili, verius quod intelligatur, quando errauit in iure. argum. ff. de condi. cau. dā. l. j. in fi. & l. 1. & C. solu. matr. si ignorans. Item ignoranti pōt relinqui a sciente in testamento, sed ignorans non pōt scienti relinquere. ut ff. de ritu nupt. præsertur. & de leg. j. l. ult. Iure autē authēticorum imponitur acrior pœna scienti. & contrahēti incestuosas nuptias, quia dos, q. bona omnia confiscantur, & damnantur in exilium, & cingulo denudantur, si quo potiantur. & si uiles sunt, uerberantur. sed si habēt filios legitimos ex priori mrimonio, tūc substantia filijs applicat, & filij efficiuntur sui iuris, sed patrē alere tenentur, sed filijs deficientib. oibus ascendentib. & collateralibus exclusis, confiscantur bona, ut dictum est in auth. de incestis & nefarijs nupt. respō. j. col. 3. sed palud auth. vñ, q. usq; ad tertium gradum dēt hereditas generi conseruari. ut in authen. ut nulli iudi. §. vlt. col. 9. excepto crimine le. maie. in quo vetera iura præsūpit seruari. vel dic q. illud authē. ut nulli iud. locum habet in damnatis ad mortē naturalem, & ciuile. ut q. damnatur quis in metallum, vel deportatur in insulā. & sic dē proscriptus, sed ubi pp delictum, nihilominus remanet ciuilis, & imponitur ei pœna confiscationis bonorū, vel oīum, vel patris, secū

dum qualitatē delicti, vel quod dixi^a Quid obfuit conatus. j. De materia conatus vide p Felinum in tractatu. de Conatu.

de confiscatione, spāle est in hoc delicto incestarū nuptiarū. in alijs autem auth. ut nulli iudi. generaliter est seruandū fm Azo. Sed pone, q. maritus accusauerit vxorē de adulterio: quo pbato, fertur sententia, quo ad torū, & quo ad dotē, quā amiserit mulier: ut j. eo. plerunq; demū mulier, vel alius petit matrimoniu nullū pñunciari pp cōsanguinitatē, vel aliud impedimentū perperuū, quo pbato, pñunciatur matrimoniu nullū fuisse, nunquid mulier poterit dotē repetere, obstante prima sententia? T. not. q. sic: quia nunc apparet, quod non fuit matrimonium: ergo per consequens nec adulterium commissum, neque dos fuit. C. de condi. ob causam l. j. j. eod. & si necesse. ibi, utpote cum inter eos matrimonium, & cap. apparet ergo, q. decepta fuit ecclesia in prima sententia. ergo est reuocanda: quia ex euentu pendebat. §. de frigidis. fraternitatis. §. j. & §. vlt. & veritate manifesta, non obstat res iudicata. j. de pur. vulg. cap. 2. & 8. dist. veritate §. qui filij sint legi. per tuas. §. nos igitur. ff. de condi. sine causa. si fullo. l. auunculo. & C. de re iud. l. j. nam & per secundam sententiam tollitur prima. §. de sentent. & re iudic. inter monasterium. & c. seq. & ex noua cā. §. de diuorij. ex literis. j. eodē. & si necesse.

Item quid obfuit conatus,^a cum iniuria nullū habuit effectum. §. de spon. ca. fin. ff. quod quisque iuris. l. j. in fi. Sed contrā, quia res iudicata p veritate accipitur: ut ff. de re iur. res iud. ff. fa. ercisc. cum putare. nā & prima sententia a qua appellatum nō fuit, ius fecit inter partes, etiā si contra ius litigatoris lata fuerit. §. de sen. & re iud. cum inter vos. ff. de lib. agn. si per contra pñunciauerit, ideoq; & snā secūda cōtra hanc primā lata, nulla esset. 2. q. 6. §. diffinitiuā. Solutio. Puto q. nō pōt repetere dotem, nec in hac materia considero veritatē, sed mentem & intentionē, cum opere subsequuto. ar. §. de biga. nuper. & c. vlt. nam & si in veritate adulterium non cōmiserit, tñ adultera fuit, intētiōe sua considerata, fm quā iudicanda est, nam ex corde pcedunt adulteria & delicta. 1. 5. q. 6. c. j. 2. q. 5. qui periurare. de pœ. di. i. super tribus. ff. de fur. qui iniuriā. j. de sen. excō. cum voluntate. & iniuria ex affectu consideratur. 1. 5. q. illud. nec. n. negari pōt, quin hæc mulier ex affectu mentis iniuriā faceret illi, quem verum maritum reputabat, & sic in dolo fuit, sine quo nō cōmittit adulterium. ff. de adul. l. pen. 34. q. in lectū. sicut enim in dotalib. bona fides, ut ibi. & §. qui filij sint legitimi. ex tenore. sic & mala fides si adsit, cōvincere dēt. ut probatū est. & in hac opinione fuit Lau. & Goff. & Ber. & Io. Et licet prima sententia, s. T. benignior sit, quia magnus fauor attenditur circa dotē, ut §. de sen. & re iud. c. fin. ff. solu. matr. l. j. tñ sententia Lau. verior est, quia delictum propriū omne priuilegiū excludit. C. ubi senat. vel clarif. l. j. in fin. per hanc ēt sententiā occurrunt quatuor malicijs, quæ fortē falsas probationes inducerent ad cōsanguinitatē pbandā, adulterio cōmisso, ne amitterent dotem suam. & in talib. occurrendum est: §. de diuor. quanto. §. fin. & breuiter satis puto solutā hanc quæstionē in l. dicentem, q. donatio facta inter virum & vxorē non valet, ubi matrimoniu tenet. certē nec si matrimonium tenet, ne melior sit conditio delinquentis, q. non delinquentis: ut ff. eo. l. 3. §. j. & ad idem in auth. de restitu. & ea quæ patit in vndecimo mēse. §. vnum si quidem. & ff. quod vi aut clām. Seruius. & etiam si matrimonium putatiuum sit tamen quia non matrōnē assumpsit, adulterium cōmisit, quare de adulterio potest accusari:

^a Que dicantur secū
de nuptijs. J Adde
c. j. & 2. & ibi Doct.
eod. titul.

^b An licitū sit. J Ad-
de Doc. in c. 2. e. tit.

^c Mulieris appellatio
ne. J An veniat mu-
lier solut. mat. non
obligata. Vide per
Benedictū Caprā.
in cap. 1. in notabi-
lib. despon. lib. 6.

quia nec matrimoniū, nec ēt specie
matrimonij permittitur violare. ff.
de adult. si vxor. respon. j. & §. j. & 2.
adde quod not. s. de senten. & re iud.
sub rub. de sent. §. quot sint species.
sub §. sed nunquid est hoc simplici-
ter verum.

De secundis nuptijs. Rub.

S U M M A R I A.

¹ *Secundæ nuptiæ que dicantur.*

- ² *Contrahere secundas nuptias, an sit licitum.*
- ³ *Duo si contrahunt matrimonium, & ambo benedicantur, & ante consummatum matrimonium fertur diuortium propter impedimentum consanguinitatis, &c. nunquid benedictio dabitur secundis nuptijs?*
- ⁴ *Secundò nubentes, secundum legem, quare & qualiter puniantur.*
- ⁵ *Mulieris nimis festinantis ad secundas nuptias, pena multe.*
- ⁶ *Pena mulieris nimis festinantis ad secundas nuptias, utrum, & à quo remittantur.*

Vdiuistis de nuptijs in genere quæ
valent, & quæ non, nunc
in specie vtrum secundæ nuptiæ licitæ sint.
vel sic, Diximus dotē post diuortium re-
stituendā: & meritò: dotatas. n. esse scēmas ad sobo-
lem procreandā, & ciuitatē liberis replendam, reipub-
licæ interest, vt ff. solp. mat. l. j. quia ergo diuortio fa-
cto, & dote salua facta, aliquando secundæ nuptiæ con-
trahuntur, ad hanc sobolē procreandā dicamus, Quæ
dicantur secundæ nuptiæ, An licitum sit secundas con-
trahere nuptias, Quare, & qualiter puniantur secun-
dæ: id est, secundo nubentes, Vtrum & à quo hæc pœnæ
remittantur.

¹ **Que dicantur** secundæ nuptiæ. ^a Et quidē
quæcūq; sequuntur pri-
mas, secundæ dicuntur: et si millesimæ sint: vt C. eod. si
quis. §. talem. licet vulgò dici consuevit, quod statim
post primū sequitur: quæ autē sit differētia inter hūc
tit. & illum, s. despon. duorum. dic. vt ibi notat.

² **An licitum sit** secundas contrahere nu-
ptias. Sic, s. in August. qui
nō damnat bigamos, nec trigamos: nec, si dici potest,
octogamos. vt 31. quest. j. aperiantur, sequitur tū irre-
gularitas. & idēd promoueri non pōt ad ordines sa-
cros. vt not. s. de bigamis. sed contrā, quia licet secun-
dum Apostolum liceat secundò contrahere, tñ secun-
dum veritatis rationem verē fornicatio est: vt 31. q. j.
§. sed obijciunt. in fin. & tribus casibus seq. sed dic, qd il-
lud verum est, qd illicitē contrahuntur, vel quò ad or-
dines recipiendos: vel illud dictum est ad exortatio-
nem viduitatis, nō ad damnationē secundarū nuptia-
rū. vt C. eo. §. verum hoc. de hoc s. de bigam. versic. ibi,
in cellula quinta. & ver. ergo bigami. Nubens ergo se-
cundo adulter non est, sicut simplr vouens: imò qui ta-
les diuideret, grauiter peccaret. vt 32. dist. cap. j. & cō-
iugatus dī, in castitate viuere, vt 30. dist. Nicena. & sic
licitæ sunt secundæ nuptiæ: 31. q. j. Deus masculinum. & c.
seq. Vel dic, qd illicitæ sunt, quo ad benedictionē, quia
nisi virgo cum virgine cōtraxerit, non debet sacerdos
interesse. vt 31. q. j. de his. j. i. benedictionē p̄bere, & sic
disponsatio dēt fieri in virginitate, vt nō. s. de cle. cō-
iug. §. quam pēnā. vel quo ad hoc, vt benedictio detur.
de qua not. suprā, de clan. despon. §. quot modis. ver.
j. ergo siue vir, siue mulier ad bigamiā transeat, qd

notorium est eum, vel eam corruptā esse, benedictio
non p̄stat. & quia cū aliās bñdicti fuerint, non debet
benedictio iterari, vt j. eod. vir. sicut dī de aliis sacra-
mentis non iterandis. s. de sacramen. non iteran. §. &
quæ sunt iteranda. non tamen est vis in corruptione,
sed in benedictione: vt apparet in his quæ not. j. eodē.
³ versic. quid ergo si duo. J Sed quid si duo contrahant
matrimonij, & ambo benedicantur: demū ante con-
summatū matrimonij fertur diuortium, pp impedi-
mentum consanguinitatis probatū, vel aliud canonici-
cum, & vtrūq; ipforū conuolat ad secunda vota: nun-
quid benedictio dabitur in secundis nuptijs? & vī q sic:
quia intentio primæ benedictionis deficit per conse-
quens & effectus. arg. s. de of. dele. cum super abbatia.
s. de præb. c. si. nunc. n. apparet, qd primæ nuptiæ, q nul-
læ fuerunt, non pōt videri benedictæ. ar. s. de despō.
impu. ad dissoluendum. ff. de iniusto. rup. testi. nā & si.
cum si. & deficiente principali, deficit & accessorium.
ff. de reg. iur. cum principale. nec valet, qd sequitur ex
eo, vel ob id. s. de ele. qualiter. nec obest conatus, qui
effectum non habuit. s. de spon. c. si. & vī in benedictio
ne, inesse conditio. s. si nuptiæ secutæ fuerint: sicut dici-
tur in dote. ff. de iure dot. stipulationem. quid plura,
non prohibetur benedici, nisi bigamiā transiens, vt j.
e. vers. sed tales non sunt bigami. s. de biga. debitū. 24.
dist. Valentino. Itē benedictio vī magis respicere cō-
summationem matrimonij, q contractū. vnde dī, sis
fecunda in sobole, &c. Item decre. j. eod. vir. videntur
loqui de corrupta, qd dicit, vir vel mulier. & non di-
cit, virgo. ar. ff. de acti. emp. & ven. §. si quis virginem.
34. dist. §. vidua verò. Sed contrā, quia mulieris appel-
latione ēt virgo continet, vt in Euangelio, Quid mi-
hi & tibi, mulier? & iterum mulier. ecce filius tuus. ad
idem. ff. de verbo. sign. si mulieris. ff. de adi. edic. §. qua-
re. & §. mulierem. præterea nuptiæ non dicuntur pro-
priè benedici: sed ipsæ personæ, & non potest negari,
quin benedictæ sint ipsæ personæ. arg. s. de temp. ord.
consultationi. spiritualis enim benedictio tantæ effi-
caciæ est, qd semper transit, nisi inueniat obicem con-
trariæ voluntatis. s. de baptis. maiores. in fin. etiā si
pet derisum, vel iocum fiat, vt j. q. j. §. ecce. & not. s. de
spon. sub rubric. de matrimo. §. qualiter contrahitur.
versic. quid si alter. & seq. & de bapti. §. quis sit effectus.
benedictio ergo semel recepta, amitti non potest. s.
de diuortijs. quanto. quia quod factum est, nequit nō
fieri. 32. q. 5. si Paulus. ff. de capti. & postli. in bello. §. fa-
ctæ. nec obest, qd intentio videtur deficere, quia licet
intentio nuptiarum deficiat, non tamen intentio be-
nedictionis. imò & dans, & recipientes, intelligebant
dare benedictionē, & recipere, & matrimonij tenere.
s. de spon. ex literis. & c. consultationis. ideoq; non ca-
ret effectū, quod tali tpe datum est, & receptum: arg.
C. de test. l. j. & 3. q. 7. §. tria. & oppo. arg. s. de ordi. ab
Episcopo, qui resigna. cap. j. & de sac. vnct. cap. vnico.
& de sacram. non iteran. cap. fin. & de bigam. nuper. &
ca. si. etiam si non valet vt ago, valet tamen prout vale-
re potest, sicut dicit generale brocardum: & natura
magis spectanda est, quàm uitium tpale. ff. de liber. &
posth. si quis posthumos. respon. j. hoc etiam accessō-
rium fortē fortius est principali. & sic remanet, quam-
uis principale deficiat, argument. suprā, de iure iur. de-
bitores. vel dic quod aliud est in accessorio spirituali
& naturali, quàm temporali, ut patet ex superiori-
bus. in his quæ notantur suprā, de sponsa duorum.
§. quibus. versiculo. aut utraque de præsentī, & se-
quenti. & si conditio subintelligitur: valet quot agi-
tur, & conditio pro non adiecta habetur: argument.
s. de

supra, de condi appo. c. fi. in fi. nec ob. q. dicit j. e. vir. ibi ad bigamiā. expone. n. id est, ad secunda vota. j. e. c. i. sed hoc ideo dicit, q. a per secunda vota sepius contrahitur bigamia. ergo nō est vis, nisi in bñdictione iā recepta; quē, iterari nō dēt sicut apparet in illo cap. vir. ibi, q. a cū alia vice bñdīcti sint, nō dēt eorū bñdīctio iterari. arg. s. de bigamis. quia circa. quod verius puto; quicquid alij dicant. Pro hac aut bñdictione nihil exigi debet, obtentu ēt alicuius consuetudinis: nec pro charta; vt j. de simon. cap. j. & c. cum in ecclesiā. j. q. 2. sicut Ep̄m. In aliquibus tñ ecclesijs obseruatur de consuetudine praua, q. indistinctē benedīctur, in alijs non inspicunt bigamiā viri, sed mulieris tñ, dicentes q. benedīctio tñ mulieri prastatur, sed malē dicunt, quia non ad imparia iudicantur: vt s. de diuortijs. gaudemus. s. sanē. in fin. & siue vir, siue mulier alias receperit benedīctionē, non debet benedīctio iterari. cōis. n. est vtrique, neque vnus sine altero eā recipere potest. & ideo si alter eorum secundo contrahat, non dabitur benedīctio. nam caro benedīcta trahet ad se non benedīctam, vt sit tota vna simul effecta per carnis copulam. s. de regula. ad Apostolicā. censeatur benedīcta. argu. s. de conse. eccles. vel alta. q. in dubijs. sanctificatur enim vir infidelis, per mulierē fidelem, & econuerso, vt 28. q. j. s. j. & c. si quis frater. Et notauit tñ Ber. q. consuetudo attendenda est & toleranda, si Papa ipsum sciat, non alias. & faciat ad hoc quod nota. s. de cognat. spi. s. quis sit effectus. & vers. terrig. & vers. alij dicunt, sed certē in sacramentis & huiusmo. non excusat consuetudo, nisi per Papā, vel per ius approbetur. s. de temp. ord. ca. 2. Goffr. dixit, q. talis benedīctio iterari potest, sicut & extrema vnctio: vt not. s. de sacramen. non iteran. s. & quē. sunt iteranda. quia benedīctio, quā super homines fit, non prohibet iterari. j. quēst. j. manus, quasi dicat, hoc nō fit super asinos, sed certē nec aliquā benedīctio sacramentalis super asinos fit, sed super homines: nec tñ sequitur, q. quālibet valeat iterari. qd ergo innuit illud capitulū, manus: qd benedīctio, quē fit super homines, iterari possit: verum est, nisi vbi in iure prohibetur, vt j. eod. c. j. & 3. Quid ergo, si duo ad bigamiā transeant, qui tñ nunquam fuerunt benedīcti? Vtique tales poterunt benedīci: vt apparet ex prēdictis, sic non est vis in bigamia, sed potius in benedīctione: vt pbatur j. eod. c. 3. ideo teneas, vt dixi, quo ad futura, & quod hactenus factum est, mediocriter tolerari pōt, argu. s. de consecra. eccles. vel alta. aqua. quia factē causā. infectē fieri nō pnt. ff. de capri. & possi. reuer. in bello. s. facta. Capellanus igitur q. benedīctionem dabit contra ea quā prēmisiimus, ab officio beneficioque suspensus, cum testimonio Episcopi proprii literarum, ad sedem Apostolicā est mittendus. quare videtur, q. alius dispensare nō possit, vt j. eod. c. j. sed quod dixi licitas fore secundas nuptias, verum est mortuo primo viro, vel si per certum nunciū receperit aliqua de morte prioris viri, s. m. ea quā no. s. de sponsa. duorum. s. an licet habere, & habes infra eod. dominus.

4 Quare^t & qualiter puniantur

secundum legem secundo nubentes. Et quidem puniuntur propter duo. s. ppter nimiam festinationē, & pp nō seruata affectionē filijs prioris matrimonij, nimia festinatio in mulieribus tñ punitur intra annū continuū, a morte mariti cōputandū, vñ & ignorantia dedit tēpus, & iō lapso anno cadē die hoc poterit lu-

gubria sumere, & deponere, vt. ff. de d. intra tempus. his q. not. infra. genero. tristior aut hābitus, & alia insignia remittunt, & loco illorū annus abstinentiē subrogatur. vt C. in qb. cau. infra. irroga. decreto. & hoc intelligas, q. sine culpa mulieris m̄moniu soluit. nā si culpa sua, per quinquēniū abstinere iubet: vt C. de diuor. l. cōsensu. s. hoc nisi. Hoc pōt exaudiri p ea q. no. s. de m̄monio cōtracto cōtta interdīct. eccle. s. qd iuris. de eo qui cogn. cōsang. vxor. suē. s. & quid iuris. vers. in fin. sic ergo vxor lugere cogit virū, sed maritus nō luget vxorē: vt ff. de his qui not. infra. vxores qualiter cunque m̄moniu soluat, siue diuortio, siue p mortē, vt C. de repu. cōsensu. s. vir ēt. Itē cognati, vel agnati nō coguntur lugere, vt ff. de his qui notan. infra. l. liber torū respō. j. & l. parentes. Hāc aut festinātia pp duo punit. s. pp turbationē sanguinis, & ne videlicet de p. le dubitet, cuius sit: vt ff. de his q. not. infra. liberorū. s. si talis. & C. de repu. consensu. s. qd si pp hoc. si ergo p. gnans remāsit, & peperit, & maritus talis fuerit, qui nō erat lugendus, putā hostis p duellionis, statim nubere pōt. ff. de his qui not. infra. liberorū. s. si talis. & s. non solent. ergo in hoc casu, elapsis trib. mensibus a morte prioris viri nubere, pōt cum. n. necesse sit, vt concepto partu ex priore marito pariat intra mēses 9. & dies 8. si nubat post tres menses, nunquam potest parere ex secūdo intra nouē mēses, a morte prioris cōpurandos, cū partum ex secundo marito conceptū haberi oporteat in vtero ad minus per septē mēses. vt ff. de sta. hom. septimō. Itē punit hāc festinātia secūda rōne, s. ne quā suspiciōis malignē cām prastet viro secundo, eo qd velociter ad nuptias festināuit, vt in auth. de restitū. & ea quē parit in xj. mēse. s. vnū si quidē. an fin. colla. 4. f. Mulieris aut nimis festinantis pēnē multę sunt, licet m̄moniu immaturū. i. nimis maturū teneat, vt in auth. de restit. & ea q. parit in xj. mēse. s. vnū si quidē. ibi, ad legitimas, & c. nā punit in psona ppria, q. infamis efficitur ipso iure. Itē in reb. pprijs, quia vltra tertiā partē nō dabit in dotē secundo viro, nec in vltima volūtate relinquitur. vt C. e. l. j. rñ. j. & s. pterea secūdo viro. sed alij dare pōt sicut voluerit, s. in Azo. Itē punitur in reb. alienis, sed dist. in persona relinquētis sit prior maritus, vel alius, si prior maritus aliquid reliquit, excluditur mulier relicto oīno deferri, aut. s. decē personis de cognatione ipsius prioris viri, hoc est, filio, & filię matri ex alio ēt m̄monio habitis. Scdō, nepoti & nepti eiusdē. Tertiō, p̄ri & m̄ri eiusdē. Quartō, auo & auię eiusdē. Quintō, fratri & sorori eiusdē, vel fortē frater & soror, q. in eodē gradu sunt, cū auo & auia admittuntur, vt C. eo. l. j. s. his. ibi, quanquā hoc, & c. Quid si relinquēs fuerit agnatus vel cognatus? vñ; ad tertium gradū bene capiet ab eo, sed in 4. gradu nō capiet, neque ab extraneo, vt C. e. l. j. s. oīum. & s. eadem quoq. hoc in relicto, nā donata a marito inter viuos, & maritus amittere dēt, fortē p sniam. C. e. l. 2. Sed nunq. applicabunt. & his qb. dicimus applicari relicta. lex. n. nō exprimit: iō dixit Azo, ad quolibet mariti hāredes suo ordine deuolui. Quid si cognati eiusdē ei donauerint inter viuos, & fortē capiet, q. nō inuenit, p. hibitū. hoc locū habet, siue liberos habeat ex priori marito, siue nō habeat, sed quō ad remissionē pēnarū, est dīa, vt no. j. s. vtrū. Quas aut pēnas diximus, sustinere mulierē intra tēpus luctus^d nubentē, easdē patitur mulier, quē cōtra sacramētum, suscepta libero-

rum tutela legitima, secundò antquã eis tutorẽ fecerit ordinari, & qđ eis dẽt ex gestione tutelę, soluerit, & in plus puniẽt: quia nõ succedit filiis ab intestato, nec ex testamẽto, seu ex vi substitutionis, si filius fortẽ moriatur in pupilla ætate, sed superior succedit vsq; ad terciũ gradũ, vt dictũ est. pbantur hæc C. ad Tertul. senatusconsult. omnẽ. & in auth. de nup. §. si autẽ tutelã. qđ dic vt not. j. de delic. pue. sub §. illud. Hæc eadẽ imponunt pœnẽ ei quæ parit in vndecimo mense, vel intra tempus luctus supro cognita est, qđ hæc decies millies plus peccauit, qđ ea quæ nupsit: vt in auth. de restitutione. & ea quæ parit. §. vnũ. cũ autẽ mulier post diuortium culpa sua factũ nimĩ festinat nubere, dicit lex, qđ matrimoniũ est ipso iure nullũ. hoc exaudias fm ea quæ not. §. de mrimonio. §. qualiter impediãt. vers. aut matrimonialẽ. & sequen. & ipsa est infamis, & dotẽ amittit: vt C. de repudijs. cõsensu. §. hoc nisi. Sic vidisti de pœnã, qđ imponitur pp nimĩ festinationem, qua spãliter mulier astringit, non maritus. restat videre de illa, quæ imponit pp non seruata affectionẽ filijs prioris matrimonij, qđ cõis est viro & mulieri, & quã patiuntur et si post tempus luctus nubat, in hoc. n. casu punitur parens in rebus pprijs: nec. n. põt donare secũdo marito, ex cã dotis, vel donationis simplicis, quæ morte confirmari solet, vel in vltima voluntate relinquere vltra qđ vni filiorũ prioris matrimonij cui minor portio derelicta est, nec tñ legitima aliquis ipforum defraudari debet, nisi ex causis, quæ de inofficioso querelas excludunt. Et qđ dixi de matre mea, idem de auia mea: subaudi, si mater non super sit, & de pavia: & de patre meo, auo uel proauo. & si vltra qđ vni ex filiis prioris matrimonij detur secundo viro, vel secundæ vxori, ipso iure non valet: sed applicatur filiis prioris matrimonij. & per l. hac edictali. C. eod. sed l. vlt. vult, qđ applicetur nedũ liberis prioris matrimonij, sed & secundi: auth. autẽ resuscitat. l. hac edictali. & dicit, qđ ad solos liberos prioris matrimonij pertinet. & si qs eorum morit relicta sobole legitima, ad eã defertur: vt in auth. de nup. §. optimẽ verò. col. 4. nec ob st. C. de dona. ante nuptias. l. si liberis. nec. n. dico, qđ mulier teneatur seruare dotem filijs prioris matrimonij: sed tñ tenetur dare cuilibet ipforum, vt dictum est, quantum dat secundo viro, vndecunq; habeat, vndecunq; pueniat. Sed illud quæritur, qđ tempus debeat spectari, vt sciamus, an tñ reliquerit. & dicit, authent. spectandũ tempus mortis binubæ, vel binubi parentis, põt enim esse, qđ hæc mulier legauerit, vel inter viuos donauerit secundo viro. vltra qđ vni filiorum, sed postea reuocauit, quia ambulatoria est voluntas, vt ff. de donatio. inter vit. & vxo. cum hic stat. §. ait oratio. Item põt esse, qđ omnia dedit in dotẽ secundo marito. Sed, quia mortua muliere ad filios suos redire dẽt, nulla querela hic opus est, vt in auth. de nuptijs. §. quia verò hætenus. sed si ponas mulierẽ pactã de dote lucranda, ibi tempus donationis dotis considerandum est, non tempus mortis, cũ mulier simplici voluntate tale pactum immutare non possit, sicut legata, imò & si cum alterius voluntate vellet diminuerẽ dotẽ, & dotis pactum in præiudiciũ filiorũ, non liceret ei, vt C. de donatio. ante nuptias. l. pen. §. vlti. nec dicas illã l. corrigi per auth. imò confirmat, in auth. de nupt. §. de augmentis. Itẽ punitur hæc mulier in his oĩbus, quę consecuta est a priore marito, qualitercunq; ad eã peruenerint, quo ad pprietatẽ. nã vsumfructum in die vitæ suę retinet, vt in auth. de nupt. §. si verò expectet. & C. eod. foemina. & defertur

pprietas filijs prioris matrimonij, siue sint hæredes vtriusq; parentis, vel alterius, vel neutrius. licet olim saltẽ postorius morientis oportet esse hæredes. repel lunt aut si sint ingrati vtrique parenti, vel saltẽ postorius morienti: vt in auth. de nuptijs. §. solutũ. igitur. ibi, & debentur, &c. & §. qm infirmas. ibi, super his quocunq; lucris, &c. & si quidã sunt ingrati, alij grati, ad gratos æqualiter deferẽ hoc beneficiũ, & si res mobiles fuerint, nihilominus cõceditur mulieri vsumfructus, si tñ idoneã fideiussione præbuerit, qđ earũ rerũ precium, vel easdẽ res restituat liberis prioris matrimonij, vel eorum filij, & taxabitur precium per arbitros a matre cõiter electos, sacramento p̃stito, vel de estimatione iustẽ faciendã. qđ si fideiussorem præbere nõ põt, vel non vult, prædictæ res apud liberos prioris mrimonij manere debent, si tñ & ipsi idoneã fideiussione præbuerint muliei, qđ vsumfructũ ipsarum rerũ p̃stent fm precium taxatũ, terciã partẽ centesimę, vsu rē singulis annis, vel liberi oēs moriantur, antequam mater, res oēs mulieri restituant. sin autẽ aurum erat in donatione vsurarum, cautio exponit, vt dictũ est, nec exigĩt aurum ab heredib. nisi & uiri substantia aurum habeat. & idem intelligas de qualibet remobilĩ, ad quã soluendã nõ sufficit defuncti substantia. sed si neuter hæc fideiussione pbeat, vel offerat, eadem res apud mulierẽ remanebunt, vsq; in diẽ vitę suę, & bona sua oĩa tacitẽ p his restituentis obligabunt ex eo die, ex quo hæ res ad eã peruenerint: vt ff. eo. hac edictali. §. his illud. & in auth. de nõ eligẽ. secũdò nubẽ. §. aliud verò. colla. j. de nuptijs. §. qđ verò. sed si vterq; offerat satisfacta, aut inter se cõcordabũt, aut sorte dirimeat, aliã mulier pferenda est, sicut ppẽ dixi, qđ neuter offert: qđ cõtrariorum eadẽ est disciplina. fm hoc intelligẽs. de pignori. cũ cõstet. qđ aut dixi in terciã centesimę vsurarũ, hodie nõ tenet, cũ vsurę reprobatæ sint vtroq; testamento. & vtraque lege, ut dicam j. de usur. unde hæc & similia supple, & interpreta. p decreta. §. tit. j. per vestras. sicut pecunia ponatur ad aliquã mensam, & partẽ honesti lucri accipiet mulier usufructuaria loco vsurę, ut ibi dicit. uel dic, ut ibi not. j. de usur. §. an aliquo casu. uer. 7. in fine. Quod autem dixi res restituendas mulieri, mortuis liberis prioris matrimonij, intelligas, si decedunt sine liberis ab intestato, aliã liberi succedunt liberis, & liberi prioris matrimonij pnt testari inter fratres, ut tñ falcidia sua nõ priuẽt mater. Itẽ ab intestato succedit mater una cũ fratrib. & sororib. defuncti, in virilẽ portionem, ut tñ in rebus, qđ ad defunctũ a patre puenerunt, habeat mulier vsumfructum tñ, ut in auth. de nuptijs. §. hinc nos. & §. qm mater. In donatione autẽ ppter nuptias dist. si enim non fecit pactum de lucranda dotẽ, idem qđ dixi de aliis rebus. Sed pone qđ pacta fuit de lucranda terciã parte donationis, pp nuptias, si filios non haberet. si uerò haberet, lucraretur totam, si decedat vnus ex filiis, succedat in terciã partẽ eius patris, qđ cõtingebat defunctum ex donatione pp nuptias, quasi uideat equipollens, siue non habeat filios, siue habeat, sed decedat, & si mulier aliquid ex his rebus alienauerit, cõfirmat alienatio p supradicta portione. p aliis aut partib. in quib. succedunt fratres defuncti, alienatio nulla est. qđ si nulli fratres super sunt, & sic mulier insolidum heres extet, confirmatur in totum alienatio. sed & fratres ab hac successione repelluntur, si fratri defuncto ingrati extiterint, uolentes ei parare mortem, aut criminalem inscriptionem, aut substantię iacturam, ut in authentica. de nuptijs. §. quo-

§. qm̄ infamas & §. qm̄ ingratitudinem. & §. hinc nos. ubi patet, qd non est dist. an nubat mulier ante mortē filij, vel postea: & ideo corrigitur anth. de non eligen. secundo nubent. §. cum igitur. quæ dicit dist. eam vocari in plenam proprietatem: & tunc illa authen. corrigitur. Bat. l. C. ad Tertul. in successione. sed illa prior authē. corrigitur per hanc posteriorem de nupt. & sic l. C. re suscitatur. Vel not. tria gna terum: dotem, & donatio nem pp nuptias: in quibus tene qd no. §. de donatio. inter vitum & vxorem. sub rubr. de dona. ppter nup. Item ea, quæ obveniunt filiis ex hereditate paterna, in quibus non succedit mater, nisi quo ad vsum fruct. vt in auth. de non eligend. secundo nubent. §. hinc nos diu prescruantes. Item ea quæ obveniunt filiis non ex hereditate paterna, sed aliunde: & in eis succedit mater, et quo ad proprietatem, vt in auth. de non eligē. secundo nubent. §. cum igitur reliquū. Quæcūque aut dicta sunt de muliere secundo nubente, idē intelligē dum est de viro secundo nubente, ppterquam in cau tione, & satisfactione, quæ non vñ posse interponi in ter patrem & filium. vt ff. ad Trebel. l. Imperator. C. de bonis quæ lib. cum oportet. §. non aut. si verò nullus ad fin matrimonij conuolauerit, vir dotem, quam lucratus est a priore vxore, seruare tenet filijs prioris matrimonij: vt in anth. ne quis virū quod ex dote est. col. 8. sed hodie cōcedit viro & vxori vitilis portio secundum numerū, in dote & donationē pp nuptias: vt aliquid amplius habeat is qui secundo nu bit. alia autem, quæ lucratur vir vel mulier, a præcedē ti coniuge, habet in plenā potestatem: vt in auth. vt fra trum filij. §. pen. col. 9. & C. eo. hac edictali. §. vlt. si tñ lucra in aliud expressim non transferat, præsumitur ea seruare filiis prioris matrimonij. hæredem ergo extraneū instituendū, nō videtur filiis adimere: vt in authen. de nupt. §. soluto igitur: sed per leg. C. adime re videbatur, extraneū instituendo pro ea parte, pro qua hères extat: vt C. eo. si qs. §. j. & 2. Illud nō est omi tendū, quia qd dictū est de successione parentū binu borū, nō corrigit per authen. de hæredi. quæ ab inte sta. colla. 9. quia vt ait Ir. non sit ibi mētio secunda rū nuptiarū: vnde quod dicitur ibi indistin. hic deter minatur: vt C. ad Tertul. l. si. in fin.

6 **Vtrum, & a quo hæ pene** remit tatur. Et quidē fm̄ quosdam, pœna infamiae, vel alia tangēs personam mulieris, vel illius cui nubit, remittitur tm̄ per Apostolū, sed pœna rerum minime remittitur: quæ nec præsumitur, qd de mēte Apostoli fuerit: vt de his se intromitteret: licet hoc facere possit, si vellet, vt ap paret ex his quæ notatur §. qui filij sint legitimi. §. quali ter, & a quo. versicul. & seq. sed hoc non est præsumen dum. arg. §. de statu mona. in singulis. §. porro. sic intel ligunt. j. eod. super illa. vel dic, quod pœna, quæ impo nitur propter nimiam festinationē, de qua dictū est a principio summæ, vsque ad sub §. sic vidisti de pœna. aliquando remittitur a principe, si enim filios nō ha beat, solo rescripto remittit infamia. idē si filios ha beat, & solius infamiae remissio postuletur, fm̄ Azo. Sin aut postulet remissionē certarum pœnarū, suppli catur: licet ei: non tñ habebit aliquā vtilitatē rescri. nisi filijs ex priore matrimonio natis, purē & sine conditione, & sine retēione, medietatem vsufructus substantiæ suæ dederit inter ipsos æqualiter diuiden da. quod si aliquis ipsorum moriatur, relictis filiis, hi loco defuncti succedunt: si nullos filios habeat, tunc succedunt ei fratres, mater exclusa: quod si omnes fra tres sine liberis moriantur, vltimō succedit hæc mu-

lier. & si recuperat suum semissem ex morte vltimi fra tris. alia autem bona inter matrem & fratres virili ter diuiduntur: & poterant esse olim alij legitimi suc cessores, puta fratres, consanguinei ex parte patris tā tū: vt C. ad Tertul. si quis. & l. si qua. & in auth. de nup. §. pœnæ si quidē. Sed hodie non essent legitimi, quia mater præfertur fratribus cōiunctis ex altero paren te tantum, vt in authen. de hæredi. quæ ab intestato. §. si igitur defunctus. sic ergo a principe remittitur in famia: vt ff. de his qui not. infra. solet. & j. de sūmo. ex diligenti. in §. & §. de senten. & re iudi. cum tc. & etiā senatu: vt ff. de postulan. l. j. §. de qua multo fortius ab Apostolo: vt j. eod. super illa, quia mulier mortuo vi ro suo, soluta est a lege viri sui: ergo, iuxta præceptū Apostoli, statim nubat in Dño, vt ibi dicit. Sed nun quid aliæ pœnæ remittuntur? & ita videtur, quia si circa principale dispensatur, & in accessorium, argu. §. tit. j. de prudētia. aliās mulier de auctoritate Apo stoli decipietur. quod non est dicendum, vt C. de his qui ve. æta. l. j. nec det ecclesia alicui inijcere laqueū, vt 17. quæst. 2. de viduis. 2. quia & in his sacre leges nō dedignatur sacros canones imitari, & ideo nulla ia ctura legalis infamiae affici debet mulier, quæ conces sa sibi ab Apostolo vtitur potestate, vt j. eod. cum secun dum. Et hoc quidam, vt Da. indist. scripserunt. & est ratio, quia hodie matrimonia iure poli iudicantur, non iure fori: 2. quæst. 3. §. hinc colligitur. Item qua re punietur si contrahat matrimonium. nam & talis dicitur castē viuere. 31. dist. Nicena. Alij verò con trā: quia non est verisimile, quod vno verbo omnia iura supradicta, & sic rationabilia voluerit Apostolus subuerrere. argum. §. de electio. ecclesia. & licet indi stinctē dicat Apostolus, Mulier mortuo viro, soluta a lege viri, nubat in Domino, tamen cum distinctio ne potest intelligi, nubat, s. post annum, nullo filio prioris matrimonij superstitē, & sic quod lege omis sum est, non omittetur religione iudicantis. argum. ff. de testi. quæsitum scio. & argum. 2. quæst. 3. §. hinc colligitur. Et hoc patet ex hoc, quod in cap. vltimo infra, eodem, hæc verba continebantur extra. 3. cum igitur ad secunda disponas vota transire, sciens quod nubere melius est, quā vri, tuum in Domino pro positum: commendamus, & ne id tibi, vel ei qui te duxerit in iacturam, vel infamiam, ab aliquo impute tur, auctoritate præsentium expressius inhibemus, quæ hodie sunt rescata per compilatorem, quasi vo luerit intelligere, quod infamia remittatur per Apo stolum, sed non iactura aliarum rerum. Vel dic, me diam vitam tenendo, quod pœnæ, quas posui a prin cipio, vsque ad sub §. sic indistinctē remittuntur. sed alia locum habent. Tamen de veritate, & rigore iu ris indistinctē puto veram opinionem Da. quam

not. §. eod. versic. sed nunquid, quia nihil ad Imperatorē, vel leges, quo ad ma trimonia, vel ex ipsis sequentia, vt apparet in his quæ not. §.

qui filij sint legitimi. §.

qualiter, & a quo

versic. & in

summa

hæc maioritas. & sequenti, & hoc videtur Ir. vo luisse, vt not. §. de successio. ab intesta. sub §. si vidisti. versic. ubi nulla secundarū nuptiarū fit mentio & §. eod. §. pro ximo. sub §. vltimo. in fine.

Explicit liber Quartus.

Summa Host.

Z z 3

Sum-